

KIK HOZTÁK BE A ROMÁNOKAT BUDAPESTRE

VAGY
HOGYAN ÜTÖTTÉK AGYON
FRIEDRICH-CSILLÉRY-PEKÁR ÚRÉK
A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA
PÁRTOT

EGY IZGALMAS
NEMZETGYŰLÉSI NAP
ESEMÉNYEI

A BUDAPEST, 1922
NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDÉS
VII, ERZSÉBET-KÖRÜT 35.

KIADÁSA

Budapest VIII, Conti-utca 4.
Világosság könyvnyomda rt. Budapest

I.

A románvezetés vádja.

1919 augusztus hó 4-én bevonult Budapestre a román hadsereg. E bevonulás körülményei egyelőre teljesen homályba vannak burkolva, mert — az akkori Peidl-kormány az antant legfelsőbb tanácsától Clemenceau, aláírásával egy távirat volt a birtokában, amely a román bevonulását Budapestre egyenesen megtiltotta, a román hadsereg parancsnoksága azonban ezt a rendelkezését a legfelsőbb tanácsnak nem respektálta, később pedig valamilyen módon meg is tudta indokolni álláspontját, mert hiszen a legfelsőbb tanács egyáltalában nem siettetette a románok — engedelemnélküli — megszállásának megszüntetését.

Ugyanakkor, amikor a román hadsereg Budapestre bevonult, a Peidl-kormányt néhány ember — Friedrich—Csilléry urak vezetése mellett — kevés rendőri asszisztencia segítségével pucsszerűleg a hatalom átadására kónyszerítette, amely aktus ideje alatt a bevonult román hadsereg egy géppuskásosztaga, csupa véletlenségből, éppen a miniszterelnökségi palota előtti téren „gyakorlatozott”, a Friedrich—Csilléry-puccs sikeres bevégezése után pedig elvonult. További homályos pontjai is vannak ezeknek a történelmi óráknak. Nevezetesen a románok megtiltottak itt minden fegyverviselést és Friedrich—Csilléry úr mégis fegyveres kísérettel vonulhattak föl a várba a puccs végrehajtására. Ugyanakkor fölmondotta a szolgálatot a budapesti telefon, ellenben Friedrich—Csilléry úr telefonálhattak kedvük szerint.

Mindez lehet teljes véletlen, játéka ama véletleneknek, amelyekkel elég sokszor találkozunk a történelem színpadán, de az ilyen véletlenek, éppen misztikusságuknál fogva, sohasem mentesíthetők a gyanú árnyékától és akik szereplői az ilyen véletleneknek, azoknak vagy nagyon kézzelfoghatóan kell bizonyítaniuk ártatlanságukat, vagy tűrniök kell — sokszor egész életükön át — a gyanú terhét, súlyát.

E teher kétségtelenül bántó az olyan egyénekre, kik nem elégszenek meg azzal, hogy a történelmi, helyzet egy adott pillanatában elvégezték a maguk elé tűzött föladatot és elérték cselekvésükkel a kívánt célt, azután elvonulnak, hanem elkerülvén hatalmuk polcáról, tovább szerepelnek a közéletben, tényezők kivannak lenni a közélet terén, esetleg törekednek arra is, hogy elveszített hatalmi pozícióikat visszaszerezhessek.

A Friedrieh—Csilléry-kormány tagjai mind megmaradtak a közélet porondján és bár az ország közállapotai, ha lassan is, javulnak annyira, hogy ezeknek az uraknak visszakérülhetése a kormányhatalomhoz mind távolabb ködökbe vész, a reményt ők föl nem adják, a harcot meg nem szüntetik, hanem folytatják folytonos, küzködéssel a múlt, a jelen és a jövő egyformán homályos bizonytalanságai között.

A végtelenül lassú tempóban tisztuló belpolitikai állapotok ma már megengedik, hogy a közelmúlt ingoványai-ból fel-felszakadó gázok egyik-másika lángralobbanjon a törvényes jogrend napfényével való egyesüléskor. Egy ilyen lángralobbant lidércfény volt az izsáki rablógyilkossági pör, amelynek folyamán a vádlottak — többek között — azzal is védekeztek, hogy legyilkolt áldozataik — kik zsidók voltak — pénzt kínáltak föl a románoknak, hogy azok ne vonuljanak ki az országból, illetve Izsákról, hanem maradjanak még hosszabb ideig ott — a lakosság védelmére.

A vádlottaknak ez a védekezése ismét föl kavarta a románok bevonulásának igen homályos és már-már elszunnyadó kérdését, a Friedrieh—Csilléry-kurzus sajtóorgánumai módot találtak arra, hogy gyanúba keverjék

újból a magyar zsidóságot, rájuk kenvén a hazafiatlanság rádját és burkoltan tovább gyanúsítva őket azzal, hogy meghosszabbították a román megszállás idejét.

Ez az állapot készítette Sándor Pál nemzetgyűlési képviselőt arra, hogy a nemzetgyűlés 1922. évi július hó 15-iki ülésén hosszú, sok izgalom — helyesebben izgulás.— között elmondott interpellációs beszéde végén a következő interpellációt terjessze elő, a miniszterelnökhöz intézve azt:

„1. Hajlandó-e a miniszterelnök úr vizsgálatot indítani, hogy kik voltak azok a hazaárulók, akik az ántánt határozott parancsa ellenére betörő románokat Budapest székesfőváros megszállására fölkerítették?

2. Hajlandó-e a kereskedelemügyi miniszter úr vizsgálatot indítani annak a kipuhatólására, miképen történetelt meg az a szégyenteljes és országunkra vészes hanyagság és bűn, hogy a románok betörésük alkalmából vagy 30—35 milliárd értéket vihettek magukkal a Máv. vagyonából, amikor állítólag írásban meg volt jóval előbb állapítva a terv a Máv. vagyonának az ilyen bekövetkező esetben való megmentésére?” (Helyeslés balfelől.)

Az interpellációra Bethlen István miniszterelnök, a nemzetgyűlés 1922. évi augusztus hó 2-án tartott ülésében adta meg a választ. Sándor Pál interpellációs beszédét és a miniszterelnök válaszával megindult és lefolytatott nemzetgyűlési vitát — a nemzetgyűlés hiteles naplója alapján — e füzet IL részében közöljük. Itt most arra kívánunk kitérni, hogy hová vezetett ez a fölvetett kérdés, miért lett ebből — a szociáldemokrata párt által egyáltalán nem hánytorgatott — román kérdésiből *szocialista kérdés és ok arra, hogy az egész magyarországi szocializmust gy könnyelmű és nemtelen támadás érje, éppen olyan oldalról, ahol az egész román dologról bizonyára többet tudnak, mint az ellenforradalom által annak idején időlegesen skartba tett szociáldemokrácia táborában.*

A főntebb közölt dátumok mutatják, hogy az interpelláció elhangzása és a rája adott válasz között háromheti időköz telt el. E három hétben — a napilapok ismételtelen jelezték — *a volt Friedrich-kormány tagjai tanácskozásokat folytattak* a Sándor Pál által fölvetett

román behívás kérdésében, amely tanácskozásokba később bekapcsolódott Bethlen István miniszterelnök is. A helyzet ilyen kialakulása világosan azt mutatta, *hogy a volt Friedrich-kormány tagjai úgy érezték*, hogy a román-vezetés gyanúja rájuk irányul, ennek okából szükségét látták annak, hogy *megszervezzék védekezésüket* és e védekezésüket „okmányokkal” is alátámaszták.

Sándor Pál interpellációs beszédéből minden elfogulatlan olvasónak látnia kell, hogy ebben a beszédben sem konkrét vád, sem alludáció nincsen a volt Friedrich-féle kormány tagjai ellen. *De ha volna is ilyen, akkor sem a szociáldemokrata párt részéről hangzott az el.* Friedrichék ennek ellenére *asszociáld emokrata párt ellen vonultak föl védekezésükben*, „dokumentumaikat” a szociáldemokrata párt lapjaiból, tehát nyilvánosan megjelent újságközlényekiből szedték össze egyrészt, másrészt olyan kurzíus-Japok és antiszocialista könyvkiadványokból, amelyeket a győztes ellenforradalom után gyorsan átnyargalt minden kormányzati irány szolgálatára kész, tehát nagyon tág lelkiismeretű *újságírók és rémregénygyártók minden felelősségnélküli felületességgel firkáltak össze.*

Egyetlenegy konkrétumuk volt csupán, az, hogy a nemzetgyűlés szociáldemokrata frakciójában tényleg vannak képviselők, akik tagjai voltak az 1919. év júniusában megtartott országos szovjetkongresszusnak, de hogy ezek a képviselők azon a kongresszuson fölszóltak-e, és mondtak-e olyan beszédeket, amelyeket — a mai kurzus szempontjából — inkriminálni lehetne, ezt bizonyítani nem tudták, sem nem akarták, mert jól tudták, hogy ezt nem bizonyíthatják, *ellenben számítottak arra a vak gyűlöletre, amely a 25 szociálistig, képviselő körül az ellenfelek részén lobog, amióta ezek a nemzetgyűlésbe bevonultak*, és megelégedtek a „fölháborodásnak” azzal a mértékével, amely „leleplezésük” nyomán úgy is kelt.

Erre az egyetlen „konkrétumra” elég itt megjegyezni annyit, hogy a nagy Pekár által testhezálló pózzal és pátosszal leadott leleplezés titka abban áll, *hogy az általa*

fölolvasott szocialista nemzetgyűlési képviselők mind-egyike szakszervezeti ember volt a kommün alatt, mint ilyenek, kormányzótanácsi rendelet alapján kinevezett tagjai az akkori úgynevezett „Országos gazdasági tanács”-nak és a választójogi rendelet alapján hivatalból tagjai a szovjetkongresszusnak is.

Aki azt a szovjetkongresszust végignézte, végighallgatta, tudja jól, hogy azon — a Pekár által „leleplezett” munkásiképviselőknél „nagyobb” emberek is résztvettek, több aktivitással, mint amennyit Pekár és társai elviselhetnek, ha majd az esetleges ellentámadásra sor kerül.

A nemzetgyűlés polgári pártjai de különösen a levitézlett, úgynevezett kurzuspártok maradványai, érthető gyűlölettel látták a szociáldemokrata párt bevonulását a nemzetgyűlésibe és ezek részéről a szociáldemokrata párt parlamenti frakciója olyan vehemens támadásoknak volt kitéve a nemzetgyűlés összeülése óta, amilyent keveset tud fölmutatni a világ egyetlen parlamentje. Az indemnitás vitájának hatheti tartama alatt, kétharmad részben a szocializmus és a szociáldemokrata párt volt a vita anyaga, ennek tetejébe jött ez a román ügy, amely kis híján a legsúfosabb világbotrányt idézte volna elő, ha — amint ezt Gömbösek el akarták követni — a többség és a szocialisták között az augusztus 2-iki ülésen tényleg tettlegességre került volna sor.

Hogy ez az izgalmas nap el ne vesszen a feledésben, hogy a nagy nyilvánosság világosan lássa azt az ürességet és könnyülelküséget, amellyel a szociáldemokrácia ellenségei és ellenfelei Magyarországon ellenünk harcolnak, hogy világos kópét lássák annak: a nívónak, amellyel ezek az ellenfelek egy világeszmével szembeszállanak, azért emeljük ki e napot a parlamenti élet hétköznapijaiból és adjuk itt közre, az olvasók Ítéletére bízva, hogy Friedrich—Csilléry—Pekár úrék mosakodása, valamint a románvezetés vádja miként függ össze — a szociáldemokrata párt elleni kirohanásukkal.

Mi a magunk részéről a legteljesebb objektivitással

állapítjuk meg, hogy ez az egész támadás ezen urak részéről a legközönségesebb demagógiára van fölépítve, régen elcsépelte, az ellenforradalom első napjaiban rosszindulatlag és a vak bosszú által életre kelt rémmesék megismétlésével, amelyeket semmiféle bírói -megállapítás nem igazol, ezeken kívül a támadó urak: igen kevés értékű szubjektív fölfogásaira, amely fölfogásokat igazán nem köteles senki sem respektálni, sem honorálni.

Mi, szociáldemokraták, nem törődünk azzal, hogy Friedrich—Csilléry—Pekár urak milyen módon tetszelegnek maguknak saját külön hazafiságukban és honmentő munkájukban, de éppoly kevésbé törődünk nagyhangú frázisaikkal, amelyekben a szociáldemokratákat hazáruolóknak igyekeznek bélyegezni. Friedrichék és ahaza, egész biztosan két különböző fogalom és pont ezek az urak nem lehetnek hivatottak arra, hogy a hazafiság kérdésében bíraskodjanak. Bízzák csak ezt az ítéletet a magyar népre, az majd elvégzi az ítélezést, amiként egy ítéletet már hozott, amikor Friedrich-Csilléry—Pekárék legnagyobb keserűségére 25 szocialista képviselőt küldött be a nemzetgyűlésbe.

A románvezetés gyanúja és vádja — nem nyert tisztázást. De azáltal, hogy a Friedrich-kormány volt tagjai, hosszas, jól megfontolt előzetes tárgyalások alapján, |színpadias szereposztással, a sanda mészáros példáján ”másfelé vágta, mint ahová nézniök kellett, kétségtelenül homályosabbá tette az egész kérdést, amely végeredményben egyszer mégis csak tisztázandó lesz.

II.

A nemzetgyűlés aug. 2-iki ülése naplójából.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyűlés! Sándor Pál t. képviselő úr a következő két kérdést intézte a kormányhoz (olvassa): „1. Hajlandó-e a miniszterelnök úr vizsgálatot indítani, hogy kik voltak azok a hazaárulók, akik az antant határozott parancsa ellenére (Zaj. Halljuk! Halljuk!) betörő románokat Budapest székesfőváros megszállására fölkérték? 2. Hajlandó-e a kereskedelemügyi miniszter úr vizsgálatot indítani annak kipuhatolására, miképen történhetett meg az a szégyen és országunkra vészes hanyagság és bűn, hogy a románok betörésük alkalmából vagy 30—35 milliárd értéket vihettek magukkal a Máv. vagyonából, amikor állítólag írásban meg volt jóval előbb állapítva a terv a Máv. vagyonának az ilyen bekövetkező esetben való megmentésére?”

T. Nemzetgyűlés! A fölvetett kérdések közül a magam részéről csupán az elsőre kívánok válaszolni; majd a kereskedelemügyi miniszter úr fog a második kérdésre más alkalommal felelni.

Sándor Pál t. képviselő úr interpellációjának kiindulási pontja az a tanúvallomás volt, amely az orgoványi pörben azt állította, hogy azok, akik áldozatul estek a tetteseknek, állítólag a románokat benmaradásra akarták volna bírni. Én azt hiszem, (hogy a képviselő úr által fölvetett kérdés tulajdonképen nincs összefüggésben ezzel a tanúvallomással, mert, ha összefüggésben volna, akkor nem azt kellett volna a t. képviselő úrnak kérdeznie tőlem, hogy hajlandó vagyok-e abban a tekintetben vizsgálatot indítani, hogy ki hívta be a románokat, hanem azt kellett volna kérdeznie, tudok-e arról és hajlandó vagyok-e abban a tekintetben vizsgálatot indítani, kik voltak azok, ha voltak egyáltalában olyanok, akik a románokat ittmaradásra akarták bírni. (Úgy van! úgy van!) Ennek ellenére azonban a konkrét kérdésre felelni kívánok. (Halljuk! Halljuk!)

A konkrét kérdésből az tűnik ki, hogy a t. képviselő úr föltételezi, hogy voltak olyan hazaáruló magyarok, akik a

románokat behívták. Én ilyen magyarokról nem tudok és nem is hiszem, hogy voltak. A t. képviselő úr azt mondja, hogy tudja, kik ezek, de mégis hozzám intézi azt a kérdést, hogy én indítsak vizsgálatot. Ha a t. képviselő úr tudja, hogy kik voltak ezek, akli or méltóztassék nyíltan és őszintén megmondani ...

Sándor Pál: Én nem állítottam!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Akkor semmiféle vizsgálatra itt nincs szükség ...

Sándor Pál: Tessék elolvasni, miniszterelnök úr! Ezt nem mondtam!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Méltóztatott négy pontra utalni, amely négy pontból nagyon könnyen kideríthető, hogy kik voltak azok, akik a románokat behívták. Hiszen méltóztatott utalni egy régebbi beszédre, amelyet, a képviselő úr. 1920-ban tartott és amelyben felsorolt egy csomó nevet, előkelő társadalmi állású embereket, akik a románokkal, amikor bent voltak Budapesten, itt érintkeztek. Én nem tudom, hogy a t. képviselő úr azért utalt-e ezekre a nevekre, mintha ezek viselői részesek volnának ebben.

Bocsánatot kérek, hiszem, hogy sokan voltak abban az időben Budapesten, akik érintkezést tartottak fönn az itteni román katonasággal, a román tisztekkel. De ebből azt a következtetést levonni, hogy azok, akik velük érintkeztek, őket, behívták volna, mégis csak kissé messzemenő következtetés lenne. Én nem hiszem, hogy a t. képviselő úr szívesen venné, ha valaki abból, hogy a képviselő úr abban az időben a románokkal érintkezett, azt a következtetést vonná le, hogy a képviselő úr hívta be a románokat. Én azt hiszem, ennek a két dolognak egymáshoz semmi köze nincs.

Utalt azután Pekár Gyula t. képviselőtársunkra, — aki jelen van —, mint aki erről a dologról tud. Hát ha Pekár Gyula t. képviselőtársam tud erről a dologról, akkor én felszólítom, hogy itt a nyílt színen mondja el, mit tud és mit hallott ezekről a kérdésekről. (Helyeslés.)

Ami a szocialistákat illeti, akik részben szenvedő felek voltak abban az időben, ...

Peidl Gyula: De mennyire!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: ... ha tudnak valamit, nekik is., Peidl t. képviselő úrnak is módjában áll itt a nyílt színen megmondani, mit tud a dologról, de ezért hivatalos vizsgálatot indítani, azt hiszem, egészen fölösleges volna.

Hátra van még egy koronatanú, akire a t. képviselő úr

hivatkozott, dr. Újlaki ügyvéd úr, aki Ágoston népbiztos pörét vitte a bíróság előtt. Én dr. Újlakit fölszólítottam, hogy nyilatkozzék abban a tekintetben, mit tud a kérdésről, dr. Újlaki azonban megtagadta erre vonatkozólag a választ, úgy hogy nem vagyok abban a helyzetben, hogy bármiféle nyilatkozatot tegyek arról, hogy ő ezekben a kérdésekben mit tud. Ha a t. képviselő úr tudja, hogy Újlaki mit tud erről a kérdéstről, úgy módjában van erről a nyilvánosság előtt szólni.

T. Nemzetgyűlés! A képviselő úr beszédének végén úgy nyilatkozik, hogy kilenc úr van, aki erről a kérdéstről bővebben kell hogy tudjon. Én természetesen nem ki dorn, hogy ki ez a kilenc úr, de ez a szám gyanút kelt bennem, hogy itt vagy a szegedi kormányra, vagy pedig a Friedrich-kormányra történik utalás, mint amely kormány itt a Pekár-kormány után átvette az ügyek vitelét. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Vagy mind a kettőre!)

Ami a szegedi kormányt illeti, a leghatározottabban tagadom, hogy ennek bármiféle része volna ebben a kérdésben. Bizonyoságul fölhozom annak a memorandumnak a szövegét, amelyet a szegedi kormány képviselőjében Bécsben annak idején, amikor a román invázió aktuálisá Kezdettnél, az antanthoz beadtunk. A memorandumnak erre vonatkozó passzusa magyar fordításban — minthogy a memorandum francia nyelven készült — a következőképpen szól (olvassa):

„Ha az ántánt a bolsevizmusnak véget akár vetni, bizonyára azért teszi ezt, mert a saját érdeke ezt kívánja. Magyarország vezetőosztályai és pártjai készek arra, hogy ebben a munkában közreműködjenek és ezt hátsó gondolat nélkül följánlják, mert azon a nézetben vannak, hogy ebben a kérdésben Magyarország és az ántánt érdekei azonosak. De hogyha ez az akció a legcsekélyebb mértékben hátrányt hozhatna az országra a béke végleges föltételei tekintetében, vagy ha akár a románok, akár más szomszédunk részéről olyan megszállásra vezetne, amely színleg a rend helyreállítása, a valóságban azonban azon cél szolgálatában állana, hogy Magyarország kárára bevégzett helyzetet teremtsen, a mi közreműködésünk teljesen kizártnak tekintendő. Különben is közreműködésünk ezen esetben teljesen értéktelen lenne, mert az újonnan megalakult kormány nem volna képes ebben az esetben a rendet föntartani és közreműködése csak arra lenne jó, hogy néhány embert kompromittáljon anélkül, hogy célját elérhetné.”

Azt hiszem, hogy ez a szöveg teljesen tisztázza a szegedi kormány álláspontját ebben a kérdésben. Én magam

szövegeztem, meg annak idején ezt a memorandumot, tehát jóállllhatok azért, hogy ez a hiteles szöveg.

Peidl Gyula: Érdeemes volna annak a többi részét is ismerni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Vannak olyan részei, amelyek ma még, sajnos, nem valók a nyilvánosság elé, de megnyugtathatom t. képviselőtársamat, hogy soha semmiféle hazaárulást nem követtem el. (Lelkes taps.)

Peidl Gyula: Nem is arról van szó! Eszemben sem volt hazaárulásra gondolni! Egyéb szempontból érdekes!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ami már most a Friedrich-kormányt illeti, erre vonatkozóan csak egy román szakértőnek kijelentéseit kívánom fölolvasni, t. i. Mardarescu tábornok úr és Diamandi meghatalmazott miniszter úr nyilatkozatát, amely egy román nyelven megjelent könyviben foglaltatik arra vonatkozóan, hogy milyen viszonyban voltak a románok a Friedrich-kormányal. Itt azt olvasom, (Olvassa): „A román kormány álláspontja az volt, hogy ne avatkozzunk semmi módon se a magyar állam belügyeibe. Az arra vonatkozó híresztelési, hogy mi segédkeztünk volna József főhercegnek a szocialista Peidl-kormány megbuktatásában és abban, hogy a hatalmat birtokába vegye, teljesen téves.

Tény csak annyi, hogy ez egyidejűen történt Budapestnek csapataink által való megszállásával. Miután főparancsnokságunknak az volt a kötelessége, hogy mindenféle ellenséges haderőt lefegyverezzen, lefegyverezte a Peidl-kormányt is. József főherceg és párthívei ez alkalmat használták az államcsíny végrehajtására. Friedrich, az új kormány feje, azt írta később, hogy velem súrlódásai voltak, sőt hogy én őt egy beszélgetés alkalmával megsértettem volna. Sajnálom, de helyre kell igazítanom. Én nem ismertem Friedrich urat, nem láttam és nem is beszéltem véle soha, de ha nem is érintkeztem vele személyesen, azért az ő kormányával mégis voltak súrlódásaim.”

Ezekből megállapítom, hogy nézetem és meggyőződésem szerint ez a nyom is rossz nyomnak bizonyul, ha a t. képviselő úr ezt akarná követni.

De itt vannak az akkori kormánynak összes tagjai, itt van a kormánynak akkori feje, Friedrich képviselő úr, itt van Pekár, itt van Csilléry, itt van Heinrich és itt van Hegyeshalmy volt miniszter úr, ők nyilatkozhatnak erre a kérdésre nézve teljes nyíltsággal és teljes őszinteséggel.

Azzal végzem fölszólalásomat, hogy nem tartom helyesnek, ha olyan pletykákból kiindulva, amelyek keringenek egy városban, amely város nagy eseményeken ment

keresztül, mi most kezdünk politikai témákat fölvetni és a porond mezejére vetni azért, hogy egyik a másikunknak kellemetlenségeket okozzon (úgy van! úgy van! jobbfelől.) Nem hiszem, hogy a t. képviselő úr is használna annak az ügynek, amelynek kedvéért ezt a kérdést fölvetette. Én a magam részéről válaszul csak azt jegyzem meg, hogy miután meggyőződésem és az eddigi jelek szerint is — és a t. képviselő úr felszólalása az ellenkezőről nem győzött meg — itt senki sem hívta be a románokat, hanem azok ; bejöttek maguktól, bejöttek, hogy ezt az országot megszállják) és tönkretegyék, (úgy van! úgy van! jobbfelől.) én semmiféle vizsgálatot indítani ebiben a tekintetben hajlandó nem vagyok. (Élénk helyeslés jobbfelől és a középén.)

Kérem válaszom tudomásulvételét. (Élénk helyeslés jobbfelől.)

Elnök: Pekár Gyula képviselő úr kért személyes kérdésben szót.

Pekár Gyula: T. Nemzetgyűlés! Méltóztassanak megengedni, hogy pár percre igénybevegyem a t. Nemzetgyűlés drága idejét.

Nem akartam fölszólalni, mert nem szeretem a személyeskedést és nem szeretem a hercehurcát, de Sándor Pál képviselő úr július 15-iki interpellációjában engem személyemben aposztrofált. A képviselő úr abban az interpellációban a három év előtti augusztusi eseményeket hozta szóba és jónak látta az oláhok behívásának problémáját ide az ország színe elé hozni. Utalt valamire, amiről én eddigelé nem is tudtam, hogy Magyarországon általán a zsidókat vádolják, hogy ők hívták volna be ide a románokat. Én ilyesmiről nem hallottam. Mende-mondákat hallottam olyasmiről, hogy ők talán tartóztatták részben itt őket, de erre nem térek rá, hanem maradok annál a vörös fonalnál, amelyet Sándor Pál képviselő úr követett.

Sándor Pál: De gyilkoltak ennek nevében! (Mozgás)

Elnök: Csendet kérek!

Pekár Gyula: Sándor Pál képviselő úr azzal a kövel, amelyet a vízbe dobott, azonnal hatalmas gyűrűket kanyarított a magyar közvéleménynek amúgy is elég ideges és nyugtalan vizébe. Pár óra múlva már, mintegy kommandóra, a sajtónak bizonyos része rendkívül sok cikket produkált és két hét óta ezek a cikkek növekvő mértékben haladnak előre és most már egészen nyíltan vágják a mi szemünkbe, az akkori augusztusiaknak a szemébe, hogy dehogy is a zsidók; maguk az augusztusi ellenforradalmá-

rok, a hatalmat akkor átvett Fehér Ház tagjai hívták ide be a románokat.

Fábián Béla: Mi az a Fehér Ház? (Nagy zaj jobbfelől.)

Pekár Gyula: Majd rátérek.

Patay Tibor: Türelem rózsát terem!

Barla-Szabó József: Majd hallgatni fog a végén!

Pekár Gyula: Idéztek erre különféle detektív- és nemdetektív-tanúkat, különféle kis- és magasrangú rendőrtisztviselőket, beszéltek valami rejtelmes kilencesbizottságról, sőt mikor Sándor Pál képviselő úr a kilencesbizottságot említette itt, akkor arról az oldalról valaki közbeszólt, hogy nem is kilences-, hanem tizenkettesbizottság volt az. A lapok ezt vastag betűkkel kinyomatták, sejtteni engedték, hogy tudják azt a listát, kolportáltak itt különféle listákat, hozzátették, hogy ugyan nem egészen bizonyosan tudják, de azok nem lehettek mások, mint a Fehér Ház tagjai.

Távol legyen tőlem, hogy Sándor Pál t. képviselő úr és ezen hírlapi közlemények között bizonyítható összefüggést keressek és találjak. Eszemágában sincs. Csak annyit vagyok bátor konstatálni, hogy Sándor Pál úr kezdeményezésére egy egészen rendszeres hajsza, vádak, gyanúsítások indultak meg az akkori augusztusiak ellen, mi ellenünk. A közvélemény kezdett foglalkozni a dologgal, az emberek a fejüket csóválták, azt mondták: ej, ej, mégis kell hogy valami legyen a dologban, nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja. Hát én, t. képviselő úr, egyelőre csak annyit mondok: de igenis zörög a haraszt noha, zörög akkor is, ha kígyó mozog alatta. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.)

Egyáltalán, amióta másfél hónap óta a nemzetgyűlés ülésezik — nem tudom —, a legkülönösebb taktikázásnak vagyunk itt szem- és fültanúi. Itt hovatovább már nem arról van szó, hogy közülakarattal helytelenítsük, kárhoztassuk: a bolsevizmust és közülakarattal konstruktív munkára térjünk át. Dehogy is! Itt már arról van szó, hogy napról-napra azt halljuk, mint egy kalapácsütést ennek az apatikus társadalomnak a homlokára, halljuk a bolsevizmusnak direkt vagy indirekt, olykor nem is egészen rejtett igazolását. (úgy van! jobbfelől.) Némelyek még tovább mennek; némelyek odáig mennek, hogy azt mondják — bocsnat, hogy ismét Sándor Pál t. képviselő urat aposztrofálom, ő mondom —, hogy a bolsevizmus milyen nagyszerű rendeleteket produkált például a magyar államvasuti anyagoknak megmentése dolgában. Megjegyzem, nem akarok én ebbe . . .

Sándor Pál: Ejnye, de kiforgatás ez! Ez már nem becsületes beszéd! (Zaj jobbfelől.)

Pekár Gyula: Benne van a szövegben! Abból olvasom.

Sándor Pál: Tessék fölolvasni!

Pekár Gyula: Mindjárt fölolvasom.

Sándor Pál: Nem áll! Ez kiforgatás! Én és bolsevizmus!

Fábián Béla: Sándor Pál, mint bolseviki! (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Barla-Szabó József: Ubi bene ...

Pekár Gyula: Azt mondta, bogy a bolsevizmus kitűnő rendeleteket produkált, például kidolgozott egy tervet, egy egész rendszert arra, bogy a magyar államvasutak vagonanyagát hogyan kelljen megmenteni.

Távol legyen tőlem, hiszen itt vannak Hegyeshalmy és Heinrich Ferenc barátaim, akik erre szakértőleg fognak nyilatkozni, engem a dolog csak annyiban érint, hogy mint összekötő miniszter, igenis az oláh vagonrablásokat beesülétesen, aktaszerűen mindig bejelentettem Loree ezredesnek, az igénybizottság elnökének. Sándor Pál képviselő említi a 36 milliárd kárt és azután a gyávaság, a pipogya-ság, a hazaárulás, a vészes hanyagság, a bűn fölöslegesen sűrű említésével aposztrofálja azt a kormányt. Vagyis — bocsánatot kérők, hogy így állítom be a dolgot —, kezd a dolog egészen megfordulni: arról van szó, milyen nagy-szerű volt az a bolsevizmus; fordítsuk meg a nyársat, fordítsuk ellene tarinak a három év előtti augusztusi kormánynak, menjünk neki azzal a nyárrsal, hátha eltaláljuk!

Sándor Pál: Közönséges fer dites! Épeszű ember nem fogja ezt önnek elhinni! (Zaj.)

Vázsonyi Vilmos: Szegyei jék magukat, gyerekesség így beszélni. (Zaj és felkiáltások: jobbfelől: Rendre!)

Elnök: Csendet kérek! A képviselő urat rendre-utasítom!

Barla-Szabó József: Ez volt a tendencia!

Sándor Pál: Majd felelek én önnek, meg fogja köszönni!

Pekár Gyula: Tisztelt Nemzetgyűlés! Én szívesen állok a támadások elé. Itt csak konstatálni akarok valamit, mielőtt rátérnék a részletekre. (Halljuk! a bal- és a jobboldalon.) Konstatálom azt, hogy akik — mi az akkori augusztusiak, illetőleg annak az első keresztény nemzeti kormány kabinetjének a tagjai — akik az előbbi nemzetgyűlés tagjai voltunk és akik tagjai vagyunk most is ennek a nemzetgyűlésnek, 1920 február hó 16-ika óta az akkori eseményeket soha szóba nem hoztuk, soha nem hánytör-

gattuik azt, ami a mi meggyőződésünk, hogy mi akkor nemzetmentő becsületes munkát végeztünk, (úgy van! jobbfelől és a középen.) az volt a mi meggyőződésünk, hogy a magyar nemzet ebben a siralmas, nyomorult, koldus állapotában nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy a múltban turkáljon, nem engedheti meg magának, hogy bűnbakot keressen.

Drozdy Győző: Mást sem csinálnak két év óta! (Zaj és fölkiáltások jobbfelől: Ki kezdte?)

Elnök: Csendet kérek a Ház mindkét oldalán!

Propper Sándor: Negyvenezer embert fogtak el, az semmi?

Urbanics Kálmán: Vörös Napoleon!

Pekár Gyula: Nem igen beszéltünk erről, mert hiszen olyan égető a jelen, és sokkal égetőbb a jövő. (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Pekár Gyula: Midőn azonban Magyarország lakosságának egy részéről ekkora kolosszálisan hálátlan feledékenységgel állunk szemben, (úgy van! jobbfelől.) mikor ilyen tudatos vagy talán — ezt nem Sándor Pál képviselő úrra értem, hanem másokra ...

Rakovszky István: Kikre?

Pekár Gyula: . . . — ekkora ferdítő feledékenységgel állunk szemben, akkor azt mondom, igenis kiállunk a térre, szembeállunk azzal a nyárssal. (Helyeslés a jobboldalon.)

Hogy rekapituláljam: gyávaság, pipogyaság, vészes hanyagság és bűn. (Derültség balfelől.)

Sándor Pál: Csak a vasútra mondtam; arról ma nincs szó!

Pekár Gyula: Engem főleg az első szó, a gyávaság szó érdekel és bevallom, hogy ez nagyon különös epitheton ornans különösen olyan úr részéről, akinek a személyes bátorsága kétségen kívül áll, mint a Sándor Pál úré. (Derültség jobbfelől. Mozgás és fölkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: úgy is van!) Másodszor olyanokkal szemben, akikre minden ráfogható, csak éppen ez az egy nem, . . .

Drozdy Győző: Az igaz!

Pekár Gyula: . . . akik becsületesen szembenéztek • éppúgy a Klein-Korvin és Cserni oroszsidó hóhérmestereivel és kínzóival, mint később az oláh szuronyokkal. (úgy van! jobbfelől. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem láttuk!) Furcsa világ ez, tisztelt Nemzetgyűlés; napról-napra hallja itt az ember hivatott és nem hivatott politikusoktól, politikai kritikusoktól, hogy voltaképp hogyan is volt az az augusztus három évvel ezelőtt, miért is vették át a hatalmat éppen azok, akik mi akkor átvettük, miért

éppen mi? Örülök, hogy egyezer végre megfelelhettek erre. (úgy van! jobbfelől.) Nagyon egyszerű a válasz, tisztelt Nemzetgyűlés! Azért vettük át a hatalmat, mert más nem volt itt, csak mi voltunk itt.

Barla-Szabó József: És volt hozzá bátorságuk!

Pekár Gyula: Könnyű azoknak a politikai kritikusoknak, akik bármilyen tiszteletreméltó okból vagy a belföldön bujkáltak, vagy a külföldön üdültek, ezeknek könnyű volt a szerepük. Lettek volna itt! (Úgy van! úgy van! jobbfelől.)

Vázsonyi Vilmos: Külföldön koldultak!

Pekár Gyula: Mi pedig nem voltunk ebben a tekintetben exkluzívek. Mi fölszólítottuk mindazokat, — példa rá Heinrich Ferenc tisztelt barátom, aki 10-én, szabadult ki a börtönből s pár nap múlva engedett a hívó szónak és eljött hozzánk — mi hívtunk mindenkit, aki hozzánk csatlakozni hajlandó volt, (úgy van! Éljenzés jobbfelől.) Könnyű e kritikus uraknak, annyival inkább, mert ők azok, akik a világot urbi et orbi azután telekiabálták azzal, hogy az a bolsevizmust követő első keresztény nemzeti kormány bosszútól lihegve támadt itt fehér terrorral a zsidóságra.

Pikler Emil: Zsidó is volt benne: Polnai!

Drozdy Győző: Harmadikán nem is sejtették, hogy keresztény lesz a cégér! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Pekár Gyula: Bocsánatot kérek, ez az állítása szelíden szólva, határozottan rágalom. Kérem, én Sándor Pál t. képviselő urat is megnyugtathatom. Sándor Pál t. képviselő úr a 15-iki interpellációjában azt mondta, hogy „életem egyetlen hazugsága, hogy Magyarországon nincs fehér terror” — gondolom, hogy úgy mondta még, hogy 25 vagy 30 külföldi lapban hirdette ezt — én megnyugtathatom a t. képviselő urat, amikor a három év előtti epókáról beszélek; legyen egészen nyugodt, most sem mondok nem igazat. Én egyetlenegy szót szegezek a képviselő úrnak, azt a szét, hogy Horovitz! Miért akar a t. képviselő úr Horovitzabb lenni Horovitznál, annál az amerikai ezredesnél?

Sándor Pál: Jó, hogy említi!

Vázsonyi Vilmos: Nagy trotli volt az öreg. (Derűtség. Fölkiáltások a szélső baloldalon: Buta volt szegény! Ha egy zsidó buta, nagyon buta!)

Drozdy Győző: Az amerikaiak közös vonása!

Pekár Gyula: Bocsánatot kérek, az a Horovitz amerikai zsidó ezredes, akit külön azzal a föladdal küldtek

ide Budapestre — mert más ok nem volt arra, hogy ő ide jöjjön, mint az —, hogy idejövén, a fehér terror kérdését a zsidók szempontjaiból tanulmányozza, ennek becsületesen megfelelt, és mintán korútját befejezte a Dunántúl, az inkriminált Siófokon s ahol, mint a magyar paraszt mondja, annyira alapos volt, hogy megolvasta a kuvaszon a bolhát, (Derültség.) annyira utána nézett a dolognak . . .

Sándor Pál: Friedrich másképp beszélt. (Zaj.)

Horváth Zoltán: Nagyatádi is tud valamit mondani. (Zaj.)

Friedrich István: Hidegvér! Hidegvér! (Folytonos zaj.)

Elnök: Csendet kérek t. képviselő urak!

Drozdy Győző: Mi van a sült miniszterrel? Az is Siófok!

Forgács Miklós: Nem tudtátok megfőzni!

Pekár Gyula: . . . amikor, mondom, Horovitz amerikai ezredes a működését befejezte, nálam volt hivatalosan a hivatalomban és először nekem mondotta el szó szerint mindazt — amit azután a teljesen ortodox Pester Lloyd-ban leközölt . . .

Peidl Gyula: Becsületesen!

Pekár Gyula: ... — franciául és németül! (úgy van! jobbfelől.) Engedje meg Sándor Pál t. képviselő úr, hogy ennek a cikknek főbb részeit fölolvassam, talán németül, azt hiszem alkalmasabb. (Fölkiáltások jobbfelől: Magyarul! A szélsőbaloldalon: Hébelül! Derültség. Olvassa): Mitteilug für die Presse” —« a fordításnak kellő ellenőrzése céljából talán helyesebb, ha eredetiben olvasom (Halljuk! Halljuk!)

Harsány Gábor: Nix deutsch!

Pekár Gyula (olvassa): „Am 24. und 25. des Monats szeptemberre vonatkozik — habe ich Siófok besucht” — meglátogattam Siófokot — ...

Varsány Gábor: Zsidófokot! (Derültség.)

Sándor Pál: Milyen szellemes! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Pekár Gyula (olvassa): „ . . um die Organisation der ungarischen nationalen Armee als Mitglied der interalliierten Subkommission zu überprüfen. Während der Dauer meines dortigen Aufenthaltes habe ich die auf die Juden bezüglichen Meldungen von Mißhandlungen, Ermordungen und Pogromen untersucht. Ich habe gründliche Einsicht in die Angelegenheiten genommen, bin sowohl mit in der Nachbarschaft befindlichen Juden, wie auch mit den Offizieren der ungarischen nationalen Armee in Berührung getreten (Zaj. Halljuk! Halljuk!) und habe

gefunden, daß tatsächlich mehrere erwiesene Fälle, gekommen sind, in welchen Juden mißhandelt, sogar auch ermordet wurden, diese Fälle aber nicht im entferntesten auf die Behörden der ungarischen Armee zurückgeführt werden können. In Gegenteil, diese Behörden bieten alles auf, um auf den ihnen unterordneten Gebieten jede Ungerechtigkeit und Ruhestörung zu verhindern.” — Ez volt az az első keresztény nemzeti kormány. — (Olvassa): „Individuelle Ausschreitungen werden außerordentlich streng bestraft; über solche Ausschreitungen einlangende Meldungen werden gründlich untersucht. Obwohl zweifellos an vielen Orten judenfeindliche Agitationen betrieben wurden, bin ich überzeugt — meg vagyok győződve róla — daß die auf den sogenannten „weißen Terror“, bezüglichen Nachrichten der Grundlage entbehren.” — Meg vagyok győződve arról, hogy az úgynevezett fehér terrorra vonatkozó jelentések teljesen alaptalanok. (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)

Esztergályos János (közbeszól. Zaj.).

Elnök: Esztergályos János képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni.

Pekár Gyula (tovább olvassa): ... „Die Juden oder Christen guten Betragens” — A jó magaviseletű zsidók és keresztényeknek — „haben keinen Grund sich vor ihnen zu fürchten” — semmi okuk sincs, hogy azoktól az illető tisztektől féljenek. (Mozgás és fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Horovitz!)

T. Nemzetgyűlés! Bátor voltam ezt citálni, hogy a mi részünkről, a három év előtti augusztusiak részéről, ezt a tényt itt egyszer s mindenkorra leszögezzem, ezt a tényt, amelyet egy amerikai zsidó ezredes ellenőrzött és amelyről nyilatkozik. Azt hiszem, ez teljesen föld bennünket.

Pikler Emil: Éljenek a Horovitzok!

Elnök: Nagyon kérem a képviselő urat, méltóztassék csöndben lenni!

Pekár Gyula: T. Nemzetgyűlés! Mi abszolúte nem foglalkoztunk a íbosszn érzésével. Fölhívom összes volt minisztertársaimat, volt-e valaha erről szó, akár minisztertanácson, akár beszélgetésben! Ha mi bosszúra gondoltunk volna, amikor a hatalomnak teljes birtokában voltunk....

Propper Sándor: Az egész országot kiirhatták volna!

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Pekár Gyula: ... akkor mint Trockijék Oroszországban, egészen másként járhattunk volna el (úgy van! Úgy

jobbfelől) De tőlünk a lehető legtávolabb volt minsszűzés; minket eltöltött a mélységes honfíjdalom, mi magyar kötelességérzettel, magyar lelkesedéssel mentünk neki annak a munkának, hogy a véres sárból az ország szekerét kihúzzuk. Az volt a célunk, hogy a bolsevizmusból fönmaradt romokat továbbra is megmentjük az új moloch, a románok kezei közül. Nagyon magunk voltunk; a szegediek, akikkel különben természetesen összeköttetésben voltunk, még távol voltak Szegeden, még át sem jöhettek a Dunántúlra. Budapest itt egymaga volt és Budapestnek egymagának kellett a harcot fölvenni.

Horváth Zoltán (közbeszól. Zaj.).

Elnök: Horváth képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni!

Pekár Gyula: A világért sem akarok párhuzamokat vonni a későbbi kormányok nehéz helyzete és a mi nehéz helyzetünk között; én csak annyit jegyzek meg, hogy akkor valóban életveszélyes volt miniszternek; lenni. Erre rá fogok térni. Egyelőre csak Sándor Pál t. képviselő úrnak és főként az ő interpellációját interpretáló sajtónak, annak a bizonyos közvéleménynek, akarom a következőket feleletül adni:

Drozdy Győző: Csak Danton nyelvén!

Elnök: Drozdy képviselő urat kérem, ne méltóztassék állandóan közbeszólni.

Pekár Gyula: Én, mint a Fehér Ház elnöke, semmiféle 9-es vagy 12-es bizottságról nem tudok. Mi, a Fehér Ház, nem mentünk ki semmi bizottságban, sem egyénenként a románok elé, sem Nagykatára — soha életemben nem voltam ott — sem máshova. Mi sem közvetve, sem közvetlenül, sem személyesen, sem írásbelileg, sem telefonon, sem telegráfon a románokkal mindaddig nem érintkeztünk, amíg a románok ide be nem jöttek. Amikor egyszer itt voltak, hivatalból, felelős állásban, igenis tárgyaltunk velük, tárgyalni voltunk kénytelenek velük, de mindig mint ellenségekkel tárgyaltunk velük.

Hogy ellenségeink voltak-e igazán, arra vonatkozólag kénytelen vagyok egyes momentumokat kiemelni és kénytelen vagyok ezeket bizonyos tényekkel illusztrálni. Ki kell emelnem azt, hogy Friedrich István barátom, akkori miniszterelnök ellen az én tudtommal három merényletet terveztek az oláhok.

A két első merénylet nem jutott a kifejlődésnek abba a stádiumába, hogy valósággal veszedelmessé válhatott volna, mert a négyes tábornoki tanács segítségével sike-

rült azt eliminálnunk, de a harmadik merénylet legvégén, mint aktor én is szerepeltem, erről tehát kötelességeim itt jelentést tenni, kötelességeim elmondani mindazt, Sándor Pál képviselő nr intenciói szerint, amit tudok. Hát elmondom.

Ez akkor történt, amikor a román trónörökös itt a Hungáriában mulatott és ez rendkívül fölkorbácsolta az akkori román rendőrség és katonaság munkakedvét. Ekkor történt az, hogy egy oláh patruly a Várszínház felől szuronyokkal be akart törni Friedrich István miniszterelnök hálószobájába, hogy őt vagy elfogja, vagy sokkal rövidebb úton eltegye láb alól.

Sándor Pál: Valószínűleg azt hitték, hogy zsidó!

Pekár Gyula: Én voltam az, aki az odasiető és a dolognak hinni nem akaró Gorton tábornokot a helyszínére vezettem. Gorton fölháborodva ült az autóba sir George Clerk-kel, aki pedig csak nem vádolható meg magyar barátsággal. Elrohantak Mardaescu tábornokhoz és ha önöknek ez meseszerűen tűnik föl, a négyes tábornoki tanácsnak következő napi cselekvése azonnal föl fogja önöket rázni ebből az illúzióból. A következő napon a négyes tábornoki bizottság a magyar miniszterelnökséget már angol-amerikai vegyes különítménnyel őriztette a románok ellen.

Barla-Szabó József: És kik mulattak a trónörökössel?

Pekár Gyula: De menjünk tovább. A magyar miniszterek nem (utazhattak szabadon az országban. Baloghy minisztert és másokat is lefogtak. Itt van előttem Bandhoz tábornoknark egy hivatalos irata, amelyet hozzám, mint összekötő miniszterhez intézett s amelyben ő tudatja velem, hogy miután az adminisztrációs ügyek lebonyolításában hiány, főimakadás nem állhat fönnyen Magyarországon, föl hívja a román hatóságokat, hogy engedjék a magyar tisztviselőket Magyarországon szabadon utazni.

Egy reggel öt órakor hívtak át a miniszterelnökségre — hiszen az urak emlékezni fognak rá — és nekem ott kellett hamarjában franciául és angolul beadni a tiltakozást a négyes tábornoki tanácshoz. Miért? Mert két államtitkárunkat lefogták az oláhtok. Az egyik Kutkafalvy Miklós volt, a másik pedig Szakács Andor, aki akki ugyan még csak miniszteri tanácsos volt és később avanzsírozott. Nem mondom el, hogy hirtelenében micsoda költséges utakon kellett nekem áthatolnom a Hungária-szálló oláh rendőrségi osztagán, hogy végülis eljussak a mostani Horthy Miklós-út első házába, ahol egy Paprika nevű oláh alez-

redes, auditor, karmai közül végre ki tudtam menteni Kutkafalvy Miklóst.

De egyébként itt van Dérfy jelenlegi miniszter úr, akkori államtitkár, ő emlékezhetik rá — hiszen együtt dolgoztunk ebben —, hogy mikor az oláhok Budapest tervszerű kiéheztetésével foglalkoztak, az oláhok — Mardareseu tábornok — minden emberi civilizációt arculpirító brutalitással távolították el. Nem, tisztelt Sándor Pál képviselő úr, nem volt az első keresztény nemzeti kormány sem gyáva, sem pipogya, sem bűnösen hanyag, ellenkezőleg emberfölötti munkát végeztünk s azt becsületesen teljesítettük.

Sándor Pál: Mondtam a kormányra?

Pekár Gyula: Becsületesen teljesítette kötelességét. (Zaj. Fölkiáltások a jobboldalon: Hát kire mondta?)

Sándor Pál: Akik cselekedték! (Nagy zaj jobbfelül. Fölkiáltások: Nevezze meg!) Én nem fogok valótlant mondani.

Pekár Gyula: Méltóztassék talán beszédét átolvasni, meg fogja látni, hogy föltétlenül áll, amit mondtam.

Sándor Pál: Tessék citálni azt, amit mondtam. (Nyugtalanság és zaj.) Már harmadszor állít olyat, ami nem áll meg. Tessék citálni.

Elnök: Csöndet kérek! Sándor Pál képviselő úrnak módjában lesz viszonzásában foglalkozni a mondottakkal. Ne méltóztassék tehát most állandóan közbeszólni.

Vázsonyi Vilmos: Hiszen Pekár készült a beszédjére; citálhat.

Pekár Gyula: Mostanában egyáltalában nagyon divatba jött, hogy azt az u. n. keresztény kurzust becsmérlik és azt mondják, hogy ez a keresztény kurzus három év alatt semmit sem produkált. (Zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások: Azt nem mondtuk. Ellenkezőleg nagyon sokat.) Még olyat is mondtak, hogy bűnben született! (Fölkiáltások a szélsőbalon: A Duna sokat beszélhetne!) Erre is bátor leszek felelni, és valamit ki alkarok jelenteni éppen annak a keresztény kurzusnak születése pillanatára. Mit tettünk? Mi akkor, augusztus elején, eltávolítottuk azt a félig vagy háromnegyed- részében kommunista — mert hiszen öt népbiztos volt benne — Peidl-kormányt. (Mozgás a szélsőbaloldalon.) Azután megalkottuk — véltlenül csekélységem volt a szervező elnöke — a keresztény nemzeti pártot. Most méltóztassék jól észbevenni, hogy ha mi akkor ezt nem tesszük, ha mi a politikai billentyűkart egészen vissza nem fordítjuk keresztény és nem-

zeti alapra, akkor ma Magyarország ott volna, ahol Bécs és Berlin van. (Igaz! Úgy, van! jobbról és a középén. Ez a mi becsületes érdemünk a magyar történetírás előtt. (Élénk helyeslés és taps jobbról és a középén.)

Propper Sándor: Akkor volnának közszabadságok! (Zaj a Ház mindkét oldalán.)

Elnök: Csöndet kérek! Propper képviselő urat nagyon kérem, szíveskedjék csöndben maradni. (Nagy zaj.)

Propper Sándor: Sajtószabadság lenne.

Elnök: Propper képviselő urat harmadszor is kérem, méltóztassék csöndben maradni. (Fölkiáltások a jobboldalon: Mi van Salgótarjában? Sztrájkolnak!)

Farkas István: Adjanak nekik bért! Ne éheztessek őket!

Elnök: Csöndet kérek! (Zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)

Csiller y András: Maga becsmérelte a keresztény vallást a Mária Terézia-téren! Ott voltam! Hallottam! (Nagy zaj.)

Fábián Béla (közbeszól).

Elnök: Fábián képviselő urat kérem, szíveskedjék csöndben maradni. Ha így folytatja, kénytelen leszek rendreutasítani.

Fábián Béla: Ne tessék fenyegetni!

Elnök: Fábián képviselő urat rendreutasítom. (Nagy zaj.)

Barthos Andor: Az igazság nem terrorizmus.

Barla-Szabó József: Fábián a városházán már megkapta a magáét. Itt is megkaphatja!

Esztergályos János: Majd megmondjuk, mi az igazság! (Zaj.)

Elnök: Kérem Esztergályos képviselő urat! A Ház mindkét oldalán kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csöndben maradni!

Pekár Gyula: Ezt a kormányt, t. Nemzetgyűlés, becsület és megbecsülés illeti meg, (úgy van! a jobboldalon.) és méltóztassék nekem megengedni, hogy csak pár percre rámutassak arra a nehéz helyzetre, arra a politikai szituációra, amelyben akkor Magyarország volt. Nem volt sem béke, sem háború, volt egy igen labilis fegyverszüneti alap, amelyet Diazéktól örököltünk, volt egy óriási árok Magyarország körül, amelyet alig lehetett áthidalni. Hiszen ezért keletkezett — nem a mi agyunkból született meg a gondolat — az összekötő minisztérium; azt a versaillesi legfőbb tanács utasítására a négyes tábornoki bizottság kérte mitőlünk, hogy legyen valaki, akivel hivatalosan tárgyaljon az ántánt, aki az oláh károkat ellen-

őrízze. Becsületesen teljesítettük minden kötelességünket. A magam szerény reszortjaira nem térek rá. Készen a köztudatba ment át, mit igyekeztem tenni a muzeális kincsek és egyéb dolgok megmentésére. Én csak annyit mondom: Irőgy bizony nehéz idők voltak azok, nem voltunk sem pipogyák, sem gyávák, sem hanyagok. Mikor szeptember 13-án a mi igazságunkról végre meggyőződött Bandholz tábornok, ideadta nekem a maga speciális különdrótját Harisba, a versaillesi legfőbb tanácshoz, úgyhogy sikerült nekem a magyar műkincseket, a muzeális kincseket, a magyar szellemi tulajdont a versaillesi legfőbb tanács különös védelme alá helyezni. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.) Ezzel sokat menttünk meg.

De igyekszem megmaradni a vörös fonálnál, az oláhok kártételeinél.

Peidl Gyula: Amit tett, az csak kötelessége volt! (Nagy zaj a jobboldalon és a középén.)

Pekár Gyula: Semmit sem kérek érte. (Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Nagy zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak! Nagyon kérem a Ház minden oldalán ülő képviselő urakat, méltóztassanak ezt a kérdést a szükséges nyugalommal tárgyalni. Itt főbenjáró vádakat emeltek egyes képviselő urak ellen; méltóztassék lehetővé tenni, hogy azok védelmüket előadják. Kötelessége a Ház minden tagjának, hogy ezt nyugodtan hallgassa meg. (Helyeslés.)

Rakovszky István: De rövidebben!

Pekár Gyula: Ez közölvé lett Mardaescu tábornokkal 15-én, Serbescu tábornokkal 17-én, és mégis mi történt 21-én? Csak pár szóval mondom el. (Halljuk! Halljuk!) Bukovszky tanácsnok a főváros részéről kétségbeesetten rohant föl hozzám a várba és azt mondta: Budapest 24 óra alatt elpusztul, mert (1,5.000 lovat követel tőlünk Serbescu. Ha ezt a 15.000 lovat elviszik, nem lesz semmi forgalom, megakad a város vérkeringése. Lerohantam a tábornokhoz és azt mondtam: Mit akar! Volt 28.000 lovunk, de a bolsevisták elpusztítottak 15.000-et.

Urbanics Kálmán: Ellopták! (Zaj. Elnök csönget.)

Propper Sándor: Akkor is loptak! (Zaj.)

Pekár Gyula: Az uraknak talán könnyebb volt, nekünk nagyon nehéz lett volna.

Urbanics Kálmán (közbeszól).

Elnök: Urbanics képviselő urat kérem, szíveskedjék csöndben maradni.

Pekár Gyula: Azt mondta nekem a tábornok, hogy ha önöknek csak 13.000 lovuk van is, én mégis 15.000-et kérek.

Fábián Béla (közbeszól).

Elnök: Fábián képviselő urat utoljára figyelmeztetem, méltóztassék lehetővé tenni a tárgyalások nyugodt folytatását. A mai ülés folyamán már legalább tízszer figyelmeztettem a képviselő urat.

Pekár Gyula: De hozzátette mosolyogva: Jó kérem, nem kérek akkor semmiféle lovakat önöktől, lemondok a gárda számára kért hatszáz lóról is, de akkor ön motu propria adja át nekem azt a 88 erdélyi muzeális ládát, amely a Nemzeti Múzeum nagy csarnokában van. Erre azt mondtam: Uram, tehát az alternatíva: ló vagy múzeum?

Fölvettük a harcot és kivittük a versaillesi legfőbb tanácsnál, hogy az oláhok csak lajstromozási engedélyt kaptak. Erre jött október 5-ike, vasárnap délután. Félhatkór” éppen a Gólyavárban egy gyűlésen voltam. Egyszerre csak tizennégy teherautó gördült be a Nemzeti Múzeum udvarára, odarohantam — az elvágott telefondrótok majd a szememet szúrták ki — s ott állott Fehérpataki főigazgató Serfeescu előtt. Azt mondtam: Mit csinál excellenciád itt vasárnap délután félhat órakor, amikor tudja, hogy nem vagyok hivatalban és az amerikaiak sincsenek hivatalban? Azt mondotta: Én teljesítem kötelességemet, ön is teljesíti a magáét! Adja ide a kulcsokat. Én ezt megtiltottam Fehérpatakinak és Czakó miniszteri tanácsosnak. Nem adtuk oda a kulcsokat, kihúztuk az időt protestekkel, és a végén odajött Bandholz Loree ezredessel, kis papírszalaggal lepecsételte az ajtót, magához vette a kulcsot és azt üzenete az oláhoknak, hogyha műkincseket akarnak, forduljanak hozzá. Volt belátás és igazságérzet bizonyos hatalmakban s ilyen igazságérző hatalomnak adtam át azt a 47 Corvinát is őrzésre, amely annyi napon át a lakásomon-volt. Itt dráma és operett vegyült. Hogy az operettből is említsek valamit, háromszor intéztek rohamot az oláhok a Kinizsi-utcai dohányraktár 60 milliós értékei ellen. Az összekötő minisztérium arra való volt, hogy az összes minisztériumok panaszai ide torlódjanak be, s ezek legyenek előadva az igénybizottságnál. A két első rohamot kiparíroztam, a harmadiknál azonban Bandholz tábornokot kellett megkérnem, hogy a korbácsával menjen le.

Drozdy Győző: Operettben nincsenek rohamok. (Nagy zaj a jobboldalon.)

Elnök (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak!

Pekár Gyula: Mialatt Bandholz az asztalt verte a korbácsával, az oláhok mindent megígértek, hogy semmihez sem nyúlnak hozzá, de azalatt az öt perc alatt hátul ki-loptak 5 millió ára cigarettát.

Nem akarom ezt folytatni, csak arra utalok reá — mert valahova konkludálni akarok —, hogy Loree ezredes Parisból visszajött november elején és tudatta hivatalosan velem, hogy az ántánt a román károk ügyében reparációs bizottságot küld Budapestre, állítsam össze a szerveket, össze is állítottam a fegyverszüneti bizottságból, a belügyminisztériumból és a statisztikai hivatalból. Ezek a szervek pompásan kezdtek működni, a Dunántúl fölvették a karóikat; amikor november 24-én a minisztériumom megszűnt, épp a Duna-Tisza közére mentünk át. A minisztériumom november 24-én megszűnt, de az anyagom megmaradt, s a szervek is megmaradtak. Kállay Tibor jelenlegi pénzügyminiszter úr egy másik minőségében — gondolom — másfél évvel ezelőtt kommasszáta a román károkat. Ezek, ha nem csalódom,; 120 milliárdot tesznek ki. (Mozgás.)

Valahány miniszterelnök következett ezek után, valamennyinek eléje járultam, s mindegyik előtt kifejeztem azt a pium desideriumot, hogy ezt a 120 milliárdot — nem kétlem, a kormányok teljesítették kötelességüket — mindenáron, minden módon be kell tudni az ántánt-követelésekbe, azután kétségkívül igazolnunk kell azt a tényt, hogy a románok az ántánt parancsa ellenére jöttek be ide. Mert ha mi ezt igazolni tudjuk, akkor nem kell nekünk a románoknak sok tíz milliárdnyi hadseregellátási díjat fizetnünk. Ezen az állásponton voltam három év óta, ezt hangoztattam mindenütt, s most csodálatosan azt hallom, illetőleg azt hangoztatják bizonyos oldalról, hogy igaz, hogy a románok az ántánt parancsa ellenére jöttek be, de bizonyos magyar emberek hívására. (Mozgás.) Majd rátérek ennek közelebbi kritikájára.

Most a Fehér Házzal kell nyilatkoznom. Mi ez a Fehér Ház? Méltóztassék úgy venni, hogy Fehér Ház kontra Vörös Ház, vagyis a Hungária, ahol Kun Béláék uralkodtak...

Peidl Gyula: Egy szóval szovjetház. (Nagy zaj a szélsőbalon.)

Propper Sándor: Igaz!

Elnök: Peidl Gyula és Propper Sándor képviselő urakat ezért a kifejezésért rendreutasítom. (Helyeslés jobbfelől.)

Pekár Gyula: A Fehér Ház nem más, mint a december, illetőleg konkrétan január óta parallel működő különféle ellenforradalmi szervezeteknek utolsó föllobbanása július közepén. Tagjai voltak azok — 33-an voltunk —, akiket időközben le nem fogtak, például a júniusi ellenforradalom részéről, amint kiszabadultam, azonnal csatlakoztam a Fehér Házihoz,

A Fehér Háza nézve még valamit mondhatok. Mi páran közülük jutalmat kaptunk — ha ugyan jutalomnak nevezhető az, hogy az ember az akkori kálvária közepette, az akkori nehéz időben miniszterré lett —, de konstatálnom kell, hogy a Fehér Ház többi tagjai nem kaptak semminemű állást, hivatalt jutalmuk. Az olyan kiváló tagjai az ellenforradalomnak, mint Géher kapitány és Nagy Lajos százados nem lettek őrnagyokká, csak három óv múlva, a rendes ranglétrán lettek azokká. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Elég hálátlanság!)

Nos, a Fehér Ház miért alakult meg, miért vette ezt a lendületet július közepén ez az ellenforradalmi organizáció? Nagyon egyszerű. Haccius Rudolf, a genfi Vörös-kereszt itteni elnöke nálam járt éppen Ferry Oszkár barátom borzalmas kivégzése után és azt mondta — mert ő mentett meg engem Romanellivel együtt Korvin Klein Ottó karmai közül —: Uram, meneküljön innen, mert nem lesz módomban többé önnek segíteni! Kun Béla császári allűröket vesz föl, il prend des allures dempeneur, ezen szavakkal mondta, meneküljön, mert Schurek elvtársnak az a határozati javaslata vagy indítványa, (Zaj.) hogy orosz mintára a burzsujokat kiirtsák, augusztus 4-én s 14-én — így emlékszem a dátumokra —, be fog következni. (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások a jobboldalon: Ott ültek!)

Én Schurek elvtársat illetőleg, azt hiszem, hivatkozhatom talán a t. szociáldemokrata képviselő urakra — emlékeztetnek rá —, akik tagjai voltak a szovjetparlamentnek..

Ha már a szovjetparlament szónál vagyunk, amit éppen az egyik t. képviselő úr kiejtett, akkor méltóztassanak megengedni- azt, hogy megkérdézzem itt az ország színe előtt tisztelettel önöktől — mert kolportálnak itt 12 nevet —, igaz-e az, hogy ezek a képviselők tényleg a szovjetparlament tagjai voltak? (Mozgás a szélsőbaloldalon.)

— Én nem állítom.

— *Vanczák János:* Valószínűleg igaz.

— *Gaal Gaston:* A naplóban benne van!

Pekár Gyula: Nem is szekatúrából kérdezem ... (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Gaal Gaston: Az afekori naplóból egész pozitív e megállapítható. (Zaj.)

Elnök: (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak.

Barla-Szabó József: Hol volt akkor Propper?

Urbanics Kálmán: Csöndesek lettek!

Gaal Gaston: "Megvan a 80-as bizottság titkos tárgyalásairól szóló napló is. Már munkában van. (Zaj.)

Pekár Gyula: Nem szekatúrából akarom ezt kérdezni, hanem azért kérdezem, mert ha a t. képviselő urak a szovjetparlamentnek is tagjai voltak, akkor bocsássanak meg, de minden szavuk a magyar \nemzeti társadalom nevében más latolás alá esik. Mert akkor az a vehemencia, amellyel önök az önök vörös jelvényes első föllépésüktől fogva a régi elveik mellett kitartanak és támadnak, ez a vehemencia valami olyan érzést kelt bennünk, mintha önök azt gondolnák, hogy még (mindig a régi parlament tagjai és onnan beszélnek (Igaz! úgy van! a jobboldalon. Nagy mozgás.) ennek a nemzetgyűlésnek!

T. Uraim, leszek bátor fölolvadni a neveket. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) Ha tetszik, méltóztassanak igennel vagy nemmel felelni. Ha nem felelnek, az is felelet. (Olvassa): „Farkas István (Nagy zaj a jobboldalon és a középén. Fölkiáltások: Pfuj!)

Urbanics Kálmán: Pfuj! Szégyellje magát!

Elnök: Csöndet (kérek, Urbanics képviselő úr! Nagyon kérem a képviselő urakat a Ház minden oldalán, méltóztassanak csöndben maradni.

Urbanics Kálmán: Mindig a lehangosabb!

Pekár Gyula: Farkas István, igen? (Nagy zaj.) J ászai Samu. (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek csöndben maradni.

Pekár Gyula: Kitajka Lajos. (Zaj.) Knaller Győző. (Zaj. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Knaller!) Miákits Ferenc. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen Miákits!) Peyer Károly. (Zaj. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen!) Propper Sándor. (Hosszantartó nagy zaj a jobboldalon és a középén.)

Propper Sándor: Nem igaz! Aljas hazugság! Ha igaz volna, nem tagadnám, de nem igaz! (Nagy zaj.)

B. Prónay György: Az egyiknél sértés, a másikonnál éretny!

Pekár Gyula: Reisinger Ferenc. (Zaj.) Rothenstein Mór. (Hosszantartó nagy zaj.) Sütő József. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Ha a képviselő urak így folytatják, kénytelen leszek az ülést fölfüggeszteni. Méltóztassanak megengedni, hogy a szónok nyugodtan mondhassa el beszédét.

Farkas István: Színdarabot játszunk itt. Kezdje előlről.

Csilléry András: Most nem szovjetülés van.

Propper Sándor: Az egész ország ott volt! (Ellentmondás a jobboldalon.)

Urbanics Kálmán: Nem igaz, börtönben voltunk!

Elnök: Propper képviselő urat rendreutasítom.

Propper Sándor: Én otthagytam! (Nagy zag.)

Elnök: Csöndet kérek. Ha így folytatják a t. képviselő urak, kénytelen leszek az ülést fölfüggeszteni.

Pekár Gyula: Tehát Rothenstein Mór úr nem volt benn? Sütő József? (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Kezdje előlről!) Györki Imre, Vanczák János. Györki nem volt? Méltóztassanak megengedni, hogy egy tiszteletteljes kérdést intézzek önökhöz. Lássák, uraim, mialatt mi júniusi ellenforradalmárok itt voltunk ebben az épületben lefogva, (Zaj és fölkiáltások a jobboldalon: A pincében!) mialatt mi itt hallottuk az üdvrivalgásokat és tapsokat, amikor a folyosóm bilincsekben átvezettek, azalatt önök talán ugyanazon a helyen ültek, amelyen most ülnek. (Nagy zaj.) Akkor kínozták odalent Szörtseyt, Kovács Dezsőt, Péteryt, (Fölkiáltás a szélsőbaloldalon: Elég gyalázat volt!) kínozták olyan borzalmas módon, ami minden kannibalizmust megszégyenít. (Nagy zaj a jobboldalon. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Gázság volt ez is!) Negyvennyolc órán át kínozták őket, tartották őket kékötve, úgy hogy a végén a fejük a két sarkuk közé jutott s mikor aztán vért hánytak és lenéztek a földre, akkor Icígovics, az egyik kínzómaster, mondta: ez lesz a te sorod is.

Vanczák János: Tessék bejelenteni a kelenföldi lakományán!

— *Pekár Gyula:* Levágott ujjak, orrok és más egyéb levágott emberi testrészek heverték ott, s amikor elájult az illető, akkor a humánus kommunisták orvosi kezelés alá vették őket, két napig rummal, kaviárral és mindennel ellátták, két nap múlva pedig újra levítették őket. Nem hallottak önök erről? És önök nem tiltakoztak ez ellen?

(Hosszantartó nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon: Gazemberek! Hazaárulók! Bitangok! Hóhérok! Nagy zaj.)

Elnök: Csöndet kérek. Patacsi képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben lenni!

Farkas István: Siófok, Orgovány, mind idejön.

Esztergályos János: Ott volt a Britannia-szálló pinceje is. (Hosszantartó nagy zaj. Fölkiáltások a jobboldalon: Ki kell dobni őket.)

(Az elnöki széket Gaal Gaston foglalja el.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak. Én akarok beszélni. (Fölkiáltások a jobboldalon: Ki kell dobni okéi!) Csöndet kérek!

A képviselő uraikat figyelmeztetem, hogy amennyiben így folytatják, a házszabályok 259. §-ának legszigorúbb rendelkezéseit fogom a képviselő urakkal szemben foganatosítani. (Zajos fölkiáltások a jobboldalon: Kidobni!)

Farkas István: Tessék kidobni! Dobjanak ki!

Elnök: A Ház méltósága és tisztessége nem engedi, hogy ilyen hangon tárgyaljunk és ha a képviselő urak így folytatják, kénytelen leszek a legszigorúbb intézkedéseket foganatba venni. (Nagy zaj.)

Propper Sándor: Ott mondták, hogy kidobni!

Elnök: Propper képviselő urat rendreutasítom. Méltóztassék folytatni, képviselő úr. (A jobboldal felé.) Kérem a képviselő urakat a Ház ezen oldalán is, méltóztassanak a Ház higgadságát és méltóságát megőrizni.

Pekár Gyula: Nem akarok én itt lajstromot adni ezekről a kínzásokról.

Peidl Gyula: Lehet, de... (Nagy zaj.)

Elnök: /Peidl képviselő urat [rendreutasítom. (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ott is tessék rendreutasítani!)

Peidl Gyula: Menjünk ki! (Nagy zaj.)

Elnök: Peidl képviselő urat másodszor is rendreutasítom. (Nagy zaj és fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Menjünk ki!)

Farkas István: Menjünk ki valamennyien! (Hosszantartó, nagy zaj. A képviselők a szélsőbaloldalon fölállnak és a kijárat felé indulnak. Nagy zaj és nyugtalanság a Ház minden oldalán. A képviselők a jobboldalról, a középről és a balról a terem közepére tódulnak.)

Elnök: Az ülést fölfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom. Kérem a képviselő uraikat, szíveskedjenek helyüket elfoglalni. (Zaj.) Csöndet kérek, képviselő urak. (Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk Pekárt!) Csöndet kérek. Intézkednivalóm van. (Halljuk! Halljuk!)

T. képviselő urak! Az előbbi incidens... (Nagy zaj a Ház minden oldalán.)

Friedrich István: Azért vagyunk itt, hogy tisztázzuk a kérdést!

Elnök: Kérem Friedrich képviselő urat, Isziveskedjék csöndben lenni. Az előbbi incidens alkalmával megtörtént, hogy az újságírói karzatról egy dir. Bánóczi László nevű újságíró (bekiabált a terembe. Fölszólítom a háznagy urat, hogy az illető újságírót a karzatról azonnal távolítsák el. (Nagy zaj és fölkiáltások jobbfelől: Ki kell dobni! Örökre kitiltani! Kommunista volt!))

Pekár Gyula: T. Nemzetgyűlés! Nem akarom ezt a lajstromot folytatni... (Folytonos zaj.)

Elnök: Csöndet kérek!

Pekár Gyula: ... mert volna itt még több elmondanivalóm, (Halljuk! Halljuk!) pl. annak az apácának esete, akinek nyelvét kihúzták és a homlokára szegezték, az a Bakács-téri pap, akit elevenen feszítettek meg és akinek a fejébe srófokkal srófoltak vaskoronát...

Esztergályos János: Mi közünk az egészhez! (Állandó zaj.)

Pekár Gyula: .. azután, hogy hogyan bántak Sopronban a június 24-iki 11 halálraítélttel, akiknek később kényszermunkára megkegyelmeztek. (Állandó zaj a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Csöndet kérek, Vanczák képviselő úr!

Pekár Gyula: Méltóztassanak e tekintetben két úrhoz fordulni. Bartha László alezredes, a koronaörség jelenlegi parancsnoka és Galba Gyula tüzérkapitány vallják azt, hogy volt Sopronban egy biztos, egy kommunista biztos, aki annyira kegyetlen volt, hogy még a fegyőrök is féltek tőle, még ezek is azt mondták Bartha Lászlóéknak, akik a kínzásoktól teljesen agyon voltak gyötörve és betegek voltak, hogy ha ez a biztos jön ide, ez ki fogja őket dobni a rabkórházból és be fogja csukni a börtönbe. Ugyanez a biztos megtette azt, hogy Galba Gyula tüzérkapitányt, ezt a vitéz embert, akinek sok medáliája van, végigharcolta a háborút és meg is sebesült, inzultálta, nem tudom, de bizton pofonütötte. Azt mondják, ennek a biztosnak

neve Hébelt. (Zaj jobbfelől.) Nem tudom, rokona-e annak a Hébeltnek; aki itt van, lehet, hogy talán ugyanaz...

Hébelt Ede: Rágalom!

Pekár Gyula: ... ha ugyanaz, akkor ideinvitálom az egész művelt világnak a szemét, hogy nézzen ide, íme itt ül az az úr miközöttünk . . .

Vázsonyi Vilmos: Nem ő az! (Állandó zaj.)

Pekár Gyula: ... és akkor igazán nem lehet Magyarországra ráfogni, hogy türelmetlen ország. (Állandó zaj.)

Elnök: Csöndet kérek! Homonnay képviselő urat is kérem, szíveskedjék csöndbem maradni!

Urbanics Kálmán: Helyes, nem ő volt ott!

Peidl Gyula: De ha benne van a műsorban, ezt is el kell neki mondania!

Pekár Gyula: Önök tiltakoznak — csak ezt az egy megjegyzést engedjék meg — Zalaegerszeg ellen, ahol nem kínozzák az embereket. (Folytonos zaj és fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Kikötő!) Volt-e akkor csak egy szavuk is ezeknek a borzalmas kínzásoknak meggátlására. (Fölkiáltások a szélsőbal oldalon: Volt! De mennyire volt!) Én minden nap olvastam újságot, csak akkor nem, amikor le voltam csukva...

Pikler Emil: Hamarább voltam ellenforradalmár, mint ön! (Zaj.) A *kommün* alatt egy éjjel nem volt szabad otthon aludnom! (Fölkiáltások jobbfelől: Üljön le!)

Elnök: Pikler képviselő urat figyelmeztetem, szíveskedjék a házszabályokhoz alkalmazkodni.

Pekár Gyula: Önök tiltakoznak a Népszavának jogos elkobzása ellen, de a Vörös Újságban nem láttam nyomát annak, hogy önök tiltakoztak volna a *kommün* alatt annál a kormánynál (Zaj a szélsőbaloldalon.), mely a Vörös Újságot és néhány más lapot kivéve, az egész magyar sajtót betiltotta. (Igaz! úgy van! jobbfelől.)

Elnök: Pekár képviselő urat a házszabályok értelmében kötelességem figyelmeztetni, hogy fölszólalása a személyes kérdés határait túllépi. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: De mennyire!) Méltóztassék fölszólalásában azok között a keretek között maradni, amelyek személyes kérdésben a fölszólalás jogát megadják.

Rakovszky Iván: Nagyon helyes! Rég kellett volna!

Pekár Gyula: Azzal végzem, hogy szomorú lenne az az ország, amelyben a veszély percében ellenforradalmároknak Fehér Háza keletkeznék és szomorú lenne annak az országnak sorsa, ahol neun lenne olyan magyar ifjúság, amely életét, vagyonát minden pillanatban kész az integritásért kockára vetni, olyan magyar ifjúság, amilyen pél-

dául Héjjas Iván is képvisel. (Élénk éljenzés és tape jöbbfelőí.)

De, t. Nemzetgyűlés, visszatérek a vörös fonálhoz.

Sándor Pál képviselő úr azt kérdezte, kik vezették be ide a románokat? (Zaj. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Erről van szó!) Utalok arra, hogy ami homályos spácium itt van, az a románságnak Budapest alá érkezése és bevonulása közötti órákra vonatkozik. Erre nézve mi Románneliéktől kaptuk értesítéseinket, valamint Romanelliéktől kapták valószínűleg azok az olasz publicisták is, akik ezt nem egy, de sok könyvben publikálták. Azt hiszem, a közügyet szolgálom, ha rövid etappeokban, úgyszólván óráról-órára közlöm, hogy és mint történt az oláhok bevonulása. (Halljuk! Halljuk!)

Éppen ma, augusztus 2-án, van három esztendeje annak, hogy Haubrich az adjutánsát küldte Romanellihez, hogy a románok 22 kilométernyire vannak Budapeستől. Ezt jelentette. Romanelli már reggel elküldte volt Salem hadnagyot Pettinato újságíróval, a Gazetta del Popolo levelezőjével az oláhok elé, hogy notifikálja nekik Kun Béla bukását. Azután elküldött egy másik, Morini nevű hadnagyot Szegedre, hogy a szegedi kormányt is; értesítse erről. És mi történt Salem hadnaggal? Ez jellemzi az egész állapotot. Az oláhok „pihenésre” szólították föl, „vendégül” fogadtak és három napig ott tartották. Salem csak annyit látott, hogy amikor ő megmondta, hogy Kun Béla megbukott és itt nincs többé bolsevizmus, a románok abban a pillanatban az ötödik lovas-divíziót Constantin! di tábornok alatt azonnal útnak indították Budapest felé. Mi történt azután? Megérkezett egy Giugni nevű hadnagy a Ritzbe, iaki szabadságon volt, ezt Romanelli lelkiismeretességéből azonnal az oláhok elé küldte, hogy ez is mondja meg nekik, hogy ne jöjjenek be Pestre. Giugni elindult és beszélt Constantzin oláh brigadérossal — ez Constantinidinek volt a brigadérosa — és közölte véle, hogy nincs többé bolseviki uralom, ne jöjjenek be, mert ki ellen masíroznának? Constantzin tábornok azt mondta: Jól van kérem, várok holnap reggelig, hátha ellenparancsot kapok. Giugni visszajött Budapestre, itt hált és ma három esztendeje éjjel érkezett meg a Clemenceau-féle híres válasz Romanellinek arra a jelentésére, hogy Kun Béla megbukott. Ez a híres Clemenceau-féle note a következőket tartalmazza: A románok *álljanak meg ott, ahol* vannak, másodszer: abszolút tilalom a románoknak arra, hogy Budapestre bevonuljanak! Ezt mindenáron közölni kellett a románokkal. Romanelli azonnal, még akkor éjjel

kiküldte Giugni hadnagyot, ínég egyszer, menjen a románok elé és állítsa meg őket. Giugni egész éjjel utazott, kereste az oláhokat és végre reggel megtalálta Constantzin brigadérosát, aki természetesen nem kapott ellenparancsot, tehát rukkolt Budapest felé. Giugni azonban nem nyugodott meg ebben. Constantzin tábornok végre egy tisztet adott melléje és azt mondta neki: Tessék, keresse maga Constantinidit.

Erre megindult a hajsza — ez valóságos operett volt —, mindig ott keresték Constantinidit, ahol nem volt; vesztegették az időt és ez már annyira ment, hogy egy útkeresztezésnél — motu proprio — magától odaállt egy oláh őrnagy és anélkül, hogy Giugni megkérdezte volna tőle, azt mondta neki: Kérem, Constantiuidi tábornok nincs itt! Erre Giugni hadnagy egy radio-állomás antenájára nézett és azt mondta: „Talán ön ezen a rádión kapta az utasítást, hogy nekem mindig azt mondja, hogy nincs sehol Constantinidi tábornok?” Az oláh őrnagy dühbe jött és azt mondta: „Tessék jobbra menni, ott van Constantinidi tábornok.” Erre Giugni hadnagy hangosan ezt mondta a sofförnek: „Jobbra? Akkor gyerünk balra!” És tíz perc múlva csakugyan megtalálta Constantinidi tábornokot, közölte vele, meglehetősen kellemetlen jelenet volt; denikve az olaszok szerint Romanelli akciója két nappal késleltette az oláhok bevonulását. Két nap múlva vonultak be és akkor sem az említett lovas brigádok, hanem Rusiescu tábornok harmadik brigádja vonult be, a románok jelentése szerint a következő indokolással: „Elvesztvén a kontaktust a zömmel, Rusiescu tévedésből berukkolt Budapestre...”

Nos, t. Nemzetgyűlési, én ezeket csak elmondottam. A románokat az én szerény nézetem szerint senkinek sem kellett ide behívni, ők egy régi megállapított terv szerint jöttek neki Budapestnek, hogy, amint a miniszterelnök úr mondta, fővárosunkat kirabolják. Őket az hozhatta legfőljebb zavarba, hogy itt nem voltak többé bolsevikiek...

Már most, ami azt a másik kérdést illeti, hogy kik tartóztatták itt a románokat, erre a volt kollégáim fognak inkább megfelelni. Én Sándor Pál képviselő úrnak csak azt mondom, hogyha érdeklődik például aziránt, faogy vallásfelekezet szerint Budapest hogyan és mikép viselkedik, jól vagy rosszul, én teszek neki egy prepozíciót. Azt a rendőri jelentést, azt a policeriportot, amelynek francia és angol nyelven való beadására én akkor utasítottam a budapesti rendőrfőkapitányt — meg is kaptam minden nap, olykor minden második napon és én mindennap bead-

tam Loree ezredesnek és Bandholz tábornoknak, ami nagyon fontos volt, hogy lássák a napi helyzetet Budapesten — ennek angol és francia példányai természetesen a Bandholz-dosszéban vannak Parisban, de a magyar eredetinek itt kell lennie a rendőrségen, méltóztassék ezt bekérni, a Ház asztalára letenni, abba bele lehet mélyedni, abban lehet találni sok mindenfélét. Pár dologra emlékszem. Kérem, a románok úgy jöttek ide, hogy talán tíz napon át bolsevistákat akasztottak, akkor egyszerre valami csodálatos fordulat állott be az oláhok lelkében vagy talán zsebében. Akarnak egy példát? Megtörtént az, hogy egy román patruly bement egy magyar fogházba, ahol kommunisták voltak lefogva és kinyitatta az egyik cellát, abból kilépett egy kommunista, röhögve öltözött át ott a patruly előtt a neki nyújtott román hadnagyi uniformisba, átvette a parancsnokságot és tovább szabadította ki a bolsevistákat. Ekkora változás ment végbe a románoknál az ő itteni tartózkodásink alatt, olyannyira, hogy itt van a kezemben egy további Bandholz-féle jelentés, melyben ő engem notifikál, hogy utasította a dunántúli román parancsnokot, hogy ne gyakorolja tovább azt, amit eddigelé csinált, hogy tudniillik a magyar állam foglyait, bolsevistákat ne szabadítsa ki a magyar börtönökből. Itt van a dokumentum, a Ház asztalára teszem, ha kell.

Utolsónak mondhatok valamit. Volt egy igen magasrangú oláh tiszt, akivel, midőn én hivatalosan tárgyaltam, hogy mikor mennek már ki az urak Budapestről, ez az úr könnyezve mondta nekem: „Uram, bárcsak már kint volnánk; mi mint egészségesek jöttünk ide és bolsevizáltnak mint betegek megyünk el innen.”

Mindezt kötelességeimnek tartottam itt elmondani, hogy a tudatosan félrevezetett magyar és külföldi közvéleményt tehetségemtől telhetően fölvilágosítsam. Kétségen kívül áll az, hogy a románok az ántánt egyenes parancsa ellenére jöttek ide be rabolni. Ez fontos momentum, ismétlem, azért, mert ha ez igaz, nekünk nem kell hadseregeltartási súlyos tízmilliárdokat fizetni. (úgy van! úgy van! a jobboldalon.)

Én azonban egyet kérdek Sándor Pál képviselő úrtól. Mire való volt ez az egész — bocsásson meg ezért a kifejezésért — herce-hurca?

Fábián Béla: Ez igaz!

Pekár Gyula: ...aminek nem lehet más célja, mint azt igazolni, hogy a románok az ántánt parancsa ellenére ugyan, de mégis magyar hívásra jöttek ide be. Tudom én, citálják Diamandit, citálják Derussit... Minek újból fele-

kezeti vitákat fölidézni! Én csak annyit mondok, hogy ha valaki messziről nézi, ez nem lehet más, mint fölösleges felkavarása a sárnak. (Igaz! úgy van! a jobboldalon.)

Barla-Szabó József: Méregkeverés!

Pekár Gyula: Nem értem az egész dolgot. Én azt látom, hogy ez nem magyar érdek.

Utolsó mondatom — és ez nem Sándor Pál képviselő úrnak szól —, utolsó mondatom, hogy ezen támadások pajzsa mögött az Internacionálé vigyorog ránk, az az Internacionálé (úgy van! a jobboldalon és a középén.), amelynek nem volt elég, hogy Magyarországot teljesen tönkretégye, hanem most még utolsó csapásként azt a szégyent is ránk akarja sütni, hogy rablóinknak még külön honoráriumot is fizessünk és hadseregeltartás címén súlyos tízmilliárdokat kelljen fizetnünk.

Én végzem: a Fehér Ház nevében beszéltem, a Fehér Ház megtette a maga becsületes, hazafias kötelességét, de a Fehér Ház a jövőben is, továbbra is készen van bármilyen ellenség ellen a magyar kötelességet teljesíteni. (Hosszan tartó, élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.)

Elnök: Friedrich István képviselő úr a házszabályok 215. a) pontja alapján kért tőlem szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Friedrich István: T. Nemzetgyűlés! (Halljuk! Halljuk! Én úgy látom; és úgy érzem, hogy Sándor Pál képviselő úr ezt a témát a legszerencsétlenebb időben hozta a nemzetgyűlés elé. Ha végignézünk ma az országban és látjuk a telhetetlen spekulációt, amely ennek a szerencsétlen nemzetnek rongyos koronáját egészen a nulla alá akarja sülyeszteni; amikor az éhező keresztény tömegek kint ökölbe szorított kezekkel ordítják, hogy ezt mind a zsidók teszik — nem mondom, hogy így van, de kint ez a közhangulat —, amikor még soha nem volt olyan nagy antiszemitizmus az országban, mint most (úgy van! a jobboldalon és fölkiáltások: Ők csinálják!), akkor áll ide Sándor Pál képviselő úr, nem hiszem, hogy a budapesti vagy a magyar zsidók megbízásából, mert ahány zsidóval még beszéltem, mindegyik azt mondta, hogy szerencsétlenség volt ezt a témát itt fölvetni...

Barla-Szabó József: De nem tiltakoztak ellene azok sem!

Friedrich István: Én ezt szerencsétlenségnek tartom, de olyan váddal állniuk szemben, amelyet tisztázni kell. Ez nem babra megy! Itt arról van szó, hogy ki volt a hazaáruló! (úgy van! a jobb- és baloldalon.) Mi itt már annyit

meddő vitát folytattunk, elvégre ez a két óra, amelyet most igénybeveszünk, talán nem fog elveszni hiába.

Igenis, aki románokat ide behívott, az hazaáruló (úgy van! a jobb- és a baloldalon.), igenis az, aki a románokkal itt bent paktált, aki a románokhoz beadványokat intézett a magyar nemzeti kormánnyal szemben, az is hazaáruló. (Taps a jobboldalon és a középén.) Tehát vesse ki már egyszer ez a szerencsétlen nemzet a testéből ezt a gennyet ösi fekélyt, tisztázzuk itt már végre, hogy kik voltak ezek a hazaárulók! Alávetjük magunkat, a Fehér Ház Összes tagjai, mind a három kormány összes tagjai minden zsúrinek, minden vizsgálatnak, amit el méltóztatnak rendelni.

Pekár Gyula: Állunk elébe!

Friedrich István: Állunk elébe emelt fővel, de egy föltétellel: ha ez a vizsgálat a hazaárulás bélyegét másokra fogja rásütni, akkor azok vonják le a konzekvenciát és pusztuljanak ki ebből az országból. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.)

Nagy Ernő: Helyes, én is azt mondom! De tessék igazolni! (Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) A hazaárulót föl kell akasztani!

Elnök: Kérem Nagy Ernő urat, szíveskedjék csöndben lenni!

Méltóztassék folytatni!

Friedrich István: Ezt a szót: „Hazaáruló” kapcsoljuk ki ebből a teremből örökre. Tisztázzuk utoljára, kik a hazaárulók! A hazaárulóknak ebben a teremben helyük nem lehet. (úgy van! úgy van! a jobboldalon és a középén.) Ha én bünt követtem el, ha valamelyik társam bünt követett el és a románokkal paktált, vesszen az is. Kell, hogy ez a fekély végre kifakadjon, de én meg vagyok győződve és hitet teszek a nemzet előtt, itt, hogy közülünk senki sem közvetve, sem közvetlenül a románokkal sem előzetesen, sem utólagosan a bevonulás tekintetében tárgyalásokat nem folytatott. Most itt ezt a negatívumot bizonyítani nem lehet, ide lehet bizonyítani olyan körülményeket, amelyekből minden józan ember következtetheti, hogy akik ilyen viszonyban voltak a románokkal, azok nem hívhatták be őket.

Patacsi Dénes: úgy van! Nem azért zártak be!

Friedrich István: Én két főmomentumra fogok kiterjeszkedni. Rövid leszek, t. Nemzetgyűlés, rövid, de velős is. Két momentumot fogok megvilágítani: az egyik az, hogy miért kellett az úgynevezett Peidl-kormányt eltávolítani, a második témám pedig az lesz, hogy az igen t. szo-

ciáldemokrata párt (milyen viszonyban volt a román (megszállás alatt a román katonai parancsnokságokkal. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon és a középén.)

Homonnay Tivadar: Most ki fognak szaladni!

Friedrich István: Azt hiszem, hogy ez a nemzetgyűlés egyhangúlag azon a nézeten van, hogy aki a megszálló katonai parancsnoksághoz lázító panaszokkal és bujtogató beadványokkal fordult, az, hazaáruló. (úgy van! úgy van! a jobboldalon és a középén.)

Varsányi Gábor: Aláírjuk!

Friedrich István: Hiszen az elemiben is, amikor a tanító tanítja a gyermekieket és ismerteti a hazaárulás fogalmát, azt mondja: hazaáruló az, aki az ellenséggel pak-tál. — Ezt szegezzük le, mielőtt hozzáfognék a két témához.

Várnai Dániel: Szerette volna a hazaárulókat a kormányában!

Friedrich István: Arra is felelek. Nemcsak hogy be akartam venni őket, hanem egy koncentrációs kabinetben együtt is ültünk Peyer úrral.

Hogy miért kellett eltávolítani a Peidl-kormányt? Először is a Peidl-kormány nem volt kormány. (úgy van! jobbfelől.) A Peidl-kormányt a legborzalmasabb tanács, amelyet Magyarország történelme csak produkált, a szovjet nevezte ki. De tovább megyek: ez a tisztelt társaság a szovjetnek tett fogadalmat. (Zaj és fölkiáltások jobbfelől: Hallatlan!)

Peidl Gyula: Nem igaz! Nem igaz! (Zaj jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

B. Urbán Péter: Mi jobban hiszünk itt. (Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Hogy pedig az összekötő kapocs a régi szovjet és az új átmeneti, én szerintem, életbiztosítási kormány között megmaradjon, az a sötét szovjet öt népbiztost delegált az ő úgynevezett kormányukba. Engedelmet kérek, itt volt egy társaság, amelyet a szovjet delegált, az önnönmagát kormánynak deklarálta, a szovjetnek tett fogadalmat és elkezdte a működését. A köztisztviselők az összes minisztériumokban és az összes hivatalokban egyhangúlag elhatározták, hogy ezt a társaságot nem szolgálják.

Barthos Andor: Igaz! úgy van!

Peidl Gyula: Ez sem igaz!

Barthos Andor: Ez így volt! Magának is megmondták szemébe! (Nagy zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak csöndben lenni!

Friedrich István: A magyar köztisztviselők megtették kötelességüket és a KANSz megjelent Peidl úr előtt és közölte vele, hogy takarodjanak a helyükről...

Barthos Andor: Ez igaz!

Friedrich István: ... mert őket nem tekintik kormányférfiaknak és őket szolgálni nem hajlandók.

Peidl Gyula: Ez mese! (Nagy zaj.)

Homonnay Tivadar: A Köztisztviselők Országos Kamarája volt az! Akkor még nem volt KANSz, de egy és, ugyanaz volt. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: Amikor tehát mi fölléptünk, nem egy kormány ellen léptünk föl, hanem egy hatalmat bitorló társaság ellen. (úgy van! úgy van! a jobboldalon és a középén.) És amikor azt halljuk, hogy mi ezt csak azért tettük volna, hogy a szegedi kormányt megelőzzük, erre sietek leszögezni, hogy a szegedi kormány Baross János útján nekünk akkor azt üzenete — a levél még ma is megvan a kezeimben, a képviselő úr is itt ül —, hogy őket az ántánt, úgy látszik, addig nem fogja a csapatokkal elengedni, amíg a románok Budapestre nem érkeznek, ha tehát tudunk valamit tenni, az Isten szerelméért csináljuk, amit lehet, mert ha közbe nem vetjük magunkat, Ausztria sorsára kerülünk. Tehát nem a szegedi kormány ellen és nem a szegedi kormány megelőzésére, hanem éppen a szegedi kormány üzenetére és saját jól fölfogott érdeünkben is ezt a társaságot eltávolítottuk.

Pekár Gyula: Teljes volt a harmónia a szegediek között és közöttünk.

Friedrich István: Ezek tények. Most ezzel szemben azt mondják az urak...

Barthos Andor: Letagadják a csillagot is az égről!

Friedrich István: ... azt halljuk, hogy azt mondja az igen t. szociáldemokrata párt: Kérem, önök is csak úgy ültek oda! Engedelmet kérek, hogy mi hogyan ültünk oda, azt polgári és katonai szempontból kell megvizsgálni. Akik katonák voltunk, tudjuk, hogy van a katonai szabályzatnak egy paragrafusa, amely azt mondja, hogy egy összeomlás után a rangban legidősebb katonának kötelessége a hatalmat saját felelősségére kézbe venni (úgy van! jobbfelől.) és intézni addig, amíg a hivatott hatóság, a hivatott parancsnok helyét el nem foglalja. Magyarországon akkor rangban legmagasabb katona József főherceg öfensége volt; (Éljenzés a középén.) öfensége tehát nem toladott, hanem mint katona, kötelességét teljesítette. (úgy van! jobbfelől.)

De nézzük ezt polgári szempontból is. Őfensége volt az utolsó homo regius, ő bírta a király utolsó meghatalmazását. Mi őszintén törvényes útra akartuk visszaterelni a közállapotokat. Lehet, hogy nem csináltunk mindent jól; dilettánsok voltunk, nem voltunk iskolázott politikusok ...

Peidl Gyula: Hát ki volt a jogforrás?

Friedrich István: ... de őszinte jóakarattal vezetett bennünket és; csak úgy tartottuk megközelíthetőnek a törvényes formákat, hogy fölszólítottuk József főherceget, vegye át a legfelsőbb hatalmat. Nagy tévedés tehát — és erre vonatkozólag hivatkozom volt társaimra — én nem akartam miniszterelnök lenni, én egy egész éjjeli tanácskozás után lettem kinevezve, mert a fenséges, úr ezt úgy kívánta. De miért? Mert nem volt más, aki oda akart menni és aki szembe mert volna helyezkedni. Mert az első nap nagyon labilis volt; minisztereket sem tudtunk kapni (úgy van! jobbfelől.), mert mindegyik azt mondta: Hátha akasztás lesz a vége! Nem toladásról volt tehát szó, nem is tekintettük magunkat az első napokban minisztereknek, hiszen csak ügyvivőknek neveztük magunkat. Minden minisztérium élére a rangban legidősebb tisztviselőt állítottuk; nem törtettünk semmiféle miniszteri tárcák után. A mi kormányunkat tehát összehasonlítni ezzel az életbiztosítási kormánnyal nem lehet.

Peidl Gyula: Bizony nem lehet! Ez igaz! Nem is, akarjuk!

Friedrich István: Mi nem sáfarkodtunk rosszul ezzel a hatalommal. Minket elismert az egész ország (úgy van! jobbfelől.), minden tisztviselő, minden katona összeforrt (úgy van! jobbfelől.), akkor egy lélek, egy test voltunk. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Ne gázoljanak bele a mi legkedvesebb emlékeinkbe. (Helyeslés jobbfelől.) Akkor ez a szegény magyar nemzet összetartott. Ez nekünk mindig erőforrás lesz a jövőre nézve. (úgy van! úgy van! jobbfelől.) Inkább nézzék meg a továbbiakat, hogy mi kiknek adtuk át a hatalmat.

Mi az általános, titkos választójog alapján összeült nemzetgyűlésnek adtuk át a hatalmat, ez a nemzetgyűlés szankcionált mindent és ez adta meg nekünk a fölmentést. (úgy van! jobbfelől.) Tehát nem kalandor-politikáról, nem stréberkedésről volt szó. Lehet, hogy dilettáns, de becsületes magyar polgárok munkája volt ez. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon, a középen és a baloldalon.) És a sajtónak egy részében azok a gúnyolódások, „hogy az Üllői-úti vaskancellár, a mátyásföldi motoros; a Baross-utcai fogorvos stb.! Igenis, egyszerű polgárok voltunk,

tettük, amit egyszerű lelkiismeretünk nekünk sugalt. Majd a nemzet későbben tudni fogja a mi munkánkat értékelni. (Élénk fölkiáltások jobbfelől: Értékeljük most is!)

De mit láttunk ennél az igen t. társaságnál? Hallottuk, hogy Kun Béla úr szökik. Jön egy új kormány, amelynek égisze alatt különvonaton a főgyilkos Kun Béla menekül az országiból.

Varsányi Gábor: A lopott holmikkal !

Friedrich István: Kezünkbe jutott akkor már a Fehér Ház szervezete révén egy távirat, amelyet az akkori belügyminiszter, Peyer képviselő úr küldött a határrendőrségnek. (Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kerék!

Friedrich István: A távirat a következőképen szólt (olvassa): „Ma éjjel 11 órakor Kelenföldről elindult különvonaton a magyar kormány által kiadott engedélyek alapján egyes népbiztosok és azok családjai Ausztriába utaznak. Szíveskedjék az illetőket megvizsgálni és amennyiben tízezer koronánál nagyobb értékű pénzek és ékszerek egy családnál volnának, a többletet lefoglalni és jegyzékbe venni. A vizsgálatot illetőleg utalandó arra, hogy ezt a magyar kormány rendelte el. Amennyiben segítségre volna szükségük” — már tudniillik ezeknek a kommunistáknak —, „a magyar kormány a bécsi követség útján fogja azt kiutalni. (Zaj jobbfelől.) A vizsgálatnál a legnagyobb előzékenységet tanúsítsák”. (Mozgás jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: „A lefoglalt értékek a belügy minisztériumhoz haladéktalanul beküldendők. Az eljárásról holnap reggel távbeszélési jelentést várok. Peyer Károly, belügyminiszter.” (Zaj jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Le vannak festve.

B. Podmaniczky Endre: Ezekkel előzékenyek voltak.

(*Hébelt Ede:* Mindenki vel előzékenyek voltak!

Friedrich István: Peyer Károly képviselő úr ezt a táviratot megcáfolta. Ilyen táviratot ő nem adott, ez csak hamisítvány. Azt mondja, hogy a táviratot nem ő küldte. Ebben Peyer képviselő úrnak igaza van. (Zaj a szélsőbaloldalon.) Csak nyugalom! (Élénk derűtség.) Peyer úr azt a táviratot augusztus 2-án hajnali egy órakor telefonon diktálta le a főpostán szolgálatot teljesítő Lohász Géza távirótisztviselőnek. Ellenjegyezte és hitelesítette pedig a sürgönyt sajátkezű aláírásával Rózsa József, a szocialista párt tagja, akit ugyanezen az éjszakán Peyer Károly a belügyminisztérium megbízottjaként küldött a főpostára a

táviratok ellenőrzésére. Rózsa József „új kormány” jelszóval ment be a főpostára, miután ebben a jelszóban megegyezett Lohász Géza a belügyminiszterrel. Ennek a táviratnak van egy száma.

De ugyanakkor Peyer miniszter úr egy másik táviratot is küldött. Az előbb fölolvastott táviratnak száma 2744, annak a táviratnak száma, amelyet most fogok fölolvadni, 2745, tehát nagyon közel vannak egymáshoz. (Derütség jobbfelől.) Erről a táviratról elismeri Peyer úr, hogy ő küldte. Ez németül szól (olvassa): „Vázsonyi Jenő, Tobelbad-Sturk. Im. Auftrage der ungarischen Regierung bitte wollen dringend Ihr Amt übernehmen. Bitte telegraphisch Antwort. Karl Peyer Minister.” Szóval ezt a két táviratot Peyer úr küldötte el. Közöltem a számokat is, közöltem, hogy ki vette át a táviratokat, ki ellenjegyezte, *meg vannak a tanúk, ezek tények.*

Ha azonban Peyer t. képviselő úr ezt még mindig letagadná, egy más táviratot is hajlandó vagyok fölolvadni, amelyet Haubrich? hadügyminiszter küldött (olvassa): „Határrendőrségi fölügyelő, Királyiddá. E hó 1-én este folyamán egy bécsi vonattal népbiztosok is utaztak el családtagjaikkal azon céllal, hogy Németausztria területére mennek. Ezen vonat Királyhidánál megállítandó és átvizsgálendő. 10.000 koronát meghaladó pénz vagy értékpapír, ékszerkészlet elkobzandó.” (Derütség jobbfelől.)

Úgy látszik, itt a lopás fogalma csak a 10.000 koronán fölül kezdődött. (Élénk derütség jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek!

Friedrich István: De hogy milyen objektive óhajtotta ez a kormány a közbiztonságot szolgálni, azt legjobban illusztrálja, hogy Korvin-Klein — ki nem ismeri ezt a nevet — szabadon sétált Budapesten a korzón azzal, hogy őt nem meri senki sem bántani, mert az ő volt barátai ügyis benn vannak a kormányban...

Pekár Gyula: Ez jellemző!

Friedrich István: ... és Korvin-Kleint csak napok után fogták el az Erzsébet-téren; még mindig nyugodtan sétált és nem tudta azt, hogy Peidl úrék már nem léteznek. Azt hiszem, ez is jellemző körülmény.

Itt van Jancsik Ferenc, a vörös őrség főparancsnoka. Ezt a Jancsik Ferencet a budapesti rendőrség a kommunizmus bukása után rögtön letartóztatta. De volt neki egy kedves utódja, egy Vajda elvtárs; ez a Peidl-kormány idejében bement a belügyminisztériumba és ott valami osztályvezető vagy nem tudom, hogy mi lett és intézkedett,

hogy Jancsik Ferencet a rendőrségtől engedjék ki. Jancsik Ferenc ki is szabadult és bujkált; napok múltán Újpesten ráismertek és újból lefogták.

Ezek a szökések nem voltak véletlenségek, azért mondom, hogy ez valóságos; életbiztosítási kormány volt, amelynek az volt a célja, hogy mi itt ülünk, akármi történik, csak a mi elvtársaink meneküljenek. (úgy van! úgy van! jobbfelől.)

Szomjas Gusztáv: És majd alkalomadtán visszajöjjenek!

Friedrich István: Nemzeti szempontból pedig, mikor a kommunizmus bukása után nemzetiszínű zászlókat tűztek ki, az igen t. kormány betiltotta azt. (Zaj jobbfelől.) Amikor a tisztok végre rendfokozatukkal megjelenhettek, megjelent Haubrich úrtól egy rendelet és eltiltotta nekik a rendfokozatok viselését.

Tisztelt Nemzetgyűlés! Már-már úgy kezd lenni — nagyon helyesen mondta Pekár Gyula tisztelt képviselőtársam —, hogy már talán felelősségre fognak vonni minket azért, hogy az igen tisztelt Peidl-kormányt mi eltávolítottuk. (Derűtség jobbfelől.) Szinte már úgy kezd föl-tűnni, hogy ha maradtak volna, akkor nem tudom én, milyen csodák történtek volna, hogy akkor az antant így segített volna meg, a románok úgy segítettek volna meg.

De még egy körülmény volt, amely nagyon sürgössé tette az igen tisztelt Peidl-kormány eltávolítását. Ők a románokkal fegyverszüneti tárgyalásokat kezdtek, mi meg azon az állásponton voltunk és vagyunk ma is, hogy a magyar nemzetnek nem volt semmiféle háborúja a románokkal, a magyar nemzetet nem győzte le a román hadsereg. (úgy van! a jobb- és a baloldalon és a középen.) Itt egy rablóbanda terrorizálta ezt a szerencsétlen nemzetet (úgy van! a jobb- és a (baloldalon) és ők mint az ántánt rendőrei jöttek ide be a rablók összefogására, (úgy van! a bal- és jobboldalon és a középen.) De végül itt mint győzők léptek föl, győzelmi mámorukban itt aztán intézkedni kezdtek és rabolni kezdtek. Ilyen rablótársasággal a magyar nemzet fegyverszüneti szerződést nem köthetett és nem kötött, és bármilyen nehéz volt a sorsunk és habár minden éjjel és minden nappal követelték tőlünk, hogy írjunk alá egy fegyverszüneti szerződést, ismerjük el, hogy a magyar nemzet háborúban volt velük, mégsem tettük.

Peidl Gyula: Ezt mi magukat megelőzően is elkövetjük! (Zaj.)

Friedrich István: Ezért én nyilvánosan megdicsérem

a képviselő urat! (Élénk derűtség: Taps a jobb- és baloldalon és a középén.)

Prower Sándor: Talán mondana valamit október 28-áról, az is igen érdekelne bennünket!

Friedrich István: Az októbertvégi szerepemért négy hónapig a vádlottak padján ültem; ha parancsolják, oda ülök még egy esztendeig. Közel voltam én már magukhoz egyszer ez életben, azért ismerem én magukat jobban, mint ezek az urak itt! (Derűtség és taps a jobb- és baloldalon és a középén. Zaj a szélsőbal oldalon.) Ebben sincs igazuk, mert, ha vétettem volna hazám ellen, volna bennem, annyi erkölcsi erő, hogy fölállnak itt e szerencsétlen nemzet színe előtt és megkövetném a nemzetet; de nem tagadnám le és nem igyekeznék most újból a régi vörös rongyokkal a fehérek által vesztett piros vért lemosni! (Taps a jobb- és baloldalon és a középén. Mozgás a szélsőbaloldalon.)

Miért kellett ezt a tisztelt társaságot méginkább eltávolítani? Akkor az utolsó napokban jelentést kaptunk, hogy Kun Bélának nagy értékeket csempésznek ki Ausztriába. Nem untatom ezek felsorolásával az igen tisztelt Házat. (Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.) Pl. egy Lichtenstein Leó nevű megbízott (Fölkiáltások a jobboldalon és a középén: Jó magyar! Fajmagyar!) kivitt valami 20 milliót; azután egy Sasvári nevű alak (Fölkiáltások jobbfelől: Ez is zsidó!) sok papírpénzt és nagyobb mennyiségű ékszeret akart kicsempészni, de ezt már a fehér határrendőrök elfogták és vissza is küldték ékszerestül, pénzestül együtt a kormánynak: ékszer eltűnt, pénz eltűnt, elvtárs eltűnt! (Élénk derűtség és taps a jobb- és baloldalon és a középén.)

Urbanics Kálmán: A nyomdászok pénze mellé tették!

Peidl Gyula: blamálja magát! A végén szégyenkezni fog! (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak! Méltóztassék folytatni! (Halljuk! Halljuk!)

Farkas István: Nevetnek még maguk másképp is!

Pikler Emil: Wer zuletz lacht, lacht am besten!

Friedrich István: Én az első témámmal készen is vagyok. Azt hiszem, plauzibilissé tudtam tenni és meg tudtam indokolni, hogy miért kellett ezt az életbiztosítótársaságot eltávolítani. (úgy van!) Ezért a cselekedetünkért az ítéletet várjuk a nemzettől. (Helyeslés a jobb- és baloldalon és a középén.)

Ezzel én ezt a témát be is fejeztem és áttérek most arra, hogy milyen viszony volt a szociáldemokrata párt és a románok között. (Halljuk!)

Hogy milyen viszony volt közöttünk és a románok között, az köztudomású.

Peidl Gyula: Arról majd mi beszélünk!

Friedrich István: Nagyon hálás leszek, ha az urak arról a viszonyról fognak beszélni, ami miközöttünk és a románok közt volt. Semmiféle vád elöl el nem zárkozunk, mindennel szembenézünk, csak egy konzekvencia van: akire kisütjük, hogy hazaáruló, az menjen ki az országból! (Zajos helyeslés és taps a bal- és jobboldalon és a középen.)

Farkas István: De nem többségi határozattal, hanem tények alapján!

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! (Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Amikor a hatalmat mi átvettük, akkor őfensége is és a kormány, is egy rövid proklamációval fordult a nemzethez; mert az igen tisztelt Sándor Pál képviselő úr és társai mindig úgy tüntetik föl a dolgot...

Sándor Pál: Kik azok a társai? Én nem vagyok társ! Világosabban beszéljen! (Zaj.)

Szomjas Gusztáv: Egy csoportban vannak ott is! (Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)

Vázsonyi Vilmos: Ne tessék vicceket csinálni!

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak!

Friedrich István: Én nem vagyok félénk természetű, de a képviselő úr óhajtja, hogy világosabban beszéljek. Én azt mondtam, hogy „Sándor Pál és társai”. Erre kijelenti Sándor Pál, hogy ő önálló, nincsenek társai. Nos hát, a képviselő úr itt a zsidóság nevében szólalt föl! (úgy van! úgy van! a jobb- és a baloldalon.)

Sándor Pál: Sohasem mondtam.

Friedrich István: Ez a baj, a zsidóság nem azonosítja magát önnel, az ön fölszólalásával, ön a zsidók fölhatalmazása nélkül beszélt itt, a zsidók nem bízták meg önt.

Sándor Pál: Talán önnel azonosítják magukat?

Fábián Béla: Itt mindenki képviselő és magáért beszél! Senkinek sincs joga a zsidók nevében beszélni!

Vázsonyi Vilmos: Kikérjük magunknak! A magunk nevében beszélünk! (Zaj jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Aki haragszik, annak nincs igaza!

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Fábián Béla: A választók küldtek ide bennünket!

Elnök: Fábián képviselő urat kérem, szíveskedjék csöndben lenni! (Folytonos zaj.)*

Csöndet kérek, képviselő urak! Méltóztassék folytatni, képviselő úr! (Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Sándor Pál igen tisztelt képviselő úr és mások is sokszor azt hangsúlyozzák, hogy az antiszemitizmust Magyarországon az első kormány találta ki, és hogy mi kvázi hivatalosan szítottuk az antiszemitizmus lángját. Én föl fogom olvasni röviden — pár sor az egész — az akkori kiáltványunk szövegét, amely így szól (olvassa): „A bolsevik rendszer büneiért felelős személyek a büntető törvények súlya alá esnek, jogellenes cselekedeteikért bűnhődni fognak, de ez a megtorlás nem lehet felelőtlen egyéni bíraskodás tárgya és még kevésbé szolgálhat ürügyül felekezeti és faji harcok fölszítására, amelyek a művelt világ előtt csak leszállítanak erkölcsi értékünkről holott mindnyájunknak éppen annak fölemelésére kell összefogni. Mindezeknél fogva megtiltok minden társadalomellenes mozgalmat, minden önkény eske döst, minden rendbontást, megtiltom, hogy a bolsevizmus üldözésének örve alatt magánosok vagy csoportok bárkit életében, testi épségében vagy vagyonában megtámadjanak, stb.” (Zaj a szélsőbaloldalon.)

Peidl Gyula: Ez volt a szó!

Pikler Emil: Az ellenkezőt csinálták!

Friedrich István: Ha a képviselő úr egyetlen egy esetet tud fölhozni, hogy; fehér terror ügyében valaki hozzám fordult és én nem követtem el mindent, amit lehet, akkor én lemondok a mandátumomról. (Helyeslés.) Tessék egyetlenegy esettel előállani.

Propper Sándor: Olvassa el saját beszédeit!

Elnök: Csöndet kérek t. képviselő urak.

Friedrich István: Én ezzel csak azt akarom igazolni, hogy ez nem fölülről hivatalosan szított megmozdulás volt, hanem a néptömeg lelkéből kifakadt végső elkeseredés. (Helyeslés jobbfelől és a középén.) Hogy pedig a bolsevista vezérek között nagyon sok zsidó volt, azt Sándor Pál képviselő úr is tudja.

Sándor Pál: Sajnos!

Huszár Károly: Velünk együtt szidta őket!

Esztergályos János: Emelkedik a korona! (Mozgás és zaj.)

Elnök: Csöndet kérek t. képviselő urak; méltóztassék folytatni.

Friedrich István: Én erre vonatkozólag fölolvassom

Vázsonyinak, képviselőtársunknak egy szózatát, amelyet az én kormányom idejében a magyar társadalomhoz intézett. Objektív hang volt, szintén zsidóvallású. Méltóztassék meghallgatni, mit mondott, nem a kormány, hanem Vázsonyi Vilmos (olvassa): „Kétségtelen, hogy a bolsevikiek legtöbb vezére a zsidófajból származott. A zsidóság (Zaj. Elnök csönget.) egyes rétegei ezen a téren súlyos bűnöket követtek el, de az is bizonyos, hogy a pokol ezen prófétái, akik önmaguk mennyei jólétben úsztak, magától a zsidó vallástól régen eltávolodtak.” Most jön a fontosabb rész. „Én nem hunyok szemet azok hibái és bűnei előtt, akiknek sorából származom. Irtóztatás bűn terheli azokat a zsidókat, akik Magyarországra Moszkvából behozták a bolsevizmust és rövid idő alatt a világ minden korrupcióját fölülmúló harácsolást és erkölcstelenséget teremtettek ebben a szerencsétlen országban. (Igaz! úgy van!)

A bűn annál nagyobb, mert ez az ország teljes jogot adott a zsidó vallású polgárainak; előttük szabad volt az érvényesülés minden útja, nemcsak gazdasági és kulturális téren, de a közéletben is. A mi hazánk nem volt Oroszország, Szibéria. A szégyen, a megalázás, a pogrom itt nem érte a zsidókat. Belőlünk nem fakadhatott keserűség, mint Oroszországban, hanem csak hála a testvéri szeretetért, amelyben részünk volt.” (Helyeslés. Fölkiáltások a középen: Igaza van!)

Akkor a tömegindulatokat nem kellett fölülről szítani, hanem — méltóztassék elhinni —, éjjel-nappali energia volt szükséges azokat megfékezni. És a t. képviselő urak azt mondják, ilyen, meg ilyen esetek történtek. Százperentes sikerünk nem volt, de lehetett 98%-os sikerről beszélni. Méltóztatnak emlékezni, mikor az első nemzetgyűlésnek felelős kormánya a Huszár Károly elnöklete alatt megalakult, Huszár Károly első beszédében egy igen szomorú atrocitás ügyében kifakadt és a legszigorúbb megtorlást ígérte, és a kormány meg is tette, ami módjában volt. Drozdy képviselő úr ilyenkor gúnyosan nevet. (Mozgás jobbfelől.)

A miniszterelnök úr tegnap Garamival kapcsolatban kijelentette azt, hogy Garami hazajövele ellen kifogásai vannak különböző okokból. Hogy mi akkor állást foglaltunk Garamival szemben, az azért volt, mert megint bizonyos akták kerültek a kezembe, amelyeket föl fogok olvasni (olvassa): „Külgügyminisztérium 2212. szám. Pro domo. Kun Béla mellékelt rendelete alapján Lengyel Gyula elvtárstól, az Osztrák-Magyar Bank kormányzójá-

tól 700 font sterlinget átvettem. A mellékleten található nyugta szerint Garami Ernő kezeihez lefizettetett. Dr. Rudas Zoltán s. k.” A másik akta a következő. (Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csönget.) „Bizalmas. Garami Ernő Svájcba megy, részére háromhónapi javadalmazás fejében 15.000 frank kiutalandó. Értesítendő, mikor jöjjön el érte, Kun Béla s. k.” (Zaj.)

Hébelt Ede: Nem igaz! (Fölkiáltások a szélsőbal oldalon! Nem vette föl!)

Friedrich István: Nem igaz; rendben van. Itt van a harmadik akta: 700, azaz hétszáz font sterlinget Rudas Zoltán elvtárstól átvettem, Garami Ernő.” (Zaj és derűltség jobbfelől.)

Sándor Pál: Kár nevetni, ez nem igaz, Garami tisztességes ember! (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak, méltóztassék folytatni.

Friedrich István: Azt hiszem tíz perc alatt készen leszek. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Hát a román dolgok!) Én a román dolgokkal végeztem. Aki tud valamit, hogy valaki behívta a románokat, az mondja el; kérjük a vádat. Mihelyt valaki föláll és azt mondja, hogy Friedrich hívta be a románokat, akkor majd megint fölszólok és amellet fanatikusan kitartok, hogy akire kisütik, hogy hazaáruló, az hagyja el az országot.

Várnai Dániel (közbeszól. Zaj.).

Elnök: Csöndet kérek, Várnai képviselő úr.

Friedrich István: Szociáldemokrata t. képviselőtársaim többször mondták, hogy mi román segítséggel távolítottuk el őket. Ezt mondták!

Peidl Gyula: Hogyne! (Zaj.)

Friedrich István: És a románokat én vittem oda! Hogy jöttek azok oda!

Hogy jutottak oda a románok! (Egy hang a szélsőbaloldalon: Fölmentek!) Fölmentek! Rendben van. (Derűltség.)

A Népszava kormányrajutásunk után a közöttünk fennállott feszült viszony következtében egy ideig nem jelent meg. Egyszer azonban a Népszava védőszárny alá került és megjelent.

Propper Sándor: Akkor jelent meg, amikor a többi polgári lap, egy nappal sem hamarább! Semmi védőszárny!

Friedrich István: Az lehetséges!

Propper Sándor: Nem lehetséges, de úgy van! (Zaj. Elnök csönget.)

Friedrich István: Akkor rektifikálom: lehet, hogy ugyanazon a napon más lapok is jelentek meg először. De ezen nem múlik, nem ebben van a lényeg. (Fölkiáltások jobbfelől: Halljuk a lényegét!) Szeptember 28-án „Mi történt” címen egy cikket írt a Népszava, amelyben előad] a, hogy mi történt a szovjet óta. Ebben a cikkben egy helyen azt írja a szociáldemokrata párt hivatalos orgánuma (olvassa):

„Augusztus 6-án hírek érkeztek a várból, hogy ott kisebb-nagyobb erősségű tiszti csapatok mozgolódnak s a miniszterelnökség épületének körülzárására készülnek. A Peidl-kormánytól tehát nem várhattunk közvetlenül védelmet. A szerkesztőség egy része tovább folytatta munkáját, másik része pedig az ántánt-missziókhöz és a román városparancsnoksághoz sietett (Mozgás.), hogy a (szerkesztőség és a nyomda ellen készülő megtámadása ellen hatékony! intervenciót kérjen.” Tehát az antanttól és a románoktól

Esztergályos János: Ez csak természetes! (Nagy mozgás és zaj a jobboldalon.)

Urbanics Kálmán: Maguknál ez természetes! (Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csönget.)

Friedrich István: Szóval akkor, amikor mi állítólag román segítséggel lefoglaltuk a kormányt, ők és a szerkesztőség az antant felé fordultak segítségért. (Olvassa): „Noha a szerkesztőség mind e helyeken megfelelő előzékenységgel találkozott, már nem volt módjában elejét venni annak a puccsnak, amely a Népszavát mind mostanáig némaságra kényszerítette.”

Hadd tudja meg az ország, hogy hogyan kerültek föl akkor a Várba a románok. Romanelli alezredes úr áttelefonált akkor a Bristolba, ahol a kormányunk székel, s először a fenséges urat kérte a telefonhoz, ő nem mehetett oda, mert másképp volt elfoglalva s azért én mentem a telefonhoz, s akkor a következőket közölte velem: Mondják meg Schnetzer tábornok úrnak, hogy ha a Peidl-kormány egy tagjának is a hajaszála meggömbül, őt akasztjuk föl. (Mozgás.) öt percre rá a románok hasonló telefonüzenetet küldtek azzal: különben már intézkedtünk, hogy fehér terroristák fönn a Vártban ne bánthassák Peidl urat. Ha ön mellett akkor román katona volt, azt nem mi vittük oda, Peidl úr, az a román katona az önök intervenciója folytán volt ott.

Pekár Gyula: Úgy van! Ez kellett! (Halljuk! Halljuk!)

Elnök (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: Hogy hogyan írt a Népszava a román cenzúra idején, erre nézve egy-két rövid szemelvényt fogok fölolvasni. (Halljuk! Halljuk!) Többek közt a következőket írja (olvassa): „A kormány polgári sajtóorgánumi nagyon gyatra eszközökkel küzdenek a bolsevizmus ellen. Ezek közé tartozik az a szervezett sajtókampány is, amely négy hónap óta hazugul fölfújja és ostoba módon részletezi az egyes bolsevikiek gonoszságait.” (Fölkiáltások: Hallatlan!)

Bogya János: Akkor remélték, hogy még visszajön a bolsevizmus! (Zaj.)

Friedrich István: De megtámadták román védelem alatt a magyar igazságszolgáltatást is. Cikkeket írtak arról, hogy ez nem törvényszék, hanem vésztörvényszék, tehát a m. kir. bíróságot vésztörvényszéknek nevezik újságjukban. (Mozgás.) Az ügyészségre vonatkozólag azt írják, hogy ne fecsegenek az ügyészek, mert ők csak vádbiztosok. S tovább írnak román védelem alatt a következőképpen (olvassa): „De a tanácskormány őszintén bevallotta, hogy a régi jogrend helyébe új jogrendet kivan építeni. Friedrichék jezsuitái a jogrend önkényes rombolása közben a jogrend védelmezőinek szerepében tetszelegnek magukak. Törvényszékről, ügyészekről beszélnek, holott voltaképp „ellenforradalmi vészbíróság” és „ellenforradalmi vádbiztos” név illethetné meg őket.

Hébelt Ede: Ezt ma is mondjuk! (Nagy mozgás és zaj a jobboldalon; Fölkiáltások: Szégyellje magát! Gazember! Gyalázatos! Rendre!)

Szomjas Gusztáv: Annak nincs becsülete, aki magyar bíróságra ilyet mond!

Elnök: Hébelt Ede képviselő urat ezen, a magyar bíróságokat sértő nyilatkozatáért rendreutasítom. (Fölkiáltások jobbfelől! A mentelmihez! Ezt nem lehet túrni! Gazemberség!

Zeöke Antal: Egy országot mételyez meg ilyen kifejezéssel! (Folytonos zaj.)

Elnök: Kérem, képviselő urak, méltóztassanak nyugodtak lenni, hogy azt a jogot, amelyet a házszabályok nekem megadnak abban a tekintetben, hogy a bíróság tekintélyét megvédelmezzem, kimerítem. (Helyeslés balfelől.) A házszabályoknál tovább azonban nem mehetek. A házszabályok rendreutasítást írnak elő. Ez megtörtént.

Ha a képviselő úr megismétli a házszabályokba ütköző kifejezését, újra rendreutasítom; s ha még egyszer megismételné, akkor van helye a mentelmi bizottság elé való utalásnak. Méltóztassanak megnyugodni abban, hogy én a házszabályok adta jogaimat kimerítettem. Méltóztassék folytatni!

Friedrich István: Már október elsejétől kezdve a volt kommunista párt, illetőleg szocialista párt hivatalos orgánuma új szerepet kezdett játszani. Fájt a Népszavának az, hogy az országnak egy része még mindig nincs megszállva és nap-nap után gondoskodott olyan cikkek közléséről, amelyek egyenesen buzdították a románokat arra, hogy szállják meg a Dunántúl még meg nem szállott részét. (Mozgás és zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)

Amikor például az akkori fővezér úr Sopronban járt és lelkesítő beszédet tartott a csapatokhoz, (Egy hang a középben: Már megint Sopron?) ők azt itt úgy közlik rosszakaratúlag, hogy fölhívják a románok figyelmét arra, hogy íme, ezek ott miket beszélnek, sőt olyat mond a fővezér, hogy itt még szervezkedhetünk. Ez bűn volt, hogy a magyar hadsereg fővezére azt mondta, hogy szervezkedhetünk. (Mozgás a jobboldalon. Fölkiáltások: Hazaáruló!)

Propper Sándor: Könnyen adogatják a címeket!

Friedrich István: Az igazi hazaárulás csak a végén jön. (Derűltség.)

Varsányi Gábor: Várjuk meg a végét!

Friedrich István: A Dunántúl déli és délkeleti részében, amelyen a megszálló csapatok szerepét addig Horthy Miklós hadserege játssza — a megszálló csapatok szerepét játssza —, ellenségnek tekintették a nemzeti hadsereget. (Zaj a jobboldalon.)

Bogya János: Gazság! Aljasság!

Friedrich István: És mit írt? Azt írta, hogy kétségtelesenül a kormány tudtával — dőlt betűkkel — sorozások, toborzások folynak, szóval beárulta, hogy mi itt toboroztunk, soroztunk.

Pekár Gyula: Szeptember 28!

Friedrich István: Majd gúnyolódva ezt mondja (olvassa): „Horthy Miklós mint a magyar hadsereg fővezére, rendelte el a sorozást Somogyország 34 községében. Fölülkerekedtek erre a falu vezetőemberei, feljöttek Pestre vezérükhöz, Szabó Istvánhoz, nem a sokorópátkaihoz, hanem a nagyatádihoz és megkérdezték tőle, mint vélekedik a sorozásról stb.” Ez mind azért lett így beállítva, hogy a románok már tudják, hogy ebben Nagyatá-

dinak döntő szava lesz és hogy lehetőleg intézkedjenek, hogy nagyatádi ne foglaljon el hazafias álláspontot. Ezek azonban csak az első fecskék voltak, mert ebbe a bűnbe napról-napra jobban bemélyedtek.

Urbanics Kálmán: Ki volt a szerkesztő? (Fölkiáltások a jobboldalon: Ki írta?)

Friedrich István: Somogyi volt a szerkesztő! (Egy hang a szélsőbaloldalon: Ezért ölték meg!) Volt a románoknak román pénz és karhatalmi védelem alatt egy újságuk. Pesti Életnek hívták s az végiggázolt minden magyar nemzeti gondolaton s a leggyalázatosabb piszkolóásokat folytatta. A papírközpont természetesen ennek a lapnak nem volt hajlandó adni, mire egy lap, a Népszava, védelmére kelt ennek a Pesti Életnek és követelte, hogy ez a hazaáruló lap papirost kapjon. Mikor mi a Pesti Élet szerkesztőségét le akartuk tartóztatni, ott román katonák fegyvereibe ütköztünk, akik egy plakátra mutatva kijelentettek, hogy ez a szerkesztőség a román hadsereg védelme alatt áll. (Zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középén: Gyalázat!) De a hang mindig és mindig erősebb lesz; a címek is mind erősebbek:” „Horthy-legények rémtettei”, stb. Mondatok: „A Lenin-fiúk négyhónapos uralmuk alatt nem produkáltak annyit, mint a két hónap óta tobzódó Horthy-legények.” Ekkor töltötte be fontos hivatását a Reggeli Hírek című lap. Mi volt ennek az újságnak az eredete? Peidl t. képviselőtársunk természetesen, amikor mi hatalomra jutottunk, rögtön nyomdász-sztrájkot rendezett...

Peidl Gyula: Honnan tudja?

Friedrich István: ... amely miatt nem tudott Magyarországon egy lap sem megjelenni. Akkor derék műegyetemi hallgatóink (Élénk éljenzés és taps a jobboldalon és a középén. Fölkiáltások: Éljen a magyar ifjúság!) följajánlották szolgálataikat. Megrázó jeleneteknek voltunk tanúi. Egy éjjel megtanulták a nyomdászságot és szegényes csomagolópapíron megjelentünk, mint a Reggeli Hírek!

Patacsi Dénes: És ezek Hébelt szerint nem érdemesek a segélyre!

Urbanics Kálmán: Ezek nem magától tanultak!

Friedrich István: Még csak egy mondatot olvasok föl, hogy hogyan irt katonáinkról ez az előbb említett sajtó, a többit magam sem tartom célszerűnek, hogy fölolvassam, annyira undorító. Azt mondja többek között, hogy a Horthy-legények méltó tanítványai a Lenin-fiúknak. Le-

het, hogy történtek akkor jogsérelmek, de a legborzalmasabb az ilyen esetben az általánosítás. Mi az egész megmentett, megszabadított Magyarország, epedve vártuk akkor a nemzeti hadsereg bevonulását. Ez volt életünk egyik legszebb napja, (úgy van! úgy van! Fölkiáltások a jobboldalon: Legboldogabb pillanata!) és akkor volt Magyarországon egy újság, amely nap-nap után román cenzúra alatt belevágott ebbe a nemzeti hadseregbe, volt talán néhány tagja ennek a hadseregnek, akik túllőttek a célon.

Urbanics Kálmán: És még ma is megjelenik ez az újság! Szégyene Magyarországnak, ilyen csak Magyarországon történhetik!

Benárd Ágost: Szégyen, hogy megjelenhetik az a »újság!

Vanczák János: Nézzék meg Ausztriát, mit írnak a monarchista lapok. (Fölkiáltások a jobboldalon: Szégyeljék magukat!)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő uraik. Méltóztassék folytatni, képviselő úr.

Friedrich István: Fölmerült akkor az a terv, hogy talán össze lehetne hívni a régi képviselőházat, törvényesíteni lehetne a választójogi rendeletet és így indemnitást kapni. Ebben az irányban tárgyaltunk az akkori munkapárt egyes tagjaival, turnusokban folytak a tárgyalások, elég nehezen mentek, de mégis mentek volna. És az akkori háznagyot meg is kértem, hogy ezt az épületet hozassa rendbe és egy délutáni ülést akartunk tartani. A románok először azon a nézeten voltak, hogy ez belügy, melyhez semmi közük sincs, mikor azonban már folytak az előkészületek, megjelent egy cikk a Népszavában, amely következőket írta (olvassa): „Semmiképen sem tudjuk helyeselni a régi képviselőház összehívására vonatkozó törekvéseket. Nemcsak hogy helyeselni nem tudjuk, de tiltakozunk is az ellen, hogy ez a panamista, romlott, korrupt testület még egyszer hatékony tényezővé lehessen.”

De tovább mentek.

Bogya János: Ellopták az ékszereket és még ők beszélnek!

Friedrich István: Eltalálták azt a pontot, ahol érzékennyé lehetett tenni a román megszállott hatóságot, a következőket írták (olvassa): „A régi képviselőház összehívásának szempontjából meggondolandó az a még egyáltalában tisztázatlan dolog is, hogy voltaképpen mely kerületek képviselői kerülnének be a nemzetgyűlésbe. (Fölkiáltások a jobboldalon: Hallatlan!) De jön ez konkrétan

tebb formáiban is. Számított a cikk írója a balkáni intelligencia nivójára, úgy, bogy megmondták ezt világosan is. Az semmi, hogy ezen kérdés eldöntését az antantra bízták. Mi t. i. azt mondtuk: összehívjuk a régi képviselőházat. Aki jöhet, jöjjön, ha az ántánt megtiltja a demarkációs vonalon túl levő képviselőknek s ezek nem jöhetnek, legföljebb nem tudnak jönni, de tenni akartunk; amit lehetett, azt megpróbáltuk. Majd így folytatja a cikk (olvassa): „Még ha az ántánt vállalkoznék is erre a döntésre, a megmaradó Magyarország lakossága egyáltalában nem fogadhatja el kötelezőnek magára nézve azokat a határozatokat, amelyeket pl. Sepsiszentgyörgy és más hasonló kerületek”... (Nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon: Hazaárulás! Bitangság! Gazság!)

B. Podmaniczky Endre: Gyalázat, hogy itt ülnek!

Vanczák János: A magyar nép bizalmából ülünk itt!

Kabók Lajos: Ez nemzetgyűlés!

Elnök: Kérem Kabók képviselő urat, szíveskedjék csöndben lenni. Csöndet kérek, képviselő urak.

Friedrich István: Alig hogy ez a lap megjelent, természetesen megint fölvonultak a románok, keresték az igazságügyminisztert és le akarták tartóztatni.

Pekár Gyula: Le is fogták egyszer!

Friedrich István: Rögtön rátérek arra is! Kutatták, hogy ki volt az a sötét ember, aki ezt a tervet kifőzte, és néhai Polónyi Gézáról megírták a Népszavában, hogy az ő örült agyából pattant ki ez a gondolat. Szegény öreg úr emiatt a legkínosabb helyzetbe került, de a kormány mindazon tagjai, akik a választójogi reformot csinálták és a tisztviselők egy része is ott állott, hogy eltoloncolják őket Dobrudzsába. De ha már Dobrudzsánál tartunk, amely, mint földrajzi hely, fontos szerepet játszott a mi kormányzásunk idején, kénytelen vagyok még egy-két dolgot elmondani.

Egy szép napon azt kívánták tőlünk a románok, hogy két népbiztost, Haubrichot és Ágostont becsületszóra szabadlábra helyezzünk. T. i. úgy képzelték ők, hogy azok becsületszót adnak, mi pedig azt mondjuk nekik, tessék sietni.

Patacsi Dénes: Van is ott becsületszó!

Friedrich István: Ez természetesen nem ment, de végre mégis annyira kényszerítettek, hogy ha jól emlékszem, ezeket az urakat egy ideig lakásukon őriztük.

László Löw Jenő, aki azóta föl lett akasztva, román tisztok társaságában járt kávéházba és detektívek jelen-

tették nekünk, hogy Löw Jenő román tisztekkel sétál a városban. Amikor emiatt interveniáltunk a románoknál, azt mondták, ez teljesen rendiben van így. Ez nem mutatja azt, mintha mi a románokkal valami jó viszonyban lettünk volna. De a szovjetkormány elnökét, Garbait a románok szöktették el és Garbait itt a románok már az első éjjel védelembe vették és elszállították Romániába, Nekünk ilyen összeköttetésünk nem volt a románokkal.

Azután jött még valami. Egy szép napon, amikor láttuk, hogy a hazaárulások itt üzletszerűen folynak, statáriumot voltunk kénytelenek hirdetni különösen a hűtlenségre, a statáriumrendelet meg is jelent és elsősorban a hűtlenségre vonatkozott. Akkor nagyon furcsa dolog történt. Azok, akik tudták, hogy mi mire célzunk, elsiettek a románokhoz és védelmet kértek a statárium ellen.

B. Podmaniczky Endre: Megint a hazaárulók!

Friedrich István: Meg is jelent másnap a románok betiltó plakátja, amelyben azt mondja a román főparancsnok (olvassa): „A Reggeli Hírek és a Budapesti Közlöny 20-án megjelent számaiban ki lett hirdetve a statárium. Tudomásul hozatik, hogy ezen hirdetmény semmis és érvénytelen, minthogy senki másnak, mint a román csapatok parancsnokságának nincs joga ilyen hirdetményt közzétenni a megszállási idő alatt.” (Zaj. Fölkiáltások jobbfelől: Hallatlan!) És mindjárt a plakát alatt volt a másik hirdetmény is, amelyből sokra lehet következtetni. Azt is írja Mardarescu ebben a további hirdetményben (olvassa): „A budapesti sajtó és politikai élet teljesen szabad és ezek belügyeit illetőleg semmi cenzúrát, nem gyakorol” — már t. i. a román, szóval agit adott, hogy tessék mozogni, hiszen majd jön a többi, hiszen statáriumot se engednek hirdetni, tessék csak mozogni. Továbbá kijelenti, hogy soha senkinek eszköze nem lesz oly irányban, hogy bárminemű politikai üldözésnek szolgálatába álljon, már t. i. a román. „E tekintetben az egész felelősség azokra háramoljék — rosszul van fogalmazva —, akik fölhasználva a jelenlegi helyzetet, egy politikai üldözést kezdenének meg.”

T. Nemzetgyűlés! Fölteszem a kérdést, hogy aki a románokhoz elment, és ott ilyen kontrarendeletnek megjelenését kieszközölte, hazaárulást követett-e el, vagy sem. (Nagy zaj. Fölkiáltások a jobboldalon: Hazaárulást!)

Pikler Emil: Nevezze meg azt a hazaárulót!

Urbanics Kálmán: Akasztófárávaló!

Kováts-Nagy Sándor: Maguk közül való!

Friedrich István: Én a t. képviselőtársam kívánságát szívesen teljesítem, de előbb a képviselő úr nézetét is szeretném tudni, hogy hazaárulók voltak-e ezek, igen, vagy nem? (Zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások jobbfelől: Propper úr feleljen! Ez hazafiség?)

Vanczák János: Különb hazafiak vagyunk, mint önök!

Pikler Emil: Más a haza és más a. kurzus! (Zaj a középén.)

Elnök: Csöndet kérek, Podmaniczky képviselő úr.

Varsányi Gábor: Nem tudnak válaszolni!

Elnök: Csöndet kérek, Varsányi képviselő úr.

Méltóztassék folytatni.

Friedrich István: Abban a helyzetben vagyok, hogy fölolvashatom azt az okmányt, amellyel azok a bizonyos körök a román főparancsnoksághoz fordultak. (Halljuk! Halljuk!) Az egészet nem olvasom föl, mert elég hosszú, csak néhány sort belőle. A beadványokban altábornagyhoz szól és egész nyíltan írják benne a következőket. (Olvassa): „Kegyelmes uram! A fővárosban és az országban uralkodó tarthatatlan állapotok ellen kénytelenek vagyunk védelemért fordulni. Az alábbiakban előadjuk az okmányokkal és személyesen is bebizonyítható borzalmaknak egy töredékét. A négyhónapos bolsevik uralom sok áldozatot követelt, de az azt követő fehér terror három hete az áldozatok számát illetőleg meghaladja nemcsak a bolsevik uralmat, hanem minden képzeletet.”

Varsányi Gábor: Hazudik! (Egy hang jobbról: Ennek igaznak kellett volna lenni!)

Friedrich István: (Továbbolvassa): „Tudomásunk szerint a főkapitányság épületéből már sok hullát szállítottak el. A főkapitányság épületélben nappal is láthatók hullaszállító kocsik.” írnak bántalmazásokról és minden európai mértéket fölülmúló atrocitásokról és a beadvány azt sejteti a román hatóságokkal, hogy ha bele nem avatkozik, akkor a munkásság ki fog törni. Tehát akkor már készültek „kitörni”. Azután így folytatja. (Tovább olvassa): „E célból kérjük a következőket: Méltóztassék kibocsátani a mellékelt szövegű plakátot, amelyet magyar és román nyelven is csatoltunk a beadványhoz.” (Zaj. Fölkiáltások jobbfelől: Gyalázat!)

Pekár Gyula: Kik írták alá?

Friedrich István (tovább olvassa): „Méltóztassék elrendelni talán ugyanezen a plakáton, hogy letartóztatni csak olyanokat szabad, akik a kommunizmus alatt élet-

ben, vagyonban, vagy emberéletben okoztak kárt.” (Egy hang a szélsőbaloldalon: Ebben nincs semmi!)

Friedrich István: Ebben nincs semmi! Nahát, szegyejlje magát!

Kováts-Nagy Sándor: Hallatlan. Az ellenségtől koldulni! A saját hazáját elárulni! (Folytonos zaj.)

Zsilinszky Endre: Hazája ellenségeihez fordulni!

Sándor Pál: Remélem, később is ezen a véleményen lesz!

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Friedrich István (tovább olvassa): „Méltóztassék megakadályozni, hogy a kormány kibocsássa azon rendeletét, mely a házi urakat arra kötelezi, hogy a bolsevista-kommunista lakókat, akiknek egyébként semmi más bűnük nincs, a rendőrségnek bejelentsék”, szóval fölszólítják a román megszálló parancsnokságot, hogy a kormány intézkedéseit ellensúlyozza. Nagyon csodálatos, hogy a szocialista párt szövegezte a román megszálló parancsnokságnak a románnyelvű plakátokat. (Zaj jobbfelől.)

Pekár Gyula: Kik vannak aláírva?

Friedrich István (tovább olvassa): „Maradunk kiváló tisztelettel Farkas s. k. és Peidl Gyula s. k. (Hosszantartó nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középén: Hallatlan! Árulók!) Az aláírások tekintetében nem lehet semmiféle félreértés. (Egy hang a középén: Van fotográfia?) Mert egy példányt még az antantnak is elküldtek! Maguk az ántánt-tisztek fölháborodtak azon, hogy a magyar nemzetnek ilyen piszkos . . . (Nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középén: Piszkok! Bíróság elé! ? Hazáárulók!)

B. Podmaniczky Endre: Mit szól hozzá Sándor? Hazafiak ezek?

Urbanics Kálmán: Igarí vagy nem igaz! (Zaj.)

Barla-Szahó József: Bíróság elé velük! (Folytonos nagy zaj a jobboldalon, a középén és, a baloldalon.)

Elnök (csenget): Csendet kérek!

Farkas István: Különb hazafi vagyok, mint ön! (Nagy zaj a jobboldalon és a középén.)

Elnök: Amennyiben nem méltóztatnak csendben lenni, kénytelen leszek az ülést fölfüggeszteni. Csendet kérek, képviselő urak!

Friedrich István: ...és, hogy félreértés ne lehessen az új aláírások tekintetében, az illető francia tábornok vagy ezredes, volt szíves le is fényképezni. Itt vannak az aláírások lefényképezve. (Zaj és közbeszólások a jobboldalon: Nagyszerű dokumentum!)

Kovács-Nagy Sándor: Át kell adni az ügyészségnek!
(Zaj. Halljuk! Halljuk!)

Friedrich István: Helyzetünk napról-napra nehezebb lett; a románok mindig nagyobb és nagyobb erővel fordultak velünk szemben. Méltóztatnak emlékezni, mi a munkanélküliségélyt beszüntettük, ugyanakkor munkaalkalomról is gondoskodtunk és méltóztassék elhinni, munkások munkára, «ajnos. nem jelentkeztek. Itt vannak akkori miniszterársaim, akikkel munkaalkalmat teremtettünk és amikor csodálatosképpen egyszerre kezdi a Népszava hirdetni nagybetűkkel, hogy a munkanélküliek gyűlést fognak tartani. A parlament elé akarták fölvonultatni román asszisztenciával a munkanélküliek tömegét és valahol a háttérben volt egy megfelelő kormány beállítva és úgy tervezték, hogy ezekkel a munkanélküli tömegekkel és román asszisztenciával fölborítják a helyzetet.

Farkas István: Ez aztán mese! (Zaj.)

Friedrich István: Természetesen a munkanélkülieknek ez a nagygyűlése csúfos kudarccal végződött.

Farkas István: Igen, a románok szétverték!

Friedrich István: Ők előre sejtették, hogy nem fog sikerülni, és a következőket írták aznap lapjukban: „Dolgozni akarunk, élni akarunk, nem akarunk éhen elpusztulni, adjatok munkát, adjatok kenyeret, stb. stb.” Ugyanakkor rábírták a románokat, (hogy a rendőrségnél járjanak el; egy román katonai misszió megjelent a főkapitányságnál és másnap egy bárgyú megállapítás közlésére kényszerítette a kormány, amelyben a románok megállapítják, hogy a rendőrségen verik az embereket, kínozzák.

Kairók Lajos: Az sem volt igaz?

Farkas István: Az sem volt igaz”? (Zaj jobbfelől.)

Friedrich István: Ugyanezzel a panasszal fordultak az antanthoz is. Az antant tényleg fölülvizsgálta a helyzetet, egyrészt amerikai intervencióra, Horovitz ezredes, útján és más tisztekkel, egy misszióval és megállapították, hogy mindaz, amit a románok állítanak, szemenszedett valótlanosság.

Én a mai napon természetesen csak azt akarom egész röviden fölemlíteni, amire ma szükségünk van. Amint már előbb mondtam, a szociáldemokrata pártnak nagyon fáj, hogy a Dunántúlon nemzeti hadsereg van kialakulóban. A kormány akkor egy napon titokban fölkererte az akkori hadsereg fővezérét és vezérkari főnökét és a miniszterelnökségen bizalmas megbeszélés folyt, hogyan lehetne a hadsereget szervezni ezen a megszállott részen is, nehogy tovább kelljen várni a bizonytalanságban. Ez nagyon fon-

tos tanácskozás volt, az erről szóló jegyzőkönyv valahogy a hadügyminisztériumból vagy a miniszterelnökségről valamilyen úton illetéktelen kezekbe került . . .

Pakocsi Dénes: Ellopták!

Friedrich István: . . . vagy ellopták, néni tudom, hanem másnap titkos megbeszéléseinket a Népszava közzétette ezzel a címmel: „Milyen hadsereget szervez a Friedrich-kormány.” (Hosszantartó nagy zaj és fölkiáltások a jobból dalon. Hallatlan! Haazárulás! Gyalázat! Nagy zaj a baloldalon.)

Peidl Gyula (Bogya János felé): Engem ne fenyegeessen, fiatalember!

Friedrich István: Így kezdi az árulást (olvassa): „A napokban a Friedrich-féle minisztertanács a hadügyminiszternek egy előterjesztését tárgyalta, amelynek az a célja, hogy Magyarországon új militarizmust teremtsen, még pedig olyant, amely nagyon alkalmas a monarchikus, abszolutisztikus és feudális törekvéseik támogatására.”

Bogya János: Lázító demagógia!

Friedrich István: Tovább azt mondja (olvassa): „Azt akarják, — t. i. a kormány azt akarja — hogy négy-öt évig tartassák fön­n az általános hadkötelezettség, de persze zsoldon, olcsó zsoldon, mert — írja tovább a Népszava — Friedrichék éhségzsoldon tartott, kaszárnyarabokat akarnak. (Derülség jobb- és bal felől.) Tehát ideiglenesen négy-öt évig sorozni kellene katonákat és a testileg alkalmasok közül stb. Tiltakozik az ellen, hogy a megállapításban az volt benne, hogy csak erkölcsileg feddhetetlen férfiak lehetnek a hadseregben. Ezen ő csodálkozik, hogy mi az erkölcsileg feddhetetlen. (Fölkiáltások a jobboldalon: Nem értik! Terroristák! Vörösök!) Különösen kifogásolja, azt, hogy sok tisztet és altisztet szándékoztunk a hadseregben alkalmazni, és a végén röviden azt írja, hogy mi takarodjunk, majd ők fogják megcsinálni az igazi demokratikus hadsereget. (Derülség és fölkiáltások a jobboldalon: Hogyisne!)

Urbanics Kálmán: Kikötve, hogy csak gazemberek léphetnek be!

Friedrich István: Azután számos cikkben folyton dült betűvel arról írtak, hogy a még mindig meg nem szállt területéken milyen garázdálkodások folynak.

Mikor azután a románok kezdték a Dunántúlt kiüríteni, megjelentek a cikkek, hogy micsoda rémségek várnak erre a szegény lakosságra, ha majd a román hadsereg ki megy és hogy íme egy helyen, ahonnan a románok kimen-

tek, a fehér terroristák már nyolc elvtársat elfogtak és elhurcoltak.

De úgy látszik, ez a tervük nem sikerült. Igyekeztek hatékonyabb eszközöket fölhasználni és a Népszava október 21-iki számában azzal vádolták meg az akkori kormányt, hogy a Habsburgokat akarjuk azonnal visszautletetni a trónra és hogy ez milyen, veszélyt jelentene Romániára, Cseh-Szlovákiára stb. A végén, amikor azután a románok tényleg Budapestről is készültek kimenni, még egy utolsó fájdalmuk volt. T. i. amikor a románok még itt voltak, itt titokban megszerveződött a karhatalom. Ők ezt éppúgy, mint a hadseregére vonatkozó dolgokat, siettek elárulni ...

Pekár Gyula: Denuneciáltak!

Friedrich István: ... s amikor mi mindig tagadtuk azt, hogy karhatalmi alakulataink vannak, akkor ők a Népszavában egyszerően fölhivták a románok figyelmét, hogy kérem, itt egy reakciós, felekezeti, karhatalmi szervezet alakul ...

Pekár Gyula: Ez megint hazaárulás!

Friedrich István: . . . mi is be akarunk lépni a karhatalomba, de minket nem vesznek be ebbe. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Nyíltan jelentek meg a fölhiadások!)

Varsányi Gábort Hazaárulók!

Vicián István: Akik elárulják, azokat lehetetlen bevenni! (Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Friedrich István: Én gyorsan elmondottam a legfontosabb dolgokat, de még egyet kijelentek a végén: nem mondtam el mindent, mert csatlakozom Pekár Gyula véleményéhez: mi ezt a harcot nem kerestük, mi ezt a harcot nem kezdtük, azonban védekezni kötelességünk volt. (úgy van! jobbfelől.) Aki ezt a harcot szította, az felelős a következményekért. (úgy van!) Én elegendőnek tartom azt, hogy ezeket az adatokat a magyar közvélemény ítélete alá bocsássam. Ha majd még más bizonyítékok keltenek ...”

Pekár Gyula: Vannak még!

Friedrich István: . . . azokkal is szolgálók.

Végén pedig csak azt mondhatom, mit a legelején: Tessék ezt a kérdést, ezt a románvezetés vádját bármilyen fórum elé állítani, valamennyien alávetjük magunkat minden fórumnak, minden zsűrinek, azzal az egy kikötéssel, hogy ””akikre megállapítja akár a nemzetgyűlés, akár a zsűri, akár a bíróság, hogy/ hazaárulók . . .

Kováts-Nagy Sándor: Kössék föl!

Friedrich István: . . . akármelyik oldalon voltak, azo-

kat a nemzet közösítse ki magából és távolítsa el őket a porondról. (Lelkes éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. Szónokot számosan üdvözlük.)

Elnök: Az ülést egy félórára fölfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom.

Csilléry képviselő úr kért szót személyes kérdésben. A gzó őt illeti.

Csilléry András: T. Nemzetgyűlés! (Halljuk! Halljuk! a középén.) A miniszterelnök úrnak és Friedrich István, valamint Pekár Gyula igen t. barátainak fölszólalása után nekem már tulajdonképpen nem volna semmi elmondani valóm, nekem csak Sándor Pál képviselő úrhoz kellene szavaimat intéznem és fölszólítanom őt arra, hogy ezek után tárja a Ház elé azokat a bizonyít okokat, amelyekkel bizonyítani tudja azt, hogy iakadtak olyan emberek, — és pedig főleg annak a „Fehér Ház”-nak a tagjai — akik a románokat Budapestre Behozták. Szükségesnek tartom azojiban mégis bizonyos események megvilágítása céljából, hogy homályban ne maradjanak azok a dolgok, melyek a proletárdiktatúra utolsó napjaiban, valamint augusztus első nyolc napjában történtek, hogy egyes dolgokat a mélyen t. Ház elé tárjak.

Szükségesnek tartom ezt már csak azért is, hogy a magyar nép lelkében ne verjen gyökeret az a közhiedelem, amelyet nálunk a liberális sajtó mindenütt terjesztett, különösen az utolsó napokban azzal a koncentrikus támadással, amely ezen interpelláció kapcsán megindult, sí amelynek során nap-nap mellett foglalkoztak ezzel lapjaikban, hogy elhitessék mindenkivel, hogy azok az emberek, akik nehéz napokban, nehéz körülmények között, a proletárdiktatúrának ama napjaiban is, amidőn nap-nap mellett láttuk megjelenni azokat a plakátokat, hogy „Reszkess, te sötétben bujkáló ellenforradalmár!”, ilyen biztatás után, meg annak a június 24-iki ellenforradalomnak szomorú vége után is némiképen exponálni merészelték magukat azért, hogy a vörös uralom napjait Magyarországon meg rövidítsék, nem jártaik volna el minden tekintetben a nemzet érdekeihez híven.

T. Nemzetgyűlés;! Hogy ebben a kérdésben tisztán lássunk, szükséges, hogy egy pillanatra visszamenjünk a moiltba is. Szükséges még pedig azért, hogy fölidézzük emlékezetünkben azt, hogy június 24-ike után, a rosszul sike-

rült ellenforradalom után bizonyos letargia vett erőt a polgárságon, mindenki azt hitte, hogy minden ellenállás megszűnt, hogy a/vörös uralom tetőfokára ért, hogy itt is, az orosz szovjet határozmányai fognak ezentúl uralkodni és nálunk is az orosz szovjet szisztémája szerint fogják az embereket sorban fölakasztani és kivégezni.

Különösen láttuk ezt, amikor Surek elvtársnak, akit Pekár mélyen tisztelt barátom említett, az a kijelentése itt a Házban elhangzott, hogy a burzsoákat és a katonatisztekét augusztus 4-én és 14-én le kell ölni. Akkor elhatároztuk néhányan — talán sokan — azt, hogy az ország egész területén lévő és mindenütt szervezkedő polgárságot egy táborba tömörítjük és lehetővé tesszük azt, hogy egységes vezetéssel, egységes kirobbanással és egységes talpraállással ez a nemzet újból visszaszerezze magának azt a jogot, hogy itt ebben az országban saját egyénisége, saját gondolkodása és nem idegen jelszavak és idegen mótelyek által terjesztett eszmék útján építsék tovább.

A mi körünk is egy ilyen kisded csoport volt, amely a június, 24-iki ellenforradalomban is részt vett, azonban sajnos, a kapcsolódás hiánya, részben pedig a sokszori fecsegés, amely ilyenkor mindig bekövetkezett, — hiszen tudjuk nagyon jól, hogy a magyar embernek a titoktartás nem volt éppen erénye sohasem — lehetővé tette azt, hogy a június 24-iki ellenforradalom rosszul végződjék, de ránk nézve ez talán szerencse volt, hogy a rossz kapcsolódás folytam mi nem árultuk el magunkat.

Összeköttetéseink révén sikerült elsősorban egy sajtó-informáló irodát teremteni. Köszönet érte mindazoknak az egyéneknek és testületeknek, akik ebben támogattak, különösen pedig a postáságnak, amely ebben a tekintetben akkor a legnagyobb szolgálatokat tette nekünk.

Így sikerült nekünk nemcsak a népbiztosok asztaláról a bécsi lapok egyes példányait, hanem a népbiztosok által eltiltott idegen külföldi lapoknak a példányait is megszerezni. Ezekből informálódtunk az egész európai internacionális világhelyzetről és láttuk azt, hogy a Vörös Újság hazugságai mind összedőlnek akkor, ha mi külföldi sajtót elolvashatunk. Mi igyekeztünk akkor a bizalmat lehetőleg megnyerni és ügylátszik, hogy ennek a jóinformáltságunknak köszönhattük, hogy a polgárság és a volt tisztek bizalma nagyobb részben hozzánk fordult s hogy ők parolit adtak nekünk arra, hogy egy esetleges akció esetén egységesen támogatnak bennünket.

A túloldalról elhangzott egy kijelentés, amely azt mondotta a múltkoriban, hogy miért nem csináltuk hama-

rabb azt az ellenforradalmat, miért csak éppen augusztus 6-án. Erre megfelelhetünk nagyon egyszerűen. Mert igenis, mi régebben, amikor még sikerült a kapcsolódást megteremtünk az egész országban, amikor sikerült szálainkat egészen; Bécsig és Szegedig lenyújtani, amikor sikerült a szegedi kormánnyal, valamint a bécsi irodával is a kapcsolatot helyreállítani, akkor elhatároztuk, hogy amint az első kínálkozó alkalom lesz, a vörös uralom ellen talpra fogunk állani.

A legelső kínálkozó pillanat az volt, mikor a vörös hadseregnek offenzívája a csehekkkel és a románokkal szemben összeomlott. Ezt a kínálkozó alkalmat akartuk legelső sorban megragadni és Június 26-ára helyeztük azt a bizonyos napot, amikor Kun Béláék ellen eljárni fogunk. Hogy ez a tényeknek teljesen megfelel és hogy akkor is azt céloztuk, hogy minden ilyen fordulat minél kevesebb véráldozat mellett következzen be, hivatkozom arra, hogy megbízásunkból társaink közül ketten fölkeresték, Romanelli ezredest, az olasz misszió vezetőjét és, közölték vele, hogy miután itt teljesen szervezett polgári társadalom áll, adja át Kun Béla a hatalmat, amelyet úgyis csak bitorol és amelyet soká tartani úgy sem tud. Hiszen láttuk, hogy országunk határait, amelyet a páduai fegyverszünet valamikor nagyobbban állapított meg, az ő uralmuk alatt a vörös hadsereg előnyomulása alaposan; megkisebbitette, és megmondottuk, ha ennek eleget nem tesznek, akkor fegyverrel a kezünkben fogunk velük végezni.

Válasz erre természetesen nem érkezett, azonban a mi indításainknak egy nagy nehézsége állott be abban a pillanatban, hogy a vörös hadseregben lévő u. n. fehér szervezeteink, valamint vidéki szervezeteink, amelyek főleg a Tisza mellett és az északi részekein Miskolc alatt voltak, nem voltak Budapestre behozhatók, mert időközben a románok által) 24-én megindított ellenoffenzíva a vörös hadseregnek azt a részét, amely a Tiszán átkelt, majdnem teljesen fölörölte és ezáltal a mi alakulatainkat elpusztította.

Akkor újabb kísérletet tettünk július 30-án. Tanúm rá az a két úr, aki a mi ultimátumunkat akkor, ismételtén Romanelli ezredes úrnak adta át és Romanelli ezen ultimátumunkat eljuttatta Kun Béláékhoz. Kun Béláék azonban azzal a válasszal feleltek, amely választ ismételtén fogják hallani Peidlék szájából a későbbi események kapcsán, hogy mi a munkástanácstól kaptuk a hatalmat, tehát csak annak kezébe adhatjuk vissza és ennek következtében nem vagyunk hajlandók ennek eleget tenni.

Ezt a választ 31-én közölték velünk, amikor egyidejűleg azt is tudomásunkra hozták, hogy az ántánt demarsa következtében Kun Béla és kormánya helyéről távozik és átadja helyét egy szocialista kormánynak. Ez természetesen bizonyos fokú föllélegzést okozott az emberek, főleg a polgárság körében, mert az emberek nem szívesen viszik bőrüket a vásárra és nem olyan sokan vannak, akik hajlandók fegyverrel is a kezükben a hazáért életüket kockáztatni. Mindenki a könnyebb oldalát fogta a dolognak és azt mondták, belenyugszunk ebbe a dologba és várjuk, hogy mi történik holnap.

Az éj folyamán mi természetesen meglehetősen éberem őrködtünk afelett, vájjon a fordulat tényleg be fog-e következni, és mikor ez a fordulat bekövetkezett, sikerült összeköttetéseink révén teljes információt kapnunk arról a beszélgetésről, amelyet a bécsi misszió folytatott budapesti megbízottaival. A bécsi ántánt-misszió itteni összekötő tisztje révén megtudtuk a következőket:

31-én este 8 óra tájban a bécsi misszió idefordult Budapesthez és azt kérdezte, hogy a kívánt változás megtörtént-e, mire a felelet az volt, hogy igen; Éjjel 11 órakor újból azt a kérdést intézte hozzá, hogy szükséges-e esetleges anarchia ellen intézkedni.”

Peidl Gyula: Ez 31-ón voltí

Csilléry András: 31-én éjjel volt. Csodálkozom rajta, hogy nem tud róla Peidl képviselő úr, mert valószínűen ott ült annál az aktusnál, mikor az a fordulat megtörtént. (Zaj.) A felelet az volt, hogy látszólagosan teljes a nyugalom, beavatkozás nem szükséges.

Augusztus 1-én reggel 8 órakor a következő helyzetjelentés, ment Bécsbe (olvassa): „Az éj nyugodtan telt el. Néhány kisebb rablástól eltekintve nevezetes esemény nem fordult elő.” T. i. anarchiától Csernyákok miatt féltek, akik elhatározták, hogy még fordulat esetén is az utolsó pillanatban megpróbálkoznak azzal, hogy anarchisztikus alapon a hatalmat kezükbe ragadják.

Mikor a fordulat augusztus 1-én megtörtént, az első pillanatban mindenki föllélegzett, mindenki azt hitte, hogy most már vége a kommunizmusnak, hogy most már következik egy becsületes: népuralom, amely újra megengedi a nemzeti érzésnek fellobbanását is. Azonban olyan változás történt, amely tulajdonképpen nem volt változás, mert a népbiztosok egy része, a főcinkosok és bűntársaik eltávoztak és ezek helyébe jöttek a szocialisták, akik tulajdonképpen bűnpalástoló kormány gyanánt állottak Kun Béláék helyén.

Bogya János: Szerepbeosztással dolgoztak!

Csilléry András: úgy látszik azonban, hogy ez a fordulat, amely a polgárság lelkében föllobbant, a nemzetközi szocialista miniszter-elvtársakra kellemetlen hatással volt, mert amikor a Dunaparton, főleg dunaparti palotákon, valamint a város belsejében is mindenütt előkerült a palotákra a nemzeti lobogó és ezzel egyidejűen a tisztek uniformist öltöttek és fölvarrták a disztinkciókat, akkor — amint Friedrich István előttem szólott t. képviselőtársam említette — a kormány kiadott egy rendelkezést, amelyben szigorúan eltiltotta a lobogó díszét. Főleg azért tiltotta el, hogy a nemzeti zászlót Budapesten ne tűzhesék ki és ezzel bebizonyította, hogy internacionális alapon áll és nemzetietlen.

B. Podmaniczky Endre: Hazaáruló!

Csilléry András: Hogy meg egy másik érvre is hivatkozhatok, szabadjon fölemlítenem, hogy a Trockij-laktanyában, ahol a székelyek voltak elhelyezve, megjelent Haubrich akkori u. n. hadügyminiszter és beszédet tartott a katonasághoz, amelyben elvtársaknak szólította őket; ott lehurrogták őt és emiatt aztán rosszalását fejezte ki.

Szabadjon arra is hivatkoznom, hogy ugyanakkor a Trockij-laktanyában levő székely zászlóalj legénysége és az ott levő tisztek is követelték Haubrich hadügyminisztertől, hogy vezesse őket a románok ellen és akadályozza meg, ha kell, erőszakkal is, hogy Budapestre egy román katona is, betehesse a lábát. Akkor Haubrich hadügyminiszter ahelyett, hogy eleget tett volna kérésüknek, azt mondotta: mi igenis tárgyalni fogunk a románokkal, békét fogunk kötni és mi a románokat nem tekintjük ebben a pillanatban ellenségnek.

Szabadjon csak még egy dologra hivatkoznom. Amikor ez a kormány bemutatkozott, polgári kormánynak óhajtott magát nevezni, de ha meg méltóztatnak engedni, föl fogok olvasni néhány részt abból a proklamációból, amellyel a nemzethez fordultak augusztus 2-án és amelyben bejelentették a kormány változást. Azt mondják ebben (olvassa): „Az ántánt hatalmai ultimátumot intéztek hozzánk, követelték, hogy a tanácsrendszer alapján álló kormány helyét más kormány váltsa föl.”

„Ehhez a föltételhez fűzték a béketárgyalások megkezdését. A magyarországi szocialista szövetséges tanácsköztársaság — megjegyzem, hogy maguk sem tudták pontosan, hogy is hívják őket, egyszer magyarországi szocialista szövetséges tanácsköztársaság, máskor magyarországi szövetséges szocialista tanácsköztársaság voltak — úgy

látja, hogy ezidőszerint az antant hatalmával szemben a szívós ellenállás csak haszontalan vérontáshoz vezethet.” Amíg azonban a munkások ezreit Csongrádnál a Tiszába folytatta a vörös uralom, ez nem volt haszontalan vérontás, amikor a Tisza és Duna között — amit a túloldalon sokat emlegetnek — Kalocsán, Dunapatajon és egyéb helyeken végiggyilkolták a magyar földművesgazdák százait.

Azt mondja a proklamáció: „Az új kormány az öntudatos szervezett munkásság erejére támaszkodik”. Itt polgári társadalomról egy általaiban nincs szó! „Célja a rendfőntartás, hogy az antanttal való tárgyalások megkezdődhessenek.”

Peidl Gyula: Kinek a kiáltványa ez!

Csilléry András: Majd föl fogom olvasni a végén, hogy kik írták ezt alá, méltóztassék csak egészen nyugodtan megvární. „Kishitűségre nincs okunk. Erősen tartjuk a tiszai frontot. Itthon is fegyelmezett kitartásra van szükség. Az új kormány bízik abban, hogy a szervezett munkásság nem tűri sem az ellenforradalmárok, sem a fosztogatók garázdálkodását. Meg akarjuk föltétlenül óvni Magyarország népét a fehér terror pusztításainak és a csőcselék rombolásainak rémétől.”

Mélyen tisztelt Nemzetgyűlés! Amikor mi ebben az országban csak vörös terrort ismertünk, akkor ők ebben a kiáltványban már fehér terrorról merészelték beszélni szóval ők már előre építették és előre megcsinálták maguknak azt a bizonyos hidat, amelyen keresztül az internacionáléba belekapcsolódva, igyekeznek majd Magyarországot tovább is alulról megfűrní, mint eddig tették. (Olvassa:)

„Annak tudatában, hogy a dolgozók tömegei zárt sorokban állanak a kormány mögött, a kormány fölhívja Magyarországot népét, hogy fegyellemmel várja be az eseményeket és föltétlenül engedelmeskedjék a kormány rendelkezéseinek. Mindenki maradjon a helyén, a munkástanácsok és egyéb hatóságok szigorúan teljesítsék kötelességeiket. A rend és fegyelem megsértőire a kormány teljes erejével fog lesújtani. A rend és fegyelem fontartásával az új kormány megbízta Haubrich József hadügyminisztert. Aki a kormány rendelkezéseinek ellenszegül, a szervezett munkásság akaratával találja magát szemben. Magyarország népét csak a rend, csak a fegyelem mentheti meg a pusztulástól.” — De nem az ilyen rend és az, ilyen fegyelem. — „Budapest, 1919 augusztus 1. Peidl Gyula s. k. miniszterelnök, Ágoston Péter s. k. külügyminiszter, Dovosák Antal s. k. ipari és kereskedelemügyi miniszter, Garbai Sándor s. k. közoktatásügyi miniszter” —

szép kis közoktatás — „Garami Ernő s. k. igazságügyminiszter, Haubrich József s. k. hadügyminiszter, Knaller Győző s. k. nemzetiségi miniszter, Knittelhofer Ferenc s. k. közéleti miniszter, Miákits Ferenc s. k. pénzügyminiszter, Beyer Károly s. k. belügyminiszter, Szabó Imre s. k. munkaügyi és népjóléti miniszter, Takács Imre s. k. földművelésügyi miniszter.”

Urbanics Kálmán: Szép kis társaság! (Fölkiáltások jobbfelől: Itt vannak a nevek!)

B. Podmaniczky Endre: A kívánság ki van elégítve!

Csilléry András: Azt hiszem, hogy Peidl képviselő úr nem is gondolta, hogy ebben a kiáltványban tulajdonképpen mit ír alá, mikor a fehér terrorról a vérontásról és az ellenforradalomról beszél. Legyen szabad azonban egyszerűsége mindjárt rámutatnom arra is, hogy a legfontosabb intézkedése ennek az úgynevezett Peidl-kormányoknak az volt, hogy a Hivatalos Közlöny augusztus 2-iki számában a következőket rendelje el (olvassa): „A központi munkástanács 1919 augusztus 1-én tartott ülésén a szövetséges szocialista tanácsköztársaság kormányzótanácsa bejelentette lemondását, amelyet a munkástanács elfogadott. Az összes eddigi érvényben levő intézkedéseik tovább is érvényben maradnak.” Tehát a szovjet által hozott intézkedéseket és határozatokat tovább is érvényben tartandónak minősítette.

Kérem önöktől, lehetett-e ezt a kormányt egy pillanatra is elismerni, lehetett-e belenyugodni abba a helyzetbe, amely Magyarországon ez által az átalakulás által remtődött? Hiszen ha kezünkbe vesszük az augusztus hó 3-án megjelent Népszavát, annak címlapján még ott ékeskedett a „Világ proletárjai egyesüljétek” s benne azt olvassuk, hogy a kormány letette a fogadalmat.

Méltóztassanak megengedni, az előbb Friedrich István képviselőtársam cáfolta meg Peidl képviselőtársam állítását, amellyel ő kétségbevitte azt, hogy fogadalmat tett. Mélyen tisztelt képviselő úr, legyen szíves ismerje be egyszer legalább azokat a dolgokat, amelyek tényleg nyomtatásban megjelentek..

Peidl Gyula: Milyen fogadalomról van szó!

Csilléry András (olvassa): „A kormány letette a fogadalmat. — A Magyar Távirati Iroda jelenti; A kormány tagjai szombaton délután 5 órakor tették le a fogadalmat a központi munkástanács elnökségének kezébe. A fogadalom után a kormány tagjai minisztertanácsra ültek össze. Azt hiszem, ez talán teljesen világos. Itt sem eskü leté-

teléről nincs szó, sem nemzeti gondolatról, sem hazafias érzésről; itt egy internacionális bűnpalástoló kormány-jelent meg, (úgy van! úgy van! a jobboldalon és a közép-
pen.), amely bűnpalástoló kormányt tulajdonképpen már a múlt nemzetgyűlésnek vád alá kellett volna helyeznie, (úgy van! úgy van! a jobboldalon és a közép-
pen.), mert megengedte azt, hogy Kun Béláék, vagyis a nagy bűn-
sök, innen büntetlenül kiszökhessenek, úgyhogy aztán a büntetőigazságszolgáltatás csak a kis csirkétől vaj okát ér-
hette el. (Igaz! úgy van! jobbfelől.)

Legyen szabad talán még egy momentumra is rámu-
tatnom. A Népszava augusztus hó 3-iki számában ilyen
cimmal: „Hivatalban az új kormány” megjelent egy in-
terv ju, melyben Ágoston elvtárs ezt mondta (olvassa):
„Nekünk a béke érdekében pedig föl kellett hagynunk a
tanácsrendszerrel és a demokrácia útjára kellett térnünk.
Ennek ellenére is a szocializálás alapján áll a kormány és
a szocializált üzemek tovább is azok maradnak. Az autan-
 megbízottaival való tárgyalás eredményeként közli Ágos-
ton elvtárs, hogy a román fronton az ellenségeskedések
szombaton délben megszűntek.”

Tehát kedden „mi erősen tartjuk a tiszai frontot”, —
ezt mondták a 2-iki proklamációban, — 3-án pedig azt kö-
zölték, hogy az ellenségeskedések megszűntek. Legyen sza-
bad erre vonatkozóan citálnom a román hadvezetőség hi-
vatalos jelentéseit, amelyek szerint (olvassa): „29-én csa-
pataink elfoglalták a Tisza jobbpartját. A következő hely-
ségeket birtokba vettük: Tardoscsozony, Taktaszada,
Taktaharkány, Tiszaluc, Szolnok városa pedig lángokban
áll és csapataink megkezdték az átkelést. Hadműveleteink
tovább folytatódnak. Veszteségeink... stb.” s itt föl van-
nak sorolva azok a veszteségek, amelyeket a szolnoki át-
kelés alkalmával szenvedtek a románok.

Mélyen tisztelt Nemzetgyűlés! 29-én összeomlott az
úgynevezett tiszai front, mégis augusztus 2-án ez a kor-
mány nem át állotta félrevezetni a nemzetet, a közvéle-
ményt és a főváros lakosságát azáltal, hogy proklamáció-
3álban azt mondotta, hogy augusztus hó 2-án erősen tart-
ják a tiszai frontot.

Ha ez a kormány tényleg a demokrácia alapján állt,
akikor kérdezem, miért kellett arra hivatkozni, hogy mö-
göttük a fölfegyverzett proletariátus, a fölfegyverzett
munkásság áll és arra támaszkodnak!

De kik ellen óhajtotta ez a kormány ezt a fölfegyver-
zett proletariátust fölhasználni, mert hogy a románok el-

len nem használta, az egyszer bizonyos. Benne van ez a kiáltványban, amikor azt mondják: az ellenforradalmárok, a fehér terror ellen — amely nem létezett Magyarországon —, tehát a polgársággal az úgynevezett, általuk burzsoáziának hívott tisztességes magyar; nemzetföntartó elemmel szemben akarták a harcot fölvenni. (úgy van! úgy van! jobbfelől.)

Mindezekben leli magyarázatát az, hogy amikor a forradulat tulajdonképpen megtörtént, a polgárság már az első 24 óráiban belátta azt, hogy ebbe a helyzetbe belenyugodni nem lehet és ennek következtében az ellenforradalmi szervezetek központi vezetősége elhatározta, hogy végrehajtja, még pedig augusztus 4-én, a Peidl-kormány letartóztatását.

Hogy ez tényleg így volt, arra vonatkozólag legyen szabad majd egy beszélgetésből idéznem, amely Romanelli ezredes lakásán folyt le. Miután mi már akkor is azt vetjük számba, hogy természetszerűleg, lia lehet, kíméljük meg ezt nemcsak a forradalmakban, hanem a hosszú háborúban amúgy is sok vért vesztett társadalmat és nemzetet attól, hogy újból harcokra kerüljön a sor itt az ország területén. Ezért mi fölkerestük Romanelli ezredest és őt arra kértük, miután tudomásunk volt már akkor a Clemenceau-féle jegyzékről, hogy tegyen meg minden lehető arra nézve, hogy a románokat tartóztassa föl.

Hogy ez tényleg így történt, tanúra az a két fehérházi tagunk — ha jól emlékszem, Papp Géza százados és Ilovszky János úr —, akik akkor 2-án fölkeresték Romanelli ezredest éjjel 11 órakor és a segédtisztje jelenlétében a következőket közölték: Mi X. Y. ajánlólevelével jöttünk ide, hogy ezredes urat arra kérjük, hogy a románokat tartóztassa föl. Mi negyvenezer; ellenforradalmár névben jöttünk ide, hogy bejelentsük ezredes úrnak, hogy azért, mert a jelenlegi kormány sehogysen képviseli a magyar nemzetet, ellenforradalmat fogunk csinálni és kérjük ezredes urat, szíveskedjék ezt tudomásul venni. A számottevő összes erők kezünkben vannak és a magyar társadalom összes számottevő rétegei velünk vannak. Vágyunk az, hogy Budapest ne kerüljön a jelenlegi kormánnyal és egyébként seam, az ellenség kezébe és a diplomáciai tárgyalások a békét illetőleg ne ezekkel a gazemberekkel, hanem az arra hivatott közülünk való tisztességes emberekkel és az összes társadalmi rétegekből alakult kormánnyal folytattassanak le.

Garantáljuk, hogy a forradalom vér nélkül fog le-

folyni, mert, mint említeni voltam bátor, az összes erők a mi kezünkben vannak. A válasz ez volt: Nem vehetem tudomásul az önök bejelentését. Jól tudom, hogy a jelenlegi kormány nem az a kormány, mely a magyar nemzetet jogszerűen képviseli, megnyugtathatom azonban önöket, hogy ennek a kormánynak életideje csak rövid időre terjedő és az antantnak is az a határozott kívánsága, hogy itt olyan kormány alakulat képviselje már néhány nap múlva Magyarországot, mely a társadalom minden osztályának bizalmát bírja. Az urak bizonyára olvasták a Kun Bélához intézett II. számú jegyzékem szövegét, amelyben kifejezésre juttattam, hogy mikép viseltetem Magyarországot iránt, önök viszont azt sem garantálják, hogy az ellenforradalom vér nélkül folyhat le, mert vér nélkül az lehetetlen, s viszont nekem a legfőbb érdekem, hogy Budapesten most a közrend a legnagyobb mértékben fönmaradjon. Most van kinn a misszióknak egy része, hogy a románokkal tárgyaljon.

A kormányt illetőleg közlöm önökkel azt is, hogy az ántánt által máris ki van jelölve, hogy ki legyen a jövő miniszterelnöke, amely közmegelégedésre ki fogja elégíteni nyg a munkásokat, mint önöket s minden társadalmi osztályt, még a szegedieket is. ön bizonyára szintén tudja már ia nevét az illetőnek, ss nekem megmondhatja, ha tudja. Erre a következő volt a válaszom: Nem tudom, ezredes úr, mert nem vagyok politikus, hanem ha megengedi, holnap délelőtt a mi politikai képviselőnk önnél kihallgatásra meg fog jelenni. Erre Romanelli a következőket válaszolta: Nagyon szívesen veszem, hogyha eljön, mert én mindig arra törekedtem, hogy az önök-társadalma meghallgatásra találjon. Erre a kijelentésre bebocsátó igazolványt kértem, melyet az ezredes megadott. Ez a kihallgatás éjjel 12 óra 10 perckor folyt le, akkor jött ki ez a két úr a Ritz-szállodából, ahol Romanelli meg volt szállva. Őt obskúrus alak, akik közül kettő vörös nyomozó-igazolványt mutatott föl, le akarta tartóztatni és felelősségre vonta ezeket az urakat, hogy milyen ügyben járnak ilyen késő éjszaka Romanelli ezredesnél.

Tisztán az egyiküknek határozott föllépése akadályozta meg, hogy ezek az urak: nem az életükkel fizettek ezért a kockázatos cselekményükért. Augusztus 4-én, amikor délután 6 órára az indítás elhatároztatott, miután már nyg a rendőrség fehér része, mint az úgynevezett vörös alakulatokban, valamint a különféle hivatalokban és szervezetekben lévő ellenforradalmárok a mi kezünkre jät-

szották át a vezetőhatalmat Budapesten, elhatároztuk ennek a tulajdonképeni u. n. államcsínynek a végrehajtását, ha ugyan annak lehet nevezni, mert tulajdonképen semmi egyéb nem volt az, mint a jogfolytonosságra való visszatérés. De ember tervez, románok végeznek. Augusztus 4-én délután 16 órakor bevonultak a románok Budapestre és természetesen azokat az embereket, akiket mi a vörösörségekbe betoltunk s akik ott a különféle alakulatokban vörös őrszolgálatokat teljesítettek, a románok lefoglalták, úgy hogy megtörtént, hogy Taszler Bélát, a nemzetgyűlés volt tagját, és ha jól emlékszem, Mórítz István gépészmérnököt a románok elfoglalták mint bolsevikieket, mert azt mondták, hogy ők is bolsevik vörösörök, mint-hogy a rendőrségi alakulatban résztvettek. Erre lefűjtük az egészset. Azt mondta egy újságcikkben az egyik volt forradalmári rendőrkapitány, hogy a rendőrség tulajdonképen Dietz rendőrfőkapitány vezetése alatt állott.

Dietz rendőrfőkapitány úgy került a rendőrség élére, hogy amikor augusztus 1-én megtudtuk, hogy Peidl miniszterelnök úr Bíró Dezső szocialistát akarja kinevezni rendőrfőkapitánnyá, ezáltal cinbulusainkat meglehetősen zavarva láttuk volna és egy bizalmasunk útján azt az ajánlatot tettük, illetve azt a véleményünket fejeztük ki, hogy a rendőrség tisztviselői kara nagyon rossz néven venné, ha nem közülük való embert neveznének rendőrfőkapitánnyá. Amikor aztán Peidl miniszterelnök úr megkérdezte tőle, hogy kit szeretnének tulajdonképen rendőrfőkapitánynak, az illető mindjárt javaslatba hozta Dietz személyét. Azt mondtuk ugyanis, hogy ha már le kell fogni valakit, valaki olyant fogjanak le, aki a rendőrség tisztikara előtt nem örvend abszolút szimpátiának. Így történt azután az, hogy tulajdonképen nem Dietz főkapitány intézkedett a rendőrségen, hanem az a fehér ellenforradalmi szervezet, amelyben Iványosy rendőr főtanácsostól kezdve végig a legutolsó rendőrig és detektívig, azt lehet (mondani, mindenki bele volt kapcsolva. Persze a liberális sajtó is nagyon szeretett volna legalább utólag éket verni ebbe az egységes föllépésbe és azt mondta, hogy mi azért csináltuk meg hamarabb az ellenforradalmat, nehogy a szegedi kormány Budapestre jöhessen és ő vehesse át a hatalmat. Hát ez olyan inszINUÁCIÓ, amelyet kereken vissza kell utasítanom.

Sándor Pál: Ki mondta ezt?

Csilléry András: Méltóztassék megengedni, képviselő úr, ez nem az ön interpellációjában foglaltatik, de a libe-

ralis sajtóban egy kampány indult meg ellenünk. Folyton jöttek hírek, melyek a Friedrich-kormányt azzal gyanúsították; meg, hogy azért igyekezett a hatalmat kezébe venni, hogy magához ragadja a hatalmat a szegedi kormánytól.

Sándor Pál: Ez nem áll sehol sem!

Csilléry András: Hogy nekünk teljes volt az összekötetésünk a szegedi kormánnyal, arra nézve legyen szabad hivatkoznom arra az 1919 július 26-án kelt legutolsó szegedi hadügyminiszteri rendelkezésre, melyet a szegedi kormány ellenforradalom alkalmával való magatartás esetére adott ki. Ez jelenleg is a kezeim közt van és ha parancsolják, nagyon szívesen megmutatom. (Egy hang a baloldalon: Ábrahám Dezsőtől!) Nem Ábrahám Dezsőtől, hanem a hadügyminisztertől származik. A hadügyminiszter természetesen egészen más szervezettel dolgozott és elhatároztuk már akkor, hogy egy esetleges fordulat alkalmával a következőket fogjuk szem előtt tartani. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak talán a magánbeszélgetéseket a folyosón elvégezni!

Csilléry András: Már akkor elhatároztuk, hogy első sorban is a hatalmat egy olyan kormánynak fogjuk átadni, amely csak ügyvivő miniszterelnökből áll és ezek addig viszik a hatalmat, amíg egy az ántánt-körök által is szimpatikusnak ítélt bécsi magyar politikus — mert hiszen akkoriban az összes politikusok fenn voltak Bécsben és onnan igyekeztek irányítani a magyarországi politikát — eljön Budapestre és a hatalmat át fogja venni a kezünkből. Hogy ez tényleg így volt, azt bizonyítani tudóan azzal, hogy amikor a Friedrich-kormány megalakult, mi, annak minisztertagjai elhatároztuk, hogy a politikában nem veszünk részt és csak az ügyeket fogjuk vinni tovább, a politikában pedig az orientációt és a továbbvitelt Friedrichre bizzuk. Kezeim közt van egy eredeti okmány, amely a következőket mondja (olvassa): „Az augusztus 7-én reggel megjelent kiáltványban megbízott kormány tagjai augusztus 7-én délután 6 órakor tartott első összejövetelüfeön megállapították, hogy József főherceg szövege szerint határozottan csak az egyes minisztériumok „ideiglenes vezetésével” bíztak meg pusztán az átmeneti kormány megalakulásáig pár napra; hivatali és hazafiúi kötelességüknek tartották, hogy a végső veszedelemben lévő nemzetet ebben a közreműködésük nélkül létrejött fordulatban is szolgálják, politikai szerepre azonban nem vállalkoztak, magukat ügyvivő minisztereknek tekin-

tik. E megállapítás után a miniszterelnök kijelentette, hogy a politikát egyedül ő intézi s azért csak ő felelős. Egyetértelműen sürgették az ügyvivő kormány tagjai azt is, hogy a kiáltványban bejelentett tanácskozások a földművesek, polgárok és munkások képviselőivel haladéktalanul megindíttassanak; ezt a kívánságot ma nyomtatékosan és sürgetőn megismétlik.

Budapest, 1919 augusztus 9. Samassa Adolf belügyi ügyvivő miniszter, Győri Lóránt földművelésügyi ügyvivő miniszter, Schnetzer Ferenc hadügyi ügyvivő miniszter, Szászy igazságügyi ügyvivő miniszter, Keleti kereskedelemügyi ügyvivő miniszter, Tánczos Gábor külügyi ügyvivő miniszter, dr. Csilléry népegészségügyi ügyvivő miniszter, Grün pénzügyi ügyvivő miniszter, Imre Sándor vallás- és közoktatásügyi ügyvivő miniszter.

Miután augusztus, 4-én nem sikerült az ellenforradalmat végrehajtani, mert a románok szerveinket lefoglalták, abban állapodtunk meg, hogy most már a románok bevonulása után szerveinket együtt tartjuk, szükség esetén föl fogjuk azokat használni, de egyelőre az obszerváció álláspontjára helyezkedünk.

Mint méltóztatnak tudni, augusztus 4-én vonultak be a románok és megszállották nemcsak Budapest székesfővárost, hanem még aznap éjjel megszállták a budai hegyeket is, úgyhogy a sorompók összes kijáratai a románok kezében voltak. Hogy mennyire nem tartottuk azt logikusnak már az első pillanatban, hogy a románok a Dunántúlra is el fognak menni, bizonyítja az a körülmény is, hogy amikor éjjel ki akartunk menni; József főhercegért Alcsuthra és a kelenföldi pályaudvaron Bleyer Jakab barátommal együtt megjelentünk, hogy onnan Bicskén keresztül Alcsuthra utazzunk, fáradozásunk teljesen sikertelen maradt, mert a románok a Keleti pályaudvaron az összes vonatokat megállították.

Ezekután elhatározta az ellenforradalmi szervezet, hogy most már szükségesnek látja a dolgok megindítását, Peidléket minden körülmények között el fogja távolítani a helyéről és át fogja adni a hatalmat olyan kormánynak, amely: nemzeti szempontból viszi tovább az ügyeket.

Először is Romanelli ezredest kerestük föl és közöltük vele a dolgot. Romanelli teljesen lebeszélte bennünket. Az, aki eddig jó tanácsadónak bizonyult, ebben a pillanatban a Peidl-féle szocialista-kommunista kormány meglehetősen pártfogójának mutatkozott. Az ott megjelent Borghese herceg egyenesen megfenyegetett bennünket, hogy amennyiben ezt meg tesszük, József főherceggel egyetemben föl-

jelent bennünket Ágoston Péternél, az akkori külügyminiszternél és a Peidl-kormánnyal le fognak bennünket tartóztatni. Mi azt feleltük, hogy sajnáljuk, de elhatározásunkban ez nem fog bennünket gátolni és cselekedni fogunk. Ugyanezzel a célzattal fölkerestük a román parancsnokságot is és közöltük vele, (hogy mi haladéktalanul megteszünk -minden intézkedést arra nézve, hogy ez a kormány a helyén ne maradhasson. Erre nézve azután a román parancsnokság vezérkari főnöke, aki fogadott bennünket — Schnetzer tábornok úrral együtt jelentünk meg —, kijelentette nekünk: figyelmeztetem az urakat, hogy mi itt Magyarország belügyeibe be nem avatkozunk ugyan, de a rendet teljes erőnkkel fönnt fogjuk tartani, és figyelmeztetem önöket arra, hogy amennyiben itt a legcsekélyebb vérontás vagy bármi hasonló rendzavarás történék, az urakat fogjuk egyenként fölaggatni.

És még hozzátette: egyébként pedig óva intjük önöket attól, hogy bármiféle ilyen erőszakos cselekedetekhez ne merjenek nyúlni. Ez volt az a biztató ígélet, amit a románok és az ántánt-missziók részéről nyertünk arra az esetre, ha a Peidl-kormányt a helyéről el merjük távolítani.

Mindennek ellenére augusztus 5-én éjjel nagy nehézségek árán sikerült nekünk a rendőrségi remiszből két autót teljesen harcképes állapotban kihozni, megfelelő munícióval és fegyverrel ellátni és ezen négy magyar tiszt két megbízható soffőr kíséretében — dr. Farkas Tibor tartalékos tüzérhadnagy, Nagy Lajos százados, Bakonyi és Spatáriu cs. és kir. huszárszázados, — átmentek a román kordonon Alcsuthra azzal a rendelkezéssel, hogy József főherceget hozzájuk be. A románok a dologról abszolúte nem tudtak semmit; az egyik tiszt, Spatáriu százados tudott románul, Bakonyi egy szót sem, s az előbbi tette lehetővé, hogy a kordonon keresztüljussanak, mert igazolványt tudott szerezni magának. Reggel háromkor tehát útrakeltek és délelőtt 9 órakor József főherceg kíséretében megérkeztek Budapestre. Tudtuk azt, hogy a főherceg, akit annyi családi tradíció, nemzeti érzés kapcsol a magyar nemzethez, aki a háborúban is állandóan együtt harcolt fiainkkal, nem fog bennünket cserbenhagyni és első hívó szavunkra meg fog jelenni Budapesten. Ebben nem is csalódtunk. (Élénk éljenzés.)

És amikor még nem volt bizonyos itt az élet és itt még csak előkészületek folytak, ő akkor már vállalkozott arra, hogy eljön Budapestre, élünkre áll és, szükség esetén fegyverrel kezében, mint a többiek, fog harcolni a nemzet jövőjéért. (Élénk éljenzés és taps.)

Amikor öfensége megérkezett, először Wein Dezső barátom lakására ment, ahol a politikai szervezkedés folyt és ahol Pekár Gyula vezetése alatt a politikai vezetőség, a keresztenemzeti párt megalakult. Ott tárgyalt néhány úrral, majd 10 órakor a Bristol-szállóba ment szállására, ahol már elő volt készítve a lakosztálya. A Bristol-szállóban azonnal megkezdődött az ellenforradalmi szervek vezetőinek kihallgatása.

Amíg ezek a kihallgatások tartottak, értesítettük a rendőrséget, ahonnan vállalkozó szellemű, magyar érzésű rendőrök, becsületes katonák, körülbelül tíz-tizenketten, jórészt őrmesterek, azonnal fölvonultak a Bristol-szállóba és részben ők, részben detektívek gondoskodtak öfensége személyes biztonságáról.

Amikor ezek a kihallgatások megkezdődtek, értesültünk róla, hogy az interminiszteriális bizottság, amely másodika óta ülésezett és arra szervezkedett, hogy amennyiben a Peidl-kormány nem változtatna álláspontján és helyét sürgősen át nem adja más kormánynak, vele szemben a tisztviselők az engedelmességet meg fogják tagadni és vele szemben szabotázst fog kezdeni. Ez az interminiszteriális bizottság memorandumot is készített, amelyet át fog nyújtani Peidl (miniszterelnök úrnak. Peidl miniszterelnök már előbb ismételt tagadásba vette, hogy nála ilyen küldöttség megjelent volna...

Peidl Gyula: Dehogyan nem!

Csilléry András: ... neki ilyen memorandumot nem nyújtott át, legyen tehát szabad az akkori eseményeket a följegyzések alapján rekapitulálni. Az interminiszteriális bizottság tíztagú bizottsága adta át a deklarációt d. u. fél két órakor Peidl miniszterelnök úrnak. (Olvassa): „Dr. Vadmay Tibor belügyminiszteri tanácsos higgadt és komoly szavak kíséretében adta elő a bizottság javaslatának célját. Peidl kijelentette, hogy ő is ugyanezen cél irányában dolgozik, vagyis reorganizálni akarja kormányát, de az eszközökkel még nincs tisztában...

Peidl Gyula: Mi volt a memorandumban?

Csilléry András: Majd azt is fölolvassom, tessék csak mindig türelemmel várni (tovább olvassa): ... „és azzal sem, hogy egy véleményen vannak-e. Megkérdezte, mi történik akkor, ha az előterjesztett deklaráció nem nyerne kellő elintézetést. Erre a bizottság kijelentette, hogy akkor az összes állami tisztviselők és alkalmazottaik leteszik a tollat, illetve abbahagyják a munkát. Peidl ezen eljárást illojálisnak minősítette, mire a bizottság megkérdezte a miniszterelnököt, hogy vajjon nem volt-e illojális a vörösök

magatartása a burzsoáziával szerűben. Peidl végre azt is kijelentette, hogy pár nap múlva a kormányt reorganizálni fogja a volt vörös exponensek kihagyásával. Tudatta továbbá a bizottsággal azt is, hogy ránézve igen kínos lenne, ha ma kellene a személyi változást végrehajtani és pár napi haladékot kért. A bizottság ebbe nem ment bele és eltávozott. Útközben elhatározták, hogy a deklarációt angol, francia, román és, olasz nyelvre fordítják és az itt-lévő missziókhöz fogják juttatni.”

A deklaráció pedig így szólt (olvassa): „A a misztériumok, a Budapest székesfővárosi bíróságok és ügyészségek, állami hatóságok és állami üzemek egész tisztviselői kara hazafias és erkölcsi kötelességének tartja alulírott képviselői útján kinyilatkoztatni, hogy csak oly kormánynak bocsátja rendelkezésére munkaerejét, illetőleg a bíróság csak oly kormány fölügyelete alatt hajlandó működni, amelyben nem foglalnak helyet oly egyének, akik az államnak a bolsevizmus elveivel és a terror eszközeivel dolgozó proletárdiktatúra alapján történt kormányzásában résztvettek. Budapest, 1919. évi augusztus 5-én.” Kermelem, ezek után nem fog kételkedni. Az aláírói pedig ennek (olvassa):

„A Curia képviseletében Ráth Zsigmond, Vargha Ferenc; a Legfőbb Államügyészség részéről Szeőke István; a Budapesti ítélőtábla részéről dr. Vályi Sándor, Andorffy Károly; a Főállamügyészség részéről Csúppay Ferenc; a Budapesti Törvényszék képviseletében dr. Borsos Endre, dr. Mészáros Lajos; a Budapesti Büntetőtörvény szók képviseletében dr. Istvánffy Sándor; a Miniszterelnökség képviseletében dr. Gogolák Károly, báró Kazy Károly; a Belügyminisztérium nevében dr. Soltész István, dr. Vadnay Tibor; a Külügyminisztérium részéről dr. Lukács Simon, Hoffmann Géza; a Pénzügyminisztérium részéről dr. Venczelly Géza, dr. Karátson Antal; a Kereskedelemügyi Minisztérium részéről Kelety Dénes, Ádám Géza; a Budapesti Államügyészség nevében dr.; Váry Albert; a Máv. részéről dr. Homonnay Tivadar, dr. Radimeczky Lajos, dr. Szabados Ferenc; az Államrendőrség részéről Iványos Gyula, dr. Solty Béla; a Központi Statisztikai Hivatal részéről Konkoly-Thege Gyula; a Földművelésügyi Minisztérium részéről Arató Gyula, dr. Pasteiner Alajos, dr. Balázs Ferenc; a Közoktatásügyi Minisztérium részéről dr. Pogány Frigyes, Jeszenszky Sándor; az Igazságügyminisztérium képviseletében dr. Bartha Richárd helyettes államtitkár, dr. Kirchner Viktor Ítéletáblai bíró; a Hadügyminisztérium képviseltében dr. Ipolyi Árpád min. osz-

tálytanácsos, dr. Kálnay Miklós min. osztálytanácsos; a Közélelmezési Minisztérium nevében dr. Kemény Imre min. osztálytanácsos, Tamássy József min. titkár, dr. Falaky János törvényszéki jegyző; a népjóléti minisztérium nevében dr. Gerlóczy Endre, a rokkantügyi csoport ügyésze,, dr. Markos Olivér miniszteri titkár; a német minisztérium képviselőjében dr. Schwalm Amadé helyette: osztályvezető, dr. Mornau Endre tanügyi referens, a ruszkakrajnai minisztérium képviselőjében dr. Eassay Gyula miniszteri osztálytanácsos.”

Az államrendőrség tisztviselői karát Iványos rendőrtanácsos ugyanezen nap délelőtt 10 órára hívta össze a főkapitányság egyik termébe. Ezen össze jövetel célja az volt, hogy az egész tisztviselői kart csatlakozásra szólítsa föl, A gyűlésien Iványos előadta az interminiszteriális permanens bizottság célját és amidőn az ott megjelent Frank Lajos nevű kommunista szakszervezeti elnöküket erőszakosan eltávolították a teremből, a jelenvoltak nagy lelkesedéssel Iványos Gyula rendőrfőtanácsost és dr. Solti Béla rendőrtanácsost bízták meg a rendőrtisztviselői kar képviselőjével. Az értekezlet az alábbi nyilatkozatot fogadta el magára nézve kötelezőnek: „Nyilatkozat. Alulírottak .... becsiületszavunkkal kötelezzük magunkat, hogy dr. Dietz Károlyt, dr. Schreiber Emilt, dr. Szentkirályi Bélát és Páll Györgyöt vezető állásában nem tűrjük meg. Budapest, 1919 augusztus hó 6-án.”

Ezen nyilatkozatot rövidesen 147 tisztviselő írta alá. Az értekezleten levők már-már eltávozóban voltak, midőn megjelent a teremben dr. Dietz Károly, dr. Schreiber Emil kíséretében s a pódiumra fölállva kérdezte, ki hívta össze ezt az ülést. A jelenlevők közölték, hogy Iványos és Solti, mire Dietz kijelentette, hogy mindkettőt fölfüggeszti állásától és fizetésüket megvonja, de ezzel természetesen már akkor senki sem törődött.

Ezért a sok forradalmi rendőrtisztzi nyilatkozat.

Mikor láttuk azt, hogy minden irányban elő van készítve tulajdonképen a kormányformának a megváltoztatása, mikor láttuk, hogy a hatalmat teljesen nyugodtan a kezünkbe vehetjük, akkor elhatároztuk — különösen az azon bizonyos Böhm népbiztos, által küldött telefonértesítésre — a fordulatot. Ez a telefonértesítés úgy szólott: „Vegyetek be hamar négy burzsujt a kormányba és akkor el vagytok ismerve.” (Derűlség.) Mert méltóztatnak tudni, hogy Böhm elvtárs Bécsben a vörös hadsereg parancsnoksága helyett a nagyköveti teendőket látta el és meg lehetős pénzekkel rendelkezve igyekezett az ántánt-

misszióknál és főképen Cunnighamm ezredesnél a hét és félmillió koronájával elérni, hogy a kormány elismeressék.

Peidl Gyula: Megvették az ántánt-ot?

Csilléry András: Mindenesetre megkörnyékezték. Köztudomású dolog, hogy pénzzel dolgoztak a népbiztosok. Hiszen 140 milliót kivittek Bécsbe és azt csak néhány elszánt magyar tiszt segítségével lehetett tőlük elragadni, ezt is ilyen célra akarták fölhasználni. Gondolom. Hajós százados hajtotta végre.

Peidl Gyula: Hova lett ez a 140 millió?

Csilléry András: A pénzt arra akarták fölhasználni az elvtársak, hogy az ántántmissziókkal az összeköttetést megszerezzék és biztosítsák.

Ezekután minden elő lévén készítve, délután 4 órakor elhatározatott a Peidl-kormány letartóztatása. Azonnal a rendőrségre siettünk, ahol szerveinket teljesen precízen dolgozva találtuk. Nekünk sürgősen volt ugyanazokhoz az eszközökhöz folyamodnunk, amelyekhez június 24-én a szegény ellenforradalmár Ludovikások folyamodtak, hogy a telefonközpontot fegyveresen kezükbe ragadják. Mi ehelyett a postások és távírásszók megbízottjának segítségével a telefonforgalmat délután 6 órától kezdve Budapesten beszüntettük. Elhatároztuk, hogy a telefonközpontok csak a románoknak kapcsoljanak és így, nem lévén föltűnő, semmiféle fönnakadás nem fog történni és így magunkról a figyelmet eltereljük. Ugyanis mindenki megfélemlített arról, hogy a Teréz- és József-központokon kívül van még egy harmadik központ is, amellyel a románok figyelmét is el tudjuk kerülni.

Ez nem volt más, mint a rendőrségi telefonközpont. Ott megjelent délután 5 órakor négy tiszt és átvette a központ vezetését és azután ha kapcsolat történt, csak a mi hozzájárulásunkkal történt és mindent is csak a mi utasításainkat közvetítették. Ezen a telefonon érintkezünk híveinkkel, akik a különböző rendőrkapitányságokba voltak beterveelve azon a címen, hogy a föllállítandó rendőrségnek, illetőleg a régi védőrség kiegészítési céljaira fognak szolgálni. Amikor délután 5 órakor már minden teljesen elő volt készítve, bementünk a tanácskozási szobába — amely a harmadik szoba volt a főkapitányi szoba mellett —, belépett oda Dietz főkapitány, Schreiber főkapitányhelyettes és azt hiszem Beniczky Tamás főfelügyelő kíséretében, aki akkor a rendőrség parancsnoka volt. Dietz főkapitány azt kérdezte: Mi történik

itt? Erre Garai rendőrfőügyelő, akit meggyanúsítanak azzal, hogy a vörös uralom alatt dolgozott, de kijelenthetem a nemzetgyűlés színe előtt, hogy az az ember július 1-én már ott állott a mi táborunkban és június 24-én az ellenforradalomban már olyan szolgálatokat tett a nemzetnek, mint nagyon kevesen, sajnos, most azonban a feketelistán van az illető, ez a Garai rendőrfőügyelő azonnal közölte Dietz rendőrfőkapitánnyal, hogy mi fölsőbb parancsra átvettük a rendőrség vezetését és kérjük, legyen szíves szobájába fáradni. Talán fogoly vagyok? kérdezte Dietz. Nem fogoly, mondtuk neki, csak főügyelet alatt lesz. Egyszersmind közölték vele, hogy senkivel sem szabad beszélgetést folytatnia. Erre szavát vettük.

Ugyanekkor jelentették, hogy a főkapitány urat keresi Peyer belügyminiszter úr sürgős ügyben, mert intézkedéseket óhajt foganatosítani. Bebocsátottak és az a tiszt, aki bejelentette, a szobába érván, fölszólította, hogy mondjon le a miniszteri tisztségről, egyszersmind elébe tárta az előre elkészített lemondólevelet. Peyer Károly akkori belügyminiszter úr ezt megtagadta, mire a tisztek két rendőrrel őrizetbe vették és ott tartották.

Tulajdonképpen az volt a tervünk, hogy az egyes minisztériumok épületébe 10—15-ös csoportokkal behatolunk, hatalmunkba kerítjük az épületeket, a jelenlévő minisztereket letartóztatjuk. Ez a tervünk azonban megváltozott, mert Peyertől arról értesültünk, hogy az egész kormány e pillanatban azon miniszterek kivételével, akik nem fogadták el a miniszterséget — azt hiszem, Garami is ezek között volt, mert ő nem volt hajlandó egy kommunista-szocialista minisztériumban résztvenni, (Egy hang jobbfelől: Bandában!) mert ennél mindenestre jobb érzéssel bírt, — együtt vannak a miniszterelnökségi palotában.

Erre 10—12 gyalogrendőrrel, ugyanennyi detektívvel és néhány katonatiszt kíséretében a miniszterelnökségre indultunk, egyúttal utasítást adtunk arra nézve, hogy 50 lovasrendőr kövessen megfelelő távolságban és asszisztáljon annál az aktusnál, amely Magyarország életében új fordulatot jelent, mert annak kell neveznünk, amikor a szocialista-kommunista uralomra rátesszük a nagy zárókövet, abban a reményben, hogy többé ebben az országban ilyen nemzetrontó munka nem fog föléledni.

Mélyen tisztelt Nemzetgyűlés! Amikor én a Várba fölhiajtattam az autóval, nem láttam ott román katonaságot. Igaz, hogy amikor lementünk, az Albrecht-úton láttunk egy román trónt a Ferdinánd-laktanya felé

vonulni. Akkor a románok a főváros területén az összes kaszárnyákat birtokukba vették és ezekben az ubikációkban helyezték el a legénységet. Amikor a térre érteztünk, sehol román katonaságot, sehol gépfegyvereket, amint Kalmár elvtárs nyilatkozatában írja, nem láttunk. Mélyen tisztelt Peidl képviselő úr, nagyon csodálkozom rajta, hogy azt a bizonyos jegyzőkönyvet, amely a letartóztatásakor készült, aláírta, mert csodálkozom, hogy ha abban tiltakozása áll, hogy csak az erőszaknak engedve adja át a hatalmat, akkor miért nem íratta be, egyúttal, hogy a román erőszaknak engedve adja át a hatalmat, mélyen tisztelt képviselő úr!

Én önhöz fordulok cáfolatért, hogy vájjon azok a dolgok, amelyeket én mondtam, másként történtek-e, mint ahogy én előadtam és előadni fogom a későbbiekben, mert azt hiszem, hogy ebben a kérdésben tiszta bort kell öntenünk a pohárba, nem lehet bújósdit játszani, hanem ki kell jönni a farbával és megmondani, ki volt ebben az országbaai hazaáruló.

Amikkor bejöttünk abba a terembe, amelyben önök minisztertanácsot tartottak, ott nagyon nehéz volt a levegő, t. képviselőtársam, dacára az előszobában lévő sok terrornak, és nagyon jól tudom, hogy mindenki megijedt ott, senki szólani nem tudott. (Derűlség.) Az első pillanatban csak Ágoston Péter elvtárs tért magához és azt kérdezte: „Mi fog történni velünk? Ki biztosítja az életünket!” Bizony csakis az életről volt szó, mélyen tisztelt képviselőtársaim. Azt, hogy akkor nem vettek ott maguknak elégtételt azok a leterrorizált rendőrök, csakis nekem köszönhetik, mert hiszen Dovcsák elvtársat az egyik titkosrendőr már nyakonragadta és azt mondta: „Kutya, most leszámolsz azért, ami a kommün alatt velem történt!” és akkor mi szabadítottuk ki Dovcsákot. Akkor Peidl t. képviselőtársam kétszer is megkérdezett afelől, hogy a bűnösök át fognak-e adatni a legális bíróságnak, mire megnyugtattam, hogy igenis át fognak adatni a legális bíróságnak. Amikor önök nem akartak jelenlétünkben tanácskozni, mivel mi sok ilyen dologban járatlanok voltunk, megengedtük, hogy tárgyaljanak maguk között, úgyis biztonságban vannak, mert hiszen akkor már őrizetben voltak.

Hogy pedig mit tárgyaltak, mi volt a megegyezésük, nem tudjuk, mert tíz perc múlva Schnetzer tábornok megérkezvén, ő újból fölszólította önöket, hogy adják át a hatalmat, Peidl képviselő úr azt kérdezte: „Kinek a jogán? Minek a jogán? Erre azt mondta Schnetzer tábornok:

„Az erősebb jogán és a nemzet jogán!” (úgy van! Élénk helyeslés jobbfelől és a középén.)

Akkor egy jegyzőkönyvet is vettünk föl. Ezt talán Peidl t. képviselőtársam sem vonja kétségbe. Ezt a jegyzőkönyvet nem akarom teljes egészében fölolvasni, csak annak egyes pontjaira akarok bizonyos mértékben reflektálni.

Azt mondja benne:...

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék mégis talán valamivel szűkebb kereteik közé szorítani a beszédét, amennyiben a személyes megtámadtatósi címén méltóztatott szót kérni és tessék beszédében lehetőleg azok elmondására szorítkozni, amik föltétlenül szükségesek a dolog megvilágítására. (Fölkiáltások jobbfelől és a középén: Megadjuk az engedélyt!)

Csilléry András; T. Nemzetgyűlés! Mivel a személyes megtámadtatósi tulajdonképpen engem érint, mint aki annak idején a Fehér Ház nevében ezeket az ügyeket intéztem, kérem, méltóztassék nekem az engedélyt megadni, hogy e kérdést ismertessem. Csak tíz percig méltóztassanak türelemmel lenni. (Fölkiáltások jobbfelől és a középén: Megadjuk!)

Azt mondja benne az 1. pont (olvassa): „Ágoston Péter külügyminiszter jelentést tett azokról a tárgyalásokról, amelyeket a délelőtti folyamán a román fegyverszüneti föltételekre vonatkozólag végzett. Bejelentette, hogy megállapították a válasz szövegét, amelyet továbbítottak is.”

A második pontja volt a Clemenceau-féle távirat és a harmadik az, amelyben Haubrich hadügyminiszter bejelenti a változott viszonyokra tekintettel a vörös hadsereg leszerelését.

Ekkor a minisztertanács tárgyalás közben — amint itt szórói-szóra jön, föl fogom olvasni (olvassa): ..., megjelenik Ballá István kebelbéli miniszteri osztálytanácsos és jelenti a miniszterelnöknek, hogy a rendőrség és katonaság megszállta a miniszterelnökség épületét, a kapukat lezáratta és parancsot adott ki, hogy senki az épületet el nem hagyhatja, néhány perc múlva a minisztertanács tárgyalótermében megjelent dr. Csilléry András több detektív, rendőr és katonatiszt kíséretében és a miniszterelnökhöz lépve közölte, hogy fölsőbb parancsra az egyesült forradalmi pártok nevében jöttek abból a célból, hogy a kormányt lemondásra szólítsák föl és amennyiben a fölszólításnak nem engedelmessé válnának, a kormány tagjait kénytelenek volnának letartóztatni. Peidl Gyula minisz-

terelnök hivatkozván arra, hogy ő március 21-én azért mondott le a miniszteri tisztségről, mert nem értett egyet a diktatúrával és így ennek a diktatórius eljárásnak sem veti alá magát és a kormány nevében kijelenti, hogy megbízatását a munkástanácstól kapván, ezt csak annak kezébe adhatja vissza.

Egyébként kijelenti, hogy éppen most kivan foglalkozni a kormány azzal, hogy miképpen lehetne megoldani azt a kérdést, amelyet a minisztertanács megkezdése előtt a nála járt Beck Lajos vetett föl, aki a társadalmi béke megóvása érdekében azt a közvetítő javaslatot terjesztette elő, hogy a kormány mondjon le és helyébe a szociáldemokraták részvételével átmeneti kormány alakíttassék.”

Tisztelt Nemzetgyűlés! Ebből is látható, hogy megvolt bennünk a hajlandóság a békés megegyezésre és nem akartunk itt sem. erőszakoskodáshoz, erőszakos cselekedetkihez folyamodni. Tanúm rá Beck Lajos képviselőtársunk, aki itt van a parlamentben, ő is bizonyítja, hogy a kérdés elintézésénél tényleg békés volt a szándékunk és csak akkor nyúltunk az erőszakhoz, amikor láttuk, hogy a szovjeturalom itt kedvesebb Peidl úrnak és társainak, mint a nemzet bizalma, (úgy van! a középén és jobbfelől.)

(Tovább olvas): „Arra kérte ezután a megjelent rendőrségi közegeket és tiszteket, hogy rövid időre távozzanak a tanácskozási teremből, hogy a kormány a kérdés fölött eszmecserét folytathasson, mire a megjelentek azt a kijelentést tették, hogy csak az ő jelenlétükben folytatható tovább a tanácskozás. A jelenlévő miniszterek erre egyértelműen a tanácskozás félbeszakítása mellett foglaltak állást. Majd később dr. Csilléry közli a miniszterelnökkel, hogy telefonbeszélgetés következtében nem emelnek kifogást az ellen, ha a kormány tagjai maguk között megbeszélést folytatnak, mire a teremből eltávoztak. Később megjelent a tanácskozási teremben Schnetzer Ferenc tábornok is, ki az egyesült forradalmi pártok nevében kijelentette, hogy a kormány lemondása esetén a minisztériumok vezetését a rangban legidősebb hivatalnok veszi át ideiglenesen mindaddig, amíg néhány nap múlva koncentrációs kormány nem alakul, amelyben a polgárság, parasztság és munkásság is képviseltetést nyer. Mint a belügyminisztérium vezetésével megbízott felelős egyén, kijelenti, hogy úgy ő, mint a megalakuló átmeneti kormány felel minden miniszteri személyi biztonságáért. E célból célszerűnek tartja, ha a miniszterek ma még nem hagyják el a miniszterelnökségi épületet, mert, bár személyi biztonságuk meg-

óvása érdekében készséggel bocsát karhatalmat rendelkezésükre, de tart attól, hogy esetleg inzultusoknak tétetnek ki. A holnapi naptól kezdődőleg azonban a miniszterek lakásukon tartózkodhatnak s mihelyt a szabad mozgást is biztosítani tudják, ez elé sem fognak akadályokat gördíteni.

Kijelentem továbbá, hogy ez nem letartóztatás, hanem a miniszterek személyi biztonsága érdekében kívánatos intézkedés volna.

Peidl Gyula miniszterelnök a maga személyére vonatkozólag kijelenti, hogy lemondását csupán az erőszaknak engedve, kényszerhelyzetben adja be. A maga személyére vonatkozólag semmiféle kívánsága nincsen, alapítva azonban a megjelent urak azon kijelentésére, hogy mindazok a volt népbiztosok, akik bűnösöknek fognak találtatni, az illetékes bíróság elé állíttatnak, ugyanezt kívánja az egész munkásságra kiterjeszteni, akik közül, tudomása szerint, alxomán katonaság már most is számosokat, sőt teljesen ártatlanokat pusztá följelentés alapján elhurcolt.

A felelősség kérdésében összeülő nemzetgyűlés lesz hivatva határozatot hozni.

A jelenlévő miniszterek a miniszterelnök e kijelentését magukévá téve és ahhoz csatlakozva, jelen jegyzőkönyvet aláírják.

Ágoston Péter s. k., Garbai Sándor s. k., Takács József s. k., Szabó Imre s. k., Haubrich s. k., Dovcsák Antal s. k., Peyer Károly s. k., Peidl Gyula s. k., miniszterelnök, Kalmár Jenő, a minisztertanács jegyzője.”

Erre azt követelték Schnetzer tábornoktól és tőlem, hogy ezt a jegyzőkönyvet mi is írjuk alá.

Peidl Gyula: Nem!

Csilléry András: Bocsánatot kérek, de igen. Schnetzer tábornok kijelentette, hogy „Én katona vagyok, tisztességes ember vagyok, önökkel egy lapra nem írom rá a nevemet!” (Taps a jobboldalon és a középen.)

Peidl Gyula: Valótlan!

Csilléry András: Itt bekapcsolódik fejtegetésem Friedrich István képviselőtársam beszédébe, aki fölolvasta a Népszava egy cikkét, amelyben azt mondták, hogy a Népszava szerkesztősége gyanús mozgolódást látott a szerkesztőség körül. Igenis, az a gyanús mozgolódás a mi általunk oda kirendelt rendőröktől származott.

A tőlünk oda kirendelt katonatisztek és rendőrök voltak, akik 30 munkást tartottak vissza arra az esetre, ha a proklamációt ki kell nyomatni. Az éjszaka folyamán a

proklamáció meg is jettent, mert a Világosság-könyvnyomda munkásai, amikor megtudták, hogy a szocialista-kommunista kormány eltűnt, a Friedrich-kormány elfoglalta a helyét, teljes lelkesedéssel kiszedték és kiragasztották a főváros utcáin.

Peidl Gyula: Lelkesedéssel szedték ki!

Csilléry András: Igen, lelkesedéssel. Mert ön valószínűleg nem volt ott, azért volt lelkesedés. (Derűltség.)

Egyebekben megjegyezni kívánom, hogy milyen csodálatos játéka a véletlennek az, hogy az a két gépirókisszony, aki a minisztertanácsi jegyzőkönyvet gépelte, 24 óra múlva a románok fogságába esett, és csak nehezen lehetett őket a térparancsnokság épületében lévő románok kezéből kiszabadítani.

S hogy mennyire szimpátiával viseltettek a románok abban a pillanatban, valamint azt megelőzőleg és azután a Friedrich-kormánnyal szemben, legyen szabad arra hivatkoznom, hogy Huszár Károly akkori közoktatásügyi miniszter úrnak, aki pár nap múlva el akart utazni — gondolom —Sárvárra, fegyveres román katonák hatoltak a fülkéjébe, puskatussal verték és csak úgy szabadult meg, hogy románul mondta meg, hogy mi járatban van és hogy nem kommunista. Mert azt mondták róla is, hogy bolsevista, úgy igyekeztek akkor mindenkit befeketíteni és a románok kezére játszani, hogy ráfogták, hogy kommunista.

Ezzel a kérdéssel azért kellett foglalkoznom, mert tulajdonképpen itt egy bizonyos vád érte azokat az embereket, akik annak idején mindent kockára téve készek voltak arra, hogy a nemzet életében egy újabb fordulatot teremtsenek. S most újjólag fölszólítom ismételten Sándor Pál képviselő urat, valamint fölszólítom Peidl Gyula képviselő urat, aki azzal fenyegetődzik, hogy okmányokat fog hozni...

Peidl Gyula: Mikor fenyegetődztem?

Csilléry András: ...méltóztassék ezeket az okmányokat előterjeszteni. De először meg fogjuk a valóságokat is vizsgálni, mert láttunk már Magyarországon nagy pörökben hamisított okmányokat közkézen forogni s meg fogunk győződni arról, hogy ezek az okmányok minden tekintetben megfelelnek-e a valóságnak s akkor ki fogjuk vizsgálni, hogy azok az emberek, akikről ezen okmányokban szó van, mennyiben minősíthetők hazaárulóknak. Ha tényleg!hazaárulók, akkor valamennyien egyetértelműen el fogunk járni ellenük azon elhatározásnak értelmé-

mében, amelyet a nemzetgyűlés ma délelőtt a maga részéről leszögezett. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Sohase fáradszónak. Zaj.)

Egyenként veszem elő a vádakat. Volt szó egy kilences, egy tizes és egy tizenkettes vezetőségről. Legyen szabad itt annyit megjegyezni, hogy ennek a Fehér Háznak tulajdonképeni vezetősége nem volt, az egyik vezetője a politikusok közül Pekár Gyula t. barátom volt. Vezetőségre tulajdonképen harmonikusan együttműködő emberek között nem is volt szükség.

Megvolt közöttünk *a.* harmonikus;összedolgozás, mindnyájan egy célt akartunk, senki közülünk vezető pozícióba nem akart jutni, különös érdemeket nem akart szerezni. Azért hallgattunk három esztendőn keresztül, mert láttuk, hogy ennek a nyomorult nemzetnek ezer baja van és nem vettünk magunknak annyi fáradságot sem, hogy ezeket az eseményeket, amelyek a tényleges valóságnak megfelelnek, valaha leszögezzük itt a nemzet színe előtt, (úgy van! jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Ebben a Házban élt a nemzet lelke és ez tört ki.

Csilléry András: Nézzük mármost, hogy hogyan jöttek be a románok. A vörösök július 19-én megtámadták a románokat, s a vörös előnyomulásra, amikor részegen bepálinkázva kergették át a Tiszán (Mozgás a szélsőbaloldalon.) — miért bölintgat t. képviselő úr, talán ez is a szovjetmentésfhez tartozik, talán ennek a valódiságát is kétségbe akarja vonni ...

Elnök: Kérem, méltóztassék az ilyen kitételtől tartózkodni

Csilléry András: ... amikor, mondom, a Tiszán át kergették a katonákat, amikor a munkásezredekéből ezreket és ezreket fullasztottak a Tiszába, akkor ezen tényükkel provokálták maguk ellen a románok föllépését, s azt, hogy a románok ezzel szemben egy ellentámadást kezdjenek, amely ellentámadás eredményeképp elérhető sikereket a románok mint hadisikereket fognak maguknak elkönyvelni.

Szabóky Jenő: Az összes hadianyagokat átjátszották a románok kezébe!

Csilléry András: Amikor az oláhok az ellentámadást július 29-én sikeresen végrehajtották, és a Tiszán átkeltek, attól kezdve nyomulták előre állandóan Budapest felé. Az összes román harctéri jelentések erről az előnyomulásról számolnak be, s méltóztassanak megengedni, hogy bár-

mennyire az ellenségeink is azok, nincs okom harctéri jelentéseiket, nagy vezérkaruk jelentését kétségbevonni, amelyek mind azokból az időkből voltak, amikor ezen hadműveleteket végrehajtották. S hogy a románok mennyire súlyt helyeztek erre a (hadműveletre, mutatja az, hogy befejezése után, 1920-ban kiadtak egy könyvet, amelyben legnevesebb politikusok és román hadvezérek nyilatkoztak ezen dicsőséges tényekről, amint a könyv címezve is van: „Dicsőséges lapok a Tiszától Budapestig.” (Derűltség.)

— Ezen dicsőséges lapok elején — hogy egyebet ne mondjak — ott szerepel a román királynének és a román királynak az arcképe is. Ott van továbbá Mardareseu tábornok arcképe, amely alatt az van írva: Mardarescu tábornok, ki a győzelmes román csapatokat Budapestre vezette. Azután, ha tovább lapozunk, találunk egy végtelenül érdekes képet, amely azt mutatja, hogy a román király és királyné Tiszadobnál az ottani átkelést jöttek megtekinteni és a román dicsőséges csapatoknak a Tiszán való átvonulását ellenőrizni. Méltóztatnak látni, hogy milyen súlyt helyeztek ezen tervszerűen előkészített tényre.

Létay Ernő: Dicsőségesen szaladtak az egész háború alatt!

Csilléry András: Láttam egy másik képet, amelyen a román királyné lelkesíti és buzdítja a román katonákat.

Benne van a könyvben a Diamandi-féle nyilatkozat is, amelyből az előttem szóló igen t. miniszterelnök úr volt szíves egyes részleteket fölolvasni s amelyben kifejezi a román kormány álláspontját arra nézve, hogy ők nem lehetnek azok, akik József főherceget a kormányzói székbe segítették, nem lehetnek azok, akik a Friedrich-kormány létrejöttét elősegítették. Ezt rágalomnak minősítik, amelynek még Parisban is hitelt adtak. Tovább az egyik kijelentésében ezt mondja (olvassa): „Mi tudjuk, hogy a Habsburg főherceg a román fronton az osztrák-magyar haderők parancsnoka volt, ismerjük házának tradícióit és soviniszta érzései az ántánt előtt sem ismeretlenek. Nem left volna érdekünk tehát, hogy őt hatalomra segítsük.”

Nyilatkozatának egy másik pontjában ezt mondja (olvassa): „Azért kellett bevonulni Budapestre, hogy letörjünk a fölébredő magyar sovinizmust, amely reánk nézve zavarokat okozhatott volna.” (Mozgás.)

Csodálkozom, hogy ezek után is lehetnek egyesek, akik előtt nem áll tisztán az a tény, hogy tulajdonképpen a románokat egy hadiszerecske hozta be, amelyet a vörösök provokáltak s hogy ezért az egész felelősség Kun Béláékat

és a vörös uralmat, valamint azokat is terheli, akik annak a kormánynak jogutódjai voltak. (úgy van! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)

De amikor én ebből megállapítom ezt, egyúttal azt is meg kell állapítanom laikus fejjel, hogy nem tudok elképzelni magamnak olyan hadvezetőséget, olyan vezérkart, amely ha egy harci eredménykép egy természeti akadályt legyőz — mint ahogy átkeltek a Tiszán — pont az izsáki homokbuckákon állna meg, ahelyett, hogy a következő természeti akadályig, a Dunáig nyomulna előre; és nem fogja-e elfoglalni azt a fővárost, amely haditényként — a győzelmes hadsereg csapatainak óriási erkölcsi alátámasztást jelent, másrésztől óriási deprimáló hatása lehet arra a nemzetre, amelyet az a megaláztatás ér, hogy saját fővárosában el kell tűrni az ellenséges haderő megszállását. (Egy hang jobbfelől: Továbbmentek a Dunánál!) Igen, amikor már itt voltak, vérszemet kapva, a Dunántúlra is,” elmentek, s ha jól emlékszem, Veszprémig és Győrig jutottak előre.

Hogy mindez tervszerűleg történt, bizonyítja Marderescu tábornok könyve, amelyben leírja az egész hadjáratot, amely Magyarország, illetőleg Erdély megszállásától, vagyis 1918 november 1-től kezdődik és Budapest megszállásáig tart. Ebben a könyvben leírja Marderescu tábornok azt, hogy Pap tábornok, a 20. hadosztály parancsnokának tervei szerint hajtattott végre ez a román hadművelet, — Budapest megszállása, illetve ez az ellentámadás Kun Bélák ellen, Kun Béla hadseregének törbecsalása a szolnoki hídfőnél.

Ez a Pap tábornok ugyanaz a Pap alezredes volt, aki annak idején Bukovinában népfőlkelő csapatokkal igen erőteljes, eredményes harcokat folytatott az oroszok ellen. Méltóztatnak látni azt, hogy ez a harc nem a magyarok ellen lett vezetve, hanem a vörösök ellen. Ezért vállalkozott arra Pap tábornok is, akinek eljárását nem tudom perhorreszkálni, mert román származású volt. Azonban, mikor ezt a könyvet olvasgattam, kezembe jutott egy másik pont is Diamandi nyilatkozatából, amely nagyon érdekes fényt vet arra, amit Sándor Pál képviselő úr interpellációja kapcsán említett. Többek között azt mondja Diamandi, hogy a surlódásokat az okozta, hogy az oláh okkupáló hadsereg nem engedte meg, hogy a Friedrich-kormány féktelenül üldözhesse a szociáldemokratákat és a zsidókat, és hogy ellenőrizte, hogyan bánnak a politikai foglyokkal a börtönökben, azért még őt is azzal gyanúsították, hogy zsidó. Minde gyanúsításoknak az volt az oka,

hogy ő nem engedte meg, hogy az oláh hadsereg eszközül szolgáljon az üldözésekhez. (Olvassa): „Hozzátehetem azonban, valahányszor híre terjedt a kivonulásunknak, munkás- és zsidó-küldöttségek, félve a fehér terrortól, mindannyiszor kifejezést adtak előttünk annak a kívánságunknak, hogy hosszabbítsuk meg az okkupációt.” (Nagy zaj és fölkiáltások a jobboldalon: Ahá! Kár volt interpellálni!)

B. Podmaniczky Endre: Most is tagadják?

Csilléry András: Ezt Diamandi mondja, de tovább következik egy igen érdekes pont (olvassa): „Egy bánya munkásai, nem akarom megnevezni, melyik volt, olyan területről, amelyről már kivonultunk, Mardaescu tábornokhoz és hozzám emlékiratot nyújtották be, kérve, hogy a helységet újból okkupáljuk. Az emlékirat Versaillesbe is, elküldetett a legfőbb tanácshoz.” Tudtommal ez a bánya a tatai szénbánya volt. (Úgy van! jobbfelől.)

Méltóztassanak megengedni, ha az ember ezeket a tényeket és bizonyítékokat olvassa, akkor tényleg bizonyos mértékben mégis csak olyan gondolatnak kell elfogni az embert, hogy micsoda borzalmas rágalom-hadjáratnak kell itt lenni ebben az országban, hogy ilyen vádak tudjon inszinuálni olyan emberekkel szemben, akik ilyen nemzetbontó, hazaáruló munkára egyáltalán nem vállalkozhattak. Azt látom, hogy itt teljes koncern alakult ki a zsidó lapok részéről, amelyek annak idején a Friedrich-kormány alatt nem részesültek megfelelő támogatásban. Ezek pedig, úgy látom, főleg a sajtónak azok az orgánumai, amelyek ellen épp a napokban adott be Eckhardt t. képviselőtársam egy indítványt és amelyek a nemzetfölgörgető munkában résztvettek. És ha én nézem ezt a munkát, mégis csak arra a meggyőződésre kell jutnom, hogy itt céltudatos, előkészített, tervszerű dologról van szó.

Patacsi Dénes: Kútmérgezés!

Csilléry András: Nagyon jól mondja t. képviselőtársam, kútmérgezés, amellyel le akarnak rombolni minden tekintélyt és azt a keresztény irányzatot, amelyet Sándor Pál képviselő úr egyenesen bűnben fogantnak deklarál beszédében, midőn arra céloz...

Sándor Pál: Az sem igaz! Olvassa föl az egész beszédet!

Csilléry András: Mit mondott?

Sándor Pál: Hogy nem igaz! Olvassa föl az egész beszédet! A 42-ik oldalon van!

Csilléry András: Majd bebizonyítom. Azt mondta a képviselő úr (olvassa): „A kurzusnak is oka van tehát földeríteni, hogy ez nem igaz, mert ha igaz volna, akkor kon-

statálhatom, hogy az egész kurzus erkölcstelen alapon áll.” Meri tagadni?

Sándor Pál: Tehát azt mondtam, hogy ha igaz! Ne tessék ferdíteni!

Csilléry András: T. képviselő úr, ön már egyszer ebben a nemzetgyűlésben valakire olyan igaztalan vádakat szórt, amelyeket nem volt hajlandó még akkor sem elismerni, amikor egy másik képviselőtársunk bebizonyította azt, hogy a vádak nem igazak.

Sándor Pál: Ez sem igaz.

Csilléry András: Erekly Károlyról volt szó, akiről azt mondta, hogy a fronton sohasem volt és csak akkor vonta vissza állítását...

Sándor Pál: Beismertem.

Csilléry András: ... amikor Usetty Ferenc t. képviselőtársunk önnel szemben két ízben volt kénytelen föntartani azt a kijelentést, hogy igenis vele több fronton volt együtt a harctéren. Ez a múlt nemzetgyűlésen történt, s mindazok a t. képviselők, akik a múlt nemzetgyűlés tagjai voltak, tudják ezt.

Rakovszky István: úgy van! Igaza van!

Patacsi Dénes: Rossz információt kapott.

(Az elnöki széket Gaál Gaszton foglalja el.)

Csilléry András: Méltóztassék megengedni, hogy Sándor Pál képviselő úr beszédével is, foglalkozzam, mert abban vannak bizonyos vádpontok, amelyek azok ellen irányultak, akik a románokat behozták. Azt mondotta ő múltkori beszédében, amikor én arra céloztam, hogy egy Berényi nevű zsidó ember volt az, aki szintén közbenjárt, hogy a románokat behozzák, hogy ez nem igaz, ebből egy szó sem igaz, hogy ez meg nem történt dolog és hogy Berényit indokolatlanul, alaptalanul gyanúsították meg.

Nekem tudomásom van róla és azt hiszem, örgóf Pallavicini György képviselőtársam is bizonyítani tudja, hogy Berényi és Hoffmann Samu nevezetű keszthelyi lakosok azt írták Budapestre, hogy kövessenek el mindent, hogy a románokat visszatartsák és szállják meg Keszthelyt is, mert a fehér terrortól nem lehet ott megmaradni, őket lefogták. Berényi és Hoffmann ellen eljárás folyt.

Sándor Pál: Szmeccsányi György szabadította ki őket!

Csilléry András: Nagyon sajnálom, hogy kiszabadította. Berényi és Hoffmann keszthelyi lakosok nagyobb összegű kékpénzt szándékoztak a románoknak átadni — így szól a hivatalos jelentés — azzal a célzattal, hogy

Keszthelyt szállják meg. A nagykanizsai törvényszék vádtanácsa az egyiket 50.000, a másikat 25.000 korona óvadék ellenében szabadlábra helyezte, azonban a lakosság fölzúdulása miatt újra elfogatásukat kérték. 19.504. szám alatt a főkapitányságon van az beiktatva és úgy tudom, a tolonházban fekszenek az iratok, eddig azonban intézkedés nem történt. Hasonlóképpen Atlasz Izidor budapesti, Rákóczi-út 54. szám alatt lakó bankár (Fölkiáltások a jobb-oldalon: Zsidó!) a román nagy vezérkar jelentése szerint olyan kijelentéseket tett a románok előtt, hogy a zsidóság a fehér terror közeledtétől fél és újólág interveniálni akar Parisban, hogy a román hadsereg Budapesten maradjon és ezáltal a vérfürdő elkerültessék.

Sándor Pál: Atlasz Izidor a román nagy vezérkarhoz! Ilyen nevetség! Nevetséges!

Csilléry András: Igenis, hogy Magyarország megszállása továbbra is föntartassék. Önnek ez mind nevetséges, pedig ez ellen az Atlasz ellen is eljárás folyt, de még befejezetlen. Kérem tehát a belügyminiszter urat, méltóztassék talán ezt a két ügyet is figyelembe venni és a többi jogrendi eljárás kapcsán újra vizsgálat tárgyává tenni s amennyiben szükségesnek mutatkozik, az illetők ellen teljes erővel és az igazság teljes szigorával eljárni.

Nem lehet ezeket a kérdéseket, mint Sándor Pál képviselő úr kijelentette, magánútra terelni, mondván, hogy magánúton szívesen ad nekünk fölvilágosítást ezekben az ügyekben. Én nem magánúton kérem a fölvilágosítást, hanem itt a nemzetgyűlés színe előtt kérem a fölvilágosítást és el is várom, hogy megadja. (Élénk helyeslés a jobb-oldalon.)

B. Podmaniczky Endre: úgy van! Ki a Platzra!

Sándor Pál: Beszélünk, ha engednek beszélni! Akkor kimegyünk a Platzra!

B. Podmaniczky Endre: Hogyne engednének! Tessék kirukkolni!

Csilléry András: Legyen szabad föl hívni a t. Nemzetgyűlés figyelmét még egy dologra. Megjelent egy cikk a Pesti Naplóban Kormos Károly volt detektív főnök tollából, aki majdnem úgy írja le a Peidl-kormány letartóztatását, mint ahogy történt.

Ebben azonban olyan gyanúsítás foglaltatik, hogy ezt kénytelen vagyok itt a nemzetgyűlés előtt föl olvasni (olvassa): „A román csapatok, amelyek 4-én még csak a népligeti és a Hungária-laktanyában helyezkedtek el és a főváros belső területére nem léptek, a déli órákban megkezdték a bevonulást a belső területekre. Az illető politikuson

nem láttam a megütközés jeleit, amikor Budapest román inváziójáról beszéltem. Sőt amikor észrevettem, hogy ez a hír bizonyos reménykedéseket támaszt benne, azonnal eltávoztam.” (Egy hang balfelől: A Pesti Napló!) Miklós-Klein Andor koncernéhez tartozik ez is. Méltóztassék megengedni, hogy Kormos úr szavaira azt mondjam, hogy ezek a valósággal teljes ellentétben állnak. Emlékszem Kormos volt detektívfőnökre, aki, ha jól tudom, azért lett a rendőrség detektívosztályának vezetője, mert neki sikerült elfoglalni a Károlyi-forradalom idején a főkapitányság épületét. Meg kell azonban állapítanom, hogy neki végtelenül rút hálátlansággal fizettek a szocialista-kommunista urak, mert hiszen ő is egyike volt azoknak, akiket velünk együtt internáltak a gyűjtőfogházba és ő is augusztus 3-án szabadult.

Peidl Gyula: Résztvett a puccsban!

Csilléry András: Szolgálatra bevonulván, amikor a kormányváltást végrehajtottuk, akkor Kormos detektív-főnököt osztotta be mellém Garai rendőrfelügyelő, ő volt az aktusnál a rendőrségi karhatalom, a végrehajtó rendőrség parancsnoka s ő mint végrehajtó közeg természetesen egészen az én utasításaim szerint járt el. Járt ugyan ezt megelőzőleg lakásomon 5-én, hogy kinek megbízásából, azt nem tudom, mert hiszen akkor mindenki jött hozzánk és mindenki igyekezett velünk összeköttetést szerezni, különösen, minthogy akkor nagyrészen már köztudomású is volt szervezkedésünk. Nagyon könnyen megtudhatták volna Peidlék is, a kormány is, ha a rendőrség annak idején a kezükben lett volna, azonban éppen azért nem tudtak ezekről a szervezkedésekről, mert a rendőrség nem volt a kezükben.

Peidl Gyula: Hiszen megüzenték Beck Lajossal!

Csilléry András: Az csak 6-án volt!

Peidl Gyula: Nem, nem nem! (Zaj.)

Csilléry András: Én Kormos detektív főnök cikkét csak azért hoztam föl, mert ezzel akartam bizonyítani azt, hogy Kormos detektív főnök azt mondja ebben a cikkben is, hogy ott románok semmit sem hajtottak végre és nem segítettek ennek az akciónak a végrehajtásában, hanem egyedül a rendőrségnek és a tiszteknek munkája volt a Peidl-kormány letartóztatása.

Legyen szabad ezzel kapcsolatban még egy momentumra fölhívni itt a ügyeimet, és pedig Sándor Pál képviselőtársam egy megjegyzésére óhajtanék reflektálni. Sándor Pál beszédében azt mondta (olvassa): „A románok voltak az egyedüliek, akik 1896-ban az ipartörvényük

által arra kényszerítették a zsidókat, hogy kivándoroljanak. Ezek a zsidók uszályhajókon jöttek Budapestre és itt rekedtek, mert Amerika nem akarta őket befogadni. Mi aztán gyűjtést indítottunk, nein fogadtunk el egy garas külföldi pénzt és az Alliance Israelite útján elértük, hogy Amerikában megtelepedjenek. Azt nem engedték, hogy itt maradjanak.”

Ezzel szemben legyen szabad arra hivatkoznom, hogy a Pesti Napló 1900 július 29-iki számában igenis az van benne, hogy (olvassa): „Július 28-án és 29-én 600—1000 zsidó kivándorló érkezett hajón Budapestre; a Petőfi-térnél akart kikötni a hajó, de a rendőrség még partra sem engedte őket. A rendőrség, hivatkozással a belügyminiszternek egy tegnapelőtt kiadott rendeletére, csak 24 órára akarta megengedni a fővárosiban való tartózkodását a romániai zsidóknak. Ma délelőtt azonban a belügyminiszteriumban járt egy küldöttség, melynek tagjai voltak Vázsonyi Vilmos, Sándor Pál és Port s ennek sikerült kieszközölnie, hogy azok a kivándorlók, kik már Budapesten vannak, három napig még itt maradhatnak.”

Tehát a román zsidóság letelepedése érdekében Vázsonyi és Sándor Pál jártak közbe.

Nagyon szép ez a fajszeretet, ez a fajvédelem, de ne méltóztassék rossz néven venni, ha ugyanaz a fajvédelem megnyilvánul a mi oldalunkon is (úgy van! úgy van!) és ha mi ezzel a fajvédelemmel szemben olyan rendszabályokat vagyunk hajlandók életbeléptetni és léptetünk is életbe, amelyek lehetővé teszik azt, hogy ennek a nemzetnek az egysége többé megbontható ne legyen. (Helyeslés.) Belátom azt, hogy nehéz idők voltak az akkori idők, de nem voltak olyan nagyon nehéz idők, hogy akkor egyes embereknek — amint Friedrich igen tisztelt képviselőtársam beszédében volt szíves kifejtteni — ahhoz kellett volna folyamodniok, hogy külföldi hatalmasságoknál, a románoknál vagy pedig az antanthatalmaknál keressenek részünkre támogatást a nemzeti kormányval szemben.

Nem mondok újságot, mert túszen a tegnapi A Népből és a mai Szózatban már nyilvánosságra került az a bizonyos beadvány, amelyet a budapesti zsidó demokrata párt intézett az antanthoz s amely beadvány arra kéri az antantot, hogy minden tekintetben védelmezze meg az itt-lévő politikai alakulatokat, köztük főleg a zsidóságot és a zsidóság pártját, a demokrata pártot és lapjaikat. (Zaj a jobboldalon.) Minthogy azonban az idő már nagyon előrehaladt, nem akarom fölolvasni az egészet, de aki ki-

váncsi rá, méltóztassék a Szózat mai számát, vagy pedig a tegnapi A Népet elolvasni. (Zaj.)

Barla-Szabó József: Letagadják!

Csilléry András: Erre nézve a hiteles okmány, ha jól tudom, valamelyik minisztériumban fekszik el. Van azonban ennek egy pontja, amely a következőket mondja (olvassa): „Budapesten a román katonai cenzúra ellenőrzése alatt megjelenő hírlapokra vonatkozólag egy katonai rendeletet bocsátottak ki, amely megtiltja az összes, a kormánynak nem tetsző és a kabinetet nem támogató lapok utcai terjesztését és árusítását. A rendelet elzárás büntetésével sújt mindenkit, aki ily lapokat akár csak terjeszteni is merészelne. Van szerencsénk e rendelet egy példányát ide mellékelni.”

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Ezt a rendeletet, ennek a szövegét nem hozta egyik lap sem, én azonban bátor vagyok ezt fölolvasni s majd azután méltóztassék ítéletet hozni, hogy honnan jönnek ezek a támadások, kinek a részéről. Azt hiszem, hogy akkor mindenki előtt tisztán fog állni az a tény, hogy a zsidók nem átalították még a nemzeti hadsereg ellen is támadásokat intézni akkor, ha arról volt szó, hogy a hatalmat a saját kezükbe kaparintsák. A rendelet azt mondja (olvassa):

„A magyar hadseregparancsokság megtiltja az alább következő lapok árusítását és letartóztatással bünteti azon egyéneket, akik ezen rendelet ellen vétének. Az újságok címei: Az Újság, Népszava, Az Est, Volksstimme, Neue Freie Presse, Arbeiter-Zeitung, Neues Politisches Volksblatt, Világ, Pesti Napló, Neues Pester Journal, Föld Népe, Szabadság, Jövő, Köztársaság, Rendkívüli kiadás, Pesti Élet, Egyenlőség, Szociáldemokrata röpiratok, Magyar Érdek, Garami Ernő „Az Ember” — ebben tévedtek, mert hiszen az Ember-t Göndör szerkesztette. — Az összes hatóságoknak tudomásulvétel végett. Székesfehérvár, 1919 október 6. Fővezérlet.”

Méltóztatnak látni azt, hogy mikor a fővezérlet nagyon helyesen úgy járt el, hogy igyekezett a destrukciót a nemzeti hadseregtől minden tekintetben távol tartani, akkor ők fölhívták a ügyeimet arra, hogy nemzeti hadsereg” áll a Dunántúlon, amely nemzeti hadsereg a nemzeti érdekek megóvására alakult, amely az antantnak nem lehet szimpatikus. És nem átalították ez ellen a nemzeti hadsereg ellen és ennek fővezérlete ellen, ez ellen a kormány ellen jogorvoslást keresni ellenségeinknél az /ántánt hatalmaságainál. (Zaj.)

Patacsi Dénes: Az ellenséggel cimboráltak! (úgy van! úgy van! a jobboldalon.)

Csilléry András: Ha ez nem hazaárulás és nem az ellenséggel való cimborálás, akkor semmi sem! (Nagy zaj.)

Sándor Pál: Majd meglátjuk!

Csilléry András: Én csak azt mondom: vigyázzanak azok, akik ezt a rágalmazó hadjáratot megindították. Én végtelenül sajnálom, hogy Sándor Pál képviselő úr, akit én gyakorlott régi politikusnak tartok ezen a téren, ennek a dolognak annyira beugrott. Én úgy látom, hogy ez a hátmögötti támadása az internacionalizmusnak, amely különösen a szabadkőművesi páholyokból, főleg a zsidó páholyokból kelt útra a keresztény nemzeti alapon álló Magyarország ellen. Tudom, hogy ez fáj önöknek, akik a keresztény nemzeti gondolat alapjára helyezkedni nem tudnak.

De figyelmeztetem önöket: erős falanxként fognak magukkal szemben találni egy nemzetet, amely többé nem fog játszani, hanem igenis sarkára fog állni, magukkal szemben fognak találni egy szervezett társadalmat és a munkásságnak azokat a rétegeit, amelyek nem fognak többé fölülni a szociáldemokrata téveszméknek, amelyek mögött tulajdonképpen a kommunizmus rejlik. (úgy van! úgy van! a jobboldalon és a középén.) Azt mondom tehát még egyszer: ha vannak vádak, tisztázzuk azokat, ha vannak bizonyítékok, tegyük azokat a Ház asztalára, bizonyítsunk (Élénk helyeslés.), mert ha voltak ennek a nemzetnek nehéz pillanataikban hazafiatlan tagjai hazaárulói, akkor ezek ellen nekünk teljes erővel el kell járnunk. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon, középén és balfelől. A szónokot számosan üdvözlük.)

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Hegyeshalmy Lajos!

Hegyeshalmy Lajos: T. Nemzetgyűlés! Egészen rövid leszek. Sándor Pál képviselő úr interpellációjának második részével akarok foglalkozni, mert hiszen az első része le van tárgyalva, és konstatálhatom, hogy az, amit ő elérni akart, nem sikerült, hanem visszafelé sült el a fegyver. (úgy van! jobbfelől.) Kizárólag azzal a váddal fogok foglalkozni, amelyet ő meg nem nevezett egyénekekkel szemben emelt, hogy nem tették meg kötelességüket és az ő mulasztásuknak tulajdonítható az, hogy amikor a románok ide jöttek, vasúti anyagunknak nagy részét elveszítettük. Ezeket ő gyáváknak, pipogyáknak nevezte.

Először is föl fogom olvasni, hogy e részben mit mondott Sándor Pál úr, nehogy úgy járjak, mint az előttem

szólók, akikre mind ráfogta, hogy mást idéznek, mást inszinuálnak neki.

Sándor Pál: Jó lesz, mert a volt miniszter úr ezt megszokta.

Hegycshalmly Lajos: Interpellációjának ezt a részét a következőkép mondotta el Sándor Pál (olvassa): „Amikor ugyanis a románok bejöttek, akkor elvittek innen körülbelül 30—35 milliárd értékű vasúti anyagot. Az összes vasúti anyagok, majdnem összes lokomotívjaink, vagonjainknak nagy része itt rekedt Budapesten.

Ezt a dolgot már régen tudom, de Hegyeshalmly kereskedelmi miniszter úr minisztersége alatt nem tartottam alkalmasnak ezt a dolgot fölhozni, most azonban, miután más kereskedelemügyi miniszterünk van, aki csak gazdasági kérdésekkel foglalkozik és a politikumtól távol áll, mégis kérdezni óhajtom a t. kereskedelemügyi miniszter urat, hogyan és miképen történt az, hogy a románok itt találtak 30—35 milliárd értékű vasúti anyagot és ennek a rettentő katasztrófának következményeit még ma is borzasztóan érezzük.”

Nem akarok itt foglalkozni azzal a passzussal, ahol az én személyemet említi Sándor Pál képviselő úr. Azt hiszem, a t. Nemzetgyűlésnek minden tagja — nagyon kevesektől eltekintve — tisztában van azzal, hogy ez is meggyanúsítás. De folytatom a fölolvast (olvassa): „Magam a következő eredményre jutottam. Tudomásom szerint a Károlyi- vagy a bolsevik, én azt hiszem, a bolsevik kormány kidolgozott hetekéin keresztül egy egész tervet, hogy esetleges idegen invázió esetén mi történjék az ittrekedt vasúti lokomotívokkal és vagonokkal. Ezeket bizonyos terv szerint a Dunántúlra kellett volna küldeni. Ez a terv állítólag megvolt a Magyar Államvasutaknál, ezt megcsinálták azért, hogy ezt a nagy vagyont megmentsek.”

Erre a passzusra különösen föl hívom figyelmüket azért, mert mikor Pekár Gyula igen t. barátom ma dél előtt azt mondotta, hogy Sándor Pál képviselő beszédében dicsérte a bolsevik rendeleteket, ő azt mondta, hogy ilyet nem mondott. Tehát igenig dicsérte. (úgy van! jobbfelől.)

Barla-Szabó József: úgy van! Ez földicsérése a bolsevizmusnak még a vak előtt is!

Sándor Pál: Ez dicsérés?

Hegyeshalmly József (olvassa): „Nem távolítottak el azonban Budapestről egy vagon sem; minden, ami itt volt, a románok kezére jutott. Pedig nagyon jól voltak informálva, hogy mikor verték meg a bolsevikiek hadse-

reget Szolnok mellett és elég idejük lett volna, hogy ezeket a lokomotívokat és vagonokat a Dunántúlra eltüntessék.”

Itt bátor vagyok a t. Nemzetgyűlés figyelmét fölhívni a t. képviselő úrnak arra az állítására, hogy a szolnoki csata után lett volna elég idő ezeket a vagonokat elvinni. Erre majd rátérek később. Azt mondja itt, hogy micsoda nagy kár származott ebből és kérdi a kereskedelemügyi miniszter urat, hajlandó-e a dolgot megvizsgálni, hogy ki a felelős szerkesztője ennek, ki volt ilyen gyáva, ki volt ilyen pipogya, így folytatja: hivatalos vizsgálatot stb. kér és megint megismétli később, hogy „csak gyávaság, csak attól való félelem akadályozta meg őket abban, hogy ezt a vasúti anyagot elszállítsák, hogy elviszik az illetőt a románok Békéscsabára” stb. stb. Akkor valaki közbeszólt itt a képviselő uraik közül, hogy tessék megkérdezni Peidlt. Erre Peidl Gyula t. képviselő úr azt mondta: „Ne kérdezzenek, aktákból állapítsák meg! Nincs okom tartani tőle.”

Én egy aktát hoztam ide magammal, ezt leszek bátor fölolvadni. (Halljuk! Halljuk! jcbbfelől.) Méltóztatnak tudni, hogy én is tagja voltam a Friedrich-kormányának, még pedig abban az időben, amikor a románok itt voltak és rekviráltak, vagy — amint mi mondjuk — raboltak.

November 19-én hagyták el az oláhok Budapestét. Én akkor rendeletet adtam ki telefonon az államvasutak akkori kormánybiztosának ...

Sándor Pál: 16-án!

Hegyeshalmy Lajos: 16-án, az mindegy!

Sándor Pál: Dehogy mindegy!

Hegyeshalmy Lajos: Nem fontos itt, meg fogja látni, hogy nem fontos ebben a vonatkozásban. Tehát 16-án hagyták el Budapestet. Én 19-én telefonon rendeletet adtam ki az államvasutak akkori kormánybiztosának, hogy tegyen nekem jelentést, hogy mit vittek el eddig összesen az oláhok és mik voltak ennek a rablásnak előzményei. Én ezt a jelentést november 20-án kaptam meg és ez következőképen szól (olvassa):

„A proletárdiktatúra kikiáltása után az ország politikai és gazdasági blokád alá került, a magyar fegyverszüneti bizottságot föloszlatták, a szövetségközi bizottság területünket elhagyta, a direktívákat a népbiztosságok és azok politikai ellenőrzése alatt álló vörös hadseregpárancsnokság adta a vasútnak hol tévesen, hol pedig belpolitikai okokból a rendszer érdekében a helyzet szándékos, elferdítésével. Egyidejűleg maga a vasútigazgatás is a Pintés János, Garlati Gyula és Szóts Áron munkásokból álló vasúti direktórium és az igazgatók mellé rendelt munkásbelyet-

tesek révén politikai ellenőrzés alá került s így szabad akaratnyilvánításában lényegesen akadályozva volt. A proletárdiktatúra csak három vezetőt hagyott meg állásában, az akkori elnököt: Vázsonyi Jenőt és ezenkívül a forgalmi főosztály és a pénzügyi főosztály igazgatóit. Ezek Horánszky Gyula s Gerlóczy Gyula miniszteri tanácsosok voltak. Ezt is kényszerűségből tette, mert tudatában volt annak, hogy ezekben az igazgatási ágazatokban a rögtönös vezetősere súlyos — a belpolitikára, is kiható — üzemzavarokra vezethet. Nevezettek az adott viszonyok mellett mindent megtettek — tehát Vázsonyi Jenő is —, hogy a rendszer romboló hatását ellensúlyozzák. Ezek a megmaradt vezetők már áprilisi 28-án, tehát 5 héttel a proletárdiktatúra kikiáltása után egy az u. n. hadügyi népbiztosság képviselőjének jelenlétében lefolytatott értekezlet alkalmával nyíltan fölvetették a kérdést, mi történiük egy ellenséges megszállás esetén és részletesen foglalkoztak a román előrenyomulás lehetőségével is.”

A t. képviselő úr állításával szemben megállapítom ebből a jelentésből, hogy nem a bolsevikiek dolgozták ki a tervet, ha volt egyáltalában terv, hanem igenis, az ottmaradt igazgatók foglalkoztak ezzel kötelelességszerűen.

Sándor Pál: Abban az időben a bolsevikiek ellen!

Hegyeshalmy Lajos: Méltóztassék előbb információt szerezni és azután idejönni ilyen állításokkal. (Élénk helyeslés jobbfelől.)

Sándor Pál: Abban az időben dolgozták ki!

Hegyeshalmy Lajos (olvassa): „A gondos előrelátásban odáig mentek, hogy nemcsak a Duna-Tisza között tárolt 22 ezer üres kocsinak a Dunántúlra való elszállítását javasolták és ezzel kapcsolatban egyes dunántuli vonalak teljes lezárását, hanem a kocsiparkunknak Német-Ausztriába való részleges és ideiglenes átengedését is szükségesnek véleményezték. Landler vasúti és hajózási népbiztos az értekezleten fölvetett négy javaslatra a következőleg határozott — s most meg fogja tudni a képviselő úr, hogy ki a bűnös abban, hogy az oláhok elraboltak: 35 milliárd értékű vasúti anyagot — (olvassa): „1. A főforgó nehézségekre való tekintette a központi üzletvezetőség területén a Duna-Tisza közén tároló üres kocsinak a dunai vonalon túlra vitelét szükségesnek nem tartja — Landler Jenő — annyival is inkább, mert a békekötésnél nem látja fontos coeficiensnek a MÁV birtokában levő üres kocsik mennyiségét.

Patacsi Dénes: Sándor Pál beugrott, a krampusz kiugrott. (Élénk derűtség jobbfelől.)

Hegyeshalmy Lajos (olvassa): „Föltétlenül kívánatosnak tartja, hogy a vasúti vonalak mozgási szabadsága mindenképp és minden körülmények között biztosítsák, éppen azért a mentési munkálatokat csak olyan mérvben tartja megengedhetőnek, hogy a vonalak túl ne tömessenek.”

Sándor Pál: Szép kifogás.

Patacsi Dénes: Hogy kiszökhessenek!

Hegyeshalmy Lajos: Megjegyzem, hogy Landler Jenő nemcsak az államvasutak elnökének tette meg magát, hanem ő belügyi népbiztos és hadseregfőparancsnok is volt. Így kumulálódott össze ennyi hatáskör és ezért avatkozott ő bele ennyire ezekbe a dolgokba. (Folytatólag olvassa): „3. úgy gazdasági, mint politikai szempontokból mellőzendő egyes vonalak lezárása. 4. Kocsiknak Német-Ausztriába való átengedéséhez ezidőszert hozzá nem járul. Ebből a határozatból eléggé érthetően kicsendül a politikum: mellőzni minden mentési munkálatokat, mert az pánikot okoz, mely a tanácsköztársaság létét veszélyezteti.

Ezt a gondolatot különben a rendszer tettekre is váltotta Kassának a vörös hadsereg által történt visszafoglalása után és a csehek által történt újbóli veszélyeztetése alkalmával, amidőn Zilahi nevezetű tanácsköztársasági kirendelt a miskolci üzletvezetőt az igazgatóság rendeltére megkezdett mentési munkálatokért letartóztatásiba helyezte és a forgalmi főosztály igazgatóját ad audiendum verbum maga elé citálta, aki azoniban nem jelent meg. Ez volt a légkör, amelyben a néhány vezető élt és tevékenységüket ettől a légkörtől elválasztani nem lehet és nem szabad. Mindezek ellenére a vasútigazgatás a mentés gondolatát ébren tartotta, s több ízben kérte a vörös hadseregparancsnokságtól a mentési zónának territoriális körülhatárolását. A válasz mindannyiszor úgy hangzott, hogy a csonka országnak egyetlen biztos területrésze a Duna-Tisza köze, mert a Tisza-vonalat a vörös hadsereg minden körülmények között tartani tudja és fogja, jugoszláv és cseh kooperációra pedig ez a területrésze nem alkalmas.

Hogy mennyire beleélte magát a tanácskormány ebbe az illúzióba, mutatja az azt követő szocialista kormány proklamációja is, melyben annak miniszterelnöke a proletárdiktatúra bukása után még augusztus 2-án is hangoztatja, hogy „kishitűségre nincs okunk, erősen tartjuk a Tisza-frontot”. Proklamálta pedig ezt akkor, amikor Szolnok július 30-án már elesett és a románok augusztus 2-án már Cegléd körül állottak.”

Patacsi Dénes: Tudva valótlant!

Peidl Gyula: Ezt nem a kormány csinálta! A Höfert a maguk kormánya csinálta! (Zaj a jobboldalon. Fölkialtások: Aláírta!)

Hegyeshalmy Lajos: Hiszen a kormány-proklamációban benne van! Hát ki csinálta? (Zaj. Folytatólag olvassa): Egyébiránt az üzemi helyzet közben egyre rosszabbodott. A hazai széntermelés a kommunisztikus rendszer folytán a minimumra süllyedt, a salgótarjáni bányauzemet a vörös, hadműveletek egyre jobban megbénították s a viszonyok odáig fajultak, hogy szénhiány miatt a katonai forgalom és az ország vérkeringéséhez elkerülhetetlen szükséges minimális személy- és élelmezési forgalmon kívül naponta mindössze hét mentési vonatot lehetett volna forgalomba helyezni, ha egyáltalán a mentést a tanácskormány megengedte, illetve lehetővé tette volna.

A krízis előjelei június vége felé már világosan mutatkoztak. Landler is látta őket, de érezte azt is, különösen a nagy vasúti sztrájk után, hogy a megmaradt vasúti vezetők eltávolítását halasztani immár nem lehet. Elsőnek Vázsonyi távozott július 10-én, s miután helyét Landler foglalta el, nyomban távozott a másik két igazgató is, Gerlóczy július 11-én és, Horánszky július 12-én. Landler most már maga vette át a vezetést, s egy személyben volt a Máv. elnöke, vasúti és hajózási népbiztos, belügyi népbiztos és hadseregfőparancsnok. Ezzel az igazgatási teljesen a rendszer béklyóiba és a szélső elemek terrorja alá került, céltudatos ellensúlyozó tevékenységről már nem lehetett szó. Landler ezen egyeduralma alatt történt a románok elleni fölvonulás és július 31-én az u. n. vörös hadseregnek a tiszai vereségét követő teljes szétszűllése, illetve a proletárdiktatúra bukása. Július 31-én keltek át a románok a Tiszán és augusztus 3-án Budapestet már cernirozták. A mentésre tehát a tiszai átkelés után mindössze két nap állott volna rendelkezésre, a Duna-Tisza közt állott 22.000 kocsinak megmozdításához pedig minimálisan 450—500 vonatra lett volna szükség.”

Itt újból fölhívom a t. Nemzetgyűlés figyelmét arra, amit erre vonatkozólag Sándor Pál képviselő úr mondott. Azt mondta, hogy elég időnk lett volna a szolnoki csata után is ezeket a lokomotívokat s ezeket a vagonokat Dunántúlra szállítani.

Sándor Pál: A Budapesten lévőket!

Hegyeshalmy Lajos: Hát 31-én volt a szolnoki csata, 3-án pedig már Budapestre vonultak be az oláhok, még ha rendelkezésre állott volna is a kormánynak elég lokomotív, fizikailag nem lehetett volna a vasúti anyagot elszállítani.

De nem volt sem szén, sem lokomotív. Én miniszterségem idejéből tudom, hogy Sándor Pál mint elsőrangú szénszakértő és vasútigazgató talán meg tudta volna ezt csinálni, azok azonban, akik ott voltak, ezt nem tudták volna megcsinálni.

Sándor Pál: Meg is! (Ellenmondások a jobboldalon; fölkiáltások: Ki lehet számítani!) Azt hiszem, érték hozzá.

Hegyeshalmy Lajos (folytatólag olvassa): „Fizikai mód tehát ezen kocsik megmentésére nem volt, annál kevésbé, mert a rendelkezésre álló mozdonyokkal az államvasutak a visszaözönlő katonaságot voltak kénytelenek hazaszállítani. De még ha az egész mozdonypark is ennek a mentési akciónak szolgálatába állítatik, a szénhiány miatt napi 25 vonagnál többet nem mozdíthattak, s így a 22.000 kocsi elszállításához minimálisan 20 napra lett volna szükség, amivel szemben 2—3 nap állott rendelkezésre. A termes kocsik nagy részét, valamint az udvari szerelvényt is a románok a legelső napokban elhurcolták. Ezeket a kocsikat a tanácsköztársaság katonai funkcionáriusai tartották a menekülésük időpontjáig a „front” mellett Gödöllőn, Füzesabonyban, Cegléden, stb., továbbá itt Budapesten (a Szamuely-féle terror csaptok) lefoglalva.” Ezek is szalonkoosin utaztak.

Patacsi Dénes: Nagy demokraták!

Hegyeshalmy Lajos (tovább olvassa): „Mentésükre idő nem volt. Úgyszintén nem lehetett megmenteni azokat a személykocsikat sem, melyek az itteni pályaudvarokon megrekedt személyvonatokban maradtak vissza. A tiszai vereség után Landler augusztus 1-éről 2-ára hajló éjjel Kun Béla társaságával megszökött.

A Peidl-kormány a külföldön tartózkodott Vázsonyi Jenő elnököt hívta vissza, mire azonban nevezett Budapestre érkezett, az államhatalom már augusztus 7-e óta a Friedrich-kormány birtokában volt. Ez a kormány a Peidl-kormánynak Vázsonyira vonatkozó előbb emiitett intézkedését hatálytalanította, és az államvasutak új ideiglenes vezetését dr. Gerlóczy Gyulával az élén augusztus 16-án nevezte ki. Gerlóczy azonban már augusztus első napjaiban vette át a vezetést, mint legidősebb igazgató és Vázsonyi alatt annak idején általa kinevezett elnök helyettese. Nevezettet Horánszky igazgató, aki a proletárdiktatúra bukása után nyomban elfoglalta igazgatói állását, augusztus 3-án táviratilag hívta haza külföldről. Természetes azonban, hogy Budapestnek román részről történt megszállása óta mentési akcióról már szó sem lehetett, mivel maga az igazgatás a román katonai hatóságok terro-

risztikus ellenőrzése alá került, amelyek rendelkezéseiket a pályaudvarokat megszállva tartott-román katonasággal és a Romániából hozott vasúti közegekkel, Stanuleszku román vasúti vezérigazgatóval az élén, effektuálták. Az államvasutak igazgatásának tevékenysége «* fegyveres megszálló hatalommal szemben most már csak tiltakozásokban merülhetett ki, mert semmiféle katonai erőre nem támaszkodhatott.

Minden rekvirálás még a szándék stádiumában azonnal bejelentetett a közben újjáalakult fegyverszüneti bizottságnak, a tiltakozásoknak azonban pozitív eredménye Magyarország teljes lefegyverzettsége és az antant részvétlensége miatt neon lehetett. A románok így ellenállás nélkül tervszerűen szállíthatták el a zsákmányukat; 1302 mozdony, 69 udvari és termes kocsit, 2107 személy-; kocsit, 763 posta- és kalauzkocsit, 37.207 teherkocsit, 2458 tány- és kazánkocsit, összesen tehát 42.604 kocsit hurcoltak el, amiből 27 mozdony és 6977 mindenféle típusú kocsit magánvasúti és külföldi forgalmi eszköz.”

Sándor Pál: Borzasztó!

Hegyeshalmy Lajos: A románok az ő hivatalos rekvirálásukat szeptember 26-án fejezték be. Azután is hurcoltak el járműveket, amelyek tekintetében ők mindenféle kifogásokat mondtak, hogy ezek átlépték a határt s ők nincsenek abban a helyzetben, hogy ezeket a kocsikat visszaadják. Sok ideig tartott, míg ezeket visszakaptuk, de ezek végre is újhól az államvasutak birtokába kerültek. Azok a kocsik azonban, amelyek számát előbb jeleztem s amelyeket elrekviráltak, elraboltak, azok nagy része ma is, ott áll Romániában, mellékvágányokon, azok elpusztulnak, mert a farészeket elégették, a többi részek pedig elrozsdásodnak, tönkremennek éppúgy, mint azok a gépek, amelyeket az állami gépgyárakból és magángyárakból elhurcoltak. (Olvas):

„Meg kell itt jegyezni — mondja tovább a jelentés —, hogy szeptember 26-án sikerült az igazgatásnak Stanuleszku román vasútigazgatótól egy írásbeli nyilatkozatot kieszközölni, mely szerint több kocsit már elhurcolni nem fognak. Ennek a nyilatkozatnak azonban sok fogatja nincs, mert a románok tovább is szállították Erdélybe járóműveinket s szállítják ma is. Stanuleszkunak az igazgatóság nap-nap mellett szemrehányást tett, hogy ígéretét nem tartja meg, mire ő azzal védekezett, hogy a román katonaságnak ő sem tud parancsolni.” Ezek azok az elhurcolt kocsik, amelyeket később, mint említettem, részben sikerült visszakapnunk. „Nyilvánvaló tehát, hogy a romá-

nokat a járóműveinek elhurcolásában megakadályoznunk nem sikerülhetett volna az esetben, sem, ha — ami lehetetlen volt — a járóműkoneentráció kizárólag a Dunántúl történik, hisz előőrseik minden ellenállás nélkül, egészen Szombathely alá jutottak.”

Ebből áll a jelentés., anely vonatkozik arra, hogy kik hurcolták el a kocsikat és kiknek hibájából vált lehetségessé ezeknek elhurcolása. Semmiesetre sem voltak azok a hibásak, akikre a képviselő úr gondol, s akiket szíve mélyéből éppúgy gyűlöl, . . .

Sándor Pál: Kikre gondoltam?

Hegyeshalmy Lajos: ... mint engem.

Sándor Pál: Nem!

Hegyeshalmy Lajos: Megmutatta itt is, és engem akart meggyanúsítani.

Sándor Pál: Dehogy! Megmondanám, ha igaz volna!

Hegyeshalmy Lajos: Itt a nemzet színe előtt megállapítom, hogy nem azok az urak voltak hibásak, akiket a képviselő úr gondol, azok inegtették kötelességüket, hanem hibásak voltak igenis a vörösök, akiknek úgy látszik, a képviselő úr is szószólója akart lenni öntudatlanul is. (Igaz! úgy van! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.) Azok az urak, akikre rá akarta sütni a képviselő úr, hogy ők a hibásak, azok megtették akkor kötelességüket és megtették később is, mert nekik köszönhetjük azt, hogy az államvasutak olyan rövid idő alatt annyira karba jöttek, hogy hogy nemcsak itthon találtak elismerésre, hanem a külföldön is megállapították, hogy sehol sem tudták volna ilyen rövid úton rendbelhozni. (Tetszés.)

Wolff Károly: Legelső a magyar vasút!

Hegyeshalmy Lajos: Én azt hiszem, hogy ezek után fölösleges lesz az, hogy a kereskedelemügyi miniszter úr vizsgálatot tartson, mert itt van egy hivatalos akta, amely megállapítja, hogy azok, akik akkor az államvasutak élén voltak, a legmesszebbmenően megtették kötelességüket. Ezek ellen a képviselő úr vádatat emelt .anélkül, hogy érdemesnek tartotta volna magát előzetesen megfelelően informáltatni. Célja volt, hogy vádatat emeljen és gyanúsítson. (Igaz! úgy van! Élénk taps: jobbról és a középén.)

Elnök: Heinrich Ferenc képviselő úr a házszabályok 215. §-a alapján kért szót. A képviselő urat a szó megilleti.

Heinrich Ferenc: T. Nemzetgyűlés! A Friedrich-kormányának első kereskedelmi minisztere ön voltam (Éljenezés.) és mint ilyen végigszenvedtem nemcsak a megalázásokat, amelyekben a románok részéről részünk volt valamennyiünknek, akik kormányon voltunk, hanem végig-

szenvedtem a rekvirálások, leszerelések összes kínjait, amelyek az államvasutakat teljesen kifosztották, az állami gépgyárat teljesen munkaképtelenné tették. Én azon jelentéseket, amelyeket hivatalbeli utódom, Hegyeshalmy Lajos t. képviselőtársam előbb fölolvastott, mindenben megerősíthetem. Én azon számszerű károkat, amelyeket a román leszerelések, rekvirálások okoztak, csak akkor konstatálhattam, amikor a Huszár-kabinetben másodszer vállaltam a kereskedelmi tárcát. Ezek a számszerű adatok teljesen fedik azokat a jelentéseket, amelyeket a képviselő úr bemutatott. Ezekre bőven kitérni, ezekre reflektálni teljesen szükségtelennek tartom. Az én fölszólalásomnak teljesen más célja van. Amennyiben Sándor Pál t. képviselő úr talán kíváncsi vagy talán súlyt helyez arra, hogy bizonyos megvilágítást nyerjenek azok a tárgyalások, amelyeket én hivatalosan, a kormány megbízásaiból a Magyarországot megszálló románok miniszterével folytattam . . .

Sándor Pál: Nem is tudtam, hogy tárgyalt velük!

Heinrich Ferenc: ... a legnagyobb készséggel a fölvilágosításokat a legkisebb részletekig megadom, amiennyiben az akkori kormány és a jelenlegi kormány hivatalos esküm alól fölold és a nyilatkozat tételére fölhatalmaz.

Vázsonyi Vilmos: Inkább a kormány alakításáról beszéljen.

Heinrich Ferenc: Most jelzem és, megnyugtatom a képviselő urat, hogy ezek a tárgyalások teljesen hazafiasan, korrektül, becsületesen folytattattak le, ezek csak azt célozták, hogy a román rablásoknak gátat vessünk és a románok mielőbb kivonuljanak Magyarország területéről.. Hogy ez nem sikerült, az nem rajtunk múlt. Én ezzel kész is vagyok.

Végezetül csak még egy kijelentést szeretnék a nemzetgyűlés előtt tenni. A Friedrich-kormányt, a kormány minisztereit, lehet kritizálni, kivált három esztendő múlva, azt azonban nem lehet a Friedrich-kormányra ráfogni, sem a kormány minisztereire, hogy csak egy is volt közöttük, aki nem önzetlenül, hazafiasan vállalta volna föladatát, (Tetszés és taps a jobb- és baloldalon.) Akkor a miniszterség nem jelentett díszet. Az felelősséget, kellemetlenséget, áldozatot, bizonyos kockázatot is jelentett. Méltóztassék meggyőződve lenni, Hogy mi valamennyien áldozatkészségből, hazafiságból vállaltuk el, mikor a proletárdiktatúra megdőlt, egyetlen célunk volt egy polgári kormányzat lehetőségeit, alapjait megvetni és a proletárdiktatúrának újból való föléledését minden időre lehetetlenné tenni. (Helyeslés jobbról és a középén.)

Elnök: Peidl Gyula képviselő urat a 215. § a) pontja alapján illeti meg a szó. (Zaj.) Csendet kérek, t. képviselő urak. (Mozgás a jobboldalon.)

Peidl Gyula: T. Nemzetgyűlés! Meg kívánom állapítani, hogy a t. túloldalról, mielőtt még egy szót szoltam volna, egyes képviselők kísérletet tesznek, hogy engem megzavarjanak. Ha ez a céljuk, akkor csak tessék, (félénk ellenmondások jobbfelől.)

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Peidl Gyula: T. Nemzetgyűlés! (Halljuk! Halljuk!) Én szokásom ellenére kénytelen vagyok arra kérni a t. Nemzetgyűlést és a mélyen t. elnök urat, hogy arra való tekintettel, hogy itt egy interpelláció kapcsán körülbelül hat órán keresztül ismét a szociáldemokrata párttal és annak a diktatúrában és a diktatúra után követett magatartásával foglalkoztak a képviselő urak, méltóztassanak nekem lehetővé tenni, hogy a kérdéssel ugyancsak kimerítően foglalkozhassam, mert egyrészt nem tartom lehetségesnek, de másrészt nem tartom az ország érdekében állónak sem, hogy itt vádaskodások hangozhassanak el anélkül, hogy azokra reflektálni lehessen.

Elnök: A képviselő úr kérését mindenesetre tolmácsolom a Ház előtt, és kérem a Házat, szíveskedjék Peidl képviselő úrnak is azt a jogot megadni, hogy a személyes kérdésnek tulajdonképpeni tárgyától eltérhessen, (Általános helyeslés.) A kérés előzményeit illetően kötelességem bejelenteni, hogy minden körülmények között és mindig öröködöm afőlött, hogy a házszabályok betartassanak. A személyes kérdés keretében is vannak bizonyos korlátok, amelyeket más körülmények között magam veszek a legszigorúbban.

Ma kivételt tettem azért, mert oly súlyos vádak emeltek egyes képviselő urak ellen, a hazaárulás, stb. vádja, hogy az ilyen esetben azt tartottam méltányosnak és helyesnek, lia minden egyes képviselőnek a legmesszebbmenőén megadom a lehetőséget arra, hogy ezekkel a vádakkal szemben nyilatkozzék. Természetesen ugyanez a jog a képviselő urat is megilleti, és ahogy a Ház (hangulatából látom, a Ház készséggel megadja a jogot arra, hogy a képviselő úr a porosan vett tárgytól eltérhessen. (Helyeslés.)

Méltóztassák folytatni.

Peidl Gyula: T. Nemzetgyűlés! Ha a ma délelőtti sajnálatom eseményeket, értem ezalatt azt a tumultust, aminek szemtanúi voltunk, történelmi szemmel nézem, akkor el kell ismernem, hogy az egyoldalú osztály uralom . . .

Bogya János: Fordítva nézi a dolgokat!

Peidl Gyula: A magam szempontjából nézem.

Elnök: Kérem a képviselő urat, szíveskedjék csendben lenni és a házszabályokat betartani.

Peidl Gyula: .... hogy az egyoldalú osztályuralom nem szívesen enged beleszólást azokba az ügyekbe, amelyekről azt hiszi, hogy azokhoz másnak semmi köze.

Barthos Andor: Ezt maguk bizonyítják a legjobban! (Egy hang a középén: 1919 március!)

Rupert Rezső: Akkor kellett volna beszélni! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Kérem Rupert képviselő urat, ne adjon alkalmat arra, hogy reflexiók következzenek. Peidl képviselő úr nem tud így beszélni. Méltóztassék folytatni, képviselő úr.

Peidl Gyula: És ha ezt így magamban megállapítom, lehetetlen vissza nem gondolnom arra a 20, vagy talán még több évvel ezelőtt lefolyt eseményre, amelyet én csak az újságokból ismerek, amikor még csak nem is a parlamentben uralkodó osztálynak egy ellenese, hanem saját osztályához tartozó, mégis az első demokrata képviselő a magyar országgyűlésbe bekerült. Akkor folyt ott le olyan jelenet, mint amilyen a mai volt. Azt az első és egyetlen demokrata képviselőt is egyszerűen ki akarták verni és dobni abból a parlamentből, amelyben azt hitték akkor az urak, hogy a dolgozóknak nincs szavuk és nincsen keresni-valójuk. (Nagy zaj jobbfelől.)

Gaál Endre: Hogy lehet ilyet mondani?

Vázsonyi Vilmos: Tanulni, tudni, aztán rágalmazni!

Pekár Gyula: A munkások filléreiből élnek!

Peidl Gyula: A munkások filléreiből élnek azok, akik a munkásokért nem cselekszenek semmit! Én a munkásokért dolgozom. (Nagy zaj.)

Esztergályos János: Folyton demagógoskodnak ott!

Barla-Szabó József: Siófokon mulatnak!

Farkas István: Ki volt Siófokon? (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Peidl Gyula: Végtelenül sajnálom, hogy nem teszik lehetővé a Háznak megfelelő . . . (Zaj. Fölkiáltások jobboldalon: Állandóan sérteget!) Ne tessék provokálni, akkor nem bántanak senkit!

Esztergályos János: Egész nap bennünket sértegetnek!

Elnök: A képviselő úr tárgyilagosan beszél, szíveskedjenek csendben lenni és meghallgatni.

Peidl Gyula: Végtelenül sajnálom, hogy nem teszik nekem lehetővé a tárgyilagos beszédet, de végeredményben

ennek az ódiama azután nem énrám háramlik. (Zaj a jobboldalon. Egy hang a jobboldalon: A dologra térjen rá!)

Vázsonyi Vilmos: Várjon! Ne parancsoljon!

Peidl Gyula: T. Nemzetgyűlés! Mielőtt a tulajdonképpeni tárgyra rátérnék, szükségét érzem annak, hogy az itt elhangzott egyes; állításokra reflektáljak. Így például az ügy megítélése szempontjából fontos annak megállapítása, amit úgy Friedrich t. képviselő úr, valamint Csilléry t. képviselő úr belevitt a vitába, hogy t. i. az az interminiszteriális bizottság megtagadta a Peidl-kormány-nal szemben a szolgálatot. Ennek hírért én már a sajtóban is láttam, hosszú idővel ezelőtt. Ma, amikor Csilléry t. képviselő úr ezt a memorandumot fölolvasta, kitűnt ebből, hogy ez téves vagy valótlan.

Csülléry András: Nem szoktam hazudni!

Peidl Gyula: Az a bizottság ugyanis, amely emlékeztem szerint 10 tagnál jóval többől állott, írásban és szóban igenis azt a kívánságát terjesztette elém, ha nem tévedek, augusztus 5-én, hogy a kormánynak azokat a tagjait, akik népbiztosok voltak, távolítsam el a kormányból. Erre én teljes joggal válaszolhattam nekik azt, hogy egyetértek a kívánságukkal, ...

Bogya János: És azért engedte kiszökni a népbiztosokat!

Peidl Gyula: . . . folyamatban is vannak az erre vonatkozó tárgyalások — ez nem volt titok —, de hozzátettem, hogy ebből azonban az urak ne gondoljanak ... ne gondoljanak . . . (Fölkiáltások a jobboldalon: No! Mit ne gondoljanak!) ... ne gondoljanak ebből precedenst alkotni, mert az a fölfogásom, hogy normális viszonyok között az állami tisztviselők olyan polgárok, mint akárki más, és az a plusz joguk nem lehet meg nekik, hogy mint alkalmazottak beleszóljanak abba, hogy ki legyen a miniszter és ki nem.

Patacsi Dénes: A törvény!

Csülléry András: De a szakszervezetek beleszólhatnak!

Peidl Gyula: Én nem tudom . . . (Folytonos zaj.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: . . . hogy miért lehet ezzel is elégedetlenkedni, hiszen ez az uraknak kell hogy a fölfogásuk legyen. Csak nem lehet elképzelni egy konszolidált államot, hogy az állam tisztviselői (Fölkiáltások jobbfelől: Nem volt törvényes kormány! Zaj. Elnök csenget.) beleszóljanak abba, hogy ki a miniszter és ki nem az.

Bogya János: Ebben szörnyű rágalom van! Nem konszolidáció. (Zaj.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: A másaik Kun Bélának és társainak szökése. (Halljuk! Halljuk!)

Gaál Endre: Ezt magyarázza ki!

Peidl Gyula: Hegyeshalmy Lajos t. képviselő úr volt szíves itt az államvasúti anyagok megmentése dolgában jegy aktát fölolvasni. Akár ő, akár egy másaik úr lehetne olyan szíves, hogy kikaparná a Máv. igazgatóságánál az erre vonatkozó aktákat is. Akkor kitűnnék, hogy tulajdonképen kik szöktették meg és hogyan szöktek meg Kun Béláék. (Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.) De én kijelentem önöknek előre, hogy amit elmondandó leszek, abszolúte nem kivan védekezés lenni ebben, a kérdésben. Kijelentem, hogy ha én augusztus 1-én azon alternativa elé állítottam volna, hogy Kun Béláék szökését engedjem meg annak ellenében, hogy itt megszűnik a bolsevizmus, akkor én igenis fedeztem volna az ő szökésüket. (Mozgás.) De nem ez volt a probléma augusztus elsején, hogy Kun Béláék elszöknek-e vagy sem, hanem sokkal nagyobb és nehezebb problémáink voltak akkor. (Zaj jobbfelől.)

Patacsi Dénes: Mert azok visszatérhetnek majd!

Peidl Gyula: Amellett ezen választás elé nem is, kerültem, mert én Kun Bélával és társaival soha egy szót nem váltottam. (Fölkialtások jobbfelől: Garbaival semi Ágostonnal sem!) Pedig ez így van ...

Pikler Emil: Nem hiszik el! Érdekes! .

Peidl Gyula: . . . hogy Kun Bélával és társaival soha szót nem váltottam. Én augusztus 1-én — s, itt egyúttal reflektálok Csilléry t. képviselő úrnak egy állítására, hogy t, i. valamilyen telefonbeszélgetésnél július 31-ikén állítólag ön is ott ültem valahol és hallottam a bécsi telefonbeszélgetést.

Csilléry András: Az ántánt-missziónál!

Peidl Gyula: Én sem itt nem ültem, sem ott, hanem a lakásomon ültem.

Csilléry András: Azt nem mondtam, hogy ült. (Zaj. Elnök csenget.)

Peidl Gyula: Én augusztus 1-én délután 4 vagy $\frac{3}{4}$ 5 óráig nem tudtam arról, hogy a proletárdiktatúra bukóban van. (Csilléry András közbeszól.)

Sándor Pál: Csak a szája nagy, barátom, beszéljen a falnak! Jászi Oszkáról beszéljen!

Vázsonyi Vilmos: Én nem írtam, neki szerelmes, levelet. (Nagy zaj.)

Fáy Gyula: Baj van Izrael-ben! (Zaj.)

Rupert Rezső: Mindenkinek ki kell nyomozni az előéletét! (Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk!)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: Augusztus 1-én . . . (Folytonos zaj, Boga János közbeszól.)

Elnök: Kérem Boga képviselő urat, szíveskedjék csendben lenni. (Rupert Rezső közbeszól.) Rupert képviselő urat is kérem, szíveskedjék csendben lenni. Méltóztassék folytatni.

Peidl Gyula: Augusztus 1-én . . .

Rupert Rezső: Odajöttek terrorbandákkal Devecserbe! (Zaj és fölkiáltások jobbfelől: Rendre!)

Elnök: Másodszor kérem Rupert Rezső képviselő urat, szíveskedjék csendben lenni.

Peidl Gyula: Augusztus 1-én délután $\frac{3}{4}$ 5 vagy 5 óra tájban kaptam egy értesítést, hogy azonnal jönnek értem. s nagyon fontos, ügyben el kell mennem. Néhány percnél később megjelent egy régi ismerősöm a lakásomon — a Népszavában annak idején, 1919-ben megírtam ezeket — és üdvözölt, mint Magyarország miniszterelnökét. Ennyi volt az egész. A proletárdiktatúra bukásáról addig nem is volt tudomásom.

Gaal Endre: Ki nevezte ki miniszterelnöknek? (Zaj.)

Peidl Gyula: Akkor kocsiba ültünk és elmentünk az Andrássy-út 4. szám alatti volt pártklubba, ahol Garbai Sándorral találkoztam. Garbai elmondta nekem nagyjában, pár szóval, hogy mi történt, kikből áll az új minisztérium s hogy milyen alapon jött az létre.

Boga János: Egymás vállára ütöttek és kinevezték egymást miniszternek. (Derűtség és zaj.)

Elnök (csenget): Csendet kérek, képviselő urak.

Pikler Emil: Be kell hozni az alkoholtilalmat a nemzetgyűlésen!

Peidl Gyula: Arra az ellenvetésemre, hogy lehetetlenség fölfogásom szerint az, hogy olyanok, akik 24 órával előbb népbiztosok voltak, tagjai legyenek 24 órával később egy polgári — mert nem lehet egyéb — és a magántulajdon elvének alapján álló kormánynak, azt a választ kapjam — s ez később résziben beigazolódott —, hogy a volt népbiztosok egyike-másika egyenesen a bécsi ántántmissziók kívánságára került be a Peidl-kormányba. (Derűtség .középen és jobbfelől.) Amint mondtam, (Zaj. Elnök csenget.) ez későbbben beigazolódott, uraim. Én produkálom — nem rögtön, mert jegyzeteimet a viszonyok hatása alatt annak idején Bécsben hagytam, (Fölkiáltások: Ahá!) mivel nem tartottam kívánatosnak, hogy hazahoz-

zam azokat. (Zaj. Elnök csenget.) —, de annak idején produkálni fogom, az erre vonatkozó lefényképezett kéziratát egy úrnak, aki kétségtelenül az egyik legtekintélyesebb ántánt-országot képviselte. (Mozgás a középén.)

Pekár Gyula: Ki az?

Peidl Gyula: Mindennek dacára azt mondtam Garbai Sándornak, hogy ... (Zaj. Halljuk! Halljuk!)

Sándor Pál: Ez érdekes!

Pekár Gyula: Ha érdekes, miért nem mondja meg a neveti

Peidl Gyula: ... lehetséges, hogy ez az antant kívánsága — mert akkor nem tudtam többet, mint amit szóval hallottam —, mégis az a véleményem és; meggyőződés, hogy már csak a politikai morál szempontjából is lehetetlenség, hogy volt népbiztosok a kormányban maradjanak, ez tehát a legrövidebb pár napos átmenetet jelentheti csak.

Dobócsky Dezső: *Bolonddát tették magát!* (Egy hang a szélsőbaloldalon: Miért gyanúsítanak?)

Propper Sándor: Ez a szokásuk!

Peidl Gyula: Ezen beszélgetési után — nem tudom — öt vagy hat órára volt összehíva a munkástanács ülése, amely a kormányzótanács lemondását és az új kormány kinevezésének approbálását volt hivatva csinálni. (Egy hang jobbfelől: Ki nevezte ki?) Garbai Sándor fölszólított engem, hogy most már menjek el vele a munkástanács ülésére, hogy tudomásul vegyem a kormány kinevezését. Ezt én megtagadtam és a munkástanács ülésére nem mentem el, azt mondván, hogy semmi közöm ehhez a munkástanácsához.

Patacsi Dénes: Pedig nagyon közel volt hozzá!

Farkas István: Messzebb, mint Patacsi!

Peidl Gyula: Ezután a beszélgetés után elváltunk és, a tárgyalásokban arról volt szó, hogy miután a proletárdiktatúra megszűnt és a tanácskormány lemondott, szükséges, hogy én és egyik-másik minisztertársam haladéktalanul fölmenjünk Bécsbe, hogy ott egyrészt az antant-missziókkal tárgyalásokat kezdjünk Magyarország ügyeinek rendezése dolgában, másrészt a Bécsben élő politikusokkal is tárgyalásokat kezdjünk. (Fölkiáltások a jobboldalon: Kun Bélaékkal! Az emigránsokkal!) Hát igen, azok is emigránsok voltak! (Felkiáltások a jobboldalon: Szökevények!)

De ezt a tervet azonnal el kellett vetni, mert akkor jelentkezett az a nagyobb probléma, amelyet Kun Béla szökésével szemben már fölemlítettem, hogy tudniillik föltétlenül biztosítani kellett Budapesten és az országban a rendet és a vértelen átmenetet. T. Uraim, ez nem volt annak

idején olyan egyszerű dolog. Még nagyon sok bolsevikinek: a kezében volt fegyver, tehát ez nem volt olyan egyszerű. Azt hiszem, nem én vagyok az egyetlen, aki hallott olyan híreket a proletárdiktatúra alatt: „hogya pedig elkövetkezik az a bukás, mielőtt végleg megbukunk, előbb a burzsujokat leöldössük!”

Ez a fenyegetés elhangzott, tehát nem volt oknélküli az aggodalom. Így minden erőnket arra kellett koncentrálni, hogy az átmenet a lehetőségig vértelen legyen.

Miután a munkástanács hét órákor, félnyolckor vagy nyolc órákor — nem tudom — befejeződött, összeült az új minisztérium, és pedig nem a minisztériumban, hanem abban a volt pártklubban. Ott tartottuk első ülésünket.

Állítom, hogy ezen az első formális minisztertanácson nem volt egyébről szó, mint arról, hogy este kilenc órákor népbiztosok hozzátartozói utaznak el a kelenföldi pályaudvarról, amire én azt mondtam, hogy rendben van, a hozzátartozóik elutazását készséggel fődözöm, azoknak semmi köz« a történetekhez. Az erről szóló jegyzőkönyvnek ott kell lenni a miniszterelnökségen, föltételezem, hogy ott is van.

Zsitvay Tibor: Ki nevezte ki a minisztériumot? Hisz azt mondta, hogy nem fogadja el a hatalmat ettől a munkástanácstól.

Peidl Gyula: Kérem, ne kívánják szavaimnak az értelmét kicsavarni.

Zsitvay Tibor: Nem csavarom el, csak egy kérdésre kérek választ: kitől kapta a hatalmat?

Peidl Gyula: Nem mondtam, hogy nem ismertem el, azt mondtam, hogy semmi közöm hozzá. (Derűtség és zaj a jobboldalon.)

Karafiáth Jenő: Nagyon finom disztinkció!

Patacsi Dénes: Mikor színt kell vallani, akkor közel van hozzá!

B. Podmaniczky Endre: Öszintén mindent megmondani.

Peidl Gyula: Az első formális minisztertanácson tehát szó volt a népbiztosok hozzátartozóinak elutazásáról és ennek kell hogy nyoma legyen az első minisztertanácsról szóló jegyzőkönyvben. Hogy aztán az a távirat, amelyet itt Friedrich István képviselő úr fölolvastott, falszifikátum a minisztertanács határozatával szemben, az minden kétségen fölül áll. (Fölkiáltások a jobboldalon: Nono!) Hogy a falszifikálás hol történt, azt én nem tudom. Hogy a minisztertanács mit határozott, azt tudom. De ismételem, ne idegeskedjenek (Derűtség jobbfelől.), mert nekem

nincs okom arra, hogy védekezzen s hogy ne legyek őszinte, hiszen előrebocsátottam, hogy ha az lett volna előttem a kérdés, hogy Kun Béláék szökését fődözsem annak ellenében, hogy ők lemondanak, én ezt vállaltam volna. Ezek után nincs semmi okom arra, hogy ne mondjam el őszintén a történeteket.

Patacsi Dénes: Fogta volna le! Én lefogtam volna! (Derűtség a baloldalon. Fölkiáltások: Hol volt a hős?)

Sándor Pál: Milyen hős Patacsi. Mikor a románok bejöttek, akkor lett hős!

Rupert Rezső: A lelkesítő osztagban!

Peidl Gyula: Egy további állítás, amely megfelel a valóságnak, de csak félig mondatott el, hogy a Peidl-kormány a nemzetiszínű lobogók kitűzését eltiltotta. Megfelel a valóságnak. De csak félig mondatott el. A valóság ugyanis az, hogy miután jelentések érkeztek, hogy az egyik helyen a nemzetiszínű zászló ellen folynak tüntetések, a másik helyen pedig a vörös _zászló_ ellen (Fölkiáltások a jobboldalon: Hol volt az!) s miután hozzánk ilyen jelentések érkeztek, igenis, szükségét éreztem tehát annak, hogy mindenféle zászló kitűzését egyelőre eltiltsuk a béke föntartása érdekében.

Zeöke Antal: Ez volt a cím!

Patacsi Dénes: Amilyen kicsi maga, olyan nagy csavaró.

Peidl Gyula: Az volt egy további állítás, hogy az a bizonyos román zászlóalj tulajdonképpen a mi védelmünkre jött föl a Várba, minket védett meg. Ezzel szemben föl kell vetnem a kérdést, hogy ha az a román zászlóalj a miniszterelnökségi téren a mi védelmünkre állott föl, hogyan volt lehetséges, hogy a miniszterelnök-, sóget mégis megszállhatta egy elég erős, ha nem is századból vagy ezredből, de 50—60 emberből, rendőrből, katonatisztból álló fegyveres csapat? Ha a románok minket védtek, akkor ez lehetetlen.

Csilléry András: Csak Kalmár Jenő, állítja! Tessék Beck Lajost megkérdezni, majd válaszol.

Sándor Pál: Addig maguké az igazság, ameddig maguk beszélnek!

Peidl Gyula: Ha ebbe szervesen nem kapcsolódik is bele, mégsem hagyhatom szó nélkül — a jegyzeteimből most látom —, hogy ismételen elhangzott a ti Házban az a fenyegetés, hogy kidobnak bennünket. (Ellentmondások jobbfelől.)

Ma délelőtt is megtörtént — és sajnos, nekem az elnök úrral emiatt kellemetlenségem is volt —, anélkül,

hogy ezzel szemben védelmet nyertünk volna. Én nem vagyok híve az erőszakosságoknak, a fenyegetésnek...

Urbanics Kálmán: Most már!

Vázsonyi Vilmos: Sohasem volt híve! Tisztességes, becsületes, mérsékelt ember!

Peidl Gyula: ... de ki kell jelentenem, hogy ahhoz, hogy bennünket kidobjanak, végső fokon túlságosan nagy megerőltetésre nincs szükség.

Kabók Lajos: Ehhez másnak is lesz szava! (Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Fenyegetés?)

Peidl Gyula: Méltóztassanak elhinni, hogy egyénileg valami kiváló szerencsének, vagy valami nagy örömmek nem tekintjük az itttartózkodást. (úgy van! a szélsőbaloldalon.) Azt hisszük azonban egyelőre, hogy nem is azért küldtek bennünket a választók ide, hogy örvendjünk az ittlétünknek, hanem azért, hogy próbáljuk meg ebben az országban a munkásság érdekeit is fölkarolni, próbáljuk meg itt a dolgozó nép érdekeméit képviselését, mert az a véleményünk nekünk is — bizonyára választóinknak is —, hogy csak ezen módon lehetséges az ország újjáépítése.

Patacsi Dénes: Ez helyes!

Csilléry András: Meg kell csinálni! (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

T. Nemzetgyűlés! Peidl képviselő úr itt most éppen azt mondotta, hogy a délelőtt folyamán valamelyik képviselő megfenyegette őt és a szociáldemokrata pártot azzal, hogy kidobják őket (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Többen!) és ezzel szemben az én részemről védelemben nem részesültek.

Kénytelen vagyok konstatálni, hogy én ezt a kifejezést vagy fenyegetést nem hallottam. (Fölkiáltások jobbról: Nem is volt!) Azonban, ha Peidl képviselő úr megnevezi nekem azt a képviselő urat, aki ezt a kifejezést használta, utólag itt a Ház színe előtt rendre fogom utasítani. Egyben pedig biztosítom a képviselő urat, hogy a házszabály okáda minden hatalommal és joggal minden egyes képviselő urat mindig meg fogok védelmezni bármiféle támadás ellen. Ha meg méltóztatik nevezni az illető képviselő urat, azonnal utóléri a rendreutasítás. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Jelentkezzék!)

Esztergályos János: Majd jelentkeznek az urak!

Kabók Lajos: Tessék csak visszaemlékezni!

Elnök: Majd Peidl képviselő úr beszéde után föl fogom hívni az illető képviselő urat, hogy szíveskedjék jelentkezni.

Méltóztassék folytatni.

Peidl Gyula: Én csak azt kívánom leszögezni, mélyen t. elnök úr, hogy én azért kaptam délelőtt kétszeri elnöki rendreutasítást, mert ismételten azt kérdeztem: lehet-e bennünket innen kidobni.

Egy másik vád az — és ez kétszer hangzott el —, hogy fogadalmat tettünk a munkástanácsnak. Ez ellenmondásnak látszik az általam előbb mondottal, hogy tudniillik én pedig megtagadtam azt, hogy elmenjek a munkástanács ülésére. Mégis úgy van, hogy én ezt megtagadtam és való igaz, hogy a munkástanács elnöksége másnap, szombaton, feljött a miniszterelnökségre és ott valami fogadalmat tettünk le, nem lóvén abban a pillanatban senki más, mint a munkástanács, amire támaszkodhattunk.

(Az elnöki székelte Huszár Károly foglalja el.)

Ezzel meg kellett barátkozni, mint ahogy megbarátkoztak később hasonló, nem törvényes, nem alkotmányos, hanem csak egy alkalmi valamivel, amire éppen hivatkozni lehetett.

Elhangzott itt, hogy Bíró Dezsőből kívánt a Peidl-kormány főkapitányt csinálni. Erre kijelentem, hogy erről most hallok először, erről én nem tudtam; nem hallottam soha, hogy Bíró Dezső valaha főkapitány jelölt lett volna. Csilléry t. képviselő úr elmondotta itt, hogy mi, a miniszterek, tudniillik amikor az urak betoppantak a minisztertanács ülésére, nagyon meg voltunk ijedve, föl sem bírtunk vagy mertünk állni a székeinkről. De ha nem csalódom, t. képviselőtársam egy más helyen azt méltóztatott mondani, hogy az urak életük veszélyeztetésével távolították el helyéről a Peidl-kormányt.

Csilléry András: Terrorfiúk ültek az előszobában!

Peidl Gyula: Le akarom szögezni, hogy vagy az egyik vagy a másik tévedés.

Kabók Lajos: Enyhe kifejezések!

Peidl Gyula: Vagy az egyik vagy a másik mindenestre tévedés. (úgy van! a szélsőbaloldalon.)

Azután még egyet. Diamandi könyvéből azt méltóztatott itt fölolvadni, hogy neki, tudniillik a románoknak, azért kellett Budapestre jönniök, hogy az újjászülető sovinizmust megfojtsák.

Csilléry András: Benne van a könyvben!

Peidl Gyula: Ha ez igaz és másrészt igaz, hogy a románok nem 7-én vagy később jöttek be Budapestre, hanem 4-én, amikor még a Peidl-kormány volt kormányon, akkor igaznak kell lenni, hogy tehát a románok a Peidl-kormányban látták ezt a megszületendő soviniz-

must. (Derültség a jobboldalon. Fölkiáltások: Ne vicceljen!)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Patacsi képviselő urat nagyon kérem, méltóztassék csöndben lenni.

Peidl Gyula: Friedrich képviselő úr az újságokból egy sereg szemelvényt olvasott tol aniialk igazolására, hogy a szociáldemokrata párt árulta a hazát. Én ezzel szemben megállapítom, hogy még nem láttam egy példát, hogy a hazát újságokban árulják. Én úgy tudtam, hogy azok, akik a hazát árulták, bujkáltak, azok ezt titokban, alattomosan cselekedték; azok a hazaárulási esetek, amelyeket az újságokból lehet fölolvasni, az én meggyőződésem szerint nem lehetnek veszedelmesek. (Taps a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak!

Zsitvay Tibor: A nyíltan elkövetett hazaárulás arcátlan hazaárulás!

Peidl Gyula: De ha hazaárulás az, hogy itt a román megszállás alatt munkások — és az én meggyőződésem szerint ezek közt egy egész sereg ártatlan munkás — elhurcoltattak különböző fogházakba, a rendőrségre és a pincékbe és olyan bánásmódban volt részük, hogy elkeseledésükben kidobtak magukat az emeleti ablakokból az udvarra, ha ezt tudva aláírtam — nagyon szeretném látni ugyan a fényképmásolatát annak, amit Friedrich képviselő úr itt fölmutatott, de lehet, hogy aláírtam —, mondom, ha ilyen esettben aláírtam egy támogatást kereső írást (Fölkiáltások a középén: A Ház asztalára!) és ha ez hazaárulás uraim, akkor ítéljenek el, de én kijelentem, hogy védtelen emberek részére mindig megtenném ugyanazt, hogy a védelmet ott keressem, ahol azt találom. (Helyeslés a szélsőbaloldalon.)

Friedrich István: No de hát ez már lehetetlenség!

Peidl Gyula: De t. uraim, ezt nemcsak én jelentem ki, hanem rámutatok arra, hogy az urak is megtették...

Pickler Emil: Romanellinél kerestek menedéket!

Peidl Gyula: ...és sohasem jutott eszünkbe kifogásolni hogy amikor Kun Béláék és Szamuelyék az Oktogonon nyilvánosan kívánták akasztatni a Ludovikásokat, ha nem tévedek, akkor az urak egy ellenséges államtól kértek segítséget. (Nagy zaj és ellentmondások a jobboldalon.)

Patacsi Dénes: Romanelli nem volt ellenség.

Pikler Emil: Nem szégyen! Okosan tették, kötelességük volt nekik!

Elnök: Csöndet kérek a Ház minden oldalán! (Egy

hang a közepén: De nem volt kormányunk akkor, nem volt hatóság!)

Peidl Gyula: Volt itt egy kormány, amelyet az urak velem együtt nem ismertek el. De semmivel sem volt különbség a helyzet 1919 augusztusában, az én szempontomból. (Fölkiáltások a közepén és jobb felől: Téved! Tegye föl a szemüveget!) Azt a disztinkciót, amelyet az, urak itt föl akarnak állítani, hogy hja, a paraszt az más, én nem tudom akceptálni; sőt én továbbmegyek, lényegileg az emigráció sem egyéb, mint a hazai kormányhatalommal szemben egy idegen ellenséges vagy nem ellenséges állam vendégszeretet; vagy védelmét igénybevenni. (Fölkiáltások jobbfelől: Az emigránsok hazaárulók! Egy hang a szélsőbaloldalon: Várják csak meg a végét!) Lényegileg ez sem egyéb és tehát ilyenképen velem együtt ebben a Házban van még egypár hazaáruló.

Patacsi Dénes: Akkor Rákóczi Ferenc és Kun Béla egy formán hazaárulók!

Elnök: Patacsi képviselő urat kérem, ne méltóztassék állandóan közbeszólni !

Pikler Emil: Akik idegen monitorra szaladtak! Akkor is magyar kormányzat volt!

Urbanics Kálmán: Az nem volt kormányzat! Rablóbanda volt!

Peidl Gyula: Egyetértünk, azonban de facto kormány volt.

Urbanics Kálmán: Útonálló bandája volt!

Pekár Gyula: Az augusztusiak nem szaladtak monitorra!

Peidl Gyula: Nem. monitorról beszélek, hanem akik Szegedre...

Pekár Gyula: Mi nem szaladtunk Szegedre, mi augusztusiak itt voltunk Pesten! (Egy hang a szélsőbaloldalon: De mások szaladtak!)

Zsitvay Tibor: Nem menekültünk sehová sem!

Elnök: Csöndet kérek!

Peidl Gyula: Egnémelyik t. képviselő úr túlságosan úgy érzi, mintha ez az egész vita, sőt az egész ország, az egész világ a saját személye körül forogna. Hát, nem erről van itt szó, én nem beszélek az egyes urakról, hanem azt mondom, hogy lényegileg ez sem egyéb, mint egy idegen állam vendégszeretetének és védelmének igénybevétele. Tehát ha ez is hazaárulás, akkor rajtam kívül vagy velem együtt vannak egy páran, akik ezt elkövették.

Urbanics Kálmán: Ne vegyen senkit magával egy kalap alá! (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon; Szolgabírói bölcsesség!)

Peidl Gyula: Urbanics úr egy pillanatig se higgye, hogy én megtiszteltetésnek tartom, ha övele együtt emlegetnek! (Taps a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől)

B. Podmaniczky Endre: Szamuellyval! (Folytonos zaj.)

Elnök: Csöndet kérek! Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a házszabályokhoz alkalmazkodni!

Peidl Gyula: Rá kívánok térni a tulajdonképeni tárgyra (Halljuk! a szélsőbaloldalon) és én nem tehetek róla, ha azzal kell kezdenem, hogy a mai napon ismétlődött mindaz, ami itt hat hét óta folyik. Nézzük meg ennek a mai vitának, ennek az interpellációnak a kiindulását. (Fölkiáltások a középben: Sándor Pál!) Sándor Pál t. képviselő úr ezelőtt két vagy három héttel egy interpellációt jegyzett be abból az alkalomból, hogy néhány orgoványi rablógyilkost a katonai törvényszék elítélt.

E tárgyaláson kiderült, hogy ezeket a zsidókat azon gyanú alatt gyilkolták meg, hogy pénzt adtak a románoknak azért, mert a románokat továbbra is itt akarták tartani, továbbra is megszállás alatt kívánták tartatni Magyarországot. Miután a bírósági tárgyaláson kitűnt, hogy ez nem volt igaz s hogy azok a meggyilkolt zsidók nem ajánlottak föl pénzt a románoknak, viszont pedig más oldalon is, nemcsak Orgoványon, el volt terjedve a zsidókról, hogy ők a románokat mindenképen itt akarták tartani: tehát Sándor Pál t. Képviselő úr — hozzá kell tennem, hogy egyetértek azzal a fölfogással, hogy nem szerencsésen és nem helyesen — interpellációt jegyzett be, hogy fölvilágosítást kapjon, vájjon az egyéb hasonló híresztelések is annyira igazak-e, mint ahogyan ez az orgoványi volt annak idején, amely híresztelésnek három emberélet áldozatul esett.

Ez volt a kiindulási pont. Az igen t. miniszterelnök úr ma erre az interpellációra válaszolt s ezzel normális viszonyok között egy interpelláció sorsa el van intézve.

Vázsonyi Vilmos: Most agyon van válaszolva!

Peidl Gyula: Mi történt ma, de nem ma, mi történt már az interpelláció óta szakadatlanul csaknem mindennaip?

Vázsonyi Vilmos: Főpróbát tartottak!

Peidl Gyula: Azt olvastuk, hogy állandóan értekezleteket meg értekezleteket tartanak az urak, ott tanácskoznak, főpróbákat rendeznek (Mozgás a bal- és a jobb-

oldalon.) és kiosztják a szerepeket, hogy itt bizonyos vádak ellen védekezzenek. Hát még azt is megértem, hogy ha megegyeztek ezekben a szerepekben és itt rábizonyítják Sándor Pál képviselő úrra, hogy a zsidók, igenis, ezt meg ezt tették.

Friedrich István: Szó sincs róla!

Peidl Gyula: De nem ez történt, hanem az, ami hát hét óta folyton és szakadatlanul történik, hogy tudniillik egy kérdésbe, amelyhez nekünk semmi közünk, belekapcsolták a szociáldemokratákat (Zaj a jobb- és baloldalon.) és egy teljes napot azzal töltöttünk el, hogy a szociáldemokraták pedig még egyszor hazaáruulók.

Kabók Lajos: Erre készültek, mert Friedrich úr húsz jegyet kért erre a napra! (Zaj.)

Friedrich István: Hazugság!

Kabók Lajos: Be tudom bizonyítani!

Farkas István: Ne hasonlítson másokat magához Friedrich képviselő úr. (Folytonos zaj.)

Peidl Gyula: Így állván az ügy, én most, ismét szokásom ellenére, bár egészen röviden kénytelen, leszek néhány szót magamról szólni. (Halljuk! a szélsőbaloldalon és jobbfelől.)

Én, t. Nemzetgyűlés, annak idején 1919 januárjában munkaügyi és népjóléti miniszterré lettem. Az elvtársaimnak nagyon erős kapacitációja előzte meg azt, hogy én ezt az állást elfogadtam. Azután 1919 augusztusában megkérdezésem és beleegyezésem nélkül lettem rövid időre miniszterelnök. 1922-ben, anélkül hogy bármi csekély részem lett volna benne, lettem tagjává ennek a nemzetgyűlésnek. Csak annyit kívánok ehhez hozzáfűzni, hogy én soha életemben semmiféle pozícióra nem törekedtem, soha nem könyököltem. (Zaj. Halljuk! Halljuk! a középén.) Nem tudom, hogy például kinek az unszolására vált Friedrich t. képviselőtársam az 1918-as októberi forradalom hadügyi államtitkárává.

Friedrich István: Magam ültem bele! Persze! (Élénk derűtség. Elnök csönget.)

Peidl Gyula: Semmiesetre sem tudok arról, hogy valahogy nagyon erőltették volna erre. (Derűtség.)

Friedrich István: Azt mondták, hogy pepitás államtitkár és úgy dobtak ki! (Derűtség.)

Peidl Gyula: Én t. képviselőtársamat sohasem láttam, amíg ide be nem jöttem.

Friedrich István: Én is most ismertem meg! (Élénk derűtség.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak!

Peidl Gyula: Nem bizonyos tehát, hogy azok az urak, akik itt nemcsak a pártomat (Zaj. Halljuk! Halljuk! a középén.), hanem engem a magam személyében is valahogy mindenképen bolsevikká kívannak átgyúrní, ugyanezt szintén elmondhatják magukról a pozíciószerezés tekintetében.

Friedrich István: Mi van a pozícióval? (Zaj.)

Peidl Gyula: Nagyon sok szó hangzott el az idők folyamán akörül, hogy a bolsevizmust tulajdonképen ki is buktatta meg. (Egy hang a jobboldalon: Peidl! Zaj.) Az én meggyőződésem szerint ez a bukás kettős volt. (Halljuk! Halljuk! a középén.) Kívülről megbuktatta a bolsevizmust a román hadsereg, belülről pedig (Egy hang a baloldalon: A gerstli meg a tök! Derülség.) a szervezett munkásság. (Zaj.)

B. Podmaniczky Endre: Elfogyott a pezsgő! (Zaj és derülség.)

Elnök: Podmaniczky képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben lenni. Csöndet kérek, képviselő urak!

Peidl Gyula: Podmaniczky képviselőtársamnak azt mondom, hogy nekem egészen mindegy, hogy a Hungáriában szovjetház címe alatt itták-e annak idején a pezsgőt, vagy ma más cím alatt isszák. Nekem a dologhoz semmi közöm.

Bebizonyított dolog, hogy néhány héttel a proletárdiktatúra kitörése után a szakszervezetekben szervezett munkásság értekezletet tartott, hogy a helyzeten változtasson. Bebizonyított dolog, hogy ezeknek az értekezleteknek volt a következménye az a vehement támadás, amelynek nem volt egyéb célja Kun Béláék részéről, mint az, hogy a szakszervezeteket fölrobbantsák, fölösslassák. Illik ezeket a dolgokat tudni. És ha egyik-másik képviselőtársamra, mint a múlt ülésen Jászai képviselőtársamra ráolvasták, hogy ő itt egy gyűlésen beszédet tartott, nem tudom, hogy a 80-as vagy más bizottságban, akkor tudni kell, hogy ennek a 80-as bizottságnak nemcsak választott tagjai voltak — és ez vonatkozik a Pekár képviselő úr által fölolvastott névsorra is —, hanem voltak a szakszervezeti vezetők közül ide bedirigált, beparancsolt tagok, akiknek ott úgy kellett engedelmeskedniök és úgy kellett eljönniök, mint ahogy például Tomcsányi volt igazságügyminiszter úrnak kellett végeznie munkáját az igazságügyminiszteriumban.

Friedrich István: Ne említse, mert még visszajön! (Élénk derülség. Elnök csönget.)

Peidl Gyula: Május 2-án vagy 3-án, szóval május első

napjaiban volt a helyzet olyan kritikus, hogy a proletárdiktatúra tulajdonképpen csaknem fölborultinak látszott. Egy végső erőfeszítéssel akkor valahogy újra fölvilanyozták, és hangsúlyozom, uraim, akárhogy kívánják is a dolgot más vonalba terelni, május 2-án vagy 3-án is lényegileg a magyar föld, a hazafiság szempontja volt az, amelynek segítségével sikerült a már bukóban lévő diktatúrát újra talpraállítani és ezen a címen sikerült itt egy olyan vörös hadsereget összetoborozni (Mozgás a jobboldalon.), amelynek segítségével a cseh katonaságot Eperjesig vagy Bártfáig szorították vissza. (Zaj a jobboldalon és középen.) Tudtommal Kassán és Eperjesen jártak a vörösök.

Horváth Zoltán: Léván; nemzetiszínű zászlóval fogadták a vörösöket.

Vázsonyi Vilmos: Egész jó volna, ha meg lehetne ismételni!

Peidl Gyula: Az történt azután, hogy Clemenceau parancsára vonult vissza a vörös hadsereg Felső-Magyarországról.

Sándor Pál: Elég balga volt!

Peidl Gyula: Úgy van! Itt árulták el tulajdonképpen, hogy abszolúte nincs reális érzékük egy ország kormányzásához, hogy nincs politikai és taktikai érzékük.

Sándor Pál: Az volt a legnagyobb számárság.

Peidl Gyula: Mert az a legegységibb valami az én meggyőződésem szerint, hogy ha egy ilyen győztes hadsereget külföldi parancsra visszavonnak és ezzel veszendőbe hagyják menni küzdelmének és győzelmének eredményét, az nemcsak lehangolja a sereget, de egyszerűen szétzülleszt, demoralizálja. De még fokozták is ezt az élhetetlenségüket. Fokozták azzal, hogy miután onnan visszaparancsoltatták magukat, azután ezzel a lezüllesztett sereggel csináltak a románok ellen támadást. Nyilvánvaló volt és könnyen elképzelhető, hogy egy ilyen sereget azután a románoknak nem volt nehéz megverniök és megfutamtítaniuk, különösen ha figyelembe vesszük itt azokat a nagyon becses vallomásokat, amelyeket itt Csilléry t. képviselőtársunk tett.

Mélyen tisztelt Nemzetgyűlés! Akárki volt itt kormányon, az én véleményem szerint a magyar haza mégis csak a magyar haza marad. (Halljuk! Halljuk! a baloldalon.) Tehát akárki volt itt kormányon, amikor ennek a kormánynak a seregei a hazai rög, a hazai föld, a hazai terület kiterjesztéséért küzdöttek és igyekeztek ezt a területet megnagyobbítani...

Bessenyei/ Zénó: Ezt ők sohasem mondták!

Peidl Gyula: Dehogy nem mondták!

Pikler Emil: Mondták és csinálták!

Peidl Gyula: Nem akarom védeni őket, eszembe se jut!
(Zaj a jobboldalon.)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csöndben maradni.

Peidl Gyula: Amikor erről volt szó, Csilléry t. képviselő úr vallomása szerint ők tudatosan, nagyon szép eredménnyel helyezték el szerveiket az egyes csapattesteknél és bomlasztották föl a hadsereget.

Csilléry András: Hát még mit nem!

Peidl Gyula: Ha sikerült volna a szociáldemokrata párt ellen, a szabadkőművesek ellen, vagy a zsidók ellen ilyen konkrét tényeket konstatálni, mint amilyeneket Csilléry képviselő úr itt beismert, persze azzal a tendenciával, hogy ezek dicséretes dolgok, vagy csak ezt megközelítő tényeket sikerült volna konstatálni, akkor azt mondanám, tisztelt uraim, igazuk van, ha a szociáldemokratákat, a szabadkőműveseket és a zsidókat üldözik és megvetik. De nem sikerült, csak esztendőök óta hangoztatják ezt, ellenben egy önkénytelen vallomásban elárulják, hogy az uralkodó osztály szempontjából pedig a haza nem szent, a haza nem mindenekfölött álló. (Nagy zaj jobbfelől.)

Benárd Ágost: Magának az is haza volt?

Peidl Gyula: Az osztály érdek szempontjából önök ezerint szabad az ország, a haza seregeit fölbomlasztani. (Fölkiáltások a jobboldalon. Nem a haza serege volt!)

Pikler Emil: A magyar földet védték!

Pekár Gyula: A vörös hadsereg internacionális volt.

Pikler Emil: Kassát nemzetiszínű zászlókkal lobogózták föl, amikor bevonult a vörös hadsereg. (Zaj a jobboldalon.)

Popper Sándor: Izomerővel ezt nem lehet elintézni!

Elnök: Csöndet kérek!

Peidl Gyula: Hát hiszen igaz, az vörös hadsereg volt, de akár önként, szabad elhatározásukból mentek oda be az emberek, akár nem, a mi fiaink voltak benne, magyarok voltak és letagadhatatlan, hogy de facto a magyar földet védték, a magyar földről verték ki az ellenséget. (Zaj a jobboldalon.)

Pikler Emil: Derék, hazafias magyar tiszték voltak benne. (Fölkiáltások a jobboldalon: Be a vörösbe!)

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni.

Peidl Gyula: Tették ezt egy másik osztályuralom ér-

dekében és nem annak az érdekében, amiért a hazát évszázadokon keresztül mindig fölhasználták.

Pekár Gyula: De hiszen a haza nem osztály, kérem!

Peidl Gyula: Amikor a Peidl-kormány megalakult, mint méltóztatott megemlíteni, egy kiáltvánnyal fordult az ország népéhez. Ezt a kiáltványt alátámasztotta ugyancsak augusztus 1-én Romanelli, aki a maga részéről is hozzá kívánt járulni ezzel a kiáltvánnyal ahhoz, hogy a rend, vagyon és személyi biztonság teljes mértékben föntartható legyen. (Zaj a jobboldalon.)

Elnök: Csöndet kérek!

Peidl Gyula: Augusztus 1-én kelt ez is, és ha itt azt méltóztatott mondani Csilléry képviselő úrnak, hogy valamikor augusztus 4-én vagy 5-én ismét kihallgatták egy telefonbeszélgetést, amely Bécs és Budapest között folyt...

Csilléry András: 6-án!

Peidl Gyula: ... hogy 4-én, 5-ön vagy 6-án volt-e, az nekem mindegy, én tágítom a lehetőséget, és hogy ez a beszélgetés siettetten a puccs véghezvitelét, akkor én ezzel szemben azt kell hogy mondjam, hogy ilyen telefonbeszélgetést pedig nem hallgathattak ki, mert ilyen telefonbeszélgetés 4-én, 5-én vagy 6-án nem volt. Igazolom ezt azzal, hogy minden bécsi érintkezés nélkül augusztus 2-án az volt a legelső miniszterelnöki teendőm, hogy amikor betettem a lábamat a miniszterelnökségre, táviratoztattam nagyatádi Szabó István volt miniszterársaimnak és kértem, hogy haladéktalanul jöjjen Budapestre, mert koncentrációs kormányt kívánok létesíteni.

Horváth Zoltán: Nagyatádi nélkül nem lehetett volna megcsinálni!

Peidl Gyula: Nagyatádi nélkül az én megítélésem szerint a dolgot nem lehetett volna megcsinálni. De nem csak Nagyatádiról volt szó. Ugyanakkor kerestem Budapesten ismertebb politikusokat, akiket névről ismertem. Kitűnt ugyanis később, hogy vannak itt Pesten politikusok, akik *nem* menekültek ki, de ezek nevét soha. nem hallottam. Azok csak később váltak ismertekké. Kerestetem például Huszár Károly volt képviselő urat, de ő nem volt Pesten. Kerestetem — és ez egyúttal talán valamilyen irányát is jelenti annak, hogy milyen természetű kívánt lenni ez a koncentráció —, mondom, kerestetem és meg is találtam Giesswein Sándor prelátus urat. (Zaj a jobboldalon.)

Drozdy Győző: Mi kifogásuk van ellene? Van talán tisztességesebb ember ebben az országban?

Horváth Zoltán: Világhírű ember!

Pikler Emil: Büszke lehet rá minden magyar ember!

Peidl Gyula: Kerestettem ezután Popovics volt pénzügyminiszter urat és ezek az urak bizonyára mindannyian emlékezhetnek arra, hogy komolyan, becsületesen, népbiztosmentesen törekedtem-e a koncentrációra, igen vagy nem. De hozzáteszem, hogy a dolog természeténél fogva nem lehetett más a fölfogásom. Nem tudom, ismerik-e ezt megint az urak; a bolsevizmus előtt januárban volt egy egész éjszakán át tartó munkástanácsi ülés, mely azt a kérdést tárgyalta, hogy a szociáldemokrata párt átvegye-e kizárólagosan a kormányt, igen vagy nem. E kérdésben nagy ellentétek voltak. Garami és mások elleneztek és én is elleneztem. Hát, tisztelt uraim, ha januárban egy látszólag elég kedvező szituációban elleneztem egy egyoldalú szociáldemokrata kormányzást, akkor hasonlíthatatlanul rosszabb politikai és gazdasági viszonyok közt augusztusban a dolog természeténél fogva nem lehetett más a fölfogásom, mint hogy minél előbb, minél gyorsabban létre kell hozni egy koalíciós kormányt. Annyira koalíciós kormányra törekedtem, hogy annak én nem is kívántam miniszterelnöke lenni. De nemcsak ezekkel az urakkal — sajnálom, hogy az igen tisztelt miniszterelnök úr nincs itt — övele is, de már nem Budapesten, mert ő Bécsben tartózkodott, folytattam tárgyalást.

Pekár Gyula: Mikor?

Peidl Gyula: Augusztus első napjaiban. És mikor nálain, megjelent Beck Lajos t. képviselőtársam, azt hiszem 4-én délelőtt, akkor ő nálam első ízben egyéb ügyben jelent meg, amely nem tartozik ide és csak másnap, 5-én mondotta nekem — nem is úgy mondta el, mintha neki erre egyenes megbízása volna —, hogy ő jönnek vélné a békés fejlődés érdekében hogy a Peidl-kormány mondjon le és alakítsunk egy ilyen koncentrációs kormányt Lovászy Márton zászlaja alatt.

Horváth Zoltán: Akkor nagyon sokan voltak a függetlenségi pártban!

Peidl Gyula: Akkor azt válaszoltam, hogy (mondja meg azoknak az uraknak — és jellemzőképpen akkor 40.000 fölfegyverzett polgárról volt szó —, akár 40.000-en vannak, akár kevesebben, legyenek kissé türelemmel, mert ha igazán Lovászy Márton érdekében akarnak eljárni, akkor ne hirtelenkedjék el a dolgot, mert Lovászy Mártonnal Bécsben ilyen irányú tárgyalások folynak.

Erre már nem nekem közvetlenül, hanem a minisz-

terelnökségi titkárnak, Bock Lajos úr aznap estefelé leadta telefonon azt a hírt, hogy azok az urak tudomásul vették a dolgok állását és egyelőre nem csinálnak semmit, hanem bevárják a Lovászyval való tárgyalásokat, ami, ha tényleg Lovászy zászlaja alatt készült ez a puccs, logikus és természetes is, mert ha az ember elérheti célját egyenes, békés úton, tárgyalás útján, akkor nem kockáztat meg egy puccsot. Ellenben, mint a következményekből kiderült, Lovászy Márton zászlaját — úgylátszik — csak cégérül méltóztattak fölhasználni, a dolog érdemében nem Lovászy, hanem mások érdekében folyt az akció. (Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)

Friedrich István: Ne izgassák magukat! Hiszen Lovászy miniszter is volt!

Horváth Zoltán: Miniszterelnöknek kellett volna lennie! (Nagy zaj a Ház mindkét oldalán.)

Elnök: Csöndet kérek, t. képviselő urak. Horváth Zoltán képviselő urat kérem, szíveskedjék csöndben maradni.

Patacsi Dénes: Kérdezze meg a bécsieket! (Zaj.)

Horváth Zoltán (közbeszól).

Elnök: Horváth Zoltán képviselő urat ismételten kérem, méltóztassék csöndben maradni!

Peidl Gyula: Azonkívül, hogy a Peidl-kormány az első pillanattól kezdve ilyen őszinte és becsületes koncentrációjára törekedett mindazoknak az erőknek, amelyek az ország föntartására és fejlesztésére hivatottak, azonkívül fölhozna kívánom egy-két rendelkezését a Peidl-kormánynak annak az állításnak illusztrálására, hogy az hárotmegyedrészben bolsevik kormány volt és így folytatta a bolsevik rendézt a kormányzás tekintetében. Én ezzel az állítással szemben kénytelen vagyok megállapítani, hogy a Peidl-kormány egyik legelső cselekedete volt augusztus 2-án egy politikai amnesztiára vonatkozó rendelkezés kibocsátása, amelynek következtében legkésőbb 3-án és 4-én mindazok az urak, akiket a bolsevikiek letartóztattak, szabadon bocsáttattak.

Pekár Gyula: És a Lenin-fűk?

Peidl Gyula: A Peidl-kormánynak, amely becsületesen koncentrációra és becsületesen demokráciára törekedett, megvolt a szíve ahhoz, hogy a kormány átvételének második napján ilyen rendelkezést kibocsásson és akkor önök, a keresztény és nemzeti uralom megteremtői, rossz néven veszik tőlünk, hogy mi három esztendő után reklamáljuk ezt a politikai amnesztiát. Mi most sem teszünk egyebet, mint politikai amnesztiát reklamálnunk. Most

sem kívánunk gonosztevők részére kegyelmet, csak a politikai amnesztiát reklamáljuk, amelyet, ismétlem, mi a második napon megadtunk az egész vonalon.

Patacsi Dénes: De akiket a bolsevisták tartóztattak le, nem voltak hazaárulók! (Zaj.)

Buday Dezső: Ebben csak igaza van!

Peidl Gyula: Augusztus 4-én a Peidl-kormány rendeletet bocsátott ki, amellyel a házak köztulajdonbavételére vonatkozó korábbi rendeletet megszüntette; ugyancsak augusztus 4-én az ipari üzemekre vonatkozó szocializálásiakat megszüntette. De igaz ezzel szemben, hogy az első kiáltványaiban a Peidl-kormány azt mondta, hogy mindenki maradjon a helyén. Azt hiszem, nagyon csöpp józan ésszel ez másképp el sem képzelhető. Ha egyszer nem fölfordulást, nem anarchiát akartunk, akkor nem tehattünk egyebet, mint hogy azt mondtuk, hogy egyelőre maradjon mindenki a helyén és fokozatosan következzen be az Abbau, hogy mindenki az őt tényleg megillető helyre kerüljön. (Zaj.)

Propper Sándor: Ők nem így csinálták, az bizonyos!

Peidl Gyula: A különbség éppen a célokban van. Mi rendet, békességet, munkát, alkotmányt és demokráciát akartunk, a nemzeti keresztény uralom ellenben nem ezt akarja, hanem pogromot, uszítást, gyűlöletet. Ezt csinálja. (Nagy zaj és élénk ellentmondások jobbfelől és a középén.)

Barthos Andor: Ki csinált itt pogromot?

Peidl Gyula: Botbüntetést, numerus clausust! (Mozgás.) A dolog természetéből folyik, hogy ellentétes célokért nem lehet azonos eszközöket igénybevenni. Mi tehát amnesztiát adtunk, mi a szocializálásokat megszüntettük, a nemzeti keresztény uralom ezzel szemben három év múlva sem ad amnesztiát, ellenben szocializálja a mozikat és talán egyebeket is. (Igaz! úgy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől. Felkiáltások: Miért fáj ez önöknek!) Ellentétesek lévén a célok, nem lehetnek azonosak az eszközök. (Tetszés és taps a szélsőbaloldalon.) Augusztus 5-én helyreállítottuk a sajtószabadságot; ugyanaznap kinyitottuk az addig korábbi rendelkezés folytán lezárva tartott kereskedelmi üzleteket. Ugyanakkor visszállítottuk a vörösörség helyett — az már korábban történt, de nem tudom a dátumot kivenni — a rendőrséget. Augusztus 4-én visszaállítottuk a bíróságokat és ügyészségeket, úgy hogy ha semmi egyéb nem bizonyítaná, hogy a bolsevizmus augusztus 1-én Magyarországon tényleg megszűnt, úgy ezek a rendelkezések bőségesen bizonyítják azt.

(Az elnöki széket Gaál Gaszton foglalja el.)

Pekár Gyula: De Klein-Korvin szabadon járt ezalatt és Löwy László is!

Peidl Gyula: Megint mondok önöknek valamit: s akár elhiszik, akár nem hiszik el, én Szamuelyt és Klein-Korvint soha az életben nem láttam. Azonkívül már említettem, hogy augusztus első napjaiban nem az volt itt probléma, hogy ki sétál az utcán, csak az volt a fontos, hogy ne bántson senkit és ne csináljon fölfordulást, mert amíg az egyik probléma és a Peidl-kormány egyik célkitűzése az volt, hogy itt visszaállítsa a demokratikus állapotokat, hogy a rendet föntartsa és a vérontást meggátolja, addig a másik és mindent uraló szempont az volt, hogy a román megszállást elkerülhessük. Ilyen problémák mellett, megvallom, nekem nem volt fontos, nem is hallottam felőlük, de ha hallottam volna, se lett volna fontos, hogy Klein-Korvin Ottó hol sétál.

Patacsi Dénes: Az nem tartozik a demokráciáihoz, hogy gyilkosok szabadon járnak! (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Ma is szabadon járnak! Igaza van!)

Pikler Emil: Éljen Patacsi!

Patacsi Dénes: Szabadon járt ez a Korvin-Klein akkor, amikor a demokrata Peidl-kormány uralkodott! (Egy hang a szélsőbaloldalon: Igaza van Patacsinak!) Ne csavarjátok ki!

Propper Sándor: Egyszer igazat mondott!

Esztergályos János: A szíve csak idehúz mifelénk! (Derűtség a baloldalon.)

Saly Endre: Nem lesz többé államtitkár!

Patacsi Dénes: Soha nem fogok veletek közösséget vállalni!

Elnök: Csendet kérek, Patacsi képviselő úr!

Peidl Gyula: Ha, amint megállapítottam az imént, olyan kérdésben, amelyet nem mi vetettünk föl, amelynek fölvetéséhez nekünk semmi közünk, úgy alakult ki a jellegzetes helyzet, hogy egész napon keresztül velünk foglalkoztak és igyekeztek ránkvarni a hazaárulás bélyegét, akkor én nem mulaszthatom el annak leszögezését, hogy ami itt történt annak idején augusztus első napjaiban is, az Magyarországnak, az én meggyőződésem szerint, nem vált hasznára. Az én meggyőződésem szerint, ha akkor azokat a Bécsben és Budapesten folytatott tárgyalásokat eredményesen be lehet fejezni, akkor Magyarországon nem következik vérbosszú, nem következik egy évekig tartó gyűlöletes légkörrel telített és az országot pusztító állapot, hanem akkor, nem kétlem, az igazi bűnösök megbüntetése

és bűnhődése mellett Magyarországon a .konszolidáció még 1919 végén megindulhatott volna. És hozzáteszem: csonka Magyarország nem volna ez a csonka Magyarország az én legszentebb meggyőződésem szerint,...

Patacsi Dénes: Ha önök nem lettek volna!

Peidl Gyula: ... mint amelyik ma, mert nem én, hanem Pázmándy Dénes, aki, azt hiszem, igazán nem tartozik hozzám, állapítja meg írásaiban, hogy például a jugoszlávok a Bácskát és a Bánátot csak azután követelték, miután a románok már megszállták Budapestet,

B. Podmaniczky Endre: Akkor már ott voltak! Ott voltak azok régen! Én ott voltam!

Patacsi Dénes: Hiszen már a Károlyi-kormány föladata ezt a vidéket.

Peidl Gyula: Ez azután másik jellegzetes bizonyítéka annak, hogyan akarnak indokolatlanul és állandóan a szociáldemokraták, a zsidók és a szabadkőművesek fejére varrni vádakot indokolatlanul, jogtalanul. Most az urak leszögezik, hogy a jugoszlávok, a csehek meg a románok már 1916ban megkapták mindezeket a területeket; de ha ez így van, akkor a másik oldalon...

Zeőke Antal: Meg tudtuk volna tartani!

Peidl Gyula: Csonka Magyarországért nem lehet felelőssé tenni azokat, akik 1918 októberében a forradalomban résztvettek.

Zeőke Antal: Azok elősegítették.

Peidl Gyula: Mert vagy az egyik, vagy a másik nem lehet igaz!

B. Podmaniczky Endre: Károlyi Mihály csinálta!

Horváth Zoltán: Naivság ilyet beszélni!

B. Podmaniczky Endre: 1918 október végén jöttek he a szerbek!

Elnök: Csendet kerék, képviselő urak!

Zsitvay Tibor: A térképet hiába csinálják, ha nem engedik be az ellenséget.

Elnök: Csendet kérek. Méltóztassék folytatni!

Peidl Gyula: Meggyőződésein szerint 1919 augusztusától a békeszerződés átnyújtásáig annyi bűnt követtek el Magyarország rovására az akkor uralkodó — és nemcsak legálisan uralkodó — kormányok, hogy ennek az állapotnak tulajdoníthatjuk, hogy Magyarország annyira megcsonkult, mint ahogyan — sajnos — megcsonkult. Mert még akkor is, ha már 1916-ban csinálták és én is úgy tudom, hogy csináltak...

Horváth Zoltán: A bukaresti szerződés!

Peidl Gyula: ... Bukarestben és még korábban máshol

is ilyen szerződést, még mindig az a meggyőződésem, hogy a bolsevizmus megszűnése után, amely végeredményben Európára nézve, amíg fennállott, mégis csak komoly veszedelemet jelentett, ha lehet itt egy demokratikus, konszolidált kormányzást biztosítani, akkor azok a békeszerződések nem úgy ütnek ki, mint ahogy kiütöttek.

Horváth Zoltán: Ebben igaza van!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ez ugyanaz a hazugság, amelyet Károlyi Mihály hirdetett. (úgy van! jobbfelől)

B. Podmaniczky Endre: Ő csinálta az egészet!

Benárd Ágost: Ő maga sem hiszi!

Peidl Gyula: Le kívánom szögezni, hogy a miniszterelnök úr állításomra volt szíves azt mondani, hogy ez ugyanolyan hazugság, mint a Károlyié.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Nem ezt mondtam!

Peidl Gyula: Azt méltóztatott mondani!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Azt mondtam, hogy ez ugyanaz a hazugság, mint amelyet Károlyi Mihály saját magáról hirdetett.

Peidl Gyula: Nem változtat semmiit a lényegen, hogy a miniszterelnök úr volt szíves az én szavaimat hazugságnak minősíteni.

Nagy Ernő: Károlyi tévedhetett, de nem hazudott!

Propper Sándor: Mit mondjon akkor Patacsi ?

Patacsi Dénes: Hát Propper, az erkölcsbíró! Előbb még tanuljon maga, azután beszéljen! (Zaj.)

Elnök: Kérem a képviselő urakat mindkét oldalon, szíveskedjenek a házszabályokat megtartani, amelyek a közbeszólásokat tiltják. Úgy Patacsi, mint Propper képviselő urakat kérem, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni. Méltóztassék folytatni!

Peidl Gyula: T. Nemzetgyűlés! Ezeket én nem abból következtetem, mintha azt hinném, hogy a szentimentalizmus ezekben a kérdésekben szerepet játszhatna, hanem következtetem azokból a tényekből, amelyek itt augusztus 1-étől kezdve a békeföltételek átnyújtásáig lefolytak.

A Peidl-kormány megalakulása utáni második napon kaptunk Clémenceautól, a legfelsőbb tanács elnökétől egy táviratot, nem közvetlenül, hanem Romanelli útján, amelyben a következők foglaltatnak. (Olvassa): „Van szerencsém elismerni augusztus 1-i szikratáviratának vételét — bocsánatot kell kérnem, hogy ilyen lassan olvasom, de az a szerencsétlen sárga vagy barna papiros olyan, hogy nehéz a szöveget olvasni —, amely közli a tanácsköztársaság kormányának lemondását, új magyar kormány ala-

kulását és ennek a kormánynak nyilatkozatait, amelyeket tudattunk a legfelsőbb tanáccsal. A szövetségesek tanácsa úgy véli, hogy nem avatkozhatik bele a magyar köztársaság belpolitikájába és ennél fogva nem foglalkozhatik a bécsi szövetséges misszió két tagja által előterjesztett javaslatokkal. A szövetséges és társult hatalmak és; Magyarország közötti viszony elismert bázisul egyedül a következők szolgálnak: Az 1918. évi november hó 13-iki fegyverszüneti szerződés...”

Itt kell visszatérnem arra a hazugságra, amellyel a miniszterelnök úr szíves volt megbélyegezni. T. i. az az 1918 november 13-iki belgrádi fegyverszüneti szerződés mindenesetre kedvezőbb volt Magyarországra nézve, mint a mai állapot. (Mozgás jobbfelől. úgy van! a szélsőbaloldalon.)

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Rosszabb a Diazénál!

Peidl Gyula: Az egy külön dolog.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ezt nem lehet letagadni, rég meg van állapítva. (Zaj. Elnök csönget.)

Peidl Gyula: A páduai és a belgrádi fegyverszüneti föltételek kérdése a kettő közötti különbség; azoknak jelentősége még nincs einwandfrei elintézve.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: De igen, el van már egészen intézve!

Peidl Gyula: Csak egyoldalúan. Az azonban egészen kétségtelen, hogy a belgrádi fegyverszüneti föltételek Magyarországra nézve lényegesen kedvezőbbek voltak, mint a trianoni béke és a mai állapot. (Mozgás a jobb-oldalon.)

Szomjas Gusztáv: Miért nem fixírozták? Hiszen uralmon voltak!

Peidl Gyula: Ez a Vyx-féle jegyzék után kelt, tehát ez érvényes és hatálytalanítja a Vyx-féle átiratot is. Amikor tehát — ha nem is kifejezetten — de ebben a Clémenceau-féle táviratban a magyar kormány elismertetése már folyamatban volt, ugyanakkor ment egy távirat a mi kezdeményezésünkre és a Peidl-kormány folytonos sürgetésére Parisból Bukarestbe is, tehát nemcsak a román hadvezetőség, hanem a román kormány is utasított arra, hogy a román seregek pedig álljanak meg ott, ahol vannak, ne folytassák az előnyomulást és különösen ne vonuljanak be Budapestre.

Meggyőződésem az, hogy ha Magyarországot 1919 augusztus első napjaiban sikerül egy koalíciós kormánnyal biztos alapokra helyeztetni ...

Patay Tibor: Ott volnánk, ahol Bécs!

Peidl Gyula: ... ha Magyarországon elmaradt volna a puccs, amely ezt a kibontakozást lehetetlenné tette (Zaj a jobboldalon.), akkor Magyarországon és különösen Budapesten a románok bevonulását ugyan már nem lehetett volna megakadályozni, de itt tartózkodásukat igenis meg lehetett volna lényegesen rövidíteni,...

Hedry Lőrinc: Légből kapott állítás!

Peidl Gyula: ... ami politikailag is, gazdaságilag is kolosszális jelentőségű lett volna és csak előnyére válhatott volna az országnak.

Benárd Ágost: De mivel igazolja ezt?

Peidl Gyula: Mi tárgyaltunk a románokkal, az igaz, de azért tárgyaltunk velük, hogy ne jöjjenek be Budapestre, hanem álljanak meg. Miután megbízottaink nem tudták őket erre rávenni, természetes, hogy, miután harc-képes hadseregünk nem volt s így a románoknak útjába állani nem lehetett, következésképp nem tudhattuk megakadályozni azt, hogy Budapestre bevonuljanak, ha nem engednek az ántánt parancsának. Ezért kellett Velük tárgyalni, hogy ezt a bevonulást esetleg fegyverszüneti szerződésben akadályozzuk meg. Akkor kaptunk egy fegyverszüneti szerződést, amely meglehetősen hosszú s amelyet ezért nem kívánok fölolvadni, de amelyben rengeteg mindenfélét, ami jó és drága, kötnek ki maguknak a románok. Erre a fegyverszüneti szerződésre mi augusztus 5-én a következő választ küldtük, még pedig nem a románoknak, hanem Gordon, tábornoknak (olvassa): „A magyar népköztársaság folyó évi augusztus hó 5-én fegyverszüneti föltételeket kapott a román főhadiszállás nevében.

Miután a magyar népköztársaság már 1918 november 13-án fegyverszünetet kötött az ántánt szövetséges és társult hatalmaival, az ántánt hatalmai egyikétől követelt ez újabb fegyverszünet, mely létföltételeiben semmisíti meg, lehetetlenné teszi, hogy az abban vállalt kötelezettséget teljesítse, ennél fogva kötelességét teljesíti a magyar népköztársaság akkor, amidőn e kérdésben a döntést az antanthatalmak kezébe teszi le. Ezért az ántánt hatalmai budapesti képviselőit kéri föl a román főhadiszállás nevében érkezett fölszólítás érdemleges elintézésére.”

Bizonyos,, hogy ez a válasz nem virtuosus, de nekem mindig az volt a meggyőződésem és ma is az, hogy minden helyzetnek becsületesen és őszintén le kell vonni a konzekvenciáit. Ebből következik, hogy ha itt Szilágyi Lajos képviselő úr beszédében azt a kérdést intézte hozzánk, vajjon mi egyetértünk-e velük abban, hogy a zsoldos had-

sereg megszűnjék s az általános hadkötelezettség váljék újra törvénnyé Magyarországon, akkor én teljes őszinteséggel kijelenteni, hogy nem vagyunk együtt, mert mi nem kívánunk militarizmust, mi nem kívánunk kardcsörtetést, mi nem kívánunk háborút.

Baross János: Másképp nem lehet Magyarország integritását visszaállítani.

Peidl Gyula: A mi meggyőződésünk az, hogy a népek boldogulását nem ezen az úton és nem ezekkel a fegyverekkel lehet biztosítani. Ebből a fölfogásból származik az, hogy amikor ezeket a fegyverszüneti föltételeket megkaptuk, akkor minden legénykedés nélkül, annak tudatában, hogy az ellenséges román seregekkel szemben tehetetlenek vagyunk, arra szorítkoztunk, hogy a fegyverszüneti föltételeket visszautasítsuk és az antantot hívjuk föl, hogy döntsön és intézkedjék. Én azt hiszem, az ilyen őszinte és nem legénykedő politika az országnak sohasem árthat, aminthogy ebben az esetben sem ártott.

Nem követem az előttem fölszólaltaknak, ha nem is teljesen, de jórészt demagógikus tónusát, hanem tárgyilagosan igyekszem a kérdést megvilágítani. Ezek a dolgok mégis csak Magyarország történetéhez tartoznak és nem árt, ha az urak megismerik, már csak abból a szempontból is, mert azután módjuk lesz ellenőrizni, vajjon azok, amiket mondok, megfelelnek-e a valóságnak.

Drozdy Győző: A hamisítás már úgymé megkezdődött.

Peidl Gyula: Tisztelettel kérem az elnök urat, szíveskedjék szünetet adni.

Elnök: Ha fáradt a képviselő úr, az ülést öt percre fölfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom. Kérem a képviselő urakat, szíveskedjék ének helyeiket elfoglalni. Méltóztassék folytatni, képviselő úr.

Peidl Gyula: T. Nemzetgyűlés! Nekem bőséges anyag állana itt rendelkezésemre.

Propper Sándor: Üresek a padok, meglógtak az igazságtól!

Peidl Gyula: Bőséges anyag állana itt rendelkezésemre, hogy mindazokat, amiket eddig elmondtam, bizonyítékokkal és adatokkal alátámasszam. Tekintettel azonban az előrehaladott időre, nem kívánom túlságosan igénybevenni a t. Ház türelmét és idejét...

Benárd Ágost: Halljuk!

Peidl Gyula: Annál kevésbé, mert hiszen ezeket

a kétségtelenül érdekes és az ország szempontjából érdekes és tanulságos dolgokat más alkalommal elkerülhetetlenül szükséges lesz tisztázni. Engedjék meg nekem, hogy leszögezzek egy tényt, hogy — anélkül, hogy én itt ma bele kívánnék menni annak az alapos megvizsgálásába, hogy a románokat hát behívta-e valaki s ha igen, ki hívta be — azt mégis megállapítsam, hogy tulajdonképpen ez a kiindulási pont. Az interpelláció ekörül forgott és ha a miniszterelnök úr erre elmondta, hogy ő nem tudja, hogy hívták-e be a románokat vagy sem...

Benárd Ágost: Senki sem hívta!

Peidl Gyula: ... a többi fölszólaló azonban nem arról beszélt, hogy behívta-e valaki a románokat, hanem arról beszélt, hogy ki volt jóbarátságban a románokkal és ki volt velük rossz viszonyban.

Benárd Ágost: És arról, hogy kik tartották itt!

Peidl Gyula: Akik jóbarátságban voltak velük, azok tartották itt; akik rossz viszonyban voltak, azok nem óhajtották, hogy itt maradjanak.

Erre nézve van itt egy akta, amelyet Clemenceau irt alá és amely, ha nem is nyújt pozitív fölvilágosítást egyelőre arra, vajjon behívta-e valaki a románokat vagy sem, bizonyos irányban mégis nyújt valamelyes támpontot. Clemenceaunak ez a távirata következőképen szól (olvassa):

„A szövetkezett és társult hatalmak újból vizsgálat tárgyává tették azokat az értesítéseket, amelyeket a Budapestre kiküldött missziótól és más forrásokból kaptak és a következő határozatra, jutottak: A szövetkezett és társult hatalmakban erős a vágy, hogy a magyar néppel tartós békét kössenek, nem hiszik azonban, hogy az lehető legyen addig, amíg a jelenlegi magyar kormány van a hatalmon. Ez a kormány nem a nép akaratából létesült, hanem... — itt a cenzúra törölt egy sort, amely így szól: hanem egy idegen hatalom segítségével és egy rendőrcsoport által végrehajtott államcsínynek köszönheti létét.

A kormány feje a Habsburg-család egy tagja, azé a Habsburg-házé, amely politikája és becsvágya következtében nagymértékben felelős azért a szerencsétlenségért, amely alatt ma az egész világ szenved és még soká szenvedni fog.”

Benárd Ágost: Ez az ellenség állítása!

Peidl Gyula (tovább olvas): „Az a béke, amelyről ezzel a kormánnyal tárgyalnánk, nem lehetne tartós, másrészt pedig a szövetséges és társult hatalmak ezt a kormányt nem is részesíthetnék abban a gazdasági segít-

ségre, amelyre Magyarországnak oly nagy szüksége volt. Erre József főherceg azt hozná föl ellenvetésül, hogy hajlandó magát, mielőtt még a szövetséges és társult hatalmakkal tárgyalást kezdene, a nép megkérdésének próbája alá vetni, arra az a válaszuk, hogy mindez sem elégíthet ki, mert a választások ez esetben oly kormány közigazgatása alatt történének, amelynek élén maga a főherceg áll. Magyarország jelenlegi szerencsétlen helyzetében nagyon nehéz választások útján megkapni a népakarat tényleges kifejezését, ezek a nehézségek azonban legyőzhetetlenek lennének, ha a választások egy Habsburg ellenőrzése alatt történének.

Még ha az ilyen módon »megválasztott nemzetgyűlés az ország tényleges akaratát képviselné is, Sjem hinné azt el senki. Az európai béke érdekében kénytelenek tehát a szövetkezett és társult hatalmak ragaszkodni ahhoz, hogy az a férfi, aki jelenleg a magyar államban, a legfőbb hatalmat a maga részére igényli, visszalépjen és egy olyan kormány appelláljon a népre, amelyben valamennyi párt képviselve van.»

Benárd Ágost: Meg is történt!

Peidl Gyula: „A szövetkezett és társult hatalmak hajlandóknak jelentik ki magukat minden olyan kormánnyal tárgyalásokba bocsátkozni, amely egy ilyen módon választott nemzetgyűlés bizalmát bírja. Clemenceau.»

T. Nemzetgyűlés! Clemenceau úr, a legfőbb tanács elnöke, augusztus 23-án nem írhatta ok nélkül az akkori magyar kormánynak, hogy egy idegen hatalom segítségével és egy rendőrcsoport által végrehajtott államcsínynek köszönheti létét...

Benárd Ágost: Hogyne, mert a vörös hadsereget a románok verték szét!

Peidl Gyula: ... az föltehető, már pedig, ha ez föltelezhető, akkor elénk mered az a kérdés, hogy — ha pillanatnyilag nem kívánjuk is kutatni, vajjon behívták-e a románokat vagy sem — a románok bejövetele augusztus 4-én, a puccs augusztus 6-án történvén, ilyen rövid idő alatt az idegen hatalomnak ezt a segítségét vajjon meg lehetett-e szerezni? Az én érzésem szerint ez a kérdés mered elénk. De ezt az érzést azután erősíti Csilléry képviselő úrnak nem ma, hanem 1920 január 18-án a Virradatban megjelent egy intervjúja, amelyben azt mondta (olvassa): „Még csak azt akarom megjegyezni, hogy egy román katonatiszt lojalitásának köszönhető, hogy az egész akciót sikerült végrehajtani.” (Fölkiáltások a szélső-

baloldalon: No lám!) Ha összevetjük a kettőt, legalább is gondolkozni lehet ezen.

Kiss Menyhért: Mire mondta ezt Csilléry?

Peidl Gyula: Ez egy új fejezet; nem tudom, mire mondta. Nem kívánok egy egész cikket fölolvasni. Itt egy új fejezet kezdődik, a „Triolor” és azzal kezdődik, amit most fölolvastam.

Azonban itt még az is van (olvassa): „Húszezer emberünk volt fegyverben 24 óráig a különböző őrhelyeken, de hála Istennek, nem volt rájuk szükség.”

T. Nemzetgyűlés! Amikor a románok bejöttek Budapestre, itt mindenkit lefegyvereztek. Nemcsak a katonaságtól, hanem a rendőrségtől és az úgynevezett gyári ezredektől is, amelyek nem voltak rendes sorkatonaság, de fegyverrel bírtak, az egész vonalon elszedték a fegyvert.

Zeőke Antal: Azért mégis maradt!

Peidl Gyula: Ha Csilléry úr szerint ennek ellenére, Budapesten 24 órán át kisebb csoportokban együtt volt 20.000 fölfegyverzett ember a román megszállás alatt, amikor itt ostromállapot volt s amikor a románok semmiféle gyülekezést nem tűrtek, akkor ezen legalább is gondolkozóba kell esni!

De még tovább is mehetek. Elöttem fölmerült már akkor is a kérdés — és azóta sem tudom magamnak megmagyarázni —, hogy miután egyrészt meg van állapítva, hogy a románok bevonulásuk után itt ostromállapotot hirdettek és megszállták az összes középületeket, ezek közt tehát a telefonközpontokat is, a román megszállás alatt lévő telefonközpontból kicsoda, kinek a rendelkezésére kapcsolta ki augusztus 6-án a miniszterelnökség telefonját? Végtére is a románokkal szemben a Peidl-kormány is létezett. Ha kikapcsolták a miniszterelnökség telefonját, akkor kellett valakinek lenni, aki a román hatóságot erre rábírta.

Zeőke Antal: De nem az kapcsolta ki! Nem a román kapcsolta ki!

Peidl Gyula: Újabb olyan kérdés, amelyre érdemes, keresni a választ.

Kiss Menyhért: A postás ellenforradalmárok kapcsolták ki.

Rupert Rezső: Most már azok?

Zeőke Antal: Ismerni kell a telefonközpontot, hogy néz ki!

Elnök: Csöndet bérek, képviselő urak.

Peidl Gyula: Bátor vagyok még egy igen kellemetlen

kérdést fölvetni. A román katonaság az ostromállapot alatt tudvalevőleg kilenc órában szabta meg a zárórát!

Rakovszky István: 11 órában! Engem becsuktak fél tizenegykor.

Peidl Gyula: Igen, mert kilenckor volt a záróra; különben hogy csukták volna be? (Derűtség.) Egyébként ez nem dönt, akár kilencig, akár fél tizenegyig volt a záróra.

Beck Lajos úr, aki 5-én nálam járt, akkor elmondotta, hogy az elmúlt éjjel egy sereg lelkes hazafi és katonatiszt Alcsuthról József főherceget behozta Pestre és a Dunakorzón érdekében nagy, lelkes tüntetés folyt le. Én ezt a tüntetést nem láttam, de föl kell vetnem a kérdést, hogy lehetett a záróra után a Dunakorzón-fölfegyverzetten tüntetni?

Egy további kérdés — van erre élő tanú és sajnálom, hogy most nincs jelen Friedrich képviselő úr...

Benárd Ágost: Majd megfelel!

Peidl Gyula: ... azt szerettem volna megkérdezni tőle, hogy Friedrich képviselő úr ismeri-e azt a szóban lévő urat, aki augusztus 4-én vagy 5-én egy társaságba bejött s egy csomó passepartout-t, kimaradási engedélyt, amelyek nem voltak névre kiállítva, tehát fehér lapok voltak, azzal bocsátott a társaság rendelkezésére, hogy a dolog rendben van, „de vigyázzatok, hogy csak megbízható emberek kaphassanak”.

Zéőke Antal: Nekem is ön adott kimaradási engedélyt éjjelre az ön aláírásával! Más is kaphatott!

Peidl Gyula: Az lehet, végtére kormány voltam; lehettek, hogy nekem is juttattak ilyet. De nem erről van szó, hanem egy magyar úr egy magántársaságba vitt ilyen üres passepartout-kat és bocsátott a társaság rendelkezésére, ami megint csak úgy lehetséges, hogy valamilyen érintkezési, barátkozási pont volt a románok és egyik-másik magyar úr között, — hogy ne általánosítsak.

Kiss Menyhért: Pénzért is adtak!

Homonnay Tivadar: Éppen úgy, mint ahogy szerettünk pecsétet a kommunistáiktól és szabadon jártunk, mint a népbiztosok megbízottai!

Peidl Gyula: Ismét egy kérdés, amely fölött érdemes gondolkozni. Én ismétlem, hogy sok anyagot tettem félre, mert azt gondolom, hogy ezt a kérdést úgysem lehet egy ülésen teljesen tisztázni és őszintén megvallom, nem nagyon örülök annak, hogy ha ez a kérdés és az ehhez hasonló kérdések a mostani időkben kerülnek szóba.

Perlaki György: Nagyon helyes! Ez igaz!

Peidl Gyula: Nem nagyon alkalmas az idő sem külpolitikai, sem belpolitikai szempontból arra...

Patacsi Dénes: Kár volt fölvetni!

Peidl Gyula: ... hogy ezekről a kérdésekről tárgyaljunk (Fölkiáltások a középén: Sándor Pál!) és ezeknek a kérdéseknek tárgyalása körül olyan jelenetek folyjanak le, mint amilyenek itt a mai napon lefolytak.

Pelrovits György: Kár volt kezdeni!

Peidl Gyula: Ez nem lehet érdeke az országnak külpolitikai szempontból, de belpolitikai szempontból sem. (Igaz! úgy van! jobbfelől.)

Azt mondják, hogy 24 centime száz magyar korona. Méltóztatnak emlékezni, hogy én az imdemnitáshoz elhangzott fölszólalásomban svájci szakemberek állítása nyomán főlemlítettem, hogy állítólag 25 svájci centimebe kerül egy magyar százkoronás előállítás. Tehát ott tartunk, ahol a proletárdiktatúrában tartottunk. (Zaj.)

Hedry Lőrinc: Ne sztrájkoljanak Salgótarjánban!

Patacsi Dénes: Ez nem a mi hibánk.

Peidl Gyula: Akkor is úgy volt, hogy itt többe került egy vas húszfilléres előállítás, mint amennyibe annak a névértéke volt. Ma is ott tartunk. De nem az a döntő, hogy 25 centime-ot ér 100 korona, hanem az a döntő, hogy itt nagy drágaság van. Lehetetlen a dolgozó népnek elbírnia ezt a drágaságot. És ha a t. képviselő úr azt vágja nekem ellen, hogy ne sztrájkoljanak, ez igenis egyenesen következmény, hogy sztrájkoljanak. Nincs az országnak apostola, az az aranyszájú szakszervezeti vezére, aki az éhes gyomrú munkást visszatarthatja a sztrájktól, viszont nem is lehet sztrájkba vinni megalégedett munkásokat.

Ne tessék állandóan azzal operálni, hogy a magyar népet, a magyar munkásságot, még az ipari munkásságot, a szervezett ipari munkásságot is lekicsinylik és éretlennek tüntetik föl a világ előtt.

Hedry Lőrinc: Mennyiben?

Peidl Gyula: Lekicsinylik a választó jog tekintetében, mert nem kell neki a titkos, nem érett meg az ország ügyeinek intézésére, és lekicsinylik azzal is, hogy ha itt úgy állítják be még ma is, ezekben a rettenetes időkben a kérdést, amikor az élelmicikkek árai három-négyszázszorosára emelkedtek, a munkabérek azonban nem érik el a 60—70-szeresét a békebelinek.

Benárd Ágost: Sokkal több, mint amennyit egy közalkalmazott kap. (Igaz! úgy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon. Fölkiáltások: Menjen maga a bányába!)

Peidl Gyula: Egyötödére süllyedt le egy munkás élet-

nívója. Mikor attól kell remegni, hogy a vidéken, falun, a kenyértelenség, a munkátlanság következtében nagy bajok lesznek, akkor csak nem akarják az urak a magyar népet olybá föltüntetni, hogy az az izgatás hatása alatt .sztrájkol? (Zaj.)

Elnök: Kérem a t. képviselő urat: nagyon el tetszett távlodni attól a tárgytól, amelyet a személyes kérdésben való fölszólalás megenged. (Fölkiáltások balfelől: Engedélyt kapott rá!) Jól tudom, hogy a képviselő úr engedélyt kapott a tárgytól való eltérésre, de ezt az engedélyt igénybe is vette, és most már mégis arra kell kérnem, hogy méltóztassék lehetőleg a személyes kérdés terén maradni. (Helyeslés.)

Peidl Gyula: Én már be is fejezem beszédemet. Ismételten hangsúlyoznom kell, hogy nem tartom alkalmasnak az időt az ilyen kérdések tárgyalására. (Egy hang jobbfelől: Lássá be, hogy az önök oldaláról vetették föl ezt a kérdést!) Neon látom be! A túloldali fölszólalásokat és az egész sereg értekezleten szőtt összeszövetségű megállapodásokat tartom hibásnak, mert egymagában véve az az interpelláció, amelyet Sándor Pál t. képviselő úr .elmondott, nem adott okot azoknak a vádaknak elhangzására, amelyeket itt hallottunk.

Ezek elkerülhetők voltak és az én tiszteletteljes véleményem szerint az ország nagyon fontos érdekébein a jövőben is; lehetőleg elkerülendők. (Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)

Patacsi Dénes: A gyanúsításokra kell válaszolni. De a kívánság helyes!

Elnök: Személyes kérdésben a házszabályok 221. §-a alapján szót kért Farkas István képviselő úr.

Farkas István: Az idő előrehaladott volta miatt elállók a szótól!

Elnök: Ugyancsak személyes kérdésben kért szót Pekár Gyula képviselő úr. (Nincs itt!) Szintúgy Vázsonyi Vilmos képviselő úr is. A házszabályok 215. §-a alapján a szó őt megilleti.

Vázsonyi Vilmos: T. ház! Méltóztassanak megengedni, hogy személyes megtámadtatás címén kérjek szót, mert abban a vitás kérdésben, hogy ki hozta be a románokat, Csilléry t. képviselő úr, habár nem beszélt a vasúti kérdésről, mellékvágányra kívánta kisdéd mozdonyát rátolni. Azt mondja beszédében, nem mond újságot, mert hiszen tegnap Az Est-ben, a mai Szózat-ban nyilvánosságra került az a bizonyos beadvány, amelyet a budapesti demokراطapárt intézett az antanthoz, amelyben arra kéri őket, hogy

az ántánt minden tekintetben védelmezze meg az ittlévő politikai alakulatokat, köztük főleg a zsidóságot és a zsidóság pártját, a demokrata pártot.

T. Nemzetgyűlés! Igazain nem tudom megmondani, hogy az egyes állítások között a fokozatban, melyik a valótlanabb. T. i. a t. képviselő úr utalt a Szózat-ra, utal Az Est-re, utal a tegnapi Nép-re, de aki a közzétett beadványt ott elolvassa, az mindent megtalálhat abban, csak azt nem, hogy a demokrata párt — magam is az aláírók közt voltam — valaha olyan beadványt intézett volna az antanthoz, amelyben arra kéri, hogy minden tekintetben védelmezze meg az itt lévő alakulatokat.

Nem is tudóin, hogy mit ért az alatt a képviselő úr, hogy mi az az alakulat. Mert nekünk alakulataink nem voltak és nincsenek. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Különítményesek!) És főleg a zsidóságot! Ezt sem kértük. Valótlan az is, mint ahogy valótlan, hogy valaha a zsidóság pártja lettünk volna, mert egy lajstromos kerületben csekély 44.000 szavazatot kapván, mindenesetre sokkal többet, mint a t. képviselő úr, aki ugyebár 10.000 körül akadt meg, nagyon kevésbé mondhatja, hogy a zsidóság pártja volnánk.

Már most nézzünk szemébe ennek a vádnak és elsősorban helyezzük azt kellő világításba, hogy a t. képviselő úr itt, mint valami szenzációs leleplezést tállta föl a Háznak a beadványt. Ez igen nagy szenzáció, mert aki annak idején olvasta a magyar lapokat, tudja, hogy ez a beadvány nemcsak megjelent az akkori lapokban a legnagyobb nyilvánosság mellett, hanem megbeszélés alapján egyes lapokban a lap ólén jelent meg, mint vezércikk. Mi volt ebben a beadványban? Mit akartunk az antanttól? Azt, amit kevesen kértek: hogy mi ne jussunk kormányra, abban az értelemben sem, hogy a megalakítandó koalíciós; kabinetnek közülünk bárki tagja legyen.

Ez nagyon szerény kérelem volt szemben azzal, hogy mások titokban azt kérték, hogy igenis tagjai legyenek a kormánynak, vagy miniszterelnöki megbízást kapjanak. Ebben a beadványban nincsen más petitum, mint az, hogy ha bizonyos állapotok meg nem változnak,-akkor mi nem vagyunk hajlandók semmiféle koncentrációs alakulatban résztvenni, sem a politikai életben résztvenni. Már most a t. képviselő úr él azzal a taktikai fogással, hogy a mai hangulatot és a nemzeti korszakot gyorsan el akarja tüntetni és el akarja felejtetni azt, hogy akkor mi volt Magyarországon a helyzet és a hangulat. úgy tüntet föl min-

ket, mintha nekünk akkor lett volna az ántánt által elismert kormányunk, mint hogyha lett volna egy parlament, általában egy elismert kormány, mint hogyha ennek a kormánynak hatalmas akadálytalanéul érvényesült volna Magyarországon, tehát mindenki, aki az antanthoz nyilvános beadványt intézett és abban kijelentéseket tett vagy vázolta az itteni viszonyokat, az a hazaárulás bűnébe esett. Azt hiszem, hogy ha a t. képviselő úr kutatja a hazaárulókat, akkor ezzel a fogalommal játszik, ha ezt olyan kedélyesen és kedvesen méltóztatik nekünk ajándékozni, mert mit érnek későbbi mennykövei, hogyha olyan humorosan alkalmazza a hazáruló szót és ilyen humoros indokolással alkalmazza reám? Mi volt a (helyzet)?

Már Friedrich t. képviselő úr elmondotta, hogy amikor miniszterelnök volt, kénytelen volt, sőt maga a képviselő úr is kénytelen volt az ántántól védelmet kérni és az ántánt katonasága szállta meg a miniszterelnökséget, szóval az ántánt védelme alá helyezkedett.

Patacsi Dénes: Az oláhok ellen!

Vázsonyi Vilmos: Az oláhok ellen, teljesen igaza van, akikhez nekem semmi közöm, mert a t. képviselő úr sohasem mondta, de nem is állíthatta, hogy valaha is összekötetésben álltam volna a románokkal, hogy valaha is kértem volna tőlük valamit, vagy beadványt intéztem volna hozzájuk. (Egy hang a jobboldalon: Nem erről van szó.) Bocsánatot kérek, nem erről van szó, de amikor a románokról beszélünk, miért idézi ide azt a néhány ezer esztendő előtti epigrammatikus alakját Marcialisnak, azt az ügyvédet, aki a három kecskéről folyó perben szóló Mitridatesről, a pun háborúról és mindenről, csak a három kecskéről nem. (Derűlség.) Tessék a románokról beszélni és nem arról a beadványról, amelyet az antanthoz intéztünk s amelyben megmondtuk, hogy milyen föltételek mellett vagyunk hajlandók, vagy nem hajlandók egy koncentrációs kabinetben résztvenni.

A helyzet itt az volt, hogy az antánt igenis nagyon is mélyen belenyúlt a dolgok alakulásaiba, mert hiszen akaratlanul alakulatok vezetését Yates amerikai ezredes úr vette át, azonkívül idejött a többször említett Horovitz, aki nemcsak amerikai állampolgár, de még Náthán is, (Derűlség.) és az ántánt megbízása alapján inspiciálta a budapesti államrendőrséget, sőt inspiciálta Siófokot is. Hogy milyen eredménnyel, az nem tartozik a tárgyhoz, Nem kívánom a dolgokat élezni, és ide nem tartozó anyagot a vitába belevonni. Tisztelt képviselő úr, nem voltunk mi akkor olyan ország, amelyben olyan kormányunk lett

volna, amelyet már minden irányban elismertek, nem voltunk mi olyan ország, amelynek dolgaiba az ántánt nem avatkozott bele igen mélyen, mert karhatalmrunkat Yates tisztelt amerikai ezredes úr alakította, rendőrségünket Horovitz úr inspiciálta, a missziókhoz pedig ki- és bejártak magyar politikusok. Vegye tudomásul a képviselő úr, de bizonyára tudja is, hiszen tagja volt a kormánynak, hogy azok között engem soha nem talált. Én nem jártam semmiféle misszióhoz sem be, se ki és a missziókhoz más beadványt nem intéztem, mint amely nyilvánosságra került, és egy másikat, melyet nemcsak én írtam alá, hanem, ha ez hazaárulás, aláírta az akkori nemzeti párt elnökének, Heinrich Ferenc úrnak akkori elnöktársa, Lovászy Márton és a jelenlegi kabinet tagja, nagyatádi Szabó István úr.

Ezeken kívül én semmivel sem fordultam az antant-hoz, sem az a párt, amelynek tagja voltam. Pedig akkor Clark urnái tolongott egész Magyarország. Hiszen Clark úr ablakai alatt jártak a küldöttségek egész Magyarországa ből és nincs az országnak egy vidéke, mely ne adott volna beadványt Clark úrhoz, aki a legnagyobb angol komolysággal összes, intézményeink vezetőit megkérdezte, mintha törődött volna azzal, hogy mit mondanak, jegyzőkönyvbe vette mindenkinek véleményét külön-külön, hogy az illető azt higgye, hogy igen nagy súlyt helyez véleményére. Ha az antanttal való érintkezés hzaárulás, akkor mindazok a magyar politikusok, akik Clerk úrral érintkeztek és az ő vezetése alatt tanácskozva alakították meg az első kormányt, ebbe a bűnbe estek, mert hiszen a Huszár-kormány Clark úr vezetése alatt és Clark úrral folytatott tanácskozások alapján keletkezett.

Huszár Károly: Rakovszky is tárgyalt Clarkkel.

Vázsonyi Vilmos: Igen, mindenki tárgyalt, azt állítom éppen, hogy mindenki tárgyalt.

Patacsi Dénes: Be csavaros eszű fiskális!

Vázsonyi Vilmos: A különbség csak az, hogy én mindig arról tárgyaltam Clark úrral, hogy mi nem akarunk résztvenni a kormányban, mások pedig mindig arról tárgyaltak, hogy részt kívánnak venni a kormányban. A különbség csak az, hogy ugyanakkor, amikor tüntettek ellenem Clark úr ablakai alatt, ugyanakkor — kezeim közt van Clark úr eredeti levele — Clark úrnak arra a kérdésére, melyre utasították, hogy azt föltegye velem szemben, hogy szüksége van-e Magyarországnak zsidó vallású miniszterre, kijelentettem, hogy erre nemcsak szükség nincs — mert azt kívánták, hogy ne csak az összes pár-

tok, de az összes felekezetek is képviselve legyenek a kormányban —, de az ország jelenlegi helyzete és hangulata mellett ezt a legnagyobb mértékben kártékonynak tartanám. Ugyanakkor, amikor ezeket a szavakat mondtam neki, tüntettek ellenem lenn Clark úr ablakai alatt. Mind-ezeket azért hozom föl, hogy óvjak bizonyos túlzásoktól a kérdések föltevésében, mert abban a kérdésben is, hogy ki hívta be a románokat, úgy állították be a dolgot a mai hangulat szerint, mintha nem lehetne egy országban olyan helyzet, hogy rablóbandák ellen igenis kell és szabad idegen segítséget igénybevenni.

Mert bocsánatot kérek, Miljukovtól Kerenszkiig az orosz hazafiak talán mind hazaárulók, mert Európa segítségét vették igénybe a bolsevizmus letörésére? (Egy hang a jobboldalon: Rablók ellen nem rablókat kell behívni!) Nem, azok nem hazaárulók. Bocsánatot kérek, itt legföljebb arról a kérdéstről lehet szó, hogy amikor a románok bejöttek, kellett-e őket itt fölöslegesen tovább vezetni, vagy fölöslegesen itt tartani. Erre a fölösleges itttartásra azt mondom, hogy igazán naivitás azt hinni, hogy valakinek befolyása itt tarthatta a románokat. Azok itt akartak maradni mindaddig, amíg a maguk zsákmányolási munkáját el nem végezték, és elmentek akkor, amikor az ántánt parancsszava erre rákényszerítette őket. A t. képviselő úr, aki a Friedrich-kormány tagja volt, nincs tisztában azzal, hogy a Friedrich-kormány kezdetben milyen irányt vett. Azért beszél arról, mintha mi egy beadványban az ő kormánya ellen akartuk: volna megvédelmezni a zsidókat, vagy kértünk volna a demokrata párt részére védelmet.

Az ő miniszterelnöke elmondotta itt, hogy József főherceg első proklamációja, amelyet kétségtelenül ő maga szerkesztett vagy szerkesztetett és az ő fölhívása, a legteljesebb tolerancia alapján állott; az ő miniszterelnöke fölolvasta az én leveletem, de elfelejtette hozzátenni, hogy az a levél, az a szózat, amelyet én a magyar társadalomhoz intéztem, és amelyben arra kértem a társadalmat, hogy a bűnös zsidók miatt ne üldözzék az ártatlanoikat, az ő hivatalos lapjában jelent meg, tehát az ő legteljesebb helyeslésével és az teljes, mértékben megfelelt az ő intencióinak.

Patacsi Dénes: Most is helyes! (Fölkialtások a jobboldalon: Mindenki helyesli!)

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úr nem tudja azt, hogy én az ő kormányával nem álltam szemben olyan idegenül. Az ő kormánya nem indult úgy, amint később

az események tovább fejlődtek, mert amikor én hazajöttem Svájból, látogatóim egyik legelseje Friedrich István t. miniszterelnök úr volt. Én ezt már el is felejtettem, ő volt szíves most a folyosón erre az epizódra figyelmeztetni és kérte, hogy támogassam, az ő kormányát. Kétségtelenül nem azért kérte, mintha ő ezt a kormányt felekezeti vagy faji türelmetlenség irányában akarta volna akkor vezetni, eszeágában sem volt, sőt maga a megindulás az Atlanti-cával, (Derültség.) vagy, pardon, Pollnával, az sem mutatott egyáltalában arra, mintha ilyen irányban tendált volna az a kormány és én később sem álltam ellenségesen ezzel a kormánnyal szemben, ellenkezőleg, társaim és barátaim közül egyedüli voltam, aki azt mondtam, kérem, ha a keresztény pártok beleszerettek Friedrichbe és kell egy koncentrációs kormányt csinálni, végre ez az ő gusz-tusuk, hát legyen az a miniszterelnök, akit ők kívannak.

És nem rajtam állott, hogy ezzel a fölfogással nem tudtam keresztülhatolni, mert ezzel — minden barátom megerősítheti — teljesen izoláltan állottam a magam pártjában is. (úgy van! a baloldalon.) Én tehát nem tehetek arról, hogy a Friedrich-kormányt nemi fogadták el elismert kormánynak. Én nem tehetek arról, hogy amikor Bécsén keresztül hazajöttem, a miniszterelnök úr vezetése alatt tanácskozás kezdődött itt, amelynek az volt a célja, hogy mit tegyünk a Friedrich-kormány helyébe. Ha tehát oly kormánnyal állunk szemben, amelyről az első naptól fogva afölött tanácskoznak, hogy ezt a kormányt uniképpen kell, eltávolítani, akkor nem én tehetek arról, hogyha ennek a kormánynak nem volt elég ereje és tekintélye ahhoz, hogy eredeti irányát megvédelmezze. És ha mi védelmezési intézkedést kértünk, ezt se nem magunknak, se nem a zsidóknak kértük, hanem egyszerűen kijelentettük, hogy csak ezek mellett a föltételek mellett vagyunk hajlandók a kormányzatban résztvenni és egyszerűen levontuk a konzekvenciákat a Friedrich-kormány tényleges helyzetéből. Én (megerősíthetem Friedrich István szavait, hogy az ő hibájából, vagy az ő intenciójából semmiféle atrocitás Magyarországon nem történt. Megerősíthetem teljes mértékben.

Tudom azonban azt is és ő is nagyon jól tudja, más-kor, amikor nincsenek ilyen ünnepélyes összülések, hogy az ő kormányának nem mindenütt volt hatalma, az ő rendeleteit nem mindenütt teljesítették. Én a magam bőrén tapasztaltam, hogy az ő kísérőlevelét szétépték, mint egy rongyot, a magam bőrén tapasztaltam, hogy az útlevelét nem respektálták és a magam bőrén tapasztal-

tam, hogy az ő minisztériumának belügyminisztere hiába adott távirati utasítást, hogy utamat haladéktalanul folytassam tovább, az ott lévő alezredes kijelentette, hogy neki csak a székesfehérvári körletparancsnokság parancsol. Ily viszonyok és körülmények közt éltünk; de hiszen ezeknek a viszonyoknak és körülményeknek folytonos főlhánytorgatása, megmondtam ezt tisztelt barátomnak őszintén, semmi célra nem vezet és semmiféle eredménnyel nem kecsegtet. Neun vezet célra azért, mert csakis sebeket szagatunk föl, anélkül...

Patacsi Dénes: Sándor Pálnak is mondja meg!

Vázsonyi Vilmos: . . . hogy elintézhetnök a kérdést. Még sokkal közelebb vagyunk az eseményekhez és sokkal többen vagyunk itt egyik vagy másik oldalon az érdekeltek, semhogy itt a sella curulis-ba beleülhetnénk, vagy Kliót játszhatnánk. Klió nem szótöbbséggel hozza meg határozatait, a történetírást bízuk a pártatlan történetre, mert nem lehet szótöbbséggel eldönteni, kinek van igaza.

A hazaárulás vádját, mint egészen naivat és helyt nem állót, visszautasítottam, nem árultam a hazát és anyagiakban, fájdalom, nem állok senki előtt sem úgy, hogy hazaárulásom eredményét a tisztelt képviselő úr bárhol szemlélhetné. A képviselő úrnak ezt az egészen humoros vádját úgy a magam, mint a pártom nevében a leghatározottabban visszaírta sitom. (Éljenzés és taps balfelől.)

Elnök: Tisztelt Nemzetgyűlés! Mielőtt az interpelláló képviselő úrnak megadnám a szót, tisztába kell hozni egy kérdést. Peidl képviselő úr fölszólásában említette, hogy a túloldalról azt a fenyegetést kiáltotta valaki a szociáldemokrata párt felé, hogy ki kell őket dobni! Fölkérem azt a képviselő urat, aki ezt a fenyegetést használta, szíveskedjék jelentkezni. (Mozg as a jobboldalon. Fölkialtások: Azt mondták, hogy a hazaárulókat kell kidobná!)

Miután a képviselő urak közül senki sem jelentkezett, föltételezem, hogy vagy nem hangzott el ez a közbekiáltás, (Ellenmondások a szélsőbalon.) vagy pedig az illető képviselő úr nincs jelen. A kérdést holnap mindenesetre meg fogom ismételni. (Helyeslés a balközépen.)

Peidl képviselő úrnak megjegyezni kívánom, hogy az elnöki rendreutasítást nem azért kapta, mert ezt a kifejezést számonkérte, hanem azért, és pedig kétszer egymásután, mert az elnöki enunciációba belebeszélte, ezt pedig a házszabályok leghatározottabban tiltják.

Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Sándor Pál: T. Nemzetgyűlés! Megvallom őszintén,

azok után, amik itt a nemzetgyűlésen történtek, hogy talán életemben, legalább parlamenti működésem alatt nagyobb hibái mégsem követtem el, (úgy Van! úgy van!) mint amikor ezt az interpellációt előterjesztettem. Ezzel példát akarok adni, mint amint már kétszer is volt eset arra, hogy ha hibát követek el, azt nyíltan és őszintén beismerem. (Helyeslés.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Benárd Ágoston: Tanuljanak a szocialisták ebből. (Zaj.)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Mindig provokálnak!)

Sándor Pál: Legyenek meggyőződve, tisztelt képviselőtársaim, hogy ha halvány fogalmam lett volna arról, hogy interpellációim ilyen vihart fog előidézni, akkor nagyon távol tartottam volna magamat ettől az interpellációtól.

Pikler Emil: Tisztító vihar volt ez!

Sándor Pál: De azután, amit ma itt élveztünk — sajnos nem volt élvezet, hanem nagy munka mindannyiunk részéről —, mégis egy bizonyos meglegedés tölt el engem, mert meghallva a felszólalásokat jobbról és balról, ismét csak arra az én régi axiómámra kell visszatérnem, amely azt mondja, hogy nem élünk oly időt, amikor megengedhetjük magunknak azt a luxust, hogy széthúzzunk ebben a nemzetgyűlésben. Éppen az utolsó napok győztek még mindnyájunkat arról, hogyha most ebben a borzasztó időben, a legborzasztóbb tél előtt, amely előtt állunk, nem fogunk mindnyájan össze és a mi apró-cseprő nézetkülönbségeinket és nagyobb elvi nézeteinket nem hagyjuk a jövőre, akkor nagyon rossz sorsot jósolok ennek a ini csonka Magyarországnak, oly sorsot, amely évtizedekre meg fogja bénítani az egész ország munkaerejét. (Egy hang a jobboldalon: A miniszterelnök isi ezt mondja.) Méltóztassanak elhinni nekem, hogy fáj az, amikor itt látom, hogy azért, mert mondjuk elkövettem ezt az ügyetlenséget, hogy előterjesztettem ezt az interpellációt anélkül, hogy bárkinek is akartam volna ártani, és amikor nem céloztam másra, mint hogy egyszerűen zsidó hittestvéreimet megvédjem, ez oly személyes gyűlöletét”váltott ki minden oldalról, hogy már ezért, mivel ezt elkövettem, meg kellett volna történnie annak, hogy „ezzel az emberrel végezni kell”, el volt felejtve a múlt, el volt felejtve az, hogy tisztességes, ember volt, aki föl szólalt, és tévedhe-

tett, hanem csak az állt mindenki előtt, hogy hogyan lehet minél jobban ütni ezt az egy embert.

Én nagyon nyugodtan végighallgattam! az egész napon keresztül a fölszólalásokat, alig szóltam közbe és azt hiszem, szinte megérdemlem a türelem, hogy úgy mondjam, bárcáját. (Mozgás.)

Vázsonyi Vilmos: A pálmáját.

Sándor Pál: Jól tudom, hogy ebben a pillanatban csekélységen múlik, hogy ez a kérdés: itt a Házban kiéleztessék, vagy pedig nyugodt mederbe tereltessek. Lemondok arról a sikerről, hogy ezt kiélezzem, mert tudom, hogy az az országnak ártana. (Helyeslés.) Inkább maradok alul, a magám szerény nézetével, inkább nem cáflok sok mindent, amit itt hallottam . . .

Rupert Rezső: Visszateszed a bizonyítékot a fiókba.

Sándor Pál: Talán jönnek idők, amikor ezekre a kérdésekre valamikor vissza kell térni.

Gróf Bethlen István miniszterelnök: A világért sem! Elég volt!

Sándor Pál: Én kívánom, hogy ne jöjjenek. De arról meg vagyok győződve, hogy ez a vihar, amely ma a fejünk fölött viharzott, csak hasznos volt, és ezért nem bánom, hogy elkövettem azt az ügyetlenséget, hogy idehoztam. Azt hiszem, hogy ezzel a kölcsönös ide-oda kibeszéléssel, azzal, hogy mindenki másként látta azt a képet, amely szeme elé tárult, csak az országnak használtunk és hosszú időre meg leszünk kímélve ebben a teremben a további személyeskedéseiknek, vagy régi kérdések fölhányortogató-sana k ismétlődésétől. (Helyeslés. Felkiáltások a jobboldalon és a középén: Adja leiten.)

Engedje meg a t. Nemzetgyűlés mindamellet, hogy a legudvariasabb és a legkíméletesebb formában — azt hiszem, hogy sokan vannak még itt, akik tudják rólam, hogy ha akarok felelni, ez módomban van kíméletlenül is — reflektáljak egyes személyes kérdésekre telegrammstílusban, hogy aziután rátérjek interpellációmra. Ezért a házszabályok alapján kérem, hogy a személyes kérdésre is rátérhessek. (Fölkiáltások: Mindenre felelhet!)

Elnök: Erre joga van a képviselő úrnak!

Sándor Pál: T. Nemzetgyűlés! Elsősorban konstatálni akarom kissé humorisztikusan, hogy tényleg ez az előadás az önök részéről nagyon jól volt rendezve. Ilyen interpellációt én még 21 éves ittlétem alatt nem tapasztaltam. Julius 15-én mondtam, el interpellációimat és. erre megindultak — amint itt t. képviselőtársam mondtotta — a próbák, megindultak a tárgyalások (Zaj és fölkiáltások a

jobboldalon: Adatgyűjtés.) és órákhosszat folytak a tárgyalások a miniszterelnök úr bevonásával. (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Szereposztás!) Különös benyomást tett rám, amikor azok a pártok, amelyek a legélesebben álltaik egymással szemben, most kibékülést rendeztek, (Zaj és fölkiáltások a jobboldalon és a középén: Ez fáj!) és amint a régi vicc mondja és amint t. képviselőtársam is mondja, kidobták a kanapét. Én rajtam verték el egyszerűen a port. (Derűtség. Elnök csenget.) Tudom, hogy megérdemeltem bizonyos irányban és önöknek csak gratulálni akarok ahhoz a szép egyetértéshez, amelyben vannak. (Derűtség. Felkiáltások a jobboldalon és a középén: Ez kell!) . . .

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Sándor Pál: . . . amelynek további gyümölcsét az ország érdekében szívesen várom. (Zaj.)

Patacsi Dénes: Adja az ég!

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő úr!

Sándor Pál: De más tekintetben is engedjék meg, hogy ez alkalommal szintén őszintén megmondjam a véleményemet. Amint már előbb bátor voltam itt megmondani, én — talán tudják — bolsevista nem voltam. Ezt talán tudja mindenki. (Ügy van! jobbfelől.) Azt hiszem, hogy Pekár t. képviselőtársaim kissé túloz azzal, hogy azt mondta, hogy én megvédtem a bolsevistákat. (Egy hang a szélsőbaloldalon: Kissé mindig túloz!) Azt hiszem, hogy kissé túloz, mert a bolsevistákat én nem védtem meg sohasem. (Zaj.)

Patacsi Dénes: úgy értette, hogy nem akarva!

Sándor Pál: Engedjék meg, hogy megmondjam, hogy nem szívesen látom, ha azzal foglalkozunk mindig, hogy a szocialistákat csépeljük jobbról, balról. Én már kijelentettem azt, hogy ők most politikai pártot képeznek, s az, hogy mi többen vagyunk polgárok és ők kevesebben vannak, az, hogy egy részük a múltban bűnt követett el, . . . (Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Sándor Pál: ... ne méltóztassék félreérteni, azt mondom, hogy egy része a szocialista tábornak a bolsevistákhoz csatlakozott, nem változtat ezen. Azok, akik itt vannak, hangoztatják azt, hogy ők sohasem csatlakoztak, ők mindig perhorreszkáltak. (Zaj.)

Karafiáth Jenő: Tizenketten benn voltak a szovjetgyűlésen! (Zaj.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Sándor Pál: Azoknak, akik azt állítják, hogy ők belül küzdöttek a bolsevisták ellen, hogy azok letörjenek, higyük el, hogy ők küzdöttek (Fölkiáltások a jobboldalon:

Nem. hisszük! Zaj.) és ne akarjuk nekik mindenáron megbizonyítani, bogy ők tényleg még tovább is a bolsevik ideákhoz ragaszkodnak. (Zaj a középén.)

Patacsi Dénes: Csak ismerjék be a hibájukat!

Elnök: Patacsi képviselő urat rendreutasítom. Méltóztassék csendben maradni!

Sándor Pál: Nekem jogom van, t. képviselőtársaim, ebben a nézetben lenni, legföljebb önök nem osztják ezt a nézetemet, de azt, hogy teljes tisztelettel ezt megjegyezzem, önök nekem rossz néven nem vehetik.

Az én nézetem az, hogy igenis, úgy mint más országokban, a szocializmus nálunk is oda fog fejlődni, ahová fejlődnie kell. Meg vagyok győződve arról, hogy a szocialisták nagy része, minthogy magyar ember, teljes értékű hazafi. (Fölkiáltások a jobboldalon: Nemzeti alapra helyezkedjenek!) Meg vagyok győződve arról, hogy nagyon kicsiny azoknak a száma, akik más irányba mennek, és inkább úgy történt, hogy azok, akik hatalmasok voltak, sok gyengébb akarató embert táborukba hoztak. Ma, amikor összetartásra van szükségünk, ne akarjunk lealacsonyítani semmiféle pártot. Ha őket megválasztották és itt vannak, akkor nekik teljes értékű képviselőknak kell lenniük és nekünk nem szabad egyiket kevesebbre becsülni, mint a másikat. (Zaj a jobboldalon.) Én respektálok az önök nézetét, ha nem is helyeslem, de engedjék meg, hogy az enyémen úgy fejtsem ki, ahogy én a magam szemével látom. (Zaj a középén.)

Friedrich t. képviselőtársaim azt mondja, hogy én a zsidóság nevében beszélek. Legyenek kegyesek tudomásul venni, hogy a zsidóság nevében nem beszélhet senki sem. (Egy hang jobbfelől: Senki sem!) Senki sem! Éppúgy, mint önök között bárki nem beszélhet a kereszténység nevében. Mint keresztény beszélhet, én is, mint zsidó vallású magyar, beszélhetek zsidó dolgokról; megvédelmezhetem, ha akarom, zsidó vallású honfitársaimat, ez tőlem függ, de a zsidóság nevében nem beszélhetek sem én, sem Vázsonyi, sem semmiféle más zsidó.

Vázsonyi Vilmos: úgy van!

Sándor Pál: Ehhez nekünk semmiféle jogunk nincs. Ha tehát én itt nézetet nyilvánítok, teszem ezt mint képviselő, de senkinek másnak nevében, mint a magaméban, legföljebb kerületem esetleg megmondhatja azt, hogy neki nem tetszik, amit én beszélek.

Azt mondja Friedrich t. képviselőtársain az én beszédemre, hogy minden hazaáruló pusztuljon. Hát ki van itt ebben a teremben, aki nem kívánja azt, hogy minden haza-

áruló pusztuljon! Hát azt hiszik, hogy ebben a táborban, amely ellen küzdenek, van valaki, aki a hazaárulókat meg fogja védeni? (Fölkiáltások a jobboldalon és a középén: Hébelt!) A hazaárulók igenis pusztuljanak és magam is kijelentettem interpellációmban egy közbeszólásra! (Zaj. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.), mikor ebben az értelemben engem félbeszakítottak, hogy nem létezik az, hogy zsidó vagy keresztény, csak becsületes ember és gazember között van különbség. A új állás nem csinálja a becsületes embert vagy a gazembert. Ezt múltkor vallottam, s most is vallom, hogy így áll a dolog, nem a vallás teszi tisztességgé vagy hazafivá az embereket, hanem annak az embernek a fölfogása, tanultsága, hazafias érzése.

Becsületbeli Kötelességet vélek teljesíteni azzal, hogy Friedrich t. képviselőtársamnak egyik vádjára nyilatkozom, Arról beszélek, amely Garamira vonatkozólag hangzott el, amelynek én tanúja vagyok, amelyet én ismerek, s amelyről azt tartom, hogy nekem ezt helyesbíteném kell. Friedrich t. képviselőtársain téved. Garami azt a 700 fontot fölvette kényszerből, mert különben nem juthatott volna ki az országból. Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.) Méltóztassék meghallgatni. Abban a pillanatban, mikor Magyarországra visszatért (Zaj. Elnök csöngtet. Halljuk! Halljuk!), az akkori külügyminiszternél, Lovászynál jelentkezett és azt mondta, hogy a 700 font künn van Svájcban, anélkül hogy hozzányúlt volna.

Drozdy Győző: Nem úgy vagyunk ezzel, mint a Bankgasse-i milliókkal. (Zaj.)

Humonnay Tivadar: Kértük az elszámolást!

Sándor Pál: Mikor visszajött Garami, Bécsben depónálta ezt a 700 fontot az ottani külügyminisztériumban, még pedig nem a bolsevikieknél.

Ennél fogva tisztességes ember és nem tartotta meg a 700 fontot. Tovább megyek. Megjelent azután Friedrich t. képviselőtársaimtól egy kommuniké, amelyben azt mondta, hogy Grün akkori pénzügyminiszter szintén ilyen értelemben nyilatkozott, s a következő napon már kijelentette úgy Grün, mint Lovászy, hogy Garami előadása teljesen megfelel a valóságnak. Kijelentették pedig ezt olyan időben, amikor Garaminak megint Bécsben vagy Svájcban kellett lennie. Ez tehát nem felel meg a valóságnak. Azt hiszem, becsületbeli kötelességet teljesetek, ha egy megvádolt embernek, aki nem tudja magát megvédeni, védelmére kelek, mint a kinek tudomásom van erről a

dologról. Azt hiszem, a t. miniszter úrnak is van tudomása erről, különben is olvasható minden akkori újságban.

T. Nemzetgyűlés! Arról, amit itt mondtak a fehér és a vörös terrorról kapcsolatban, nem óhajtok beszélni. (Zaj. Halljuk! Halljuk) Én azt hiszem, hogy ezt az időt remélhetőleg lezártuk. Mert semmi sem hozott erre az oszágra annyi szégyent és annyi kárt, mint ez. Én külföldön voltam több ízben és elmondhatom, hogy milyen hazugságokat terjesztettek ennek a révén; az kimondhatatlan. (Mozgás.) Egy zágrábi lapban mindennap volt egy rubrika, amelyben megmondták ...

Karafiáth Jenő: Szende Pál írta a cikkeit!

Sándor Pál: Nem lehet, mert Bécsben volt Szende!

Karafiáth Jenő: Szende Pál az Agramer Zeitung állandó vezércikkírója volt!

Sándor Pál: Az ottani újság naponta közölte, hogy hány hullát fogtak ki Baja és Kalocsa között. Ezt azért mondom, mert a vörösök is ugyanezt mondták. Az az újság azt is írta, hogy statisztikát vezettek erről és külön temetőket rendeztek be. Ezt olvastam Jugoszláviában. Bizonyára nem felel meg a valóságnak mindaz, ami ott van. (Mozgás.) De csak konstatálni akarom — ne beszéljünk többé e dolgokról —, hogy az egyik kutya, a másik eb, a vörös terror hasonlít a fehér terrorhoz...

Drozdy Győző: Ikertestvérek!

Sándor Pál: ...semmi különbség a kettő között nincs!! (Egy bang a baloldalon: Az egyik akció, a másik reakció!) Mind a kettő azonos. Ahol nincs egy erős kormány keze ...

Kiss Menyhért: Az egyiknek következménye a másik!

Fábián Béla: Legyen vége már a következményeknek! Folytonos zaj.)

Elnök (csönget): Csöndet kérek, -képviselő urak!

Sándor Pál: Ott, ahol nincs egy erős kormánynak a keze... (Zaj.)

Temesváry Imre: Garamról a veszprémi lapban hogy mert Rupert! (Zaj.)

Rupert Rezső: A kurzuslapok hazudtak, azt nem én írtam!

Patacsi Dénes: Tessék sajtópört indítani! Hol a sajtópört?

Drozdy Győző: Az is van!

Elnök: Csöndet kérek, Drozdy képviselő úr!

Rupert Rezső: Azon a napon váltam meg a szerkesztőxégtől, amikor az a cikk megjelent. (Folytonos zaj.)

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat kérem, méltóztassék csöndben maradni.

Kiss Menyhért: Sajtópört!

Rupert Rezső: Van már valami hétezer a szenny sajtójuk ellen! (Nagy zaj.)

Wolff Károly: Keresztény sajtót nem lehet szenny-sajtónak nevezni! (Nagy zaj a középén.)

Kiss Menyhért: Szégyellje magát! (Folytonos zaj. Fölkiáltások jobbfelől: Rendre!)

Elnök (csönget): Csöndet kérek, képviselő urak. Használta a képviselő úr azt a kifejezést?

Rupert Rezső: Azt mondtam a rágalmozó sajtóra, hogy szennysajtó. Egyébként megnevezhetem, itt már többször mondtam: az Újlap, A Nép és a Szózat szerintem szenny-lap. (Úgy van! a szélsőbaloldalon.)

Elnök: A képviselő urat ezért a kifejezésért rendreutasítom! (Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaza van! Zaj. Kiss Menyhért közbeszól.) Kiss Menyhért képviselő urat kérem, szíveskedjék csöndben maradni. Rendreutasítom. (Zaj a baloldalon. Kiss Menyhért ismét közbeszól.) Kiss Menyhért képviselő urat másodszor utasítom rendre, és ha így folytatja, kénytelen leszek szigorúbban eljárni.

Kiss Menyhért: Rupertet is tessék rendreutasítani!

Elnök: Öt is rendreutasítottam. Ne tessék az elnök intézkedésébe beleavatkozni! Ezt kikérem.

Sándor Pál: Minden jó magyar embernek kívánnia kell azt, hogy egy erős kormány kezében legyen a kormányzás, még ha az nem is felel meg azoknak az ideáknak, amelyeket én táplálok. Szívesebben látok egy erős kormányzatot, ha reakciós is az, szívesebben látom, ha az tartja kezében a hatalmat, mintha egy gyenge kormányzatnak s ennek folytán alakulatoknak vagyunk kiszolgáltatva. Amíg össze nem fogunk, addig ez a gyöngeségünk megmarad. Talán láthatták, hogy én mint ellenzéki képviselő, aki meg szoktam mondani a véleményemet, bizonyos irányban hozzájárultam aduhoz, hogy itt ebben a teremben a nyugalom honoljon és az összetartást előbbre vigyük. (Zaj.) De ahogy önök ezt az oldalt támadják, azt hiszem, ezzel az összetartást nem visszük előbbre.

Palacsi Dénes: Ki kell vágni a rákfenét!

Sándor Pál: Eleget vágta már ezen az országon. Ahelyett, hogy nyugalomra intene t. képviselőtársam, folyton izgat.

Rupert Rezső: Károlyi mellett lelkesedett a Vigadóban.

Elnök: Kérem Rupert képviselő urat, ne méltóztassék a szónokot megzavarni beszédének elmondásában, mert különben a házszabályokban adott jogaimmal élek.

Sándor Pál: Csak egy mondatban, de vissza kell utasítanom azt, amit Csilléry t. képviselőtársam Erekiről mondott. Erekit én megkövettem a Házban nyilvánosan. (Zaj.) Tehát ön téved. Nem akarok többet mondani, ha tudni akarja, kérdezze meg kollégájától, hogy megkövettem-e Erekit. Méltóztassék különben a naplót megnézni.

Azután amit ön t. képviselőtársam mond egyes embe-
rekről, mint például egy Atlasz nevűről, erre nézve csak annyit mondok, hogy hiszen lehet egy Atlasz nevű be-
törő is...

Csilléry András: Bankár!

Sándor Pál: ...lehet egy Atlasz nevű gyilkos is. Mi közünk nekünk ahhoz, ha az gyilkolt? Ha gyilkolt, akasz-
szak föl! Miért akarja ezt az egész zsidóságra vonatkoz-
tatni? Bocsánatot kérek, az nem a béke, amit t. képviselő-
társam akar, ha egy embernek nyavalyáját az egész fele-
kezetre vonatkoztatja.

Csilléry András: Nem én kezdtem!

Vázsonyi Vilmos: Akkor igazi Atlasz volna, mert tar-
taná a földet!

Sándor Pál: Rátérek magára az interpellációra, mert
a#t hiszem, hogy t. képviselőtársaim már mindnyájan
fáradtak. (Igaz! úgy van! Fölkiáltások jobbfelől: Ideje
már!) Fölszólalásom jóhiszemű volt, ezt méltóztassanak
nekem elhinni. (Zaj.) Én abszolúte nem iniciáltam azt,
hogy meggyanúsítsak bárkit. Én azt mondtam, hogy mi-
után hallottam ... (Zaj a baloldalon.)

Elnök: Miután a szónokot állandóan zavarják, külö-
nösen ezen az oldalon, kérem a képviselő urakat, méltóz-
tassanak a szónokot csöndben meghallgatni. (Egy hang a
középen: Kész zsinagóga!)

Rupert Rezső: Mi baja? (Fölkiáltások jobbfelől:
Rendre! Hogy beszélhet így? Hol van? Nem vagyunk koc-
sában!

Elnök: Kérem Rupert képviselő urat, méltóztassék
csöndben maradni! (Fölkiáltások jobbfelől: Rendre!)

Sándor Pál: Én azt mondtam, hogy a nemzetgyűlés
tagjaira bízom annak megítélését, hogy a zsidók hozták-e
be a románokat, vagy ők tartották-e itt. Azt mondtam,
hogy bűnhődjék az, akinek bűnhődnie kell. Azonban a volt
kurzus férfainak a korridoron mutattam egy listát, amely
kilenc névből áll. Ennek a kilenc úrnak éppúgy érdeke,
hogy tisztáztassék ez a kérdés, mint a zsidóknak. Mi leg-
alább kívánjuk, hogy tisztáztassék, mert minket nyom az
az érzés, hogy folyton azzal vádolnak, hogy mi a romá-
nokat behoztuk vagy itttartottuk.

Benárd Ágost: Senki sem hozta be!

Sándor Pál: Jóhiszeműségemet bizonyítja egy irat, melyet voltam bátor a miniszterelnök úrnak átadni. A miniszterelnök úrtól függ majd, hogy megállapítsa, vajjon az irat tartalma mennyiben felel meg a valóságnak, én kontrollálni nem tudom. Én tudomásul veszem az ő választát, ő ítélje meg. Én ezzel csak azt akarom bizonyítani, hogy jóhiszemű voltam.

Homonnay Tivadar: Megint beugrattak!

Sándor Pál: T. képviselőtársam, én nem hivatkozhatom senkire, aki beugratott volna, sajnos, a magam gondolata volt, hiába tolnám másra, amit nem szoktam tenni.

Csilléry András: A városházán kezdték!

Sándor Pál: Önök nem érzik, de borzasztó fájdalmas, ha nekem azt kell hallanom, hogy a zsidók hozták be a románokat.

Csilléry András: Nem mondta senki! (Felkiáltások a középén és a jobboldalon: Nem mondta senki!)

Sándor Pál: Arra akarok rámutatni, hogy jóhiszemű voltam és bátor vagyok bemutatni azt az anyagot, amely rendelkezésemre áll. Íme itt van egy adat. 1922 március 22-én a budapesti büntetőbíróság egy főtárgyalásán, nem népgyűlésen, nem kocsmában, mondta egy királyi ügyész, Miskolczi Ágoston (olvassa): „Magyarországon van, volt és lesz antiszemitizmus, lesz pedig mindaddig, amíg itt zsidók lesznek. A közhangulatot, amely azt követelte, hogy a zsidók Szamuely akasztófáiért és a románokkal való, fraternizálásukért fizessenek, meg lehet érteni.”

Benárd Ágoston: úgy van!

Sándor Pál: Ezek után t. kollégám nem mondhatja, hogy rólunk ezt nem állították.

Benárd Ágoston: Azt nem mondta senki, hogy behozták, hanem hogy fraternizáltak! (Zaj.)

Sándor Pál: Méltóztassanak elképzelni magukat abba a mentalitásba, amelyben én vagyok. (Zaj.)

Elnök: Csöndet kérek, képviselő urak! Még hét interpelláció vár elintézésre és ha az állandó közbeszólásokkal hosszabbítják a tárgyalást, sohasem lesz vége.

Sándor Pál: De itt van egy másik adat (olvassa): „1919 augusztus 27-én 100 főből álló tisztii csapat érkezett Marcaliba (Somogy megye), ott véres pogromot rendeztek, amely után a téglagyárban hét zsidó holttestet sikerült agnoszkálni. Másnap a piacon izgató beszédet mondtak és fölmutattak egy három korona néhány fillért tartalmazó perselyt azzal a koholt rágalommal, hogy abban hat kiló aranyat találtak, amelyet a zsidók a románok

megvesztegetésére gyűjtöttek.” (Derűtség balfelől.) Ha ezeket olvasom, mindig arra a naivitásra gondolok, hogy hogyan képzelhető el, hogy hat kiló arannyal a románokat meg lehet vesztegetni. Azonban, ha önök tudták, auditor uralmon voltak, hogy nem igaz az, hogy a zsidók hozták be a románokat (Fölkiáltások a Jobboldalon: Senki sem állította!), akkor miért engedték meg, hogy ezen ürügy alatt gyilkoljanak és raboljanak! Miért nem állottak ellen abban az időben?

Friedrich István: Én ellentálltam.

Sándor Pál: Én ismerem Friedrich István t. képviselőtársamat, tisztelem, és becsülöm őt, nem volt soha semmi kifogásom ellene, tudom, hogy ő semmiféle pogromban vagy hasonlóban részt nem vett, sőt ellenkezőleg...

Friedrich István: Meg is akadályoztam!

Sándor Pál: Azt is tudom, hogy megakadályozta. De bocsánatot kérek, olyan ember, aki ezt megteszi, miért nem emelte föl a szavát az ellen a mese ellen, hogy a zsidók hozták be a románokat és ők tartották itt? (Zaj.) Az lett volna a nemes magyar karakter, ha ezt megtették volna. De innen van, hogy még ma is el van terjedve a nép körében, hogy a zsidók tették. (Ellentmondások a jobboldalon.)

Csilléry András: Csak a marasztalásról beszélnek, az van elterjedve!

Sándor Pál: De még más körülmény is vezetett engem interpellációmban. Megjelent e héten egy újságcikk, amely azt állítja — és nagyon szívesen látnám, ha a miniszterelnök úr erre teljes világosságot derítene —, hogy a románok az ántánt részéről visszautasítást kaptak a jóvátétel kérdésében azért, mert amikor azt mondták nekik, hogy ők itt raboltak Budapesten, a románok azt bizonyították, hogy őket behívták. Én ezt kétségbevonom, sőt határozottan el nem hiszem, azon az állásponton vagyok, amelyen Friedrich t. képviselőtársam, hogy nem hiszem el, hogy akadt magyar ember, aki őket behívta. De azon az állásponton is vagyok, amelyen Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam, hogy tudniillik én meg tudnám érteni, ha nem tudnánk másképp, mint más államok segítségével a bolsevistáktól megszabadulni. Én interpellációmban föl is hoztam azt a példát, hogy 1871-ben Gambetta idegen segítséggel verte le a kommünt Parisban. Amikor tehát azt mondtam, hogy erre tudnék mentséget, azt hiszem, teljesen bebizonyosodott, hogy engem rosszhiszeműség nem vezethetett.

Engem az az egyetlen körülmény vezetett, hogy 35 mil-

liárdot raboltak el tőlünk a románok. A miniszterelnök úr azt mondta, hogy erre a kérdésre a kereskedelemügyi miniszter úr fog felelni. Azt hiszem, én erre a kérdésre nem fogok feleletet kapni, ez ama interpellációk sorába kerül, amelyekre nem felelnek. (Egy hang a középén: Hegyeshalmy felelt!)

Hegyeshalmy Lajos képviselő úr fölolvastott itt egy jegyzőkönyvet, amelyet neki jelentés formájában adtak át.

Csilléry András: Hivatalos jelentés!

Sándor Pál: Én azt hiszem, 35 milliárdot megér Magyarországnak, hogy megtudjuk, hogyan történt a dolog. Azt az egy adatot ugyanis megemlíthetem, hogy azok a vagonok, amelyek útban voltak már a románok ittléte alatt, ide befutottak. Hogyan volt szabad azoknak a vagonoknak ide befutni? Anélkül, hogy azt állítottam volna, hogy gyávaság volt ezeket meg nem menteni — így szólt az információm, meglehet, hogy engem hamis vágányra vezettek —, szükséges a dolgot megvizsgálni már az ántánt miatt is és szükséges konstatálni, hogy nem igaz az, hogy a románokat a magyarok hívták be.

Wolff Károly: Hivatalos jelentést olvasott föl!

Sándor Pál: Bocsánatot kérek, ez a jelentés ugyanazoktól az uraktól származott, akik esetleg a hibát elkövették. (Zaj a középén.) Bocsánatot kérek, én nem gyanúsítok senkit.

Wolff Károly: Nem is volt akkor elnök!

B. Podmaniczky Endre (közbeszól).

Elnök: Podmaniczky képviselő urat nagyon kérem, méltóztassék csöndben lenni!

Sándor Pál: A t. képviselőtársam épp olyan kevésbé volt ott, tehát épp olyan kevésbé konstatálhatja, hogy igaz-e, vagy nem, mint én; de a magyar államnak kötelessége, hogy megnézzze, hogyan történt ez voltaképpen, ott vannak az összes adatok.

Azonkívül itt egy cikk jelent meg Vázsonyi Jenőről, akiről olyan szép szavakban hallottam ma említést, és aki szintén nagyon különös formában ad ki erről egy kommunikét. (Fölkiáltások a középén és a szélsőbaloldalon: Fejezze be már!)

T. képviselőtársaim, én egész nap hallgattam a beszédeiket (Felkiáltások a középén: Senki se vádolta!), de engedek az önök óhajának.

Méltóztassék a Pesti Napló július 16-iki számát meg nézni, abból látják, hogy igenis lehet azt konstatálni, hogy ezt az ügyet pedig az államnak megvizsgálni kell. Ha tehát az első kérdés tekintetében én megadom maga-

mat, a második kérdésben — miután arra ma nem kell válaszolni, arra ma amúgy sem kell rátérni — az az egy kérésem volna, hogy a mi megnyugtatónkra vizsgáljuk meg ezt az ügyet, a minisztérium maga vizsgálja meg, hogy itt mulasztás, bűn, vagy gyávaság történt-e?

T. Nemzetgyűlés! Én az összes személyes kérdésre, amelyek különösen Pekár t. képviselőtársam részéről vetettek föl, nagyon szívesen rátérnék, de látom a Ház türelmetlenségét. Különben is el akarom előbb olvasni azokat, mert ilyen természetű személyes kérdésekben én sem értek tréfát. Ha azok apróságok, kétértelműségek, froclizások, nem tartom szükségesnek reájuk reagálni, amennyiben azonban más természetűek, főtartom a jogot, hogy reájuk esetleg holnap válaszoljak.

A miniszterelnök úr válaszát az első részre tudomásul veszem.

Elnök: A miniszterelnök úr kíván szólni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyűlés! Csak egész röviden kívánok egy pár megjegyzést tenni a lezajlott vitára vonatkozólag.

A t. képviselő úr a mostani főlshólalásában azt mondja, hogy itt a miniszterelnök bevonásával főpróbát rendeztünk és előkészítettük a mai vitát. Bocsánatot kérek, én természetesnek tartom, hogy akkor, amikor egyes képviselő urak, akik azelőtt a kormányon voltak, olyan súlyos váddal állanak szemben, mint amilyen váddal találkoztak a t. képviselő úr interpellációjában, — hogy alkalmat és módot kívántaim adni nekik, hogy a vádakra nyilatkozhassanak. E tekintetben igenis kezére jártam az igen t. képviselő uraknak és azért neveztem meg őket, mert ők ”fordultak hozzám ezzel a kéréssel, mivel máskülönbem nem volnának abban a helyzetben, hogy ezekre a vádakra nyilatkozhassanak, minthogy a házszabályok erre nekik alkalmat nem adnak. (Helyeslés a középben és jobbfelől.) Azt hiszem, hogy e tekintetben csak a köteles lojalitásai jártam el. (Helyeslés.)

T. Nemzetgyűlés! Én már délelött megmondtam, hogy senki sem hozta be a románokat, és hogy ez az egész vita egészen fölösleges. (úgy van! balfelől.) Én azt hiszem, hogy megspórolhattuk volna ezt a mai vitát (úgy van), hogy ez teljesen fölösleges volt, és hogy mindnyájan tudtuk elejétől fogva, hogy ez a vita azzal fog végződni, hogy be fog bizonyosodni, hogy senki sem hozta be Magyarországon a románokat, hanem azok bejöttek maguktól. (Egy hang a szélsőbaloldalon: De azért mégis jó volt ez a vita!)

Még egy kijelentést óhajtok tenni a t. képviselő úr utolsó mondatára. Ő, elismerem, teljes jóhiszeműséggel járt el, hiszen tényleg egy írást adott át nekem, amellyel bizonyította, hogy miféle híreket és értesítéseket kapott és hogy ezek alapján tartotta meg az interpellációját. Én nem akarok ezekre nézve kitérni és nem akarom az ott foglaltakat elmondani, mert hiszen már azóta, hogy átadta nekem a t. képviselő úr ezt az írást, meggyőződtem arról, hogy ez az első betűtől az utolsóig hazugság.

Én csak arra figyelmeztetek — és a mai nap tanulságát vonjuk le ebből —, hogy ne méltóztassanak mindenféle apró pletykáknak azonnal fölülni (úgy van! a bal- és a jobboldalon.), mert hogyha mi rögtön hitelt adunk mindannak, amit egyik vagy másak oldalról hozzánk juttatnak, akkor ebben a teremben rendes; tárgyalás többé nem lesz, mert hiszen vannak ebben az országban emberek, akiknek érdekük az, hogy a pártokat és az egyes képviselőket egymás ellen uszítsák ... (Igaz! úgy van! hal felől.)

Nagy Ernő: Ez igaz!

Jánossy Zoltán: Teljesen igaz!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: .... hazugságokkal rágalomokkal azért, hogy ez a nemzetgyűlés ne tudjon magyar politikát egységes, akarattal csinálni. (úgy van! a bal- és a jobboldalon.)

Ha tehát van ennek a mai vitának egy tanulsága, az a tanulság csakis az, hogy legyünk egymással szemben annyi lojalitással, hogy ha valaki a másikra nézve olyan adatokat hoz, amelyek az illetőre diffamálók vagy az illetőre nézve vádak tartalmazzanak, az első dolgunk az legyen, hogy hozzámennünk az illetőhöz és megkérdezzük, hogy ezek igazak-e vagy nem. Ha ezt a tanulságot a mai vitából levonjuk, akkor meggyőződésem szerint a nemzetgyűlésben igenis képesek leszünk a rendet és nyugalmat föntartani.

Kérem méltóztassék a válaszat tudomásul venni. (Élénk helyeslés és taps a jobb- és a baloldalon.)

III.

Az ellenforradalom okmánytárából.**Hogyan szerezte meg a hatalmat az ellenforradalom első kormánya ?**

A Friedrich-kormány rendőri segítséggel véghezvitt ellenforradalmi puccs útján jutott a hatalomhoz. Ezt állapította meg a Friedrich-kormányról Clemenceau, a békekonferencia elnöke, abban a nevezetes jegyzékében, amelyben József főhercegnek, mint kormányzónak és az egész kormánynak, mint ellenforradalmi alakulatnak az eltávozását követelte. A kérdés különböző vonatkozásait most nem boncolgatjuk. Nyugodtabb idők kellene ahhoz, hogy a fölmerült kérdések minden részletükben világosan bontakozzanak ki az elfogulatlan bírálók előtt. Most kizárólag csak arra szorítkozhatunk, hogy eseményeket rögzítsünk meg, úgy, amint azok valóban megtörténtek s hogy ezáltal $1\frac{3}{4}$ alapot adjunk mindazok számára, akik egykor történeti távlatból bírálva akarják megírni a magyar ellenforradalom történetét. Ebből a célból nem lesz érdektelen, ha annak hiteles történetét írjuk meg, hogyan és milyen körülmények között kényszerítették a Peidl-féle szociáldemokrata kormányt helyének elhagyására és hogyan jutott a Friedrich-kormány a hatalomhoz.

*

Köztudomású ugyanis, hogy a proletárdiktatúra bukása után az ország kormányzását a szakszervezetek kipróbált vezetői vették át. Miniszterelnök lett Peidl Gyula; külügyminiszter: Ágoston Péter; közoktatásügyi miniszter: Garbai Sándor; hadügyminiszter: Haubrich József; pénzügyminiszter: Miákits Ferenc; földművelésügyi miniszter: Takács József; igazságügyminiszter: Garami Ernő; kereskedelemügyi miniszter: Dovcsák Antal; belügyminiszter: Peyer Károly; népjóléti miniszter: Szabó Imre; közvéleményügyi miniszter: Knittelhoffer Ferenc és a

nemzetiségi miniszter: Knaller Győző. A miniszterek csaknem egész nap permanenciában voltak és tárgyaltak. S ez érthető is, ha figyelembe vesszük, hogy mikor a kormány helyét elfoglalta, a román csapatok már a város előtt állottak s minden órában várható volt Budapestnek a megszállása is. A kormány pedig legfontosabb teendőjének tartotta a megszállásnak olyan formában való lehetővé tételét, hogy a város lakossága minden, még az ilyen katonai megszállások természetével is járó kellemetlenségeiktől és atrocitásoktól megkíméltesse. Emiatt tárgyaltak Ágoston, Haubrich, Peyer és Dovcsák miniszterek nap-nap után az ántántmissziók vezetőivel, majd később a megszálló román csapatok parancsnokságával. A miniszterek aztán naponta minisztertanácson tettek szóbeli jelentést tárgyalásaik eredményéről. S mert a tárgyalások során igen sok esetben a minisztertanácsnak az állásfoglalása vált szükségessé, a miniszterek állandóan permanenciában voltak. A minisztertanács ülései rendszerint délután kezdődtek, de éjfél előtt sohasem értek véget.

Így tervezték ezt 1919 augusztus 6-ára is, A minisztertanács ülésének 5 órakor kellett volna kezdődni, a tárgyalásokat folytató miniszterek azonban késtek, miért is az ülés megkezdése 7 órára halasztódott.

A miniszterelnök e nap is délután 3 óráig volt hivatalában és 4 órakor már újból Íróasztala mellett ült. Nagyatádi Szabó Istvánt várta, kivel aztán (hosszú ideig tárgyalt. Közben a fegyverszüneti bizottság tagjai is megérkeztek, akik a külügyminisztert keresték, akivel fontos tárgyalásuk volt. Majd a miniszterek is megérkeztek és a miniszterelnökségi épület terraszán tárgyalgatták a napi eseményeket.

Délután úgy 5 óra tájban egy géppuskásokkal kiegészített román zászlóalj vonult a várba és a miniszterelnökségi épület előtti térségen helyezkedett el. A különös látványnak csakhamar igen sok nézője akadt. A miniszterek, akik a terrazon voltak, onnan nézték a román katonák fölvonulását. Rögtön vitték is a hírt Peidl miniszterelnöknek, aki még mindig szobájában tárgyalt, hogy a román katonaság megszállotta a várat. Senki sem tulajdonított azonban az esetnek nagyobb jelentőséget, mert mindenki azt hitte, hogy a megszálló román katonai parancsnokság részéről biztonsági célzattól történt a várnak ily módon való megszállása.

Közben egymásután érkeztek hírek a megszálló román csapatok viselkedéséről és az akkor már megindult letartóztatásokról. Egyik-másik kirívó igazságtalanságnak tűn-

vén föl, a miniszterelnök utasítására telefon útján akarunk fölvilágosítást komi a rendőrségtől. Nagy meglepetésünkre azonban a telefonközpont már 6 órára beszüntette a kapcsolásokat. És amikor érdeklődtünk, hogy mindez kinek a parancsára történt, azt a választ kaptuk, hogy a román katonai parancsnokság utasítására. Miután ez megállapodásellenes lett volna s mert gyanúsnak tűnt föl az eset, tüstént érdeklődtünk is a román parancsnokságnál, ahol aztán azt a fölvilágosítást kaptuk, hogy a kormány kérelmére rendelték el a telefonkapcsolások beszüntetését. Az esetet azonnal közöltük a miniszterelnökkel is.

— Hát már meg is alakult az új kormány — mondotta csodálkozva Peidl —, hogy a román parancsnokság utasításait is honorálja? ...

Közben 7 óra lett és a minisztertanács ülése megkezdődött. A miniszterek közül Peidl miniszterelnök, Ágoston Péter, Garbai Sándor, Takács József, Szabó Imre, Haubrich József és Bovcsák Antal voltak jelen. Peyer Károly még a minisztertanács ülésének megkezdése előtt eltávozott és a rendőrségre ment, ahol a letartóztatások ügyében tárgyalt.

Eleinte apróbb reszortügyeket tárgyaltak le, majd ennek végeztével a tárgyalásokat folytató miniszterek jelentéseit hallgatták meg. úgy 8 óra tájban, amikor a miniszterelnök éppen Beck Lajossal folytatott tárgyalásának ismertetésébe kezdett, hirtelen belépett a terembe dr. Ballá István, a miniszterelnökségnél szolgáló miniszteri osztálytanácsos. Egy pillanatra, min den tekintet reámeredt, mert a meglepetésnek és az elfogódottságnak a jelei különleg is láthatók voltak rajta. Mindenki sejtette, hogy valami történt és kíváncsian várták már, hogy megszólaljon.

— Kérem, miniszterelnök úr — szólalt meg Balla —, én nem tudom, hogy micsoda, de itt valami történt. A rendőrség megszállotta a miniszterelnökség épületét, a kapukat bezáratták és parancsot adtak ki, hogy az épületet senki sem szabad elhagyni.

Hirtelen mély csönd támadt. A miniszterek egymásra néztek, mintha egymástól akartak volna fölvilágosítást kérni.

— Úgy — szakítja meg Peidl a nagy csöndet — s kinek a parancsára történt mindez? ...

Mielőtt azonban a kérdésre választ kaphatott volna, egy vékony, szikár ember vezetésével több katonatiszt, detektív, rendőrtisztviselő s rendőr jött a tanácsterembe és egyik része az asztal -mellett ülő miniszterek háta mögött helyezkedett el, másik része pedig az ajtó előtt állott

meg úgy, hogy a kijáratot teljesen elzárták. Majd vezetőjük egészen az asztal felső végéhez ment, ahol történetesen Peidl miniszterelnök is ült és így szólt:

— Dr. Csilléry vagyok és Peidl miniszterelnök urat keresem.

— Én vagyok az — felelé Peidl a legnagyobb nyugalommal Csilléry felé fordulva.

Csilléry ekkor még néhány lépést tett előre, úgy hogy egészen Peidl elé került.

— Felsőbb parancsra jöttünk — szólalt meg —, hogy az egyesült forradalmi pártok nevében fölszólítsam a kormányt, hogy adja be lemondását és engedje át helyét annak az ideiglenes kormánynak, amely egy-két napon belül meg fog alakulni és amelyben a munkások is képviselve lesznek. Ez az ideiglenes kormány csak átmeneti lesz és csak addig marad helyén, míg a nemzetgyűlési választások megejtetnek és az ország ügyeinek vezetését egy végleges kormány veheti át.

— És kinek a megbízásából kéri ezt az urak? — vonja kérdőre Peidl Csilléryt, akit láthatólag frappírozott a Peidl ismert nyugalma és higgadsága.

— Az egyesült forradalmi pártok nevében — válaszolt Csilléry —, amelyek véget akarnak vetni annak a lehetetlen állapotnak, melyet a kommunizmus teremtett és amelyet, jelenlegi összetételéből ítélve, ez a kormány itt folytatni akar. Egyébként fölhatalmazásom van arra is, hogy ha a miniszter urak e fölszólításnak nem engedelmessé nének, mindnyájukat letartóztassam. Peyer belügyminiszter úrral már ez a főkapitányságon meg is történt.

Peidl tagadólag intett.

— Peidl miniszterelnök urat különben ezennel letartóztatom és kijelentem, hogy az épületből senki sem távozhatik el, mert a kapuk zárva vannak és az épületet lovasrendőrség szállotta meg. Egyébként isi minden erőlködés hiábavaló volna, mert a román katonaság, mely éppen e célból már a délután folyamán megszállotta a várat és amely mem azért vonult föl, mint aminek az urak hitték, teljesen fölkészülve, rendelkezésünkre áll. Azt azonban kijelenthetem, hogy lemondás esetén egyik miniszter urat sem fogja bántódás érni és ezt készséggel garantáljuk is, Kormos detektívfőnök urat pedig fölkérem, gondoskodjék, hogy a termet senki el ne hagyhassa mindaddig, míg a lemondás meg nem történik és míg a továbbiakra nézve utasítást nem adok.

A miniszterek mindezt szó nélkül hallgatták. Végre Peidl miniszterelnök szólalt meg:

— Nem tudom, tudják-e az urak, hogy én március 21-én azért mondtam le miniszterségemről s azért nem csatlakoztam a diktatúráihoz, mert nem értettem egyet a diktatúrával, amiből természetsszerűleg az is következik, hogy ennek a diktatórikus eljárásnak sem vetem magam alá és azt hiszem, hogy ezt az összkormány névéiben jelenthetem ki. Mi megbízatásainkat a munkástanácstól kapván, mandátumainkat csak annak adhatjuk vissza. Egyébként éppen abban a pillanatban, amidőn az urak bejöttek, akartam jelentést tenni azokról a tárgyalásokról, amelyeket nagyatádi Szabó Istvánnal, a kisgazdapárt vezetőjével, Beck Lajossal és más polgári politikusokkal folytattam abból a célból, hogy a kormány kiegészítse magát, illetve hogy rekonstrukció útján a kormányba a társadalom más rétegei is bevonassanak. Beck Lajos például a társadalmi béke megóvása érdekében azt a közvetítő javaslatot terjesztette elő, hogy a kormány mondjon le s helyébe a szociáldemokraták részvételével átmeneti kormány alakíttassék. S mikor e javaslatot visszautasítottam, arra kért, hogy legalább terjesszem minisztertanács elé. Ennek a kívánságnak éppen most akartam eleget tenni.

Csilléry erre azt felelte, hogy további tárgyalás most már csak a jelenlétükben folytatható, mire Peidl így szólt:

— Rendőri asszisztencia mellett és gyámság alatt pedig nem vágyunk hajlandók tanácskozni.

És ezzel a tanácskozás tényleg félbe is szakadt.

Mindezideig azonban még mindig nem tudtuk, hogy tulajdonképen ki is Csilléry. Mindenki azt hitte, hogy a detektívek vezetője s e föltevésünk csak akkor kezdett valószínűlennék látszani, mikor Kormos detektívfőnök intézkedett a detektívek és a rendőrök elhelyezkedése iránt. Ekkor Csilléryhez léptem és így szóltam hozzá:

— Tulajdonképen kihez van szerencsém és mi a foglalkozása? Én a minisztertanács jegyzője vagyok és ezen adatokra a jegyzőkönyv hitelessége szempontjaiból van szükségem.

— Dr. Csilléry András a nevem és orvos vagyok. Politikával sohasem foglalkoztam, de így sodródik az ember egész véletlenül is a politikába.

A tanácskozóterem felső végén Dovcsák Antal ül és látható ingerültséggel válaszol egy — valamelyik rendőrtisztviselő által állítólag reávonatkoztatott — valójában azonban egy félreértett kijelentésre:

— Én egész életemen át dolgoztam, becsületes munkával kerestem meg a kenyeremet. Nem szívesen vállalkoztam erre a tisztségre, mely nekem rózsákat nem termett,

de szaktársaim kényszerítették rá. Állítom azonban, hogy megbízatásomnak a legnagyobb becsületességgel tettem eleget és szeretném látni azt az embert, aki ennek az ellenkezőjét állítva csak egy hajszálnyit is tudna bizonyítani olyasmit, amely egyéni korrektségemen és intaktságomon csorbát ejthetne. Bár én népbiztos voltam, de a gyermekeim odahaza rongyos cipőben és mezítláb szaladgáltak és bizony csak nagyritkán volt hús az asztalomon, mert a mai nehéz megélhetési viszonyok között népbiztosi fizetésemből — nekem pedig csak ez volt — nem lehetett más életmódot folytatni.

Kormos detektívfőnök igyekezik is megnyugtatni Dovcsákot és csak azt hozza föl, hogy nem minden népbiztos viselkedett így.

Mialatt ez a párbeszéd történt, Csilléry kiment a teremből. Néhány perc múlva visszajött és Peidl miniszterelnökhöz lépve, óráját kivette s a kezében tartva így szólt:

— Tíz perc időt engedünk arra, hogy az urak tanácskozzanak.

— Mi pedig kikötött határidőre sem vagyunk hajlandók tárgyalni — válaszolt Peidl.

Csilléry zavartan állott Peidl előtt. Peidl lakonikus válasza annyira meglepte, hogy hirtelen válaszolni sem tudott, csak idegesen föl s alá járkált. Végre, mintha valami ötlete támadt volna, kirohant a teremből. Kis idő múlva azonban ismét visszajött és a következőket mondotta:

— A most folytatott telefonbeszélgetés következtében nem emelünk kifogást az ellen, ha a kormány tagjai maguk közt eszmecserét folytatnak és e célból rövid időre távozni fogunk a teremből.

Így is történt. Az idegenek eltávoztak a teremből és a miniszterek teljesen magukra maradtak. Rövid ideig tartott a tanácskozás, amelynek végeztével a tanácsterem ajtaja újból kinyílt és Csilléry és társai ismét a tanácsterembe vonultak. Ekkor Peidl Gyula miniszterelnök közölte Csilléryvel, hogy a kormány már határozott:

— Kijelentem — mondotta Peidl —, hogy lemondásunkat csupán az erőszaknak engedve, kényszerhelyzetben adjuk be.

Közben megjelent a tanácskozóteremben Söhnetzer Ferenc tábornok is, aki ugyancsak az „egyesült forradalmi pártokra” való hivatkozással és annak nevében kijelentette, hogy a kormány lemondása esetén a minisztériumok vezetését a rangban legidősebb hivatalnokok veszik át ideiglenesen és mindaddig, míg néhány nap múlva kon-

centrációs kormány alakul, melyben a polgárság, parasztság és a józan munkásság is képviseltetést nyer. Majd így folytatta:

— Mint a hadügyminisztérium vezetésével megbízott felelős egyén, kijelenthetem, hogy úgy mi, mint a megalakuló átmeneti kormány is felel minden miniszter és volt népbiztos személybiztonságáért. A felelősség kérdését az új nemzetgyűlés megalakulásáig függőben hagyjuk és a megalakuló nemzetgyűlés fog majd a megindítandó eljárás kérdésében határozni. A bűnösök fölött a rendes bíróság fog ítélni. Ecélből célszerűnek tartanám, ha a miniszter urak ma még nem hagynák el a miniszterelnökségi épületet, mert bár személybiztonságuk érdekében készséggel bocsátunk karhatalmat is a rendelkezésükre, tartok azonban attól, hogy esetleges inzultusoknak tétetnek ki. A holnapi naptól kezdődőleg azonban a miniszter urak lakásaikon tartózkodhatnak és mihelyt a szabad mozgást is biztosítani tudjuk, ez elé sem fogunk akadályokat gördíteni. Ezt becsületszavamra állítom s ha kívánják az urak, írásban is megerősítem. Hangsúlyozom azonban, hogy ez nem letartóztatás, hanem a miniszter urak személybiztonsága érdekében kívánatos intézkedés.

Peidl nem hagyta szó nélkül e kijelentéseket s tüstént válaszolt is Selmetzer tábornoknak:

— A magam személyére vonatkozólag semmiféle kívánságom sincs. Alapítva azonban a megjelent urak azon kijelentésére, hogy mindazok a volt népbiztosok, akik bűnösöknek fognak találtatni, illetékes bíróságok elé állítatnak, ugyanezt kívánom az egész munkásságra is kiterjeszteni, akik közül tudomásom szerint a román katonaság pusztá följelentés alapján már most is számosat és pedig közöttük teljesen ártatlanokat, elhurcolt. Készséggel járulok hozzá ahhoz, hogy a felelősség kérdésében az összeülő nemzetgyűlés lesz hivatva határozatot hozni. Csak még azt kérem, engedjék meg, hogy Peyer belügyminiszter úr, aki, mint értesülök, a rendőrségen van, idejőjjön.

Ez utóbbi kívánságot készséggel teljesítették is és két detektív azonnal autóba ült és a főkapitányságra ment, ahonnan kis idő múlva kíséretükben Peyer is megérkezett.

Peyer letartóztatásának történetét így adta elő:

— Délután a miniszterelnökségre följött Harrer polgármester is, aki megelőzőleg a román parancsnokkal tárgyalt és közölni akarta velem, hogy előtte a román parancsnok úgy nyilatkozott, hogy ő a letartóztatásokra vonatkozólag semmiféle utasítást sem adott a rendőrségnek. Az ügynek oly nagy fontosságot tulajdonítottam, hogy a miniszter-

tanács ülésének a megkezdése előtt Harrer polgármesterrel együtt a Hungária-szállóba mentem, személyesen is akarván hallani Holban tábornoktól azt a kijelentést, melyet Harrer előtt tett, S valóban, a tábornok előttem is megismételte kijelentéseit. Mikor aztán közöltem vele, hogy elvtársainkat román katonák tetteleg bántalmazták, kijelentette s fölhatalmazott annak hírlapi közlésére is, hogy a román parancsnokság Magyarország belügyeibe nem akar és nem fog beavatkozni.

— A tábornoktól eltávozván, Harrer polgármesterrel együtt a főkapitányság épületébe mentem át, hogy ott a főkapitánynak utasítást adjak a letartóztatásokra vonatkozólag s egyúttal fölvilágosítást kérjek, hogy kinek az utasítására történtek a letartóztatások. Midőn a főkapitány szobájába léptem, több, teljes díszbe öltözött magasrangú rendőrtisztviselőt találtam a szobában. Nekem föl sem tűnt az eset, mert aznap jelenvén meg a rendőrség visszaállításáról szóló rendelet, azt hittem, hogy örömben öltözködtek díszbe. Ügyet sem vetve reá, Dietz főkapitánnyal kezdtem beszélni. De alig váltottam néhány szót, midőn az oldalajtón egy százados lépett be fegyver nélkül. Mögötte két rendőr állott karddal. A századosi, kezében egy ív papírlapot tartva, megállott előttem és izgatottságtól remegő hangon a következőket mondotta:

— Fölszólítom belügyminiszter urat a nemzet nevében, hogy állásáról mondjon le.

— Nekem az egész jelenet operettszerűnek tűnt fel s nevetve kérdeztem, hogy ki adott neki arra megbízást, hogy elébem álljon s a nemzet nevében beszéljen. Tudtommal a nemzet nagy része a munkásságból áll, az pedig nekem adott megbízást s nem neki. Majd fölkertem, magyarázza meg, hogy kik azok, akiknek nevében beszél, mire kijelentette, hogy az egyesült forradalmi pártok nevében szólít föl a lemondásra. Megkérdeztem, liogy melyek ezek a pártok, mert igen könnyen megtörténhetik, hogy az utcán valaki megállítja az autómát és fölszólít az egyesült forradalmi pártok nevében, hogy állásomról mondjak le, mire esetleg kitűnhetnek, hogy az illető csak rossz viccet csinált velem. Kértem, mondja meg, hogy kik állanak emögött az új forradalom mögött s kik annak vezérei. Erre kijelentette a százados, hogy igen magas állású urak, sőt megmondhatja azt is, hogy maga József főherceg áll az akció mögött.

— Szegény, szerencsétlen ország — mondottam a századosnak, melyet ő is utánam mondott, természetesen mindketten másként értelmezvén azt. Majd kértem, enged-

jék meg, hogy a miniszterelnökségre telefonáljak, de kérészem teljesítését azzal tagadták meg, hogy éppen most folyik az akció a miniszterelnökségen is és féltő, hogy az ő ügyüknek árt az, ha én telefonálok. Miután pedig kijelentettem, hogy míg minisztertársaimmal ez ügyben tárgyalni nem tudok, nem vagyok hajlandó a lemondást aláírni, kijelentették, hogy őrizetbe vesznek. Ugyancsak ott tartották Harrer polgármestert is.

— Pár perc múlva egy ideges úr jött a szobába s minden bevezetés nélkül elélem állva, kérdezte: Hát nem írja alá? Erre megkérdeztem, hogy tulajdonképpen kicsoda ő, mert hogy nem írom alá, már egyszer megmondtam. E kérdésekre azzal a meg jegyzéssel válaszolva, hogy: „hát akkor ittmarad”, sarkon fordult és elrohant. Csak később tudtam meg, hogy ez az ember Csilléry fogorvos volt. Ezután az összes jelenvoltak kimentek a szobából, csak egy polgári ruhába öltözött katonatiszt, Szentkirályi főkapitányhelyettes s Harrer polgármester maradt benn velem.

— Úgy féltíz óra tájban két detektív jelent meg és egy kis cédulát adtak át az ott lévő katonatisztnek, ki erre közölte velem, hogy fölmegyünk a miniszterelnökségre. Midőn kiléptem az ajtón, láttam, hogy a szobához vezető összes kijáratokat rendőrök őrizték, hogy valahogyan meg ne szökhessem. Harrer polgármesterrel együtt a detektívek kíséretében fölszálltam a gépkocsira és a miniszterelnökségre mentünk, ahol minisztertársaim tréfásan fogadtak:

— No, szép belügyminiszter maga, aki még bennünket is lefogat a rendőreivel.

*

A történetekről részletes jegyzőkönyvet vettem föl, amelyet a jelenlevő miniszterek aláírásukkal hitelesítettek. Schnetzer Ferenc és Csilléry András pedig a következő tartalmú nyilatkozatot adták:

Peidl Gyula miniszterelnök úrnak

Budapest.

Közöljük miniszterelnök úrral, valamint az illetékes miniszter urakkal, hogy a minisztertanácsnak 1919. évi augusztus hó 6-án tartott üléseiről fölvett jegyzőkönyvben foglaltak nyilatkozatainkkal teljesen azonosak és ennek megerősítését jelen aláírásunkkal igazoljuk.

Budapest, 1919 augusztus 6.

Schnetzer Ferenc s. k., tábornok,
Dr. Csilléry András s. k.

A történetek után Schnetzer Ferenc eltávozott a miniszterelnökségi épületből és egyenesen József főherceg lakására ment, hogy szóbeli jelentést tegyen a végzett munkáról. Csilléry és a rendőrségi személyzet azonban továbbra is ottmaradt és szigorúan ügyeltek arra, hogy a miniszterek senkivel se érintkezhessenek és hogy az általuk megbízhatatlanoknak minősített egyének az épületet el ne hagyhassák. Így vették őrizetbe a külügy minisztériumnak azt a néhány tisztviselőjét is, akik inspekciós éjjeli szolgálatlattételre voltak a minisztertanács ülésének tartamára kirendelve.

Majd mintha mi sem történt volna, vacsoráihoz terítettek a minisztereknek. A tanácstermet nem hagyhatván el, ott terítettek részükre s mindvégig ott is maradtak. A vacsora tartamára fölkérésre a rendőrök kivonultak a teremből, azonban a terem külső ajtaja előtt állandóan két rendőr ült, később pedig a teremben állandóan két detektív és két rendőr teljesített szolgálatot, kik éberrel figyeltek minden mozdulatra és őrváltáskor jelentést tettek főnöküknek. A teremben a minisztereken kívül, nem szólván természetesen a rendőrség közegeiről, csak én tartózkodtam, mint a minisztertanács jegyzője s én tartottam fenn a megengedett összeköttetést a kívüllevőkkel. Ennek a megtisztelő megbízatásnak azonban, az a szomorú következménye lett, hogy amikor a vacsorát elfogyasztottuk és a tanácsteremből kimentem, hogy megsürgessem az elkészített jegyzőkönyv másolási munkálatait, egy rendőrtisztviselő lépett elébem s diszkrétan azt mondta, hogy a földszinten a telefonhoz hívnak. Mindjárt tudtam, hogy mit jelenthet ez a telefonhoz való hívás. Ebben a föltevésemben még jobban megerősített az ott lévő egyik rendőrtanácsosnak egy véletlenül meghallott kijelentése, amelyből ugyancsak annyit értettem, hogy „oda a többiekhez”, de amely három szóból is tisztában voltam, hogy miért akarnak a telefonhoz küldeni. Közöltem is azonnal a miniszterekkel, akik érthetetlennek találván az esetet, mély csodálkozásuknak adtak kifejezést, de nem segíthettek rajtam, így aztán másnap délig a miniszterelnökségen voltam őrizet alatt, mikor is a főkapitányságra vittek, ahol aztán Gogolák Károly miniszteri tanácsos, a miniszterelnökség elnöki osztályának a vezetője, igazolt, mire szabadonbocsátottak.

A miniszterek csaknem éjfél után három óráig voltak együtt, mígnem aztán a román katonák földözete mellett mindegyiket lakására szállították.

Kalmár Jenő.

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
I. A románvezetés vádja.....	3
II. A nemzetgyűlés aug. 2-iki ülése naplójából	9
III. Az ellenforradalom okmánytárából: Hogyan szerezte meg a hatalmat az ellenforradalom első kormánya.....	156